

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

6 ŞUBAT DEPREMLERİNİ DENEYİMLEYEN KADINLARIN YAŞADIĞI SORUNLAR: BAĞLAR İLÇESİ ÖRNEĞİ

Gülsem HAYMANA
22874020

Danışman
Doç. Dr. Özgür ALTINDAĞ

Diyarbakır 2025

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**6 ŞUBAT DEPREMLERİNİ DENEYİMLEYEN KADINLARIN
YAŞADIĞI SORUNLAR: BAĞLAR İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Gülsem HAYMANA
22874020

Danışman
Doç. Dr. Özgür ALTINDAĞ

Diyarbakır 2025

TAAHHÜTNAME
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**6 Şubat Depremlerini Deneyimleyen Kadınların Yaşadığı Sorunlar: Bağlar İlçesi Örneği**” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

24/02/2025
Gülsem HAYMANA

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, 6 Şubat depremlerinde kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bağlamında yaşadığı sorunlar görünür kılınarak ortaya çıkan sorunlara özgü çözüm önerileri sunulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Diyarbakır Bağlar ilçesinde yaşayan ve depremi deneyimlemiş kadınların depreme dair deneyimleri alınarak 6 Şubat depremlerinde ve sonrasında yaşadıkları sorunlara dair bulgular elde edilmiş, ortaya konulan bulgulara dair sonuçlara yer verilerek öneriler geliştirilmiştir.

Yüksek lisans sürecimin tamamı iniş çıkışlarla ilerledi. Hamile olarak başladığım bu süreçte pes etmeyeceğim diye mücadele verdiğim ve hayatım çok zorlaştı bırakmalıyım yapamıyorum dediğim birçok an yaşadım. Tam pes ediyorum dediğim anda beni ayağa kaldıran çok güzel insanlar vardı etrafımda. Onların katkılarıyla bugün tezimi tamamlamış olmanın gururunu yaşıyorum. 6 Şubat Depremlerini Deneyimleyen Kadınların Yaşadığı Sorunlar: Bağlar İlçesi Örneği başlıklı çalışma sürecimde bana olan desteklerini esirgemeyen, yüksek lisans sürecim boyunca çeşitli boyutlarda yanımda olan tüm insanlara teşekkürü bir borç olarak görüyorum.

Yüksek lisans sürecimin en başından beri mesleğine olan inancı, tutkusu ve azmiyle bana örnek olan, tez sürecim boyunca tez konumun oluşmasından örneklem seçimime, anket sorularımın belirlenmesinden tezimin oluşmasına kadarki tüm süreçte önerileri ve katkılarıyla çalışmama yön veren, bu süreçte asla fikirlerini dayatmadan özgür bir düşünce ortamı yaratan tez danışmanım Doç. Dr. Özgür Altındağ'a teşekkür ederim. Tez savunma jürisinde yer alan önerileriyle çalışmaya katkı sunan Doç. Dr. Oktay Tatlıcıoğlu ve Dr. Öğretim Üyesi Adem Kılıç'a teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans sürecimde tanıştığım, hayatıma anlam katan, her zorlukta ve güzellikte yanımda olan, desteklerini her daim hissettiğim akademik yol arkadaşlarım ve dostlarım Psikolojik Danışman Burcu Temel ve Psikolojik Danışman Yağmur Özkan'a teşekkür ederim.

İş hayatımla yüksek lisans sürecimin birlikte yürümesinde desteklerini esirgemeyen okul müdirem Fahriye Yılmaz ve aynı odayı paylaştığım Psikolojik Danışman arkadaşlarım Seda Bakır, Zeynep Kılıç ve Şemsettin Akbaş'a bu süreçte

yanımda oldukları için teşekkür ederim. Araştırma sürecimde katılımcıların tespiti konusunda bana yönlendirmelerde bulunan ve tez sürecimde desteklerini sunan Mesut Yılmaz İlkokulu öğretmenleri Osman Başol ve Melike Zengin'e katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışmama içtenlikle katkı sundukları için görüşme yaptığım o güzel kadınlara teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisansa başlamamda ve süreçte özellikle takıldığım her soru ve sorunda yanımda olan, tezimin şekil ve kaynakçasına büyük katkı sağlayan kardeşim Öğr. Gör. Hakan Güler'e teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman desteğini yanımda hissettiğim dayım Ercan Demiral'a, girdiğim tüm önemli sınavlarda ve hayatımdaki tüm önemli anlarda yanımda olan Ayşe Bilgili ve kuzenim Av. Serdar Demiral'a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımda tanıdığım en güçlü ve fedakâr kadın olan annem Feride Güler'e beni ve kardeşimi tek başına büyüüttüğü, özgür bireyler olarak yetiştirdiği, eğitim hayatımın en başından bugüne kadar beni her zaman ve her anımda desteklediği, iş hayatımı ve yüksek lisans sürecimi kolaylaştırmak için çocuklarımla içtenlikle tüm sevgisini vererek ilgilendiği, tezimi bitirme sürecinde benden daha heyecanlı olduğu ve sayamadığım daha birçok şey için teşekkür ederim.

Son olarak tanıştığımız ilk günden beri her anımda yanımda olan, tüm zorluklarla birlikte mücadele ettiğimiz, mutlu anlarımızı birlikte taçlandırdığımız, birlikte gelişip büyüdüğümüz, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, yüksek lisans sürecimde bırakacağım dediğim anda başarabilirsin diyerek beni ayağa kaldıran, çalışmamın analiz kısmı için MAXQDA eğitimleri olarak analiz sürecimi kolaylaştıran hayat arkadaşım Abdurrahman Emre Haymana'ya ve beni daha güçlü bir kadın yapan, varlıklarıyla hayatıma anlam kazandıran, bana anneliği tattıran güzel evlatlarım Emre ve Güneş'e hayatımda oldukları ve hayatımı güzelleştirdikleri için teşekkür ederim.

Gülsem HAYMANA
Diyarbakır 2025

ÖZET

HAYMANA, Gülsem. 6 Şubat Depremlerini Deneyimleyen Kadınların Yaşadığı Sorunlar: Bağlar İlçesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2025.

Araştırmada 2023 yılında yaşanan 11 ili etkisi altına alan 6 Şubat depreminde kadınların yaşadığı dezavantajlı durumun nedenlerini ve kadına olan etkilerini toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ele alarak görünür kılmak ve bu duruma özel çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında kadın deneyimlerinin derinlemesine incelenebilmesi için nitel araştırma yöntemine uygun olarak fenomenolojik yaklaşımla tasarlanan bu araştırmada bireysel özellikleri ölçmek için 26 kapalı uçlu ve depreme dair görüşleri almak için 12 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın öznelere Diyarbakır Bağlar ilçesinde yaşamakta olan ve depremi Bağlar ilçesinde deneyimlemiş 21 katılımcıdan oluşmuştur. Görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA programıyla analiz edilmiştir. Analiz sonucunda “Kadınların Depreme Dair Deneyimleri” başlığı altında Deprem Anında Yaşananlar, Deprem Sonrasında Yaşanılan Hanenin Durumu, Deprem Sonrasında Yaşanan Sorunlar ve Depreme Dair Çözüm Önerileri olmak üzere 4 temadan oluşmuştur. Tema başlıkları altında ise kategori, kod ve alt kodlara yer verilmiştir. Analiz, sonuç ve önerilerin oluşturulmasında feminist kuram temel teşkil etmekle birlikte baskı karşıtı uygulama, Max Neef’in İhtiyaçlar Hiyerarşisi ve insan hakları perspektifinin yaklaşımlarından yararlanılmıştır. Temellendirilen kuramlar ışığında kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine bağlı olarak depremde birçok sorunla baş etmek zorunda kaldığı görülmektedir. Kadınların bakım sorumluluğu, artan iş yükü, ekonomik zorluklar, temel ihtiyaçlarını karşılayamama, şiddete maruziyet, toplumsal cinsiyet baskıları ve psikolojik etkilenme yaşadıkları bulunmuştur. Kadınların yaşadığı bu sorunların temelini toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda kadınların yaşadığı sorunların en aza indirilebilmesi için toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin iyi analiz edilmesi, afet planlamalarının cinsiyete duyarlı olması, kadın bakış açısıyla hazırlanması ve temelde kadınların yaşadıkları dezavantajlı durumların yaşanmaması için kadın erkek eşitliğinin sağlanması, özellikle kadınların eğitim ve istihdam konusunda erkeklerle eşit imkanlara sahip olması önemli görülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın kadınların depremde yaşadığı sorunların görünür kılınması ve çözüm önerileri sunulması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Afet, Deprem, Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Feminist Kuram

ABSTRACT

In the research, it was aimed to make visible the causes of the disadvantaged situation experienced by women in the February 6 earthquake that affected 11 provinces in 2023 and its effects on women by addressing them in the context of gender roles and to offer specific solutions to this situation. Within the scope of this purpose, a semi-structured interview form consisting of 26 closed-ended questions to measure individual characteristics and 12 open-ended questions to obtain opinions on the earthquake was used in this research, which was designed with a phenomenological approach in accordance with the qualitative research method in order to examine women's experiences in depth. The subjects of the research consisted of 21 participants who live in Diyarbakır Bağlar district and experienced the earthquake in Bağlar district. The data obtained from the interviews were analyzed with the MAXQDA program. As a result of the analysis, under the title of “Women's Experiences of the Earthquake”, there were 4 themes: What Happened During the Earthquake, The Situation of the Household After the Earthquake, Problems Experienced After the Earthquake and Solution Suggestions for the Earthquake. Categories, codes and sub-codes were included under the theme headings. While feminist theory was the basis for the analysis, conclusions and recommendations, anti-oppression practice, Max Neef's Hierarchy of Needs and the human rights perspective were utilized. In the light of the grounded theories, it is seen that women had to cope with many problems in the earthquake due to gender inequalities. It was found that women experienced care responsibilities, increased workload, economic difficulties, inability to meet their basic needs, exposure to violence, gender oppression and psychological effects. Gender inequalities constitute the basis of these problems experienced by women.

Accordingly, in order to minimize the problems experienced by women, it is important that gender inequalities should be analyzed well, disaster planning should be gender-sensitive, prepared from a woman's perspective, and gender equality should be ensured to prevent the disadvantageous situations experienced by women, and especially women should have equal opportunities with men in education and employment. In this context, it is thought that this research will contribute to the literature in terms of making the problems experienced by women in earthquakes visible and offering solutions.

Keywords

Disaster, Earthquake, Women, Gender, Feminist Theory

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ	X
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I.....	3
ARAŞTIRMA BİLGİLERİ.....	3
1.1. Araştırmanın Problemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi	6
BÖLÜM II.....	8
2.1. Afetin Tanımı ve Kapsamı	8
2.2. Deprem	10
2.2.1. Tanımı ve Kapsamı	10
2.2.2. Türkiye’de Deprem	11
2.2.3. 6 Şubat Depremi.....	13
2.3. Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Kadın Tanımı ve Kadına Yönelik Yaşanan Tarihsel Gelişmeler	14
2.3.1. Tarihsel Süreçte Kadına Yönelik Gelişmeler.....	16
2.3.2. Türkiye’de Kadına Yönelik Gelişmeler	17
2.3.3. Türkiye’de Kadına Yönelik Politikalar	20
2.3.3.1. Anayasada Kadın Hakları	22
2.4. Kuramsal Çerçeve	24
2.4.1. Feminist Kuram.....	24
2.4.1.1. Kavramsal Çerçeve.....	29
2.4.1.2. Sosyal Hizmet Kuramı Olarak Feminizm	31
2.4.2. Baskı Karşıtı Uygulama	33
2.4.3. Max-Neef (1991)’in “İnsani İhtiyaçlar ve Giderilmesi Matrisi” ..	36

2.4.4. İnsan Hakları Perspektifi	38
2.5. Depremde Kadın Olmak.....	41
2.5.1. Depremde Cinsiyete Göre Zarar Görme Farklılıkları ve Nedenleri	43
2.5.2. Depremde Kadın İhtiyaçları	50
2.5.3. Toplumsal Cinsiyet ve Afetlerle İlgili Uluslararası Mevzuat	53
2.5.4. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Afetlerle İlgili Mevzuat.....	56
2.6. Diyarbakır.....	57
2.6.1. Bağlar İlçesi Özellikleri	59
2.6.2. Bağlar İlçesi Kadınlara Yönelik Çalışmalar.....	61
BÖLÜM III	62
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	62
3.1. Araştırmanın Deseni.....	62
3.2. Araştırmanın Özneleri ve Örneklemenin Yapılanması	64
3.2.1. Araştırma Öznelerinin Sosyo-Demografik Özellikleri	65
3.2.2. Araştırma Öznelerinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri	68
3.3. Verilerin Yapılandırılması (İnşa) Süreci	71
3.4. Araştırma Süresi ve Olanaklar	72
3.5. Etik Konular	72
3.6. Düşünümsellik (Reflexivity): Araştırma Sürecinin Araştırmacıya Yansımaları	73
3.7. Analiz Süreci ve Raporlama.....	74
3.8. Temaların Oluşumu ve Tanıtımı	76
BÖLÜM IV	77
4.1. Deprem Anında Yaşananlar	77
4.1.1. Kadınların Deprem Anında Hissettikleri.....	78
4.1.1.1. Panik ve Korku “Duvarlar Konuşuyordu Sanki...”	78
4.1.2. Kadınların Deprem Anında Yaptıkları	79
4.1.2.1. Bakım Yükümlülüğü	79
4.1.2.2. Depremde Giyinme Telaşı “Başı Açık Düşün, Düşünebiliyor musun?”	83
4.2. Deprem Sonrası Yaşanılan Hanenin Durumu	84
4.2.1. Kadınların Deprem Sonrasında Evlerinin Hasar Durumu.....	85
4.2.1.1. Ağır Hasarlı “Mucize Gibi Bir Şey...”	85
4.2.1.2. Az Hasarlı “... Hala Da Korkuyorum Oturmaya”	87

4.2.1.3. Hasarsız “Başta Hasarlı Sonra Hasarsız”	88
4.3. Deprem Sonrası Yaşanan Sorunlar	88
4.3.1. Deprem Sonrası Oluşan İhtiyaçlar	91
4.3.1.1. Temel İhtiyaçlar	92
4.3.1.2. Kişisel İhtiyaçlar.....	99
4.3.1.3. “Bütün Özel İhtiyaçlarımızı Karşıladılar”	103
4.3.2. Kadınların Deprem Sonrasında Yaşadıkları Yerlerdeki Karşılaştığı Zorluklar.....	104
4.3.2.1. Kalabalıklar İçinde Yaşamak	105
4.3.2.2. Kadın Yoksulluğu “Yüzüğümü Sattım Getirdim”	107
4.3.2.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin En Ağır Yansıması “Şiddet”	109
4.3.3. Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Depremden Sonra Nasıl Devam Ettiği	110
4.3.3.1. Artan İş Yüğü.....	110
4.3.3.2. Günlük Hayata Dönüş	116
4.3.3.3. Fiziksel ve Duygusal Tükenmişlik	119
4.3.4. Kadınların Depremden Sonra Aile İçi İlişkilerinin Etkilenme Durumu	121
4.3.4.1. Aile Bağlarının Güçlenmesi “Daha Çok Kenetlendik Birbirimize”.....	122
4.3.4.2. Aile İçi Çatışmalar	124
4.3.5. Kadınların Depremde Yaşadıkları Travmayı Atlatabilme Durumu	128
4.3.5.1. “Atlatabadım...”.....	128
4.3.5.2. “Atlattığımı Düşünüyorum”	133
4.3.5.3. Kadınların Psikolojik Destek Alma Durumu.....	134
4.3.6. Kadınların Depremden Sonra Sosyal Çevre ve Yaşantısında Yaşanan Değişimler	137
4.3.6.1. Yaşam Alanı Değişikliği	137
4.3.6.2. Sosyal Çevre ve Yaşantının Kısıtlanması	137
4.3.6.3. Pozitif Değişimler.....	138
4.4. Kadınların Depreme Dair Çözüm Önerileri	139
4.4.1. Depreme Hazır Olmak	140
4.4.2. Sağlam ve Depreme Dayanıklı Evler	141

4.4.3. Yetkililere ve Kamu Çalışanlarına Eleştiriler	143
4.4.4. “Başkalarına Değer Vermeseydim”	144
BÖLÜM V	146
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	146
5.1. Sonuçlar.....	146
5.1.1. Deprem Anında Yaşananlara Dair Sonuçlar	146
5.1.2. Deprem Sonrasında Yaşanan Hanenin Durumuna Dair Sonuçlar	147
5.1.3. Deprem Sonrası Yaşanan Sorunlara Dair Sonuçlar	147
5.1.4. Kadınların Çözüm Önerilerine Dair Sonuçlar.....	153
5.2. Öneriler.....	153
5.2.1. Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler.....	154
5.2.2. Konuyla İlgili Çalışan Uzmanlara Öneriler	159
5.2.3. Araştırmacılara Öneriler.....	160
KAYNAKÇA	162
EKLER.....	176

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Araştırmanın Temaları.....	77
Şekil 2: Kadınların Deprem Anında Yaşananlar Temasının Kategori, Kodları ve Alt Kodları.....	77
Şekil 3: Deprem Sonrası Yaşanılan Hanenin Durumu Temasının Kategori, Kodları ve Alt Kodları	84
Şekil 4: Deprem Sonrasında Yaşananlar Temasının Kategori, Kodları ve Alt Kodları	90
Şekil 5: Depreme Dair Çözüm Önerileri Temasının Kodları ve Alt Kodları	140

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Max Neef'in İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli	37
Tablo 2: Hyogo ve Sendai Afet Eylem Planları.....	55
Tablo 3: Diyarbakır Aile Yapısı.....	58
Tablo 4: Diyarbakır İlçe Bazında Çekirdek Aile Sayısı.....	58
Tablo 5: Diyarbakır Bağlar İlçesi Cinsiyet Bazında Eğitim Durumu	60
Tablo 6: Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	65
Tablo 7: Kadınların Sosyo-Ekonomik Özellikleri	68

GİRİŞ

Kadınlar tarihin ilk dönemlerinden beri toplumsal eşitsizliklere maruz kalmakta, erkeğin gerisinde bir konuma yerleştirilerek ataerkil toplumun kadına hak gördükleriyle yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Kadınların bu düzene karşı duruşları ve hak mücadeleleri Fransız devriminin getirdiği özgürleşme hareketiyle başlamıştır. Kadınların bu mücadeleleri birinci dalga feminizmini oluşturmuştur. Bu dönemde hukuki ve siyasi haklarını kazanan kadınlar gelişen ve değişen dünya düzeni içerisinde hak mücadelelerini sürdürmüş 1960-1990 yıllarına denk gelen ikinci dalga feminizmiyle kadın hakları çalışmaları yoğunluk kazanmıştır. Bu dönemde kadınların sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik birçok alanda erkeklerle eşit olduğu uluslararası platformlarda dile getirilmiştir. Kadın haklarına dair birçok çalışma yapılmış, bu çalışmalara birçok ülke dahil olmuştur. Kadınlar mücadeleleri sonucunda birçok hakkı elde edip erkeklerle eşit kabul edilseler de günümüzde dahi devam eden patriarkal düzen karşısında hala tam anlamda erkeklerle eşit konumda yer alamamaktadırlar.

Devam eden cinsiyet eşitsizlikleri kadınların dezavantajlı ve kırılgan gruplar arasında yer almasına neden olmaktadır. Var olan ataerkil düzenin getirdiği toplumsal cinsiyet rolleri, kadına atfedilen görev ve sorumluluklar, kadınları erkeklerin gerisinde bırakmaya çalışan toplum düzeni, eğitim ve fırsatlara erişimde adaletsizlikler kadını deprem anı ve sonrasında korunmasız bırakmakta ve afet gibi olağanüstü durumlarda kadınların etkilenme düzeyini arttırmaktadır.

Afetler, gerçekleştikleri coğrafyada büyük can ve mal kayıplarına yol açan, toplumun baş etme kapasitesinin üstünde olan ve dışardan yardıma ihtiyaç doğuran, toplumun tamamını etkisi altına alan doğal ya da insan yapımı olaylardır. Doğal afetler içerisinde yer alan deprem ise, önceden tahmin edilemeyen, etkileri gerçekleştiği bölgeye göre değişiklik gösteren, doğa olayı sonucu gerçekleşmesine rağmen sonuçları bakımından insan yapımı olabilen şiddetli yer yüzü sarsıntılarıdır. Depremden toplumun tamamı olumsuz etkilenmektedir. Ancak dezavantajlılık durumu yaratan yaş, cinsiyet, etnik köken, engellilik ve yoksulluk durumları nedeniyle bazı insanlar depremden daha çok zarar görmektedir. Kadınlar cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle depremde zarar gören gruplar arasında yer almaktadırlar. Tüm bunlar bize

kadının normal zamanda toplum içinde cinsiyete dayalı yaşadığı eşitsizliklerin depremde önüne çıkarak kadını daha dezavantajlı duruma getirdiğini ve depremde bedeni zarar görmese de ağır ruh hasarları aldığını göstermektedir.

Kadınlar toplumun dayattığı toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle deprem anı ve sonrasında fiziksel, sosyal, ekonomik ve ruhsal kırılganlıklar yaşamaktadır. Kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin etkisiyle ihtiyaçlarını karşılamada ve kaynaklara ulaşmakta zorluk yaşamakta, hijyen problemleri, ekonomik sıkıntılar, yaşanan yere dair güvenlik sorunları, bakım sorumlulukları, maddi bir getirisi olmayan ev içi işlerin kötü şartlar altında dahi kadınlara yüklenmesi, sosyal ilişkilerinde kayıplar yaşamaları ve kendi travmalarını yaşamalarına fırsatlarının olmaması gibi birçok problemle baş etmek zorunda kalmaktadırlar.

Toplumun yarısını oluşturan kadınların yaşadıkları sorunlar göz ardı edilmekte, cinsiyete duyarlı afet planlamaları yapılmamakta, kadınlar deprem öncesi afet eğitimleri konusunda eksik kalmakta ve afet sonrası çalışmalarda çoğunlukla eşit temsil düzeyinde yer alamamaktadırlar. Depremi sonuçlarıyla mücadelede kilit nokta olan kadınları göz ardı etmek sadece kadınları olumsuz etkilemekle kalmayıp toplumun depremler karşısındaki direncini de kırmaktadır. Bu noktada kadınların yaşadığı dezavantajlı durumların ve bu durumları ortaya çıkaran sebeplerin araştırılarak kadınların yaşadıkları sorunların görünür olması ve bu sorunlara çözüm yollarının sunulması gerekli olmaktadır. Bu gereklilik doğrultusunda akademik çalışmaların yapılması özellikle önemlidir.

Bu araştırma kapsamında biri Diyarbakır olmak üzere 11 ili etkileyen ve ağır kayıpların yaşanmasına yol açan 6 Şubat Kahramanmaraş depreminin kadınlar üzerindeki etkileri ve kadınların yaşadığı sorunlar incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı kadınların 6 Şubat depreminde yaşadığı dezavantajlı durumun nedenlerini ve kadına olan etkilerini toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ele alarak görünür kılmak ve bu duruma özel çözüm önerileri sunmaktır.

Depremde kadınların yaşadıkları dezavantajlı durumları, bunların nedenlerini ve kadınların ihtiyaçlarını ortaya koyup yorumlayabilmek adına feminist kuram temel teşkil etmekle birlikte baskı karşıtı uygulama, Max Neef'in İhtiyaçlar Hiyerarşisi ve insan hakları perspektifinin yaklaşımlarından yararlanılmıştır.

BÖLÜM I

ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problemi, amacı ve önemi açıklanacak olup bu bilgilerle araştırmanın genel hatları konusunda bilgi verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Afetler tüm toplumu etkileyen, yaşandığı toplumun baş etme kapasitesinin üzerinde olan bu nedenle de dışarıdan yardım alma gereksinimi doğuran, büyük çaplı maddi ve manevi kayıplara yol açan, doğal ya da insan yapımı olaylardır. Doğal afetlerden biri olan deprem ise, ne zaman ve nerede olacağı önceden tahmin edilemeyen, etkileri yaşanan bölgeye göre çeşitlilik gösteren, oluşumu doğal olmasına rağmen sonuçları bakımından (sağlam binalar yapılmaması, düzensiz kentleşme, dezavantajlı grupların varlığı...) doğrudan insan sorumluluğunda olan ani ve şiddetli yeryüzü sarsıntılarıdır. Depremden yaşanan bölge ve tüm toplum etkilenmektedir. Ancak yaş, cinsiyet, etnik köken, engellilik durumu ve yoksulluk gibi nedenlerden dolayı bazı insanlar depremde daha dezavantajlı bir duruma düşmektedir. Kadınlar var olan ataerkil toplum yapısı ve onlara yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle depremde dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır.

Kadınlar kaynaklara erişme, denetleme ve karar verme ve kendilerine atfedilen roller açısından eşitsizliklere maruz kalmaktadır. Kadın ve erkeğin yapıp yapamayacaklarını ortaya koyan toplumsal cinsiyet kalıpları ve yaşantılar özellikle bazı durumlarda yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir (Çelebi Boz ve Şengün, 2017, s. 363). Olağan hayatta kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliklerin fark edilmesi, depremlerden sonra kadınların hizmetlere erişiminin daha kısıtlı olduğunun, kadınların deprem sonrası ekonomik kaynaklarını kaybetme olasılığındaki artışın, konut gibi taşınmazlar üzerinde hak iddia etme imkânlarındaki kısıtlılığın, kadına yönelik şiddetin artışının anlaşılmasına ve kadınların depremde daha çok zarar görenler olduğunun fark edilmesine olanak veren bir yaklaşımdır (Enarson 2000). Deprem durumu yaşanmadan önce toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalan kadınlar ve kız

çocukları depremde sonra bu eşitsizlikleri en derinden yaşamakta ve bu eşitsizliğin ağır sonuçlarıyla baş etmek zorunda kalmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı toplum kadın ve erkeklere farklı roller atfeder. Bu farklı roller bireylerin ayrımcılığa maruz kalması, toplumun kırılğan bir yapıya sahip olmasına, bu kırılğan yapı da depremlerin karmaşık hale gelerek bireyler üzerindeki etkisinin artmasına sebep olmaktadır (İlgın ve Karagöl, 2022, s. 88). Bu eşitsizlikler deprem zamanında kadınlar ve kız çocuklarının hayatlarını kolaylaştırmak için özel çaba sarf edilmesini gerektirmekte bu durumu yasalarla ve politikalarla desteklemeyi önemli kılmaktadır. Kadınlarla ilgili alınacak kararlarda kadın deneyimlerine yer vermek, kadınların söz sahibi olmasını sağlamak en doğru ve etkili çözümlerin üretilmesini sağlayacaktır. Bu da kadınların ve kız çocuklarının depremde aldığı zararları en aza indirecektir.

Toplumsal cinsiyet temelli deprem mevzuatının oluşturulması kadınların yaşadıkları cinsiyet temelli sorunların çözümlerine yönelik çalışmalar yapılması için en temel gereklilik olarak görölmektedir. Bu noktada akademik düzeyde araştırmaların yapılması kadınların sesinin duyurulması açısından önemlidir. Afetlerde kadınların toplumsal cinsiyetleri nedeniyle yaşadığı sorunlar üzerine ulusal ve uluslararası literatürde farklı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmada 6 Şubat depremi sonrası yapılan çalışmalara yer verilecektir. Çetin Aydın ve Aytaç (2023), büyük maddi ve manevi kayıpların büyük travmalara yol açtığı ve kadın olmanın onları psikolojik olarak yıpratıldığı ortaya koymuştur. Beşpınar ve Beşpınar (2023), toplumsal cinsiyet temelli afet konusunda uluslararası alanda ve Türkiye’de hazırlanmış olan mevzuatları incelemiştir. Sarı Karademir (2023), kadınların afetlerden daha çok etkilenmesinin nedeni olarak kadının yurttaşlık haklarının kullanabilmesinin önünde engel olarak görölen bakım yükümlülüğünü vurgulamıştır. Benzer sonuçlar Şener (2024)’ün çalışmasında da ortaya konulmuş ve kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle bakım yükünün depremde ağırlaştığı, kadınların insani ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektiği söylenmiştir. Altıparmak ve Birel (2023), kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin getirdiği rollerden deprem sonrasında da etkilendiklerini ortaya koymuş, toplumsal cinsiyetin göz ardı edilmeksizin çalışmalar yapılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Aynı şekilde Yakıt Ak ve Uyurdağ (2024)’ın çalışmalarında da kadınların deprem öncesi toplumsal cinsiyete dayalı rollerinin

deprem sonrasında ağırlaştığı, kadınların dezavantajlılıklarının arttığı sonucuna varılmış olup deprem sonrasında kadınları bu yönde destekleyecek çalışmalara önem verilmesine dikkat çekilmiştir. Başka bir makalede kadınların depresyon düzeylerinin deprem sonrasında erkeklere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Cengiz ve Peker, 2023). Aynı zamanda bu süreçte STK'lar kadın ihtiyaçları ve sorunlarına dair hazırladıkları raporları derlemişlerdir. Bu makaleler dışında STK'lar ve kadın derneklerinin hazırladıkları depremde kadın ihtiyaçları ve sorunlarına dair saha çalışması raporları problemin ortaya konulması açısından oldukça değerlidir. Araştırmanın literatür kısmında bu raporların ortaya çıkardığı sonuçlardan yararlanılmıştır. Bu araştırma ise Diyarbakır Bağlar ilçesinde depremde kadınların yaşadığı sorunları, ihtiyaçları tespit ederek feminist kuram çerçevesinde ele alan ve çözüm önerileri sunmuş olması açısından ilk olma özelliği taşımaktadır. Aynı zamanda sınırlı olan literatüre katkı sağlamıştır.

Araştırma Diyarbakır Bağlar ilçesinde yaşayan ve depremi Bağlar ilçesinde deneyimlemiş olan kadınları kapsamaktadır. Bu doğrultuda öncelikle Bağlar ilçesinin yaşam koşulları ve kültürel özelliklerine yer verilmiş olup bu bölgenin kadın profili çizilmiştir. Deprem açısından evlerin genel yapısı, ilçenin sosyo-ekonomik durumu, bölgenin yaşam standartları ele alınmıştır. Daha sonra araştırma konusu olan kadının tasviri yapılarak, yaşamı, parçası olduğu kültürün özellikleri, sosyal hayatı gibi konulara yer verilerek “Bağlar ’da kadın olmak” açıklanmıştır. Araştırma yapılan ilçenin özelliklerinin anlaşılması araştırma sonuçlarının daha anlamlı olabilmesi için araştırmacı tarafından gerekli görülmektedir.

Araştırmada Diyarbakır Bağlar ilçesindeki kadınların depremde yaşadığı sorunlar ele alınacağından öncelikle kadınların toplumdaki ikincil konumunun toplumsal altyapısının anlaşılabilmesi, toplumsal cinsiyet, ataerki, toplumsal cinsiyet rolleri kavramlarının açıklanabilmesiyle mümkün olacağından bu çalışma feminist kuram çerçevesinde şekillenmiştir. Yine sosyal hizmet ana bilim dalının önemli kuramlarından biri olan baskı karşıtı uygulamaya, insan hakları perspektifine de kadınların yaşadığı toplumsal eşitsizlikleri ve yaşadıkları engellenmeleri ortaya koyabilmek adına yer verilmiştir. Son olarak depremde oluşan kadın ihtiyaçlarının açıklanabilmesi için Max Neef İhtiyaçlar Hiyerarşisinden yararlanılmıştır.

Sonuç olarak kadınlar depremde ataerkil düzenin getirdiği toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı erkeklere oranla daha çok zarara uğramakta ve çeşitli sorunlarla baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Kadınların bu konumu kadınlara depremde normal zamanda olduğundan çok daha fazla şekilde zarar vermektedir. Kadınların depremde ihtiyaçları ikinci plana atılmakta, deprem anı ve sonrasında var olan ataerkil düzende zarar görebilirlikleri artmaktadır. Bu durum kadınların geçmişten bugüne kadar toplumda ikinci cinsiyet olarak görülmesi ve afet öncesi, anı ve sonrası için hazırlanan afet yönetmeliklerinin cinsiyet körü olmasından kaynaklanmaktadır. Toplumda kadınların cinsiyete dayalı yaşadığı sorunların görünür olmaması, ihtiyaçlarının göz ardı ediliyor olması ve cinsiyete dayalı afet yönetmeliği geliştirilmemesi bu nedenle de deprem sonrası yapılan çalışmaların kadın sorun ve ihtiyaçlarına özel yürütülmemesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 6 Şubat 2023 depreminde Diyarbakır özelinde en çok hasar gören ilçe olan Bağlar'da yaşayan kadınların deprem sürecinde ve sonrasında yaşadıkları sorunları ve bu sorunların nedenlerini feminist kuramın kavramsal çerçevesinden yararlanarak görünür kılmak ve olası bir depremde kadınların yaşayacağı sorunlar için çözüm önerileri sunmaktır.

Bu doğrultuda araştırmanın amacına uygun olarak bazı temel sorulara yanıt aranmıştır.

- 1) Kadınları depremde dezavantajlı kılan etkenler nelerdir?
- 2) Kadınların bireysel özellikleri (yaş, medeni durum, eğitim, yoksulluk) nelerdir?
- 3) Kadınların depremde yaşadığı sorunlar nelerdir?
- 4) Toplumsal cinsiyet rolleri yaşadıkları sorunları nasıl etkilemektedir?
- 5) Bağlar ilçesinin yaşam koşulları kadınların depremde yaşadıkları sorunları nasıl etkilemiştir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma Diyarbakır Bağlar ilçesi özelinde depremde kadın sorunlarını ele alarak ortaya çıkarmaya çalışan ilk çalışmadır. Aynı zamanda araştırma kadınların

yaşadığı sorunları feminist kuram çerçevesinde deprem bağlamında incelediği için önemlidir.

Araştırmada depremde kadınların yaşadığı sorunlar tespit edilerek görünür kılınmış ve bu doğrultuda çözüm önerileri sunulmuştur. Bu açıdan gelecek olası depremlerde kadınların yaşayabilecekleri sorunlara çözüm üretilmesine katkı sağlanarak, bu konuda yapılacak olan çalışmalara kaynak oluşturması sağlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM II

2.1. Afetin Tanımı ve Kapsamı

Afetler oluşumu bakımından doğa olayları sonucu gerçekleşen ancak sonuçları nedeniyle kader düşüncesinin ötesinde insan etkisinin büyük rol oynadığı, birçok açıdan insan yaşamını alt üst eden, insanlık tarihinde derin izler ve kayıplar yaşatan olaylardır. Literatür incelendiğinde birçok afet tanımı yapıldığı görülmektedir. Bu tanımların ortak noktaları olmasının yanı sıra bakış açısına ve tanımın yapıldığı bilim dalına göre farklılıklar göstermektedir. Afetler, doğa bilimlerinin kapsamına girse de afetlerin sonrasında gelen ağır hasarların etkisiyle toplum düzeninin bozulması, toplumsal iş birliği süreçleri ve afetlerin insanlar üzerindeki psikolojik etkileri sosyal bilimlerin çalışma alanına evrilmektedir (Gökalp Yılmaz, 2021). EM-DAT, afetleri afetin gerçekleştiği bölgeyi aşan ulusal ve uluslararası yardım gerektiren, olacağı tahmin edilemeyen, büyük hasarlara ve can kayıplarına yol açan ani gerçekleşen olaylar olarak tanımlamaktadır. Başka bir tanımda afet, kırılganlık, yetersiz kapasite ve önlemlerin kesişimi sonucunda oluşan, yaşandığı toplumun işleyişini maddi manevi bozan, yaşandığı bölgenin başa çıkma gücünü aşan bir olgu olarak ifade görmektedir (Akdur, 2000, s. 8; Alakara Özcan, 2018). Bu tanımlardan da yola çıkarak bir olayın afet olarak adlandırılması için toplum için kayıplar oluşturması, olayı yaşayan toplumun kendi yaralarını saramayacak durumda olması ve diğerlerinin yardım elinin uzanmasına ihtiyaç duyulması gerekmektedir.

Afetler, doğal afetler ve insan kaynaklı afetler olarak sınıflandırılabilir. Ancak bu sınıflandırma net bir yargı oluşturmamaktadır. Bir olayın nedeni doğal olmasına rağmen sonuçları insan kaynaklı olabilmektedir. Bu doğrultuda doğa olayı olarak deprem, doğal afet olarak kabul edilmekte ve bu doğa olayını afete dönüştüren unsurun, sağlam binalar inşa edilmemesi olduğu, afete yol açan neden olarak insan faaliyetlerinin öne çıktığı görülmektedir (Olgun, 2016, s. 1). Afetin büyüklüğü ortaya çıkardığı can ve mal kayıplarının ve topluma verdiği hasarların büyüklüğüyle ölçülmekte özellikle de en kutsal olan insan canı olmasından ötürü afetin büyüklüğü neden olduğu can kaybı ve yaralanmalarla değerlendirilmektedir (Erkal ve Değerliyurt, 2011). Bir ülkede afet olarak ifade edilebilecek bir olay başka bir ülkede afete yol açmayabilmektedir. Sonuçların farklılaşmasında ülkelerin gelişmişlik düzeyi,

ülkenin oluşabilecek afete hazırlıklı olması ve afete yönelik önlemler almış olması önem kazanmaktadır.

Afetler acı bir şekilde de olsa ülkelerin afete hazırlık durumunu, göz ardı edilen sorunları, afetle baş etme yollarını ve insanlar üzerindeki etkilerini görme açısından öğretici yönü olan olaylardır. Afetler bu alanda çalışan bilim insanlarına olağan dönemlerde elde edilemeyecek bilgiler sunar (Gökalp Yılmaz, 2021). Bu noktada ülkelerin yaşanan afetlerden ve sonuçlarından ders alarak önlemler alması, afet yönetimi konusunda çözümler üretmesi, insanlar üzerinde oluşabilecek maddi ve manevi hasarların en aza indirilmesi için çalışmalar yaparak yaşanan olaydan ders çıkarması önem arz etmektedir.

Afetlerle mücadelede afet yönetimi hayati önem taşımaktadır. Afet yönetimi faaliyetleri, afet anından önce, afet anı ve sonrasında gerçekleştirilen, insan kayıplarını önlemeyi, insanları ve altyapıyı korumayı, ekonomi üzerindeki etkileri azaltmayı ve normal durumu yeniden tesis etmeyi amaçlayan faaliyetlerdir (Linardos vd. 2022). Birleşmiş Milletler afet risk azaltma ofisinin (UNISDR) terminolojisine göre, doğru bir afet yönetimi uygulanması, tehlikeyi tamamen engelleyebilmekte veya ortadan kaldırmakta; afetlerin etkisini azaltmak ve daha iyiye ulaşmak için hazırlıklı olma ve işlevsel başka planlar oluşturmaya ve uygulamaya geçirmeye odaklanmayı sağlamaktadır. Afet yönetiminin olmadığı ya da uygulamaya geçirilemediği ülkelerde ağır maddi ve manevi kayıpların olması kaçınılmaz olabilmektedir. İyi bir afet yönetimi oluşturabilmek için doğa olayını afete dönüştürebilecek risk faktörlerinin tespit edilmesi önemli görülmektedir. Risk faktörlerinin tespit edilerek deprem öncesi, sırası ve sonrasında aktif olarak uygulanabilecek bir afet yönetimi oluşturmak kayıpları azaltmak, planlı bir afet süreci geçirmek, afet sonrasındaki olumsuzlukları gidermek için elzemdir.

Afetler gerçekleştiği bölgede ve tüm ülkede bir kaos ortamı yaratmakta insanlar üzerinde kapanması zaman alan yaralar oluşturmaktadır. Afetlerin etkileri toplumlar üzerinde uzun dönemler boyunca kalabilmekte, afetler insanların tüm yaşamını kesintiye uğratabilecek fiziksel, psikolojik ve sosyal etkiler yaratabilmektedir (Yılmaz, 2012). Afetler ülkeler ve toplumlar için ağır izler yaratmaktadır. İnsanlar afeti önleyecek çabalar içine girmektense afetle yaşamayı

öğrenme yoluna gitmiş ancak afetin ülkeler bazında zarar verebilirliğine bakıldığında ülkelerin afet kültürü ve planlamasına göre verdiği zararların değiştiği görülmüştür (İbiş ve Kesgin, 2014). Afetlerle mücadelede ülkeler ve bireyler çaresizlik düşüncesinden çıkıp mücadele ruhuna sahip olarak doğru afet planlamaları hazırlama ve uygulama yolunda hareket ederlerse ancak afetlerin getirdiği kayıpları en aza indirebileceklerdir.

Afetlere Türkiye genelinde baktığımızda ülkenin bulunduğu konum, fay hatlarının varlığı, jeopolitik konumu çarpık kentleşme, plansız ve hızlı büyüme, afet yönetimine gerekli önemin verilmemesi gibi nedenlerle afetlerin meydana getirdiği zararlar daha da büyük olabilmektedir (Laçiner ve Yavuz, 2013). Türkiye birçok faktörün etkisiyle farklı afet türleriyle karşı karşıya kalmakta ve en çok ölüme sebep olan afet ise %65'lik bir oranla deprem olarak belirtilmektedir (Şahin ve Kılınç, 2016). Türkiye'de afet denilince akla ilk gelen yine deprem olmaktadır. Bu noktada çalışmanın konusu ve Türkiye'deki deprem gerçeği göz önünde bulundurulduğunda afetler arasında ülkemizi en çok etkileyen afet olan deprem kavramını ve Türkiye'de depremi açıklamak önemli görülmektedir.

2.2. Deprem

Bu başlık altında depremin tanımı ve kapsamı, Türkiye'de deprem ve 6 Şubat depremi konu başlıkları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

2.2.1. Tanımı ve kapsamı

Doğal afetler insan yaşamını durma noktasına getirerek ölüm, yaralanma, yaşam alanı kaybı ve devamında gıda, enerji ve su kıtlığı gibi etkileri olan büyük ölçekli problemlerden biridir (Özcan Araç ve Ateş Duru, 2021, s. 337). Ne zaman ve hangi şiddette oluşabileceği tam olarak bilinemeyen deprem, büyük maddi ve manevi kayıplara yol açabilecek doğal afetlerden biridir.

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerine kadar uzanan süreçte toplumların başta depremler olmak üzere, çeşitli afetlerin olumsuz sonuçlarına maruz kaldıkları ve birçok uygarlığın depremlerle birlikte yok olduğu söylenebilmektedir (Çelebi Boz ve Şengün, 2017, s. 360). Bu denli yıkıcı etkileri ve uzun bir tarihi olan deprem, toplumların yıkıcılığına karşı önlemler almalarını gerekli kılan, yok sayılamayacak ve ihmal edilemeyecek bir doğa gerçeğidir.

Deprem günümüz koşullarında önlenemeyecek bir doğa olayıdır ancak gerekli tedbirlerin alınmasıyla verdiği zararlar en aza indirilebilmektedir. Depremın yıkıcı sonuçlarını önlemenin en iyi yolu eğitimidir. Eğitim sayesinde insanların muhtemel bir deprem öncesi, deprem anı ve deprem sonrası neler yapabilecekleri ve ne gibi önlemler alabilecekleri konusunda insanlar daha bilinçli ve duyarlı hale getirilebilir (Çoban vd., 2017, s. 113). Deprem sonucunda yaşanabilecek sorunlar için hazır şekilde bulunmak ve doğal afetlere ilişkin toplumsal duyarlılık oluşturmak önemli olup deprem eğitimi hayat boyu sürdürülmelidir (Erdoğan ve Aksoy, 2020, s. 89). Ülkemiz deprem kuşağında yer almaktadır. Depremın ne zaman olacağı konusunda bilginin olmasa da bir gün gerçekleşebilecek bir olay olduğu göz önünde bulundurulmalı ve zararlarını en aza indirmek için öncesinde, o anda ve sonrasında oluşabilecek durumlar için tüm kaynaklarla hazır olunmalıdır. Toplumun tamamı yediden etmişe depreme karşı bilinçlendirilmeli, deprem anı ve sonrasında yaşamın devamı için birlikte hareket edebilmelidir.

2.2.2. Türkiye’de deprem

Türkiye Alp-Himalaya deprem kuşağı üzerinde bulunan, Kuzey Anadolu Fay Hattı, Doğu Anadolu Fay Hattı ve Batı Anadolu Fay Hattı olmak üzere üç farklı fay hattı bulunan deprem riskinin çok yüksek olduğu bir coğrafya üzerine kuruludur. Türkiye’de birçok afet riski bulunmasına rağmen Türkiye’de afetten bahsedildiği takdirde ilk akla gelen afet türü deprem olmaktadır. Türkiye yüz ölçümünün %42’si birinci derece deprem kuşağı üzerinde konumlanmakta, dünya üzerinde depremlerde can kaybı olarak üçüncü sırada, etkilenen kişi sayısı göz önünde bulundurulduğunda ise sekizinci sırada yer almaktadır (Şahin ve Kılınç, 2016). Türkiye’nin dünya genelinde depremlerden etkilenme büyüklüğünün bu denli fazla olması yalnız jeopolitik konumuyla açıklanamayacak etkiler barındırmaktadır. Jeopolitik konumunun yanı sıra gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan bir ülke olması, plansız kentleşme, depreme dayanıklı binalar inşa edilmemesi, daha önce yaşanan depremlerden gerekli derslerin alınmaması, deprem yönetmeliğinin yetersiz kalması, kader düşüncesiyle hareket edilerek deprem bilincinin yerleşmemiş olması gibi faktörler de büyük etki etmektedir.

Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi özellikle deprem sonrasında kaynaklara erişim ve kendi kendine yetebilme noktasında etki etmektedir. Türkiye, gelişmiş ülkeler kadar kaynağa sahip olmamasının doğal sonucu olarak büyük çaplı bir deprem meydana geldiği durumda söz konusu depremle mücadele edebilecek öz kaynağa sahip bir ülke değildir (Yılmaz, 2012). Depremler ülkelerin afetlere dirençsizliği ve kentlerin plansızlığı birleştiği zaman daha zarar verici ve şiddetli olabilmektedir (İrdem ve Mert, 2023). Türkiye deprem geçmişine bakıldığında büyük kayıpların yaşandığı ve büyük depremlerin yaşandığı şehirlerde yaşama yeniden dönmenin oldukça zaman aldığı gözlemlenmektedir.

Bikçe (2015), depremden derinden etkilenen ülkelerin, geçmişte yaşanan büyük depremlerden ders alması gerekliliğine vurgu yapmış olup Türkiye'yi etkileyen 180 tane depremde 96.064 kişinin hayatını kaybettiğini ve 778.759 binanın ağır hasar gördüğünü belirlenmiştir. Türkiye'de 2015 sonrası büyük can ve mal kayıplarına yol açan depremler incelendiğinde 2020 Elâzığ depreminde 41 kişi, 2020 İzmir depreminde 116 kişi, son büyük deprem olan ve felaketle sonuçlanan Kahramanmaraş depreminde ise 53.537 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda süreç içerisinde depremlere karşı dayanıklılık ve önlem alma ölçüsünde belirgin bir ilerleme sağlanmadığı son büyük deprem olan Kahramanmaraş merkezli depremde verilen can ve mal kayıplarıyla da gözler önüne serilmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda Türkiye'de deprem ve afete yönelik güncel yönetmelikleri inceleme gereksinimi doğmaktadır. Cansız (2022), tarihsel süreçte 1940'ta yayınlanan ilk deprem yönetmeliğinden 2018' de yayınlanan son deprem yönetmeliğine kadar birçok yönetmeliğin yayınlandığını ve bu yönetmeliklerin gelişen teknolojiyle birlikte döneme göre farklılık gösterdiğini belirtmiştir.

2018' de yayınlanan "Deprem Etkisi Altında Binaların Tasarımı İçin Esaslar" yönetmelik hükümleri, yeni yapılacak binaların deprem etkisi altında tasarımı ile mevcut binaların değerlendirilmesi ve güçlendirme tasarımı için yapılacak ayrıntılı uygulamaları kapsamaktadır (AFAD, 2018). Bu yönetmelik son derece ayrıntılı hazırlanmış olmasına rağmen aynı yıl kanun maddesi olarak çıkarılan imar barışı yönetmeliğın koyduğu hükümlerle tezat oluşturmaktadır. Türkiye'de hızlı kentleşmeyle birlikte imarsız ve plansız yapıların yoğunlaşması, artan kaçak

kentleşmeyi imar aflarıyla meşrulaştırması ile yaşanan depremlerde can ve mal kaybının artmasına yol açmaktadır (Çiftçi, 2023, s. 140). Unutulmamalı ki can ve mal kaybına yol açan deprem değil depreme dirençsiz binalar inşa edilmesidir. Bu kapsamda çıkarılmış olan bu yönetmeliğin kati bir şekilde uygulanması ve asla taviz verilmemesi depremin yarattığı hasarların en aza indirilebilmesi için hayati önem taşımaktadır.

2.2.3. 6 Şubat depremi

Türkiye 6 Şubat sabahı saat 04.17 de 7.7 büyüklüğünde bir depremle sarsılmıştır. Daha bu depremin etkileri fark edilemeden dokuz saat sonra 7.6 büyüklüğünde başka bir deprem daha oluşmuştur. Türkiye tarihinde en büyük can ve mal kaybına sebep olan 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Kilis, Şanlıurfa, Adana, Osmaniye, Diyarbakır ve Elâzığ illerini etkilemiş olup 53.537 kişi hayatını kaybetmiştir. Medyada bu deprem ‘Asrın Felaketi’ olarak adlandırılmaktadır. Can kaybının yanı sıra toplum üzerinde ağır maddi ve manevi kayıplara yol açmış olup üzerinden iki yıl geçmiş olmasına rağmen depremin etkileri hala ağır bir şekilde hissedilmekte insanlar can kayıplarının yasını tutarken bir yandan da temel ihtiyaçlarını karşılama mücadelesi vermektedirler. Deprem tüm ülkeyi derinden sarsmakla birlikte özellikle depremin yaşandığı 11 ilde yaşamı sürdürme çabaları sürmektedir.

Çalışma alanını oluşturan, depremin etkilediği illerden biri olan Diyarbakır depremi diğer illere göre deprem anı göz önünde bulundurulduğunda en hafif düzeyde atlatan illerden biridir. Deprem anında yıkılan bina sayısı 6 olmakla birlikte can kaybı 411 kişidir. Diyarbakır AFAD’dan alınan bilgilere göre depremden sonra 1313 kişi hastanelere müracaat etmiştir. Yine Diyarbakır AFAD’ın verdiği bilgilere göre Bağlar ilçesinde deprem anında toplamda 4 bina yıkılmış olup bu binalarda yaşayan toplam 274 kişi hayatını kaybetmiştir. Vefat sayısının cinsiyete göre dağılımına özel bilgi olması gerekçesiyle ulaşılamamıştır. Diyarbakır’da deprem anında yıkılan bina sayısı 6 olmasına rağmen ağır ve orta hasarlı bina sayısı oldukça fazladır. Diyarbakır AFAD verilerine göre, Diyarbakır merkez ve kırsal kesimlerdeki toplam ağır hasarlı bina sayısı 9981, orta hasarlı bina sayısı 4932 olarak verilmiştir. Bağlar ilçesi özelinde ağır hasarlı bina sayısı 4098 iken orta hasarlı bina sayısı 2583’tür. Ağır ve orta hasarlı

binanın çokluğu nedeniyle deprem sonrası birçok insan bir daha evine dönememiş olup konteyner kentlerde, evi hasarsız olan akrabalarının yanında geniş aile olarak ya da kiraların yükselmesi nedeniyle bütçelerine uygun ev bulabilmek için farklı semtlerde yaşamaya başlamışlardır. Yıkımlar bugün bile hala devam etmekte insanlar barınma sorunuyla mücadele etmektedir. Bu durum Diyarbakır'ın özellikle yıkımların çok olduğu Bağlar ilçesinin genel tablosunu çizmektedir. Depremın üzerinden iki yıl geçmiştir. Bir yandan yaralar sarılmaya çalışılırken bir yandan da barınma gibi temel ihtiyaçları karşılama mücadelesi sürmektedir.

2.3. Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Kadın Tanımı ve Kadına Yönelik Yaşanan Tarihsel Gelişmeler

Beauvoir (2022), 'İkinci Cinsiyet: Yaşanmış Deneyim' kitabına "kadın olunmaz, kadın doğulur" sözüyle başlar (s. 13). Ona göre, İnsan dışısının toplum içinde büründüğü biçimi belirleyen hiçbir biyolojik, ruhsal, ekonomik yazgı yoktur; erkek ile kadın edilmiş varlık arasındaki kadınsı diye nitelendirilen bu ürünü yaratan, uygarlığın bütünüdür (Beauvoir, 2022, s.13). Bu çalışmada kadın tanımı bu yaklaşım doğrultusunda yapılmıştır.

Biyolojik olarak tanımlanan iki cinsiyet vardır: Kadın ve erkek. Her iki cins de dünyada sayı olarak eşittir. Yani kadın dünya nüfusunun yarısı kadarken erkek de diğer yarısını oluşturur. Biyolojik gerçekliğe rağmen kadın ikincil cinsiyet olarak var olabilmektedir. Feminizm bu durumu toplumsal cinsiyet kavramıyla açıklar. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek kimliklerini, rollerini (görevler ve işler), değerlerini temsillerini doğanın doğal üretimi olarak değil, bireylerin sosyalleşmesinin ürünü olarak, erkekler ile kadınlar arasındaki eşitsiz toplumsal ilişkiler kuran toplumsal inşa olarak tanımlanır (Dorlin, 2023, s. 33). Başka bir ifadeyle kadınların fiziksel ve biyolojik özellikleri onların kimliğinin belirleyicisi değildir, kadınlık rollerini belirleyen ve sınırlandıran toplumsal eğilimler, adetler, inançlar ve ön yargılardır (Chanter, 2022, s. 29). "Kadın" tanımı da toplumsal cinsiyet temelli şekillenmektedir.

Beauvoir (2022), *erkeği "özne, mutlak ve öz" olarak tanımlarken kadını "kendini erkeğe göre belirleyen, özsel olmayan, ikinci cinsiyet olan ve 'başka'" olarak tanımlar* (s. 28). Kadın öteki olandır. Kadın yalnız bir cinsiyet değildir. Kadın

kültürdür, değerlerdir, dindir, toplumdur, politikadır, gelenek göreneklerdir; aile, eğitim, anne, eş, sosyal hayatta var olmaya çalışan bir birey, namus denince akla gelen ilk kişi, cinselliğini, reglini saklaması gereken, kız çocukları okumaz denilerek eğitim hakkı elinden alınmış, güçlü yönleri aşağı çekilen, zayıflıklarıyla erkeğe muhtaç sayılan, toplumun kendisine atfettiği görevleri yapmak zorunda olan ancak asla teşekkür edilmeyendir. Tüm bu toplumsal dayatmalar neticesinde kadın, özel alana hapsedilmiş, ev içi işlerle emeği sömürülmüş, bakım sorumluluğu üstüne yüklenmiş, şiddetin her türlüüne maruz kalmış, eşlik ve annelik rolleriyle övgü alabilmiş olandır. Kadın, ataerkil düzenin devamını sağlamak için toplumun bir cinsiyete atfettiği her şeydir. Aynı zamanda kadın bu düzenin ona verdikleriyle yetinmeyip kendi olabilme mücadelesini verendir. Her şeye rağmen güçlü bir şekilde var olabilir.

Kadınlar bu kadınlık tanımlamaları içerisinde toplumda ikincilleştirilirken mahrum bırakıldıkları haklardan dolayı deprem gibi olağanüstü durumlarda incinebilir gruplar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda yeni bir kadın tanımı olarak depremde kadın kavramı doğmaktadır. Araştırmanın örneklem alanına dahil olan kadının bu çalışmadaki tanımı, Diyarbakır Bağlar ilçesinde yaşayan ve depremi Bağlar ilçesinde deneyimlemiş, evinden çıkmak zorunda kalmış ya da hasarlı binalarda yaşamını sürdüren, sosyal ortamından kopmuş veya bu ortamdan güç almış, toplumsal cinsiyet gerçeğini farklı düzeylerde yaşamış, bu bağlamda depremi de çeşitli şekillerde özünde hissetmiş, destek alabilmiş ya da bu durumla yalnız baş etmek zorunda kalmış, yine de yılmadan mücadele veren kişilerdir.

Kadını bu tanımlamaların içine mahkûm eden ataerkil yapı kadının ikincil konumunu biyolojik cinsiyete dayandırarak açıklayarak var olan düzeni meşrulaştırmaya çalışır. Kadınların fiziki yapılarının, bedenlerinin ya da üreme yeteneklerinin kadınların kamusal alanda ve siyasette başarılı olmalarına, çocuk doğurabilme kabiliyetlerinin iyi işler çıkarmalarına engel değildir asıl engel kadınların bu işleri yapmasını sağlayacak eğitimden yoksun bırakılmalarıdır (Chanter, 2022, s. 28). Depremde kadın sorunları ve ihtiyaçlarını oluşturan da kadının toplumda geri bırakılmışlığıdır.

2.3.1.Tarihsel süreçte kadına yönelik gelişmeler

Tarihin en eski dönemlerinden bugüne istisnai toplumlar hariç kadınlar toplum içinde ikincil bir konuma sahip olmuş, erkeklerin yönetiminde onların kendileri için uygun gördükleri bir düzende yaşama katılmışlardır. Dünya’da kadın nüfusu erkek nüfusuna eşit düzeyde olsa da kadınlar tarih boyunca erkeklerin gerisinde kalmaya mahkûm edilmiş, kadın hakları ihlal edilmiş, kadınlar her yönden erkeklerden daha azıyla yetinmek zorunda kalmıştır (Doğancı ve Tuncay, 2020). İlk çağlardan itibaren yanlış inançlarla kadın insanlığın cennetten kovulmasına sebep olarak yaftalanmış, orta çağlarda bazı toplumlarda daha da ileri gidilerek şeytan kadın- kötülük kaynağı olarak tanımlanmıştır (Erbay, 2019, s. 3). Tarihsel süreç içerisinde dünya birçok dönüşümden geçmiş bu dönüşümlerle insanlar da düşünsel dönüşümler geçirmiş ve kadına yönelik düşünceler farklılığa uğramıştır. Bu değişimler kadınlara da yansımış ve kadınların kendi hak arayışlarını şekillendirmiştir. Dünya’da kadın hakları üzerine konuşmalar rönesansa dayansa da asıl gelişim Fransız ihtilaline dayanmakta olup sanayi devriminin yarattığı koşullarla birlikte kadının çalışma hayatına girmesi de kadın hakları mücadelelerini başlatmıştır (Kurnaz, 1991). Fabrikada çalışma koşullarının iyileştirilmesi adına 8 Mart 1857 tarihinde yapılan emekçi kadın hareketinin etkisiyle 1908 yılında çalışan kadının hak mücadelesini temsilen 8 Mart Emekçi Kadınlar Günü olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Kadınların hak arayışının dönüm noktası olarak kabul edilen Fransız ihtilalinden itibaren Batı’da kadınlar sosyal, siyasi ve hukuki haklarını elde edebilmek için büyük bir mücadeleye başlamışlar bu da kadın hareketinin temelini oluşturmuştur (Yürüt, 2017). 18. yy’da kadın hareketleri birinci dalga feminizmini oluşturmuş bu dönemde kadın hukuksal ve politik haklarını kazanmıştır. Birinci dalga bir başlangıç kabul edilmekle birlikte asıl yoğunlaştığı dönem 1960-1990 yıllarına denk gelen ikinci dalga feminizmdir. Bu dönemde kadın toplumdaki yerini sorgulamış her konuda erkeklerle eşit haklar talep etmiştir. 1948’de yayınlanan BM İnsan Hakları Bildirgesi tüm insanların eşitliğine vurgu yapmış olmasına rağmen uygulamada kadınların ikinci planda oluşlarının devam etmesi nedeniyle kadınların isteklerini karşılayan bir yapıda olmamıştır. Bu süreçte kadınlar hak talepleri için mücadeleye devam etmişlerdir. Bu mücadele sürerken elde edilen en önemli kazanım 1980 yılında Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin imzasına açılmış olan “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın

Önlenmesi Sözleşmesi'dir (CEDAW). Bu sözleşme ayrımcılık sorununu özgül şekilde ele alması nedeniyle kadınların insan haklarının uluslararası düzeyde korunmasına ilişkin temel bir sözleşme niteliği taşımaktadır (Oder, 2010, s. 24). Sözleşmede ayrımcılığa yönelik ayrıntılı açıklamalar yapılmış önemli kararlara imza atılmıştır. Uluslararası alanda gerçekleşen bir diğer gelişme ise kadının insan hakları ifadesinin görünür hale gelmesini sağlayan Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı olmuştur. Kadının İnsan Hakları kavramı ilk kez 1993'te Viyana'da düzenlenen "Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda" kullanılmıştır. Bu konferansta oluşturulan Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programında kadının insan haklarına dair şu ifade yer almaktadır: *"Kadınların ve kız çocuklarının insan hakları, evrensel insan haklarının devredilemez, ayrılmaz ve bölünmez bir parçasıdır..."* (United Nations, 1993). Bu program kadının insan haklarını korumayı uluslararası düzeyde bir görev olarak sunmuş olup bu konuda ülkelere bir görev yüklemiştir. İkinci dalga feminizminin başlangıcından 2000'li yıllara kadar kadın hakları ve bu hakların gelişimine dönük yoğun çalışmaların olduğu bir dönem olmuştur. 1993 yılında "Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge" ve 2011 "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) kadına yönelik şiddete karşı uluslararası alanda mücadeleyi ön plana çıkaran çalışmalardır. Kadın mücadelelerinin başladığı tarihten günümüze kadar kadın mücadelelerinin kazanımlarla ilerlediği görülmektedir. Ancak halihazırda hala kadınların şiddete uğradığı, öldürüldüğü, eğitim hakkı gibi temel haklarından mahrum edildiği, iş yerlerinde mobbinge uğradığı, bakım sorumluluğu ve ev işlerinin altında ezildiği bir düzen devam etmektedir. Bu nedenledir ki kadınlar hakları için mücadeleye devam edecektir.

Uluslararası alanda gerçekleşen bu gelişmelerin yansımaları Türkiye'de de görülmüş AB etkisiyle ülkemiz de bu sözleşmelere taraf ülkeler arasında olmuştur.

2.3.2. Türkiye'de kadına yönelik gelişmeler

Türk toplumlarında tarih boyunca kadın değerli bir yerde bulunmaktadır. Ancak bu durum kadın ve erkeğin eşit olduğu bir toplumsal düzeni getirmemiştir. Türk toplumlarında kadın değerlidir ancak erkeğin sahip olduğu haklara, yaşam tarzına sahip değildir. Tüm toplumlarda olduğu gibi Türk toplumlarında da kadının

erkeklerden daha güçlü olduğu bir dönem olmamış ve kadın tarih boyunca ikincil konumda yer almış, toplumsal ayrımcılığa ve şiddete maruz kalmıştır (Yavuz ve Ertem, 2021, s. 70). Bu bölümde Türkiye’de depremde kadının yaşadığı sorunların anlaşılabilmesi adına Türkiye’de kadının toplum içindeki yeri ve özellikle cumhuriyetin ilanından bugüne kadar kadınların elde ettiği kazanımlar incelenmiştir.

Cumhuriyet dönemindeki kadın kazanımlarını anlayabilmek için öncelikle Osmanlı devletinin son dönemlerindeki kadın kazanımlarına bakmak gereklidir. Osmanlının son dönemlerinde batıya dönük gelişmeler yaşanmış olup bu doğrultuda tanzimat fermanı ve meşrutiyetler ilan edilmiştir. Fransız ihtilalinin de etkisiyle yaşanan bu gelişmeler toplumun sosyal ve kültürel yaşantısına da etki etmiş ve bu bağlamda kadınlar da bu değişimle ses çıkarmaya başlamıştır (Kurnaz, 1991). Dünya’da yayılmaya başlayan feminist hareketin etkisi özellikle Osmanlıdaki üst tabakaya mensup olan kadınların çalışmalarıyla Osmanlıda da etkisini göstermeye başlamıştır. Osmanlıda kadınların bilinçlendirilmesine yönelik ilk adımlar Nezihe Muhiddin, Fatma Aliye, Fatma Seniye, Emine Semiye gibi kadınların öncülüğünde çıkarılan dergi, gazete gibi basın yollarıyla yazılan yazılarla atılmıştır (Adıgüzel, 2023, s. 47). Bununla birlikte kadınların örgütlenmesini sağlayan dernekler kurulmuş, konferanslar yapılmış, bu konferanslarda kadınlar sosyal, siyasi, yasal hak taleplerini dile getirmişlerdir (Yürüt, 2017, s. 382). Bu dönemin kadınlar için en önemli kazanımları eğitim hakkını elde etmek, mirastan eşit pay almak ve evliliklerin kayıt altına alınmasıdır (Çalışkan, 2022, s. 328). Kadınlar bu dönemde bazı hukuki, eğitim, sosyal haklarını elde etmiş olsalar da asıl kazanımlar cumhuriyet dönemine kadar elde edilememiştir. Ancak bu dönemdeki çalışmalar kadınların bilinçlenmesi ve hak arayışı konusunda sonraki dönemlere örnek teşkil etmiştir. Bu bağlamda kadınların cumhuriyet dönemi kazanımlarının temelinin bu dönemdeki kadın mücadelelerine dayandığı söylenebilir.

Cumhuriyet’in ilanı Türkiye’de toplum yapısını tüm boyutlarıyla değiştiren yeni bir çağ başlatmış olup siyasi değişimle birlikte toplumsal değişimler de yaşanmış, tarıma dayalı nüfus yapısı yerini sanayi ve bürokrasiye dayalı kent nüfusuna bırakmıştır (Yavuz ve Ertem, 2021, s. 75). Bu gelişmeler kadının konumuna da sirayet etmiş kadınlar cumhuriyetle birlikte birçok kazanım elde etmişlerdir. Bu kazanımlar aslında dönemin şartları düşünüldüğünde bir zorunluluktur. Osmanlının son

dönemlerinde savaşlarda kayıplar yaşanması, birinci dünya savaşı ve kurtuluş savaşı mücadeleleri erkek nüfusunu azaltmış, kadın ortaya çıkan enkazdan kurtulmak için zorunlu olarak toplumsal yaşama dahil olmuş, erkeklerden boşalan alanlara kadın yerleşmiştir (Yılmaz, 2010, s. 204). Bu bağlamda özellikle kurtuluş mücadelesinde erkeklerle birlikte mücadele veren Türk kadını toplumsal değişimin bir parçası ve vazgeçilmez bir unsuru olarak varlık göstermeye başlamıştır.

Yeni kurulan devlet köklü ve büyük değişimlerle ilerleme kat etmiştir. Bu değişimlerin ancak kadınlarla birlikte olabileceği düşüncesiyle hareket edilmiş, kadınlar cumhuriyetle birlikte sosyal, siyasal ve eğitim haklarını kazanmış erkeklerle eşit statü elde etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk kadınlarla erkeklerin eşit şartlara sahip olması gerektiğini her fırsatta dile getirmiş, birçok batı toplumunda yer almayan sosyal ve siyasi hakları kadınlara kazandırmak için yoğun çabalar vermiştir (Acar, 2019, s. 408). 1924 yılında çıkarılan “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” ile laik eğitime geçilerek kızlar ve erkekler eşit haklarla eğitim görmeye başlamıştır(KADEM). 1926 yılında Türk Medeni Kanunu ile kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı tanınarak erkeğin çok eşliliği ve evliliği tek taraflı bitirebildiği düzen son bulmuştur (KADEM). Bu kazanımlardan belki de en önemlisi siyasi hayata kadınların da dahil edilmesini sağlayan oy verme hakkıdır. Kadınlar dünyadaki oy hakkı mücadelesinin de etkisiyle siyasi haklarına yönelik mücadeleye başlamışlar ve cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte Mustafa Kemal Atatürk'ün gayretiyle dünya genelinde kadınlara oy hakkı verilen 28 ülkeden biri haline gelinmiştir (Yürüt, 2017, s. 394-395). Eğitim ve siyasi haklarını elde eden kadınlar çalışma hayatında daha fazla yer almaya başlamıştır. Bu durum beraberinde iş hayatına dair düzenlemeleri de getirmiştir. Bu düzenlemelere Türkiye’de Kadına Yönelik Politikalar bölümünde yer verilmiştir.

Türkiye uluslararası alanda kadına yönelik gelişmelerin yaşanmaya başlaması ve kadın haklarının gündeme gelmesiyle birçok uluslararası sözleşmeye taraf olarak dahil olmuştur. Bu sözleşmelerden özellikle CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi uluslararası alanda ve ülkemizde kadın haklarının gelişimi açısından önemli bir yer tutmaktadır. 1986 yılında Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) yürürlüğe girmiş, bu tarihten itibaren kadın erkek eşitliğine dayalı politikalar hız kazanmıştır (Parlak Börü, 2017, s. 53-54). Diğer bir sözleşme

olan "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)", 2011 yılında imzaya açılmış ve 2012 yılında sözleşmeye imza atan ilk ülke Türkiye olmuştur (Bölükbaşı, 2022). Sözleşmeyi imzalayan ilk ülke olmamız ve anayasamızda kanun hükmünde yer almasına rağmen İstanbul Sözleşmesi'nden 19 Mart 2021 tarihinde çekilme kararı alınmıştır. Bu karar kadın dernekleri başta olmak üzere birçok kesimden tepki almış ve eleştirilmiştir.

2.3.3. Türkiye'de kadına yönelik politikalar

Sanayi devriminin getirdiği yeni yaşam düzeni işçi sınıfının oluşması, kentleşmenin artması, buna bağlı yoksulluğun derinleşmesi gibi nedenler toplum yapısında sorunları beraberinde getirmiştir. Bu durum devletlerin baş gösteren sorunlarla ilgili çözümler üretmesi gerekliliğini doğurmuş böylece sosyal politikalar doğmaya başlamıştır. Başlangıçta işçi sınıfının sorunlarına odaklanan sosyal politika zamanla toplumun tamamına yönelik olmaya başlamıştır. Özellikle küreselleşen dünyada aile yapısında çözümlerin başlamasıyla daha da karmaşık hale gelmiş, devletleri aile konusunda çeşitli politikalar üretmeye yönlendirmiştir.

Türkiye de son yüz yıl içerisinde büyük toplumsal değişimler geçirmiş bir ülkedir. Bu bağlamda özellikle 2000 sonrası dönemde küreselleşme ve Avrupa Birliği etkisiyle aile ve kadına yönelik birçok sosyal politika geliştirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında da sosyal politika diyebileceğimiz gelişmeler yaşanmıştır. 1936 yılında yürürlüğe giren İş Kanunu ile kadınların çalışma hayatına düzenleme getirildi, 1945'te Analık Sigortası (doğum yardımı) yasa ile düzenlendi, 1966'da eşit işe eşit ücret hakkı sağlayan 100 sayılı ILO sözleşmesi onaylandı (KADEM). Bu gelişmeler özellikle kadının çalışma hayatına girmesiyle iş alanında olmuştur.

Ülkemizde özellikle 2002 sonrası kadına yönelik politikalar yönünden zengin bir döneme girilmiştir. Avrupa birliği uyum kriterlerinin uygulanmaya başlamasıyla kadın erkek eşitliği konusunda politikalar hız kazanmıştır (Çokoğullar Bozaslan, 2018, s. 128). Bu çerçevede 2002 yılında Türk Medeni Kanunu'nda yapılan değişiklikler kadın erkek eşitliğine vurgu yapan yönüyle özellikle önem taşımaktadır. Bir başka düzenleme de 2004'te anayasaya eklenen kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında devletin sorumlu olduğu maddesidir.

2004 yılında Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 102. Maddesinde e e karşı işlenen cinsel saldırı niteliği taşıyan eylemler ilk kez suç olarak kabul edilmiştir (Korkmaz, 2024, s. 28). TCK'daki bir diğer değişiklik de gebeliğin sonlandırılması ile ilgili olmuştur. Buna göre, gebenin rızası olduğu durumlarda on haftaya kadar olan hamilelik yasal olarak sonlandırılabilirken, cinsel taciz sonucu oluşan gebeliklerde yirmi haftalık gebelikler sonlandırılabilir (Yılmaz, 2019, s. 3321). Kadının bir birey olarak kendi bedeni üzerinde karar verme  zg rl  u bu kanun ile desteklenmiştir. Diğer bir önemli gelişme ise Kadın Erkek Fırsat E itli i Komisyonu (KEFEK)' nu kurulması olmuştur.

Bu dönemde kadın erkek eşitliği, ailede kadının konumunu güçlendirme, eşler arası g   dengesi sağlama adına atılan adımlara ek olarak kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında da çalışmalar yürütülmüş politikalar geliştirilmiştir. Bu kapsamda ilk çalışma 2003 yılında “Aile Mahkemeleri'nin kurulması olmuştur. Aile Mahkemeleri ile amaç aile içinde e itsizli i ve şiddeti önleyerek koruyucu, önleyici, eğitici, sosyal tedbirlerle aileyi ve ailenin içindeki bireyleri korumaktır (Bozkurt  ener, 2011, s. 53). Yine kadına yönelik şiddet kapsamında “2005 yılında T re ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve  ocuklara Yönelik  iddetin Sebeplerinin Ara tırılarak Alınması Gereken  nlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına karar verilmiştir” (Resmî Gazete, 2005). 2012 yılında atılan diğer bir adım ise 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı  iddetin  nlenmesine Dair Kanun” un yürürlüğe girmesi olmuştur. Bu kanun şiddete uğrayan veya u rama tehlikesi bulunan aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru kişilerin korunmasını ve şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimali olan kişiler hakkında tedbir alınması ve uygulanmasını kapsamaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi). Şiddete uğrayan ve tehlike altında olan kadınlar için KADES uygulaması bulunmaktadır. Aynı zamanda acil destek için 183 YARDIM MERKEZ  sistemi i letilmektedir. Kadınların evden ayrılma zorunlulu unda kalabilmeleri için konumları gizli tutulan kadın sığınma evleri bulunmaktadır. Kadına yönelik şiddet bağlamında oldukça ayrıntılı önleyici ve koruyucu tedbirler alındığı görülmektedir. Ancak bu tedbirlere rağmen ülkemizde kadın cinayetleri  nlenememekte ülke neredeyse her gün bir ya da daha fazla kadın cinayetine uyanmaktadır.

Kadın istihdamı da bu dönem politikaları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. 2003 yılında 4857 sayılı İş Kanunu yürürlüğe girmiş iş sözleşmesi kapsamında eşit işe eşit ücret, cinsiyete dayalı ayrımcılığın yapılmaması, emzirme odaları ve çocuk bakımı gibi konular kanunla güvence altına alınmıştır (Resmî Gazete, 2003). 2004 tarihinde gebe veya emziren kadınların çalıştırılma şartları düzenlenmiş buna göre 100-150 arasında kadın çalışanı olan iş yerlerinde emzirme odaları açma, 150 ve üzeri kadın çalışanı olan iş yerlerinde ise çocuk bakım alanları açılması yükümlülüğü getirilmiştir.

2011 yılından itibaren sosyal politikalar değişime uğramaya başlamıştır. 2014-2018 Onuncu Kalkınma Plan'ında sosyal yardım ve hizmetlerin ailenin korunması ve güçlenmesine katkı sağlayacak şekilde düzenleneceği ifade edilmiştir (Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, 2013). Bu bağlamda kadın çalışmalarının yerini aile odaklı çalışmalara bıraktığı söylenebilir. Bu durumun en temel göstergesi de “Kadın ve Aileden Sorumlu Bakan” lığın kaldırılmasıdır. 2011 yılında Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı kaldırılmış yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur (Kesgin, 2012, s. 47). Yeni bir düzenlemeyle kadın ve erkeklere doğumdan sonra iki yıla kadar ücretsiz izin alma hakkı tanınmıştır. Yaşlıların bakımının aile içerisinde yapılmasını sağlamak amacıyla yaşlı bakım ücreti ödenmeye başlanmıştır. Bu politikalar ne kadar aileye dönük yapılmış olsa da kadın istihdamının önünde engel teşkil etmektedir. Bakım sorumluluğunun kadında olduğu ataerkil toplumlarda yaşlı bakımının ücrete bağlanması ve çocuk için ücretsiz izin sağlanması kadını çalışma hayatından uzaklaştıran uygulamalar olarak görülmektedir. Kadın istihdamını arttırmak için ücretsiz kreş imkânı sağlanması ve çalışma saatlerinin düzenlenmesi yönünde adımlar atılması gerekmektedir. Yaşlı bakımı yine aile içinde ancak bir bakıcı tahsis edilerek sağlanabilecektir. Böylece yaşlı bireyler hem ailesiyle yaşamaya devam edip hem de bakıcı konumundaki aile bireyinin çalışma yaşamını sürdürebilmesi sağlanacaktır.

2.3.3.1. Anayasada kadın hakları

Kadın haklarının anayasada yer alması hakların güvence altına alınmasında önemli bir husustur. Cumhuriyetin ilanından bugüne farklı anayasal süreçlerden geçilmiştir. Bu bölümde özellikle 100 yıl içerisinde anayasalarda kadın hakları konusunda yapılan değişiklikler ve kazanımlar ele alınmıştır.

1924 Anayasası- Teşkilat-ı Esasiye Kanunu: Cumhuriyetin ilanıyla birlikte devlet yapısındaki değişiklikler yeni bir anayasa ihtiyacını doğurmuştur. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin ilk anayasası 1924 Anayasası'dır. 1924 Anayasası'nın 69. maddesinde tüm vatandaşların kanun önünde eşit olduğu ve kanun ve yasalara uyması gerektiği, 87. maddesinde ise kız erkek ayrımı yapılmaksızın tüm çocuklar için ilköğretimin parasız ve zorunlu olduğu açıklanmıştır (Ataman Kufacı, 2023, s.121). 1924 Anayasası'nda kadın erkek eşitliğinden bahsedilmiş olsa da kadınların seçme ve seçilme hakkının anayasada yer alması ancak 1934 yılındaki düzenlemelerle mümkün olmuştur.

1961 Anayasası: Bu anayasa 1960 darbesi sonrasında 1924 Anayasası'nın yürürlükten kaldırılmasıyla oluşturulmuş, hak ve özgürlükler açısından oldukça genişletilmiş bir anayasadır. 1961 Anayasası 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi baz alınarak hazırlanmış olup temel hak ve özgürlükler konusunda oldukça ayrıntılı ifadelerle yer verilmiştir (Kuyaksil, 2009, s. 344). Bu anayasada kadınlar özelinde iki maddeden söz edilebilir. Her ikisinde de doğrudan kadın kavramı kullanılmamıştır.

1982 Anayasası: 1980 askeri darbesi sonucunda 1961 anayasası kaldırılarak 1982 anayasası yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği ile olan ilişkilerin gelişmesiyle anayasada önemli değişiklikler yapılmış değişiklikleri uygulamaya dönüştürecek uyum yasaları çıkarılmış ve özgürlükçü yönde bir gelişim sağlanmıştır (Kaypak ve Kahraman, 2016, s. 311). Bu değişikliklerden kadın haklarının konu edildiği maddeler şu şekildedir: (T.C. İç İşleri Bakanlığı)

Madde 41- *“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.”* Eşler arası eşitliğe dayanır ibaresi 2001 yılında eklenmiştir.

Madde 10 – “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” Bu maddeye ek olarak 2004 yılında *“Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür”* ve 2010 yılında ise, *“Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz”* ifadeleri eklenmiştir.

2005 yılında yürürlüğe giren yeni ceza kanunuyla “Topluma Karşı Suçlar” bölümünde yer alan kadına yönelik şiddet “Kişilere Karşı Suçlar” bölümünde ele alınmaya başlamıştır (Kuyaksil, 2009, s. 348). Aynı zamanda evlilik içerisinde kadına yönelik tecavüzün suç olması da bu ceza kanunuyla yasalaşmıştır (Kuyaksil, 2009, 348).

1982 anayasasında yapılan bu değişiklikler kadın erkek eşitliğini güvence altına almış, evlilik kurumu içerisinde de eşitliği vurgulayarak kadının toplumdaki konumunu güçlendirir nitelikte eklemeler yapılmıştır. Anayasada yapılan değişiklikler ve yeni ceza kanunuyla Türkiye’de kadınların verdiği eşitlik ve hak savaşının kadınlar lehine kazanılmış bir zafer olarak görülebilir.

2.4. Kuramsal Çerçeve

Bu başlık altında bu araştırmada elde edilen bulguları ve bu bulgulara yönelik sonuçları bilimsel olarak açıklamakta kullanılan feminist kuram, baskı karşıtı uygulama, Max Neef İhtiyaçlar Hiyerarşisi ve insan hakları perspektifi ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

2.4.1. Feminist Kuram

Kadınlar, tarih boyunca erkek egemen dünyanın içerisinde arka planda kalmış, insani haklara erişimi kısıtlanmış, kadına özgü davranışlar listesinin sınırları içerisinde yaşamış, ataerkil düzenin dayattığı yaşam biçimine ayak uydurmak zorunda bırakılmışlardır. Feminist hareket kadınların bu düzene tepki göstermesinden ve hak arayışlarından doğmuş bir kadın hareketi olarak ortaya çıkmıştır. İlk ortaya çıktığı zamanlardan beri sürekli gelişim ve değişim gösteren feminist kuram toplumsal değişimlerin etkisi ve farklı düşünüş biçimleriyle dönemler içerisinde kadınların hak mücadelesini vermeye devam etmiştir. Feminizm birçok çalışmacı tarafından farklı tanımlamalarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlamalardan bazılarını bu çalışmada yer verilmektedir.

Feminizm, “femine” sözcüğünden türemiş olup kadın anlamına gelen bir sözcüktür. Feminizm çok yönlü bir kavram olarak siyasal, bilimsel, kuramsal ve sosyal bir hareket; patriarkanın olmadığı bir yaşam biçimi, kadın hakları için mücadele eden bir aktivizm ve kadın merkezli düşünsel bir bakış olarak tanımlanabilir (Mermutlu ve Taş Çetin, 2023). Feminizm, cinsiyet temelli ayrımcılığı ortadan kaldırmayı ve güç ile

kaynakların eşit dağılımını amaçlayan toplumsal harekettir (Brown, 2022, s. 153). Feminizm, kadınların toplumsal yaşam içerisinde evrensel değersizleştirmeye dayanan temelleri ve devam etmekte olan niteliği anlamayı amaçlayan, dünyanın her yerindeki kadınlar üzerinde kurulmuş baskı ve kadını erkeğe bağımlı kılan yaklaşımı tartışan bir kuramdır (Şenkal, 2016). Aktaş (2013) feminizmi, kadın erkek arasındaki iktidar ilişkilerini aile, eğitim, iş dünyası, siyasi ve kültürel hayat ve tarihe kadar geniş bir alan içinde ele alıp sorgulayan siyasi bir hareket olarak tanımlamaktadır. Feminizm, kadınların cinsiyet temelli ezilmişliklerini, toplumdaki ataerkil düzene ve cinsiyetçi politikalara isyan eden, özel ve kamusal alanda erkeklerin ardında bırakılan kadınların yaşadıkları sorunların ortadan kaldırılması mücadelesini üstlenen ve farklılıkları gözetken bir yaklaşımdır (Bayraktar, 2023). Yapılan tanımlamalardan yola çıkarak kadınlara çok yönlü bir perspektiften bakarak feminizm, kadınların toplumsal süreçte erkek egemen dünyanın gerisinde bırakılmasını sorunsallaştırarak insan hakları doğrultusunda kadın haklarının savunuculuğunu üstlenen, patriarkal dünya düzenine tepki göstererek kadınların erkeklerle eşit şartlarda yaşamasını arzulayan ve bu doğrultuda siyasi, sosyal, kültürel ve kuramsal her açıdan mücadele vermeye devam eden kadınların varoluş savaşı olarak tanımlanabilir.

Feminizm, kadın sorunlarına çok yönlü bir perspektiften bakmaktadır. Feminizm kadınların sorunlarını ve kendi olma mücadelelerini ele alırken aynı zamanda mikro süreçlerden makro süreçlere kadar toplumsal yaşama sirayet etmiş yapı ve ilişkileri de eleştirmektedir (Güneş, 2017). Hak mücadelesinde kadınların içinde yaşadığı toplumsal örüntülerin kısıtlayıcı olduğu düşüncesinden yola çıkan feminizmde yalnız yasal haklar değil, sosyal, ekonomik, kültürel düzeyde köklü değişimler talep eden bu değişimin temel noktasının aile olduğu görüşü hakimdir (Aktaş, 2013). Feminizm, aile ve evlilik kurumlarının kadınların yaşamını derinden etkilediği görüşüyle tarih boyunca bu kurumlara karşı eleştiriler geliştirmiştir (Doğancı ve Tuncay, 2020). Aile feminizme göre ataerkilliğin güç kazandığı bir kurum olarak görülmekte kadının yaşamının ev ile sınırlı görülmesine, kadının özel alana hapsedilmesine yol açmaktadır.

Doğal yaratılmışlığın yani biyolojik cinsiyetin özünde kadın ve erkek ayrımını oluşturmaktan ziyade asıl sorunun toplumsal inşayla oluşturulmuş kadınlık ve erkeklik temsillerinden kaynaklandığını savunan feminizm, toplumsal cinsiyetin

kadınların yaşam şartlarını ve yapabilirliklerini kısıtladığını savunmaktadır. Beauvoir (2022), toplumsal cinsiyetin etkilerinin kadınların derinlerine işlemesinden dolayı erkeklerin bu ayrımın farkına varmalarının güç olmakta ve bu ayrım doğal bir sonuçmuş gibi görülmektedir. Öyledir ki içselleştirilmiş bu kalıp yaşayış biçimi kadınların duygu, düşünce, davranış, yetenek, sahip olabileceği fırsatlar açısından standardını kadınlık ve erkeklik olarak biyolojik cinsiyet kaynaklı olarak atfetmiş ve kadınlar için toplumsal yaşayış pratiklerine dönüştürmüştür (Aktaş, 2013). Kadınlar ve erkekler için bu yaşayış biçimi kalıp yargılara dönüşmüş ve bu yaşayış kendi doğalarının bir parçasıymışçasına yaşamlarına yön vermiştir.

Feminizm kadınların erkek egemen toplumda geri plana atılan cinsiyet olarak görülmesini kabul etmeyerek her alanda kadının var olma mücadelesini vermiştir. Kadınların ikincilliğini ele alan feminist yaklaşım cinsiyet körü toplumsal düzende kadınların kurtuluş ve özgürleşme çabası içerisinde zengin tartışmaları içermektedir (Güneş, 2015). Tarihsel süreçte devam eden tartışmalar, kadınlar tarafından yeni mücadelelerin, kavramsal açıklamaların ve teorik yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamış, yerel düzeyde başlayan hareket geniş düzleme yayılarak toplumsal ve politik bir harekete evrilmiştir (Bayraktar, 2023). Feminist hareketin süreç içerisinde başlangıcından bugüne ortaya koyduğu tartışmalarla kadınların birçok alanda kazanım elde etmesine katkı sunduğu görülmektedir (Şenkal, 2016). Bu kazanımlar çetin kadın mücadeleleriyle süren bir süreci kapsamaktadır.

Tarihsel süreçte feminist hareketin ortaya çıkmasına ve kadın mücadelelerinin başlamasına kaynaklık eden gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerden belki de en önemlisi 1789 Fransız İhtilali ve beraberinde getirdiği özgürleşme hareketiyle birlikte ortaya çıkan Fransa İnsan Hakları Bildirgesi'dir. Tüm insanların eşit şartlarda ve insanca yaşama hakkının olduğunun ortaya konulmasıyla kadınlar da ikincil konumdaki varlıklarını sorgulamış ve kendi özgürlük ve eşitlik mücadelelerini başlatmışlardır. 18. yüzyılda meydana gelen gelişmelerden biri de sanayi devrimi olmuştur. Sanayi devrimiyle birlikte özel alan kamusal alan ayrımı oluşmuş erkekler sanayide çalışmaya başlarken kadınlar ise eve yani özel alana yönlendirilmiştir. Çalışan kadınlar ise erkeklerle aynı şartlarda çalıştırılmamış olup erkeklerden daha düşük ücretlere tabi kılınmıştır. Sanayileşme ile geleneksel aile yapısının değişmesi ve buna bağlı olarak kadınların ikincil plana itilmesi, kadını önce özel alana hapsedmiş

sonrasında ise erkeklere siyasal hakların verilmesiyle kadın toplum dışına itilmiştir (Altınbaş, 2010). Bu durum kadınlarla erkekler arasındaki uçurumu derinleştirmiştir. Toplumsal cinsiyet ayrımının bu denli görünür olması kadınların tepkilerine yol açmış, kadınların hak mücadelelerinin ve feminist hareketin başlamasına zemin hazırlamıştır. Mary Wollstonecraft, tarafından 3 Ocak 1792’de kaleme alınan “A Vindication of the Rights of Woman (Kadın Haklarının Savunusu) adlı eser feminizm tarihindeki ilk önemli çalışmadır, sonraki feminist çalışmalar için başat bir çalışma olmuştur (Donovan, 2021). Bu eser birinci dalga feminizminin başlangıcını oluşturur.

Başlangıcından günümüze kadar feminizm dönemler içerisinde kadınların hak arayışını farklı boyutlarda ele alarak geliştirme çabasını sürdürmüş kendi içinde de dönüşümler yaşamıştır. Bu dönüşümler dalgalar olarak ifade edilmiş ve genel olarak feminizmin gelişimi üç dalgadan oluşmuştur. Birinci dalga feminizmin kökenleri 18. yüzyıla dayanmakta olup liberal feminizm olarak isimlendirilmektedir. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında örgütlenme çalışmalarına başlayan birinci dalga feminizm kadınlar ve erkekler arasında siyasal, sosyal ve ekonomik eşitlik talep etmiştir (Altınbaş, 2010; Teater, 2014; Hançer, 2018). Birinci dalga feminizm kadının vatandaşlık haklarını merkeze almış olup kadınlar özellikle oy kullanma konusunda kazanımlar elde etmiş ve kadın kamusal alanda daha görünür olmaya başlamıştır (Mermutlu ve Taş Çetin, 2023). Bu dönemde en kritik nokta, ataerkil düzene karşı direniş başlatarak “cinsel devrim” tanımlamasıyla kadının toplum içindeki rolü ve zihinsel açıdan dönüşümü sağlayacak hareketi başlatmaları olmuştur (Bayraktar, 2023). Özet olarak birinci dalga feminizm kadınların hak arayışının temelini oluşturmuş ve özellikle siyasal alanda kazanımlar elde edilmiştir. Birinci dalga kadınların görünür olmasının, ‘biz de varız’ mücadelesinin başlangıcıdır.

İkinci dalga feminizm 1960-1990 yılları boyunca sürmüştür. Birinci dalga feminizmi başlatan kadınların çalışmaları ikinci dalga feminizmi beraberinde getirmiştir (Teater, 2014). Birinci dalga feminizm kadınların hukuksal ve politik hakları üzerinde yoğunlaşmışken ikinci dalga feminizm toplumsal alana dokunmuş, kadının toplumdaki rollerini sorunsallaştırmıştır (Altınbaş, 2010). İkinci dalga feminizm toplumsal cinsiyet kavramı üzerinde yoğunlaşarak kadınların ikincil oluşunun biyolojik cinsiyetlerinden kaynaklanmadığını, toplumun oluşturduğu ve kadına özgüleştiği toplumsal cinsiyet temelli ayrımdan doğduğunu belirtmişlerdir.

Bu düşüncenin temelini 1949 yılında yayınlanan, feminist hareketin düşünsel yapısının oluşmasına kaynaklık eden önemli eserlerden biri olan ‘İkinci Cinsiyet’ adlı kitabında, “kadın olunmaz, kadın doğulur” ifadeleriyle Beauvoir atmıştır (Beauvoir, 2022, s. 20). Kuşkusuz ikinci dalga feminizmin en dikkat çekici özelliği farklı yaşayışlara sahip olan kadınların bir bütün olarak mücadele etmesini sağlayan örgütlenme biçimidir (Bayraktar, 2023). Bu örgütlenme kadınların ataerkil sistem karşısında küresel boyutta maruz kaldıkları baskı karşısında kadınların “kız kardeşliği” ifadesiyle kavramsallaştırılmıştır (Hançer, 2018). İkinci dalga feminizmin literatüre kattığı önemli ifadelerden biri de ‘Kişisel Olan Politik’tir’ sloganıdır. Evlilik, annelik, doğurganlık, kürtaj, seks işçiliği, şiddet, taciz, tecavüz gibi daha önce tabu olan, kadının özel alanına giren konular kadın deneyimlerinin paylaşılr hale gelmesiyle özel sorun olmaktan çıkmış politik sorunlar haline gelmiştir (Bayraktar, 2023). Bu dönem kadınların sorunlarının görünür olması yönünde oldukça önemli adımlar atılmıştır. Toplumsal cinsiyete vurgu yapmaları, kadınların yaşamları üzerinde patriarkanın etkisi, kadınların birlikte mücadele etmesine yönündeki birleştirici güç, kişisel olan politiktir sloganıyla kadınların yaşadığı kişisel sorunların kamuoyuna duyurularak politik gündeme taşınması hareketiyle kadınların sesinin duyulur hale gelmesine büyük katkılar sağlanmıştır. İkinci dalga feminizme de birinci dalga feminizm gibi eleştiriler getirilmiştir.

Üçüncü dalga feminist hareket 1990’ların başlarında etki göstermeye başlamıştır. Bu dönem ikinci dalganın kadına homojen yaklaşımını sorgulamış, her kadın için bireysel müdahaleleri ve insan özgürleşmesi yönünde politikalar üretmiş olup tüm kadınların eziliş biçimlerinin aynı olmadığını vurgulamıştır (Doğancı ve Tuncay, 2020). Üçüncü dalga feminist hareket, postmodernist ve çok kültürlü teorilerin etkisinde kalarak fark vurgusu yapmışlar, özellikle ırk, sınıf, etnik bağlam ve cinsellik farklılıklarına dikkat çekmişlerdir (Donovan, 2021). Üçüncü dalga feministler, feminizmin uygulamasının sınırlarını ırkçılık karşıtı, cinsel yönelimler, küresel sosyal adalet gibi kavramları içerecek şekilde genişletmişler, bu yeni bakış açısıyla kadınları tek tip olarak algılamak yerine farklı gruplar olarak ele almışlardır (Teater, 2014). Bu dönem somut bir feminist yaşam deneyimi ortaya koymuş, kadınlar toplumsal yaşamdaki görünürlüklerini arttırmış, eğitim, spor, yöneticilik pozisyonlarında etkilerini arttırmış olup bu yönüyle üçüncü dalga diğer dönemlerden

ayrışarak yalnız teoride kalmamıştır (Mermutlu ve Taş Çetin, 2023). Üçüncü dalgada kadına dair mücadeleler sürse de aynı zamanda çevre ve insan hakları koruyuculuğu, savaş ve nükleer enerji karşıtlığı, yaşam tarzına ilişkin özerlik ve cinsel yönelim farklılıkları gibi konulara da önem vermişlerdir (Hançer, 2018). Denilebilir ki bu dönem diğer iki dalganın kadın yaşamına kattığı gelişmişliğin üzerine yeni kazançlar eklemiş ve kadınlara toplumsal, hukuki ve siyasi özgürleşmeyi sağlama yönünde önemli adımlar atmıştır. Kadınların düşünsel özgürlüğünü yaşam içinde uygulamaya geçirdiği bir dönem olmakla birlikte kadınların sesinin daha çok duyulur hale gelmesiyle kadınların küresel sorunları dile getirmesine, barışçıl ve insancıl yaşama katkı sağlamasına olanak tanımıştır.

Üç dalganın da etkisiyle feminist hareket kadınların toplumsal yapı içerisindeki konumlarını güçlendirmiştir. Gelişen dünya düzeninde kadınlar halihazırda politikada, sosyal yaşamda, eğitimde, iş hayatında ve birçok alanda varlık göstermektedir. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen kadınlar, ataerkil düzenin parçası olmaya devam etmekte, kurumsal yapılarca ataerki pekiştirilmekte ve bu düzenin bir parçası olarak kişisel ve sosyal yaşamlarını bu doğrultuda biçimlendirmekte, düzenin dışına çıkmakta zorlanmaktadır (Aktaş, 2013). Kadınlar ataerkil düzenin zincirlerinden kurtulamadıkça kadınların toplum içindeki ikincil konumu devam etmekte ve kadınlar bu ikincilleştirmeden zarar görmektedirler.

2.4.1.1. Kavramsal Çerçeve

Feminizm ortaya çıktığı günden bugüne literatüre temel oluşturacak önemli kavramlar katmıştır. Bu bölümde özellikle ikinci dalga feminizmiyle tartışmaya başlanan cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ataerkillik kavramları açıklanmıştır.

Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Ataerkillik

Feminizm düşünsel açıdan kadının toplum içindeki konumunu açıklamak için cinsiyet(sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramlarını açıklama yoluna gitmiştir (Mermutlu ve Taş Çetin, 2023). Butler (2023)’a göre, cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım ilk olarak ‘biyoloji kaderdir’ ifadesine itiraz olarak çıkmış, toplumsal cinsiyetin kültürel olarak oluşturulduğu, cinsiyetin yarattığı sonuç ya da cinsiyet kadar sabit bir şey olmadığı savı üzerinde kullanılmaktadır. Cinsiyet kavramı, fiziksel ve biyolojik bir özellik olarak, insanları kadın ve erkek olarak iki cins olarak açıklayan, doğuştan getirilmiş özellikler bütünüdür (Keskin ve Ulusan, 2016). Toplumsal cinsiyet

kavramı ise, biyolojik cinsiyetin ötesinde cinsiyetin toplumsal anlamına ve bu anlama yüklenen rollere dikkat çeker (Buz, 2009). Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyete atfedilen vasıflar olarak tanımlanır ve kadının duygusal, kırılgan, ev işlerine, bakım sorumluluğuna vurgu yaparken erkeğin akılcı, güçlü ve evin dışındaki işlere uygunluğu üzerine kurulu olduğu bir toplumsal inşa geliştirir (Mermutlu ve Taş Çetin, 2023). Toplumsal cinsiyet kavramının çıkış noktası, erkek-kadın olarak adlandırılan cinsiyetler üzerine yeniden düşünme çabası olup, bu çaba kadınların ortak eylem ve deneyimlerinin oluşturduğu bir kimlik politikası geliştirmeye, erkek merkezli konumlandırmalara karşı tavır oluşturmaya odaklanır (Hançer, 2018). Tanımlardan yola çıkarak cinsiyet, doğuştan getirdiğimiz, kadın ve erkek olarak biyolojik cinsiyetimizin doğal bir sonucudur. Toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkek oluşumuza yüklenen, toplumsal, kültürel, siyasal yaşantımıza etki eden toplum tarafından biçimlendirilmiş kim olacağımız ya da nasıl davranacağımız konusunda yönlendirme içeren bir kavramdır.

Modern toplumlarda, kadının geride kalmasının sebebi olarak biyolojik özellikler gösterilir ancak bu biyolojik farklar aslında kadın erkek cinsiyetine sonradan verilen anlamlar olarak toplumun içine yerleşir, yaşam içindeki işleri kaçınılmaz olarak belli cinslere atfeder (Vargel Pehlivan, 2017). Toplumun kadın ve erkeğe atfettiği toplumsal görev ve sorumluluklar toplumsal cinsiyet rolleri olarak tanımlanır. Toplumsal cinsiyet rolleri, dünyanın her yerinde bireylerin yaşama biçimlerini şekillendirir, kültürel devamlılığı sağlamak için nesilden nesille aktarılacak varlığını sürdürür, toplumsal cinsiyet rollerinin yerleşik hale gelmesi erkek egemen düzenin gücünü devam ettirmesinde rol oynar (Eskiçorapçı, 2022). Bu aktarımın sağlanmasında en büyük pay ailenindir, aile içinde kadın erkek arasında oluşmuş iş bölümü kız ve erkek çocukların cinsiyetçi rollerle büyümesine yol açar ve böylece toplumsal cinsiyet rolleri geleceğe taşınır (Aktaş, 2013). Toplumsal cinsiyet rolleri kadının özgürlük alanını kısıtlayarak onu ataerkil toplumsal yapının dayattığı davranışları sergilemeye teşvik eder.

Bayraktar (2023)'a göre, feminist düşüncenin daha iyi anlaşılabilmesi için patriarka ve patriarkal düzenin ürettiği baskının sistematik hale getirdiği ataerki kavramının tanımlanması gereklidir. Baba ya da patriarkanın kuralları anlamına gelen ve erkek baskın aileyi tanımlayan ataerkillik kavramı, feminist düşüncenin temel

kavramlarından biri olup, erkeklerin kadınlar üzerinde baskı kurmak için kullandıkları ideolojik ve sosyal mekanizmalar olarak tanımlanır (Buz, 2009). Günümüzün çağdaş ve geleneksel toplumlarında etkisini devam ettiren ataerkillik, toplumda öteki olarak var olan her şeyin var olan düzene uyum sağlaması ve boyun eğmesi gerekliliğini ortaya koyan ideolojik bir yapılanmadır (Vargel Pehlivan, 2017). Ataerki, çocukluk döneminde toplumsal öğretilerle başlar ve çeşitli kaynaklarla pekiştirilir bu durum kadın ve erkeğin doğal bir yapıymışçasına ataerkilliği içselleştirmesine yol açar (Güneş, 2017). Ataerki toplumlar, “kadınlık” ve “erkeklik” kalıpları oluşturarak kadını bedeni, duyguları doğayı temsiliyetiyle tanımlarken; erkeği akıllı, uygarlığı ve kültürü temsil ettiği gerekçesiyle üstün varsayar (Keskin ve Ulsan, 2016). Günümüzde dahi kadın kamusal alanda erkeklerle eşit haklara sahip olmasına rağmen, ataerki düzen varlığını önemli ölçüde devam ettirmekte, kadın aile değerleriyle, anneliğin kutsallığı, iyi bir eş olmanın önemi gibi ifadelerle ön plana çıkarılmaktadır (Aktaş, 2013; Şenkal, 2016). Günümüzde de devam eden kadının evle sınırlandırılma çabası feminist hareketin önemli kavramlarından biri olan “Ayrı Alanlar Nosyonu (Özel Alan/Kamusal Alan Ayrımı)”nu açıklama ihtiyacı doğurmaktadır. Bu kavram kadının evle sınırlı tutulan varlığının sanayi devriminin etkisiyle kadının tamamen kamusal alandan dışlanarak özel alan olarak ifade edilen ev içi sorumluluklarıyla sınırlandırılması ve özel alana hapsedilmesi olarak açıklanabilir (Buz, 2009). Kadın erkek arasında yaratılan ilişkileri anlamlandırmada bu iki cinsiyet arasındaki iktidar söylemlerine bakmanın yeterli olmaması nedeniyle özel alan ve kamusal alan arasındaki ekonomik, siyasal, kültürel ve hukuki açıdan nasıl oluşturulduğunu incelemek önemlidir (Aktaş, 2013). Bu oluşum feminizmin “kişisel olan politiktir” sloganıyla örtüşmektedir. Kişisel olan politiktir sloganı, kadınların bir birey olarak yaşadığı sorunların, kadının içinde bulunduğu politikanın yaratmış olduğu kültürün getirdiği sosyal ve politik kural ve normların bir sonucudur şeklinde açıklanabilir (Murdock, 2013). Kadınların kişisel sorunlarının temelini siyasal ve kültürel sistemin yarattığı kurallar bütünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda kadın sorunları ele alınırken mikro boyuttan değil makro boyuttan ele alınmalıdır.

2.4.1.2. Sosyal Hizmet Kuramı Olarak Feminizm

Yukarda genel bir çerçeve çizilerek açıklanan feminizm, sosyal hizmet mesleğinde de yer edinen bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal hizmet, her

bireyin kendi yaşantısı içerisinde biricikliğine vurgu yapmakta, bu yönü ile feminizmin çocukların, kadınların ve erkeklerin yaşamlarını iyileştiren bireysel ve toplumsal eylemlerle feminist sosyal hizmeti güçlü bir kuram haline getirmektedir (Dominelli, 2024). Toplumsal cinsiyet ve ataerkillik feminist sosyal hizmetin bileşenlerini oluşturur ve feminist sosyal hizmet, mikro, mezzo ve makro düzeyleriyle cinsiyetçi faktörlere karşı çıkararak cinsiyetler arası g dengesizlikleri ve eşitsizlikleriyle mücadeleye odaklanır (Kara, 2018). Feminist sosyal hizmet, kadınların sorunlarının bireysel olmaktan ziyade toplumsal cinsiyet kaynaklı olduğunu ifade eder ve kadın sorunlarının kalıcı çözümü için kadınların farkındalık geliştirmelerini sağlamak gerekliliği üzerinde durur (Eskiçorapçı, 2022). Kısacası feminist sosyal hizmet, kadınların toplumda yaşadıkları eşitsizlikleri fark etmelerini sağlayarak kadınları güçlendirmeyi ve kadınların seslerini duyulur kılmayı hedefleyen bir meslek grubudur.

Feminist sosyal hizmet, kadınlarla çalışırken, toplumsal cinsiyete duyarlı bir duruş sergilemekte, kadınların deneyimlerine değer vermekte, baskı karşıtı bir tutum geliştirmekte ve kadınları kendi geleceklerini belirlemede başrol olarak kabul etmektedir (Dominelli, 2024). Feminist sosyal hizmet, kadınların yaşadığı özel alandaki problemlerinin kaynağının ataerkillikle bağlantılı politik yapıdan kaynaklandığını ne sürerek, uygulamayı, kişisel olan politiktir ilkesini mikro, mezzo ve makro düzeyleriyle birleştirerek gerçekleştirir (Buz, 2009). Feminist sosyal hizmet, müracaatçı-sosyal hizmet uzmanı arasında kurulacak iş birlikçi bir süreç oluşturarak, müracaatçının sorun çözme becerilerini geliştirmeyi, yaşadığı sorunların nedenleri ile ilgili farkındalık oluşturmasını, müracaatçının güçlendirilmesini n gören bir uygulama içerir (Kara, 2018). Feminist sosyal hizmet, kadınlarla çalışmada birçok güçlü yönü barındırmaktadır. Teater (2014), feminist sosyal hizmetin güçlü yönlerini sosyal hizmetin doğası gereği baskı karşıtı olması, eşitsizliklere karşı savunucu rolünün bulunması ve kadınları güçlendirme temeline dayanması olarak açıklamıştır.

Feminist sosyal hizmet uygulaması bu bağlamda depremde kadınların yaşadığı problemlerin daha iyi anlaşılabilmesi ve sorunlarının üzümünde kullanılabilecek en etkili kuramlardan biridir. Kadınlar ve kız çocukları depremlerde erkeklere göre daha dezavantajlı bir konumda yer almaktadır. Kadınların bu dezavantajlı durumunun en temel nedeni ise toplumun kadınlara ve kız çocuklarına atfettiği, cinsiyetiyle

özdeşleştirdiği toplumsal cinsiyet kalıpları ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ataerkil toplum düzeninin kadınlar üzerinde kurduğu baskıdır. Bu nedenle kadınları kırılgan hale getiren cinsiyet, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkillik kavramlarını feminist sosyal hizmet çerçevesinde anlamlandırmak kadınların dezavantajlı duruma düşmesinin temel nedenlerini kavramamız açısından önemlidir. Feminist sosyal hizmetin kadın deneyimlerine değer vermesi, kadınların sesinin duyulur olmasına verdiği önem, kadınların sorunlarının politik alt yapısına değinmesi ve kadınları güçlendirme odaklı yaklaşması depremi yaşamış kadınların sorunlarının çözümünde feminist sosyal hizmet uygulaması, uygulamaya dönük önemli katkılar sunmuştur.

Araştırmanın genel akışı içerisinde depremde kadınların yaşadığı sorunların temellendirilmesinde ve çözümlerin geliştirilmesinde feminist sosyal hizmet uygulamasının kuramsal alt yapısından yararlanılmıştır.

2.4.2. Baskı Karşıtı Uygulama

Sosyal hizmet mesleği etik kurallar ve bu kurallara dayalı uygulamalar içeren bir çalışma disiplini. NASW (2021)'nin sosyal hizmet etik kuralları listesinde, sosyal hizmetin temel misyonu, savunmasız, ezilen ve yoksulluk içinde yaşayan bireylerin ihtiyaçları ve güçlendirilmesi öncelik edinilerek, insan refahını arttırmak ve insanların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olmak olarak açıklanmıştır. Bu bağlamda sosyal hizmet, toplumda “diğer” olarak görülen bireylerin ve grupların savunuculuğunu üstlenmiş bir meslek olarak adlandırılabilir. Sosyal hizmet uzmanları, kültürel ve etnik çeşitliliğe karşı hassas bir yaklaşımla ayrımcılığa, baskıya, yoksulluğa ve sosyal adaletsizliğe son vermeye çalışırken müracaatçılarla birlikte ve onlar adına sosyal adaleti ve değişimi sağlamaya çalışırlar (NASW, 2021). Sosyal hizmet, her türlü baskı ve ayrımcılığın karşısında duran ve hak savunuculuğu yapan bir meslek olarak teorik ve uygulamaya dönük farklı kuram ve teorilerden güç almaktadır (Tek, 2019, s. 1144). Sosyal hizmetin yararlandığı kuramlardan biri de baskı karşıtı uygulamadır. Baskı karşıtı söylem, çeşitlilik, farklılık ve katılım konularını eleştirel sosyal hizmet kapsamında ele alma çabasıyla ortaya çıkmıştır (Brown, 2012, s. 34). Baskı karşıtı uygulamayı anlayabilmek için öncelikle içinde barındırdığı baskı kavramını açıklama gerekliliği doğmaktadır.

Baskı, dışarıdan müdahaleler yoluyla bireylerin yaşam deneyimleri içerisinde bireyleri kısıtlayan ve potansiyellerini engelleyen bir kavramı ifade eder. Baskı, bir grubun ya da grubun içinde bulunan bireyin hak ve özgürlüklerinden yoksun bırakılarak belli yaşam biçimleri ve inançların dayatılması, grubun nitelik ve katkılarının düzenli olarak değersizleştirilmesi ve sosyal kaynaklara erişimlerinin engellenmesiyle oluşur (Altındağ, 2017, s. 20; Dominelli, 2021, s. 22). Baskı, etkileşim aracılığıyla sosyal yapı içerisinde devamlı olarak bir üretim sistemi oluşturarak, toplumun temelini oluşturan aile içerisinde öğrenilerek, bu yolla diğer sosyal kurumlara aktararak pekiştirilir (Sarı, 2021, s. 14). Baskı karmaşık yapısıyla toplumların tamamında insanı ve insan gruplarının yaşamlarını etkileyerek yaşadıkları sorunların derinleşmesine ve bu grupların “marjinalize” hale gelmesine etki etmektedir (Tuncay ve İl, 2006, s. 69). Sonuç olarak baskı, toplumsal sürekli üretimle birey ya da gruplar üzerinde tahakküm oluşturarak onların sosyal adalet, eşitlik ve özgürlüklerine ket vurularak “öteki olma” durumlarının içselleştirilmesini ifade eder.

“Baskıya ve sosyal adaletsizliğe karşı direnenler, güneşin hepimiz için daha parlak olabileceğini daha iyi anlayanlardır” (Dominelli, 2021). Dominelli’nin bu sözü sosyal hizmetin baskıya karşı verdiği mücadelenin özeti niteliğindedir. Sosyal hizmet mesleği, güneşin tüm insanlar için daha parlak olmasına çalışır ve herkes için adaleti ve özgür bir yaşamı tahayyül eder. Baskı karşıtı uygulama bu hayale hizmet etmek amacıyla doğmuş bir yaklaşımdır. Sosyal adalet ilkesiyle hareket eden, her türlü baskıya ve ayrımcılığa karşı mücadeleyi savunan baskı karşıtı uygulama, geleneksel, toplumsal sınıfların varlığını göz ardı eden, sosyal hizmet yaklaşımlarına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Güldalı, 2017, s. 228). Temel bileşenlerini sosyal adalet ve insan haklarının oluşturduğu baskı karşıtı uygulama insanların bütüncül iyilik haline ve hizmet alanlarının kendi gündemlerine bağlılığıyla dünyanın birçok yerinde ana akım sosyal hizmet uygulamasının bir parçası olmuştur (Dominelli, 2015, s. 83). Baskı karşıtı uygulama, bireylere yönelik her türlü baskının karşısında durarak, henüz baskı durumu gelişmemişken baskının önlenmesi adına mücadele veren bir uygulamadır (Tek, 2019, s. 1144). Başka bir ifadeyle baskı karşıtı uygulama, genel olarak baskıyı oluşturan sistemlerin fark edilmesini ve toplumsal hayattaki baskıların ortadan kaldırılmasını hedeflerken özelde müracaatçı ile yapılan görüşmelerin baskı unsuru oluşturmayacak şekilde planlanması ve yürütülmesini amaçlamaktadır (Sarı, 2021,

s.40). Baskı karşıtı uygulama sosyal realiteyi oluşturan ve sosyal realitenin oluşturduğu kültür, yasalar, politika ve ekonomik altyapı gibi sosyal hayatın tamamını kapsar (Dominelli, 2015, s. 87). Baskı karşıtı uygulama, baskı kaynağı oluşturan tüm yapıları dönüştürerek baskıya maruz kalmış birey ve gruplar için toplumsal boyutta sosyal adalet ve değişim oluşturma yönünde sosyal eşitliği sağlayacak araçlar geliştirmeyi temel alır (Altındağ, 2017, s. 24).

Baskı karşıtı uygulamada uygulayıcı müracaatçılarla ortaklığa ve açık iletişime dayalı, karar verme sorumluluğunun ortaklar arası paylaşılmasına dayalı bir ilişki geliştirir ve müracaatçının sorununun yapısal bağlamının anlaşılabilmesi için sosyal ve siyasal sistemlerin analizini yapar (Tuncay ve İl, 2006, s. 66-67). Baskı karşıtı uygulamayı kullanan sosyal hizmet uzmanı hem bireyle hem de grupla çalışma yapar. Baskı karşıtı uygulamada uygulayıcı, makro boyuttan mikro boyuta farklı kademelerdeki sosyal ilişkileri dönüştürerek sosyal problemlerin yapısal nedenlerini açıklamaya çalışırken bu yapısal sorunların sonuçlarını da ortaya koymaya çalışır (Dominelli, 2015, s. 87). Sosyal hizmet uzmanı baskı karşıtı uygulama yapma çabasında bir ikilem içerisindedir. Bu görevle bir yandan kapitalist düzenin içinde savunmasız gruplara yardım etme çabası içinde yer alırken bir yandan da siyasi olarak kabul edilebilir sınırlar içerisinde taleplerin azaltılması yönünde hareket etmesi gerekir (Dominelli, 2021, s. 48-49). Bu durum baskı karşıtı uygulamanın uygulayıcı açısından sınırlılığını ortaya koyar. Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasında sosyal hizmet uzmanı baskı ve ayrımcılığa maruz kalmış müracaatçılarla çalışırken onların yaşadığı toplumsal baskının nedenlerini anlayarak müracaatçı için hak savunuculuğu yaparken aynı zamanda müracaatçının kendi kaderini tayin etme hakkını göz önünde bulundurarak müracaatçıya yönlendirici olmayan, eşitlikçi bir alan oluşturmaya çalışır.

Sosyal hizmete yönelik birçok özgürleştirici yaklaşımı özetler nitelikte olan baskı karşıtı uygulama; feminist, yapısal ve ırkçılık karşıtı yaklaşımlarıyla cinsiyet, ırk, sınıf ve diğer baskı biçimlerine ilişkin meseleleri ele alarak kapsayıcı bir çerçeve sunar (Brown, 2012, s. 35). Bu yönüyle çalışmanın kapsamı dahilinde feminist yaklaşımın ve cinsiyet söylemlerinin kadınların cinsiyeti nedeniyle toplumsal baskılara maruz kalması, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlar üzerinde yarattığı baskının anlaşılması ve çözümlenmesi bağlamında baskı karşıtı uygulama çalışmaya

yarar sağlamıştır. Depremın kadınlar için dezavantajlı durumlar yaratması savından yola çıkılarak bireysel kadın sorunlarının örgütsel ve politik alt yapısının incelenmesinde, toplumda ikincil konumda yer alan kadınların baskı unsurlarının anlaşılmasında, kadınların problemlerinin çözümünde birlikte hareket edebilmesine odak oluşturma noktasında ve depremde kadınların yaşadığı sorunların ataerkil sistemden kaynaklı sosyal adalet ve özgürlüklerinin kısıtlanması nedeniyle kadınların hak savunuculuğunun yapılması bağlamında baskı karşıtı uygulamanın teorik alt yapısından yararlanılmıştır.

2.4.3. Max-Neef (1991)'in “İnsani İhtiyaçlar ve Giderilmesi Matrisi”

İnsan ihtiyaçları insanın doğduğu andan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir ve ihtiyaçlar insanın yaşadığı şartlara göre değişse de ihtiyacın varlığı ve karşılanması gerekliliği değişmemektedir (Altındağ, 2017, s. 13). İnsani ihtiyaçlar konusunda iki yaklaşımdan söz edilebilir. Bu yaklaşımlardan biri Maslow'un “İhtiyaçlar Hiyerarşisi” diğeri ise Max-Neef (1991)'in “İnsani İhtiyaçlar ve Giderilmesi Matrisi”dir. İnsani ihtiyaçların analizinde insan hakları ve sosyal adalet değerleriyle hareket eden bu yaklaşımlar, sosyal hizmetin temel meslek etiğiyle uyum sağlamaktadır (Hatiboğlu Eren, 2016, s. 1). İnsani ihtiyaçların karşılanması konusunda en çok karşımıza çıkan teori Maslow'un “ihtiyaçlar hiyerarşisi”dir. Maslow, insan ihtiyaçlarını fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, ait olma ve sevgi ihtiyacı, saygı ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olarak beş aşamada ele almıştır. Maslow, bu ihtiyaçları bir piramit şeklinde aşağıdan yukarıya doğru hiyerarşik olarak sıralamış ve alt düzeydeki ihtiyaçların belli düzeylerde doyurulmasıyla üst düzeydeki ihtiyaçların doyurulabileceğini belirtmiştir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2013, s. 316). Maslow'un yaklaşımına kültür, zaman, çevre, tarihsellik, kimi kapsadığı gibi konulara yer vermemesi ve genel bir bakış yaratmış olması nedeniyle eleştiriler getirilmiştir (Hatiboğlu Eren, 2016, s. 6). Bu doğrultuda bu çalışmada ihtiyaçların analizi konusunda Max Neef'in İhtiyaçlar Hiyerarşisi modeli kullanılmıştır.

Max Neef, insan haklarını temel alarak bir sınıflandırma yapmış olup bu yönüyle yaklaşım insan hakları mesleği olan sosyal hizmet açısından daha değerli bir konumda yer almaktadır (Altındağ, 2017, s. 12). İnsan ihtiyaçlarını varoluşsal ve değer bilimsel olarak iki kategoride ele alan Max Neef, varoluşsal kategoride varoluş, sahip

olma, yapma ve etkileşime yer verdiği tatmin ediciler varken, değer bilimsel kategoride yaşamı sürdürebilme, koruma, duygulanım, anlama, katılım, boş zaman bir gün yaratıcılık, kimlik ve özgürlük ihtiyaçları yer almaktadır (Max-Neef, Elizalde & Hopenhayn, 1991, s. 17). Tablo 1’de gösterildiği şekliyle varoluşsal kategori tatmin edicileri, değer bilimsel kategori ise ihtiyaçları ifade etmektedir.

Tablo 1: Max Neef’in İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli

<i>Varoluşsal Kategori</i> <i>Değer Bilimsel Kategori</i>	<i>Varoluş (Being)</i>	<i>Sahip Olma (Having)</i>	<i>Eyleme (Doing)</i>	<i>Etkileşim (Interacting)</i>
Yaşamı Sürdürebilme (Subsistence)	Fiziksel ve zihinsel sağlık, uyum, denge	Yiyecek, barınma, iş	Beslenmek, dinlenmek, çalışmak, üretmek	Yaşanılan fiziksel çevre, sosyal alan
Koruma (Prodection)	Bakım, özerklik, dayanışma	Sosyal güvence, sağlık, haklar, aile	İş birliği, koruma, ilgilenme, iyileştirme, planlama	Yaşam alanı ve sosyal çevre
Duygulanım (Affection)	Dayanışma, kendine güven, cömertlik, kararlılık, duyarlılık, espri anlayışı	Arkadaşlık, aile, doğayla ilişki kurma	Aşk, vermek/verilmek, paylaşım, sevmek/sevilmek	Ortak ve özel alan, samimiyet, mahremiyet
Anlama (Understanding)	Eleştiri kapasitesi, merak, sezgi, mantık	Eğitim politikası, öğretmenler, yöntem, iletişim	İnceleme, araştırma, eğitim almak, deneyimlemek	Okul, aile, üniversite, topluluklar
Katılım (Participation)	Uyum, yeni fikirlere açıklık, kararlılık, saygı, isteklilik	Haklar, sorumluluklar, görevler, ayrıcalıklar	İş birliği, paylaşma, fikir ortaklıkları/ayrılıkları, düşünceleri ifade etme, öneri getirme	Partiler, sivil ve kamusal örgütlenme, birlikler
Boş Zaman (Leisure/ İdleness)	Merak, hayal, atılganlık, duyarlılık, huzur	Oyunlar, partiler, iç huzur	Dalgınlık, fantezi ve hayal kurmak, hatırlama, eğlence, oyun oynamak	Manzara, özel alanda yaşama, yaşanılan çevre
Yaratıcılık (Creativity)	Kararlılık, tutku, hayal gücü	Yetenek, beceri, ilgi, yöntem	Yaratmak, çalışmak, üretmek	Geliştirici ortamlar, ifade alanları
Kimlik (Identity)	Ait olma, benlik saygısı, kendine güven	Dil, din, çalışma, gelenekler, değerler, kurallar, cinsellik normlar.	Kendini tanımak, kendiyle bütünleşmek, kendi kararlarını almak, fikrini söylemek	Sosyal ve gündelik yaşam, ait olunan çevre

Özgürlük (Freedom)	Özerklik, tutku, benlik saygısı, açık fikirlilik	Eşit haklar	Farkındalık, seçim yapmak, risk yönetimi yapabilmek, kurallara aykırılık	Zamansal ve mekânsal esneklik
-------------------------------	--	-------------	--	-------------------------------

Max Neef, “İnsani İhtiyaçlar ve Giderilmesi Matrisi” ile ilgili bazı temel noktaları şu şekilde açıklar:

- İhtiyaçlar ve tatmin ediciler birebir örtüşmez, bir tatmin edici aynı anda farklı ihtiyaçların tatminine katkıda bulunabilir ya da tam tersi olarak bir ihtiyacın karşılanması için farklı tatmin ediciler gerekebilir, bu ilişkiler de zamana, mekâna ve duruma göre değişebilir,
- Tüm insan ihtiyaçları birbiriyle ilişkili ve etkileşim içindedir, hayatta kalma ihtiyacı dışında sistem içinde hiçbir hiyerarşi bulunmaz.
- Eş zamanlılıklar, tamamlayıcılar ve değiş tokuşlar ihtiyaçları karşılama sürecinin özellikleridir.
- Bir çevreyi insan ihtiyaçları çerçevesinde tanımlamak ve değerlendirmek istiyorsak, ihtiyaçları gerçekleştirmek için var olan fırsatları anlamak yeterli olmayacaktır, çevrenin fırsatları ne ölçüde bastırdığını veya teşvik ettiğini analiz etmek gerekir,
- Yeterince karşılanmayan herhangi bir temel insani ihtiyaç bir patolojiye yol açabilir, bu kolektif patolojilerin anlaşılması disiplinler arası araştırma ve eylem gerektirir (Max-Neef, Elizalde & Hopenhayn, 1991).

Bu yaklaşım, depremde kadın ihtiyaçlarının anlaşılması ve kadınların ihtiyaçlarının karşılanmasında temel insan hakları çerçevesinde bir bakış elde edilmesinde çalışmaya ihtiyaçlar bağlamında bir alt yapı kazandırmıştır.

2.4.4. İnsan Hakları Perspektifi

İnsan hakları tüm insanların sosyal adalet ve özgürlüklerle donatıldığı, insanca yaşamının temel bir yasa oluşturduğu bir ifade olarak karşımıza çıkar. İnsan hakları kavramını açıklamadan önce hak kavramının açıklanması, hepimizin dilinde olan

“hak” sözcüğünün ne anlam ifade ettiğinin bilinmesi önemli görülmektedir. Zengin ve Altındağ (2016) hak kavramını, “insana onu isteme, sahip olduğunda onu koruma, ondan yararlanma gücü veren, yetki, isteme gücü ve bu güçle donatılmış olmak” şeklinde açıklamıştır (s. 2).

İnsan onurunu merkeze alan insan hakları, insanın tüm niteliklerinden arındırılarak sadece insan olduğu yönündeki görüşü yansıtan, evrenselliği olan değil olması gereken idealler şeklinde köklü bir felsefenin ürünü olarak tanımlanabilir (Algan, Kutlu ve Kara, 2024, s. 411). “İnsan hakları düşüncesi, insanın temel ve doğal haklarının güvence altına alınmasıyla devletin sınırlandırılması düşüncesine hizmet eder ve insanların devlete karşı siyasi bir talebidir” (Torun, 2007, s. 417). İnsan haklarının belirleyici özelliği, genel olarak bireysel haklar olarak değerlendirilmesi, ülkenin ve inancın ötesinde bir ahlak ve adalet anlayışına işaret etmesidir. Bu özelliği ile insan hakları, özgür konuşma, yaşama, seyahat etme, dini inançlarını yaşayabilme, köleleştirilmeme ve suçsuz yere hapsedilmeme gibi birçok hakkı içinde barındırmaktadır (Uzunaslan, 2022, s. 260).

İnsan hakları kavramı gelişen ve değişen dünya düzeninde farklı tarihsel süreçlerden geçerek oluşmuştur. Dünyada büyük yankı uyandıran gelişmeler insanların hakları konusunda farklı söylemler üretilmesine ve bu doğrultuda insan hakları ifadesinin bugünkü haline gelmesine katkı sağlamıştır. İnsan haklarının düşünsel, felsefi ve gelişimsel sürecini oluşturan en önemli tarihsel olaylar rönesans, reform ve aydınlanma hareketleri, sanayi devrimi ve Fransız ihtilali, birinci ve ikinci dünya savaşlarına ek olarak küreselleşme ve modernlik düşüncesi olmuştur (Zengin ve Altındağ, 2016, s. 3; Algan, Kutlu ve Kara, 2024, s. 407). Uluslararası hukuk ve sözleşmeler bağlamında insan haklarının “BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” (İHEB) ile evrimleştiği ve somutlaştığı kabul edilmektedir (Algan, Kutlu ve Kara, 2024, s. 407). 1948 de yayınlanan BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 30 maddeden oluşan insanların insan olduğu için değer görmesini ifade eden, insanların insanca yaşamalarıyla ilgili ayrıntılı hükümler barındıran, evrensel boyutları olan bir insan hakları ödevidir. Bu bağlamda hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm insanların eşit haklara sahip olduğu bir dünya kurulmasının hedeflendiği söylenebilir. Ancak son yıllarda yaşanan insan hakları ihlalleri bu durumun tersini göstermekte 1948’de yayınlanan bu bildirgenin işlevselliğini kaybettiğini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda yeni dünya düzeninde

baştan kurgulanmış ve gerçekten hiçbir ayrıma izin verilmeyen, insanın insanca yaşamasına ve temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına hiçbir koşulda izin verilmeyen bir bildirgeye ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsan haklarına hiç olmadığı kadar ihtiyaç duyduğumuz bir zamanın içinde yer alıyoruz. Dünya gündemini savaşlar, göçler, insan ölümleri, afetler, ırk, din ve cinsiyete dayalı ayrımları, yoksulluk gibi konular oluşturuyor. İnsanlar ölürken insan hakları da ölüyor. Günümüz toplumunda birçok alanda adaletsizliğin ve eşitsizliğin üst düzeyde seyrettiği gerçeği sosyal hizmetin hak savunuculuğu boyutuna gereksinimi arttırmaktadır (Tatlıcıoğlu, Küçükkaraca ve Fırat, 2021, s. 318). Sosyal hizmet, müracaatçısını değişimin öznesi olarak konumlandırmayı amaçlamakta ve onu insan olmasından dolayı değerli gören ve sahip olduğu haklara ulaştırmayı hedefleyen hak temelli düşünceyi odak alan bir meslek olması nedeniyle diğer mesleklerden ayrılır (Çoban Kaynak, 2017, s. 253). Dünya genelinde sosyal hizmet uzmanları, çalışmalarında insan haklarını göz ardı etmeden hareket etmek ve insan haklarına karşı yapılan her türlü söylem ve uygulamaya karşı ses yükseltmek sorumluluğundadır (Zengin ve Altındağ, 2016, s. 8).

Sosyal hizmette hak temelli yaklaşım, sosyal adaletle uyumlu bir şekilde, insanlığı ve amaçsallığı vurgulayan, diyalog ve siyasi eylem yoluyla kadın, yaşlı, çocuk ve azınlık grupların haklarını savunan bir yaklaşımdır (Uzunaslan, 2022, s. 266). Hak temelli yaklaşım, hak sahibi olan kişilerin haklarını kullanabilmeleri için toplumsal sistemleri ve devleti kişilerin haklarını sağlamada sorumluluk sahibi kılmaktadır (Çoban Kaynak, 2017, s. 255).

İnsan hakları perspektifi, etnik köken, toplumsal sınıf, cinsiyet, din, dil ayrımı gözetmeksizin, insana insanca yaşama özgürlüğü tanıma yolunda mücadele eden bir yaklaşımdır. Bu doğrultuda hak temelli yaklaşım, kadının cinsiyeti nedeniyle toplum içindeki konumunun ikincilleşmesine, kadının kadın olduğu için bazı hak ve özgürlükler yönünden kısıtlanmasına karşı tavır takınarak kadın hakları savunuculuğu yapar. Depremde kadınların erkeklere oranla daha çok zarar görmesinin nedenlerinden biri de kadınların erkeklerle adil bir düzende yaşamıyor oluşu ve kadınların hak ve özgürlüklerinin ataerkil sistemin dayattığı toplumsal cinsiyet rolleri sonucu kısıtlanıyor olmasıdır. Bu bağlamda hak temelli yaklaşım, genel olarak kadın

haklarının engellenmesinin anlaşılmasını, özel olarak kadınların depremde yaşadığı sorunların anlaşılmasını sağlamıştır.

2.5. Depremde Kadın Olmak

Deprem toplumun tamamının yaşamında büyük kırılmalar yarattı. İnsanların yaşamlarını değiştirdi. İnsanların Dünya'nın güvenilir bir yer olduğuna dair inançlarını yıktı, her şeyin nasıl da bir anda yok olabileceğini gösterdi. İnsanın doğa karşısındaki çaresizliğini gözler önüne serdi. İnsanların tüm yaşantılarını değiştirdi. Depremlerin neden olduğu birçok olumsuz etki tüm toplum için hayatı zorlaştırırken bu olumsuz etkiler bilgiye erişimi, kaynaklara ulaşımı, daha zor olan, daha hazırlıksız ve korunmasız konumdaki kadınlara katlanarak yansımaktadır (Yalçın, 2020, s. 28). Kadınlar toplum nezdindeki eşitsiz konumu ve var olan toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle daha savunmasız hale gelmektedir. Kadınların tüm bu kırılganlığını yaratan temel unsur ise kadınların maruz kaldığı toplumsal cinsiyet eşitsizlikleridir.

Deprem sonrasında deprem bölgelerinde faaliyet gösteren kadın dayanışma vakıflarının temsilcilerinin ifadeleriyle çalışmada Ozan (2023), depremde kadın olmayı şu şekilde tanımlamıştır; toplumsal roller nedeniyle can kaybı yaşamak ve yoğun yaralanmalara maruz kalmaktır, kadın olmaktan kaynaklı ihtiyaçların ikinci plana atılmasıdır, depremin yarattığı enkazın ortasında erkek şiddetiyle yüzleşmektir, depremin yarattığı yoksulluğun en ağır biçimiyle karşılaşmaktır (Ayata vd., 2023, s. 406). Kısaca, depremde kadın olmayı, toplumsal cinsiyet rollerinden ötürü kadınların deprem anı ve sonrasında yaşadıkları her türlü problem durumu olarak tanımlayabiliriz.

Deprem sonrasında kadına toplum tarafından yüklenen roller kadınların işlerini daha çok ağırlaştırmasına rağmen, kadınların yaptıkları işler önemsiz görülmektedir. Bu durum depremde erkekleri kurtarıcı olarak gösterirken kadınları pasif aktörler olarak göstermektedir. Kadınlar olumsuz koşullarda, çocuk, hasta ve yaşlılara bakım sağlamak gibi tam gün iş olan sorumluluklar almakta etrafındaki insanlara bilgiyi dağıtmakta, en zayıfların korunmasına ve bakımına koşmakta, yaşamın rutine dönmesinde ön saflarda yer edinmektedir (Mavi Kalem, 2016, s. 35). Tüm bunlara rağmen deprem çalışmalarında görünmez kılınmakta, kadının kurtarılan rolü ön plana çıkmaktadır.

Kadınlar görünürlükten uzak olmasına rağmen deprem dönemlerinde oldukça yoğun çalışarak, aslında birçok sorunun çözümünde yer almaktadır. Oxfam'ın (2005) verilerine göre kadınların yeniden üretim ve topluluk çalışmalarında becerileriyle ön plana çıktığı, tehlikeli koşulları hafifletme ve hane halkını hazırlama konusunda erkeklerden daha aktif olduğu görülmüştür. Aynı zamanda cinsiyet ayrımcılığı normlarının uygulandığı durumlar dışında, doğal afetlere yakalanan sakinler için hangi acil yardımların mevcut olduğunu arama konusunda birincil sorumluluk genellikle kadınlardadır. Kadınlar toplumsal cinsiyet rollerinden arındırılarak ön plana çıkarılıp, güçlendirilirse deprem sonrası yeniden inşa çalışmalarında oldukça büyük etkiler yaratacaklardır.

Kadınların savunmasız, yardıma muhtaç, güçsüz olarak kabul edilmesi ve incinebilir gruplar içinde yer alması içinde yaşadığı toplumun kadına dayattığı ataerkil sistemin bir yansımasıdır. Kadınlar güçsüz veya muhtaç değildirler. Toplum kadınları bu yaftalamalarla etiketleyerek erkek egemen dünyanın devamlılığını sağlamaya çalışmaktadır. Mavi Kalem Derneği (2016), depremde özellikle hane reisinin kadın olduğu ailelerde kadınların yardımlara ulaşmasında güçlükler yaşanmış, kadınların 'sen git aileden erkek gelsin' cümlelerine maruz kaldıklarını belirtmiştir (s.50). Kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan, farklı fiziksel ihtiyaçları olan, toplumun yüklediği rol ve sorumluluklar nedeniyle eşitsizliği yaşamak zorunda bırakılanlardır (Değirmenci, 2021, s. 74). Toplum kendi görmek istediği kadını yaratmış, ataerkil düzeni korumak için kadını ikinci plana atmış ve kadının var olan güçlü yönlerini görmezden gelmiştir.

Yapılan çalışmalar kadının deprem gibi doğal afet durumlarında düşünülenin aksine oldukça aktif rol oynadığını göstermektedir. Enarson (2000), kadınların depremlerdeki etkisini; medyada erkeklerin kurtarmasını bekleyen kadınların zamanı, becerileri ve enerjisi, ev halkına hazırlıktan toplumla yeniden bütünleşmeye kadar afetlerin her aşamasında kilit kaynaklardır şeklinde ifade etmiştir (s. 15). Kadınların afet yönetiminde önemli katkılarda bulundukları ve etkili oldukları göz önünde bulundurularak kadınların bilgi, beceri, birikim ve özelliklerinden yararlanmak toplumu deprem karşısında daha güçlü kılacaktır (Yalçın, 2020, s. 32). Bazı bağlamlarda kadınların önündeki kültürel engellere rağmen, onlar temel yardım programlarında aktif personel ve gönüllüler olarak yer almışlardır. Bazı kadınlar, hem

depremden hem de aile içi şiddetten etkilenen hırpalanmış kadınlara yardım etmek için uzun saatler çalışarak profesyonelce hizmet vermişlerdir (Enarson 2000, s. 17). Kadınlar afetlere ilişkin deneyimleriyle bütünleşik afet yönetiminin her aşamasına katkı sağlayabilir ve afetlere karşı direnci arttırmakta önemli görevler üstlenebilir (Gündüz, 2022, 441). Toplumun yarısını oluşturan kadınların deprem sonrasında arka plana atılması ve pasif rollere çekilmesi toplumun deprem sonrası hasarlarının tamir edilmesinde dezavantaj oluşturacaktır. Yaşanılardan ders almak ve depreme ve kadının yaşadığı problemlere toplumsal cinsiyet açısından bakabilmek kadınların depremden etkilenme düzeyini düşüreceği gibi deprem yönetiminde yaraların sarılmasını kolaylaştıracaktır.

2.5.1. Depremde Cinsiyete Göre Zarar Görme Farklılıkları ve Nedenleri

Kadınların deprem öncesi maruz bırakıldıkları toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve bu eşitsizliklerin getirdiği sosyal, ekonomik, fiziksel kırılganlıkları nedeniyle deprem anı ve sonrasındaki süreçlerde de kadınlar olumsuzluklara daha fazla maruz kalmakta, bu durum kadınların daha çok zarar görme ve ölüm ihtimallerini arttırmaktadır. Doğal afetlerin bireylerin yaşam standartları üzerinde neden olduğu zararlar, kadın ve erkeğe göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar özellikle gelişmemiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kendini göstermekte olup, temelde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklanmaktadır (Ünür, 2021, s. 361). Toplumsal cinsiyet ilişkileri, kırılganlıklarla ilgili olarak ekonomik, sosyal, fiziksel ve çevresel olmak üzere dört önemli faktörü içermektedir. Kadınlar, tüm bu koşullar altında kırılganlıklarının artmasından dolayı depreme karşı daha savunmasızdırlar (Dursun, 2020, s. 67). Tutarlı veriler olmasa da ölüm kalıpları cinsiyete dayalıdır ve depremlerde kadınlar yaş gruplarına göre orantısız bir şekilde ölmektedir (Enarson, 2000, s. 4). Neumayer ve Plümper (2007)'e göre, depremler kadınların yaşam beklentisini azaltmaktadır. Kadınların yaşam süresi erkeklerden daha uzun olmasına rağmen depremler ortalama yaşam süresindeki farkı daraltıyor. Toplumun kadınlara ve kız çocuklarına adil ve eşit olmayan tutumu kadınların yaşama hakkını elinden alıyor. Şans eseri ölmeyen kadınlar ise toplumun yarattığı fay kırıklarının arasında mücadele veriyor.

Depremın etkilerinden kurtulmanın en iyi yolu eğitimken kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli olarak cinsiyetlerinden ötürü eğitimden uzaklaştırılabilmektedir. Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi varken hala bazı kesimlerde kız çocukları okutulmamaktadır. Bu durum hem deprem bilincinin oluşmasını hem de kadınların kaynaklara ulaşımını engellemektedir. Aynı zamanda kadınların yoksullaşmasına yol açarak deprem sonrası süreçte kadınların kırılganlıklarını arttırmaktadır.

Depremde kadını ve kız çocuklarını dezavantajlı kılan birçok etki bulunmaktadır. Kadınların biyolojik yapıları bu etkilerden biridir ancak en önemli faktör maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve buna bağlı olarak gelen diğer sorunlardır. İnsanlar doğdukları andan itibaren toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyete bağlı ayrımcılığa maruz kalarak büyürler. Kızlarda kadınlara özgü, erkek çocuklarında ise erkeklere özgü davranışlarda bulunma eğilimi bulunmaktadır. Bu eğilim erkeklere araba alınması, kızlara bebek alınması gibi davranışlarla toplum tarafından desteklenmektedir. Kız çocukları kadınların duygusal, hassas, güçsüz olmaları gerektiği yargısıyla büyürler. Bu yargılar nedeniyle kız çocukları ve kadınların kırılgan; koşma, zıplama gibi faaliyetlerden uzak yetiştirilmesi depremde dezavantajlı olmalarına sebep olmaktadır (İlgın ve Karagül, 2022, s. 88). Erkekler kadınlara göre fizyolojik olarak daha donanımlı ve bir felaketin fizyolojik etkisine daha dayanıklıdır. Deprem anında kadınlar daha yavaş koşmakta ve kurtarma alanlarına daha düşük hızda ulaşmaktadır (Neumayer ve Plümper, 2007, s. 6). Depremde hayatta kalmak için gereken katıksız güç, kimin hayatta kalacağı konusunda da genellikle belirleyici olmaktadır (Enarson, 2000). Yapılan bazı araştırmalar deprem sırasında soyun devamını sağlayacak kişi olarak görülen erkek çocuklarının deprem sırasında öncelikli olarak çıkarıldığını, kız çocuklarıyla erkek çocukları arasında bir seçim yapmak zorunda olanların erkek çocuklarını seçtiğini belirtmektedir. Diğer yandan özellikle bazı toplumlardaki kadına yönelik kıyafet kuralları, kadınların hızlı hareket etmesinin önüne geçmektedir. Kadınlar, kadın bedeni üzerindeki baskıcı tutumdan dolayı deprem anında giyinme telaşına düşmüştür ve bu durum kadınlar için hayati riskin artmasına yol açmıştır (EŞİK, 2023, s. 34). Bazı toplumlarda kadınların ve kız çocuklarının kocası, babası ya da erkek kardeşlerinden izinsiz dışarı çıkamamalarına ilişkin kısıtlamalar deprem sırasında evden çıkma konusunda onları

engellemiştir (Düger ve Yaman, 2022, s. 939). Kız çocukları kurtaran değil erkek tarafından kurtarılan konumda olmaları gerektiği düşüncesiyle büyürler ve deprem durumunda kadınlar erkeklerin onları kurtarmasını beklerler (İlgin ve Karagül, 2022, s. 88). Bu bekleyiş ve kendi başlarına hareket edemeyeceği düşüncesi depremde kadın ölümlerinin çok olmasını açıklar niteliktedir.

Kadınlar toplumsal cinsiyetlerine atfedilmiş roller nedeniyle deprem gibi olaylara genelde evde yakalanmaktadır. Erkekler dışarıda çalışırken kadınlar evde çocuk ya da yaşlı bakımıyla ilgilenmekte, ev işleri yapmaktadır. Kadınların deprem sırasında evde oluşları erkekler göre daha çok zarar görmelerinde etkilidir. Bazı yerlerde kadınların dışarda yatmaları yasakken erkekler sıcak zamanlarda damlarda yatmakta uyku sırasında gelen depremde kadınlar enkaz altında kalırken erkekler kurtulmaktadır. Aynı zamanda deprem anında ya da hemen sonrasında kadınlar bakmakla yükümlü oldukları kişileri kurtarma çabası içine girmişler ve dışarı çıkmaları zorlaşmıştır. Yine toplum baskısı nedeniyle depreme ev halleriyle yakalanan kadınlar kıyafet değiştirmek, giyinmek için zaman harcamışlar el alem ne der korkusuyla enkaz altında kalmışlardır.

Mavi Kalem Derneği, depremin kadınlar ve kız çocukları için daha yıkıcı etkileri olmasının nedenlerini, doğrudan etkilenme, enfeksiyon, cinsel şiddet, insan ticareti ve gebelik olmak üzere beş sebebe bağlamıştır (2016, s. 55).

Depremde kadın üzerine yapılan çalışmalar deprem gibi olağan üstü durumlarda işsizlik, ekonomik sıkıntılar, gelir ve mal kaybı, ruh sağlığı bozulmaları gibi nedenlerle deprem öncesinde var olan kadına yönelik şiddetin arttığını göstermektedir. Kadın Dayanışma Vakfı (2023), özellikle deprem bölgelerinde kadın sığınma evlerinin depremzedelere açılması, kadınların sığınaklara erişiminin güçleşmesi gibi nedenlerle depremde kadına yönelik şiddetle mücadeleyi aksattığını belirtmektedir. Depreme bağlı can kayıplarının çok yüksek seyrettiği kimi bölgelerde toplum kadınlardan daha sık çocuk doğurmasını beklemektedir bu da kadınlar üzerinde farklı olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Ünür, 2021, s. 363). UNFPA'nın verilerine göre deprem bölgelerinde ailelerin kız çocuklarını okula göndermeye maddi gücünün yetmemesi ve güvenlik sorunlarının korku yaratması nedeniyle erken yaşta ve zorla evlilikler artmaktadır (2024, s. 2). Zorla evlendirildiği

yetmiyormuş gibi beraberinde cinsel enfeksiyonlar, küçük yaşta annelik, düşük yapma risklerini getirmekte, kız çocuklarının çocuklukları ellerinden alınmaktadır. Daha kendileri çocukken bir bebeğe anne olmaları bir kocaya eş olmaları beklenmektedir. Bu durum kızların eğitim hakkına erişimini de ortadan kaldırmaktadır.

Kadınların yaşam ömrü erkeklere göre daha fazladır. Bu durum yaşlı grup arasında kadınların daha çok olduğunu gösterir. Bu demografik yapı da kadınları giderek daha fazla risk altına sokmaktadır. Uzatılmış ömür, daha yaşlı ve daha dişileşmiş bir popülasyonun kısıtlı hareketlilik yaşama olasılığı daha yüksek anlamına gelir. Daha fazla kadının yalnız yaşamasına ve daha fazla evin reisi olmasına yönelik yapı, kadınları genellikle yoksul ve sosyal olarak izole edilmiş, afet uyarılarını veya kurtarma bilgilerini alma veya bunlara göre hareket etme konusunda daha az yetenekli bırakıyor (Enarson, 2000, s. 6). Dul ve yalnız yaşayan kadınlar yine cinsiyet eşitsizliğinin getirdiği ekonomik zorluklar, gelen yardımların cinsiyetler arası eşitsiz dağılımı, iş bulma sıkıntıları nedeniyle sıkıntılar yaşamaktadırlar. Yalnız başına çocuklarıyla yaşamaya çalışan kadınları deprem çok olumsuz etkilemektedir. Yardım kurumları erkek gözü ile çalışmaları yaptıkları için hizmetleri verirken yalnız, boşanmış, eşi cezaevinde olan, ailede ağır hastalığı olan kadınların özel durumlarını gözetmemiştir (Mavi Kalem, 2016, s. 50). Kadınların hane reisi olduğu aileler ve yalnız yaşayan kadınlar yardımlara ulaşmakta zorlandı. Yaklaşık 15 milyona yakın kişiyi etkileyen 6 Şubat depreminde sağ kurtulanlar arasında dezavantajlı konumda olan gruplardan biri de yaşlılardır (Taşcı ve Gökçe, 2023, s. 275). Bu dezavantajlılık durumu kadın olan yaşlılarda toplumsal cinsiyet bağlamında daha çok artmaktadır. Altındağ (2017)'ın ortaya koyduğu sonuçlara göre; *“kadın sosyal güvence bağlamında çoğunlukla erkeğe bağlı olduğu için erkeğin ölümünde güvencesiz kalabilmekte bu durum da yaşlılıkla birleşerek kadın yoksulluğunu arttırmakta, kadınlar genetik sebeplerle erkeklere oranla daha fazla yaşamakta bu nedenle yalnız kalmakta ve sosyal destek mekanizmalarından yeterince yararlanamamaktadır”* (s. 82). Bu sonuçlar doğrultusunda yaşlı kadınların, toplumsal cinsiyet bağlamında birçok şeyden mahrum bırakılmaları yaşlılık sorunsalına ek olarak onları depremde daha zor bir duruma düşürmektedir. Depremde kaynaklara ulaşımaları zorlaşmakta, yaşlılığın gerektirdiği ihtiyaçlara ulaşmakta sorun yaşamaktadır. Aynı zamanda yaşlı kadınlar,

kendilerine bakan kadınların ölmesi nedeniyle çaresizlik hissetmekte, yaşamlarını sürdürmekte zorlanmaktadır.

Kadınların geçici barınak alanlarında oldukça kötü şartlara sahip olduğu görülmektedir. Kadınlar yaşadıkları yerlerde ciddi güvenlik sorunları yaşamaktadırlar. Çadırların mesafesinin çok yakın oluşu, içerisinin görünme ihtimali, tuvaletlerin dışarda ve ortak kullanılıyor olması kadınları açık bir tehdit durumuna sokmaktadır. Deprem durumlarında bu gibi nedenlerle kadınlara yönelik cinsel saldırılar artmaktadır. Kadınların bu barınaklarda en çok zorlandıkları alanlardan biri de hijyen problemidir. Temiz suya erişim zorluğu, kadınların yaşam alanlarını temizlemek zorunluluğu, ahlaki gerekçelerle kadınların kullanmakta zorlanacağı ortak tuvalet ve banyoların oluşu, gece tuvalet kullanımını zorlaştıran aydınlatma sorunları gibi hastalık nedeni olabilecek durumlardır (Çelebi Boz ve Şengün, 2017, s. 366). Kıyafetlerini sık sık yıkayamama ya da değiştirememeleri, regl sırasında toplumda ayıp kabul edildiği için ped isteyememeleri enfeksiyonlara maruz kalmalarına sebebiyet vermektedir. Sahada yer görevlendirilmiş temsilcilerin genel olarak erkek olması kadın ve kız çocuklarının kişisel ihtiyaçlarının karşılanması önünde engel teşkil etmektedir (CİSÜ ve ANKA 2023, s. 2). Kadınların genital hastalık ve salgın hastalığa yakalanma riski yüksektir. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olduğu toplumlarda kadınların ev içi besin zincirinin en altında bulunması, önce hane halkını doyurma zorunlulukları deprem sonrasında kısıtlı imkanlarda, kadınlar yetersiz beslenmekte ve beslenmeye bağlı sağlık sorunları yaşamaktadırlar (Ünür, 2021, s. 365). Kadınların hamilelik durumları da deprem sırasında kadınları dezavantajlı yapan sebepler arasındadır. Hamile kadınlar deprem sırasında yavaş hareket ettikleri için dışarı çıkmaları ve toplanma alanlarına ulaşmaları zorlaşmaktadır. Kadınlar hamileliğin son dönemlerinde daha az hareketlidir. Büyük ölçekli depremlerde ülkelerin sosyal alt yapı sorunları, gıdaya erişimin azalması, hijyen, sağlık hizmetleri ve temiz su bulunması zorlaşabilir. Bu da özellikle hamile kadınların sağlık hizmetlerine ulaşamaması nedeniyle anne ve bebek ölümlerine yol açabilmektedir (Neumayer ve Plümper, 2007, s. 8).

Deprem öncesinde de tüm ev sorumluluklarını alan; ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı, yemek yapmak gibi işleri görev edinmiş kadınların işleri deprem sonrasında daha zor bir hal almaktadır. Afetlerde kadınların yükü daha da ağırlaşmakta olumsuz

koşullarda, yoklukta yemek hazırlamak, çocuk, hasta ve yaşlılara bakım sağlamak gibi normal koşullarda bile tamgün iş olan sorumluluklar artmaktadır (Mavi Kalem Derneği, 2016, s. 35). Ataerkil düzenin kadına bir görev ve zorunluluk olarak aksettirdiği sorumluluklardan biri de bakım verme yükümlülüğüdür. Dominelli (2024), bakımın zor bir iş olduğunu ve sosyal gerekliliği olan bir iş olmasına rağmen değersiz görüldüğünü, kadınların doğal olarak yaptığı bir şey olarak algılandığını belirtmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin kadına atfettiği bakım verme görevi zor ve meşakkatli bir iş olmasına rağmen kadının aldığı bu büyük sorumluluk toplumda göz ardı edilerek değersizleştirilmekte ve kadına herhangi bir destek sağlanmamaktadır. Kadınların deprem öncesi var olan bakım sorumluluğu depremden sonra daha da katlanarak artmaktadır. Çocuklara bakma, evdeki yaşlıya ya da engelli bireye bakma yükümlülüğü kadının görevi olarak görülmekte deprem gibi olağanüstü bir halde dahi bakım sorumluluğu kadının tekeline bırakılmaktadır. Deprem sonrası çadırlarda, konteynerlerde evinin rahatlığı olmadığı zor koşullarda kadın evdeki bakım ihtiyacını karşılamakta, zor koşullarda kendi ihtiyaçlarını ve yaşadığı travma dahi göz ardı edilerek tüm gücüyle bakım verme çabası içerisinde mücadele vermektedir. Erkekler dışarıda para kazanabilecekleri, sosyal ortam edinebilecekleri koşullarda hareket ederken kadınlar bakım sorumluluğu altında o küçük çadırlara, konteynerlere hapsedilerek, yaptıkları iş değersizleştirilerek yaşamı sürdürme çabaları vermektedirler. Kadınlar hiç travma yaşamamışçasına, hiç kayıp vermemişçasına ihtiyaçları yok sayılarak yaşamaktadırlar. Deprem sonrasına dair haberlerde gördüğümüz çadır koşullarında ailesini doyurmak için yemek yapan, çamaşırları yıkayıp seren, çocuklarının bakımını sağlamaya çalışan kadınlar bu durumun fotoğrafını bize sunmaktadır.

Deprem nedeniyle birçok kadın yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Yaşadığı şehri terk etmek zorunda kalan kadınlar gittikleri yerlerde depremin travmalarını henüz içselleştiremeden yeni bir yere alışmanın sancılarını yaşamaktadır. Göç edilen yerin yaşam biçimindeki farklılıklar, yeni bir kültüre uyum sorunu, sosyal desteğin yetersizliği, ekonomik sorunlar, psiko-sosyal problemlerini öne çıkarmakta ve yeni toplumun koşullarından etkilenmektedir (Kara ve Nazik, 2018, s. 66). Kadınlar için ev değişikliğinin bile zor olduğu durumda, yaşadığı, düzenini bildiği, sevdiği insanların

olduğu yerden ayrılmak uzun süre etkisinde kalabileceği yeni sorunları beraberinde getirmektedir.

Kadınlar çoğu zaman kendilerini bir köşeye koyup aile bireylerinin ihtiyaçlarına yönelirler. Ailenin ihtiyaçlarını her zaman kendi ihtiyaçlarının önüne koyan kadınlar deprem sonrasında geleneksel toplumların verdiği rollerin de baskısıyla fiziksel ve duygusal yorgunluk yaşamakta, erkeklere göre daha fazla ruhsal sağlık sorunu yaşayabilmektedir (Yalçın, 2020, s. 30). Birçok kadın çocuklarının ruh sağlığını koruyabilmek ve onların en az zararı almasını sağlamak için kendi duygularını göz ardı etmiş, depremin yıkıntıları toplanıp düzene kavuşulduğunda ancak kendi yaşadığı travmayı görebilmiştir.

Depremlerde kadını kırılgan kılan faktörlerden biri de ekonomik etkilerdir. Ekonomik kaynaklara erkeklerle eşit biçimde erişemeyen, işgücüne katılamayan veya düşük ücretle, olumsuz koşullarda çalışmaya boyun eğen, eşit eğitim imkanlarından yararlanamayan, örgütlenerek ve adli mercilere başvurarak haklarını arayamayan kadınlar (Ulutaş, 2009, s. 38) deprem sonrasında da yoksulluğun en ağır yüzüyle karşı karşıya kalıyor. Enarson' a göre, ekonomik güvensizlik depremlerin bakıcılar, üreticiler ve toplum aktörleri olarak kadınlar üzerindeki etkisini artıran kilit bir faktördür. Evlerde ve küresel ekonomide cinsiyete dayalı iş bölümü, çoğu kadını, depremin etkilerini hafifleten ekonomik kaynakları kontrol etme konusunda çoğu erkeğe göre daha az yetenekli hale getiriyor (2000). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hâkim olduğu toplumlarda kadınlar güç ve statüden yoksundurlar. Bu durum deprem sonrasında yapılan ayni ve maddi yardımlardan yararlanabilmelerini kısıtlamakta ve kadınların yardımlara ulaşmasında eşitsizliklere maruz kalmasına yol açmaktadır (Ünür, 2021, 372). Kadınların deprem yardımlarına ulaşmalarının sınırlı olması, mal ve miras yasalarındaki eşitsizlikler, özellikle kocasını kaybetmiş/ boşanmış ya da bekâr kadınlar daha fazla ekonomik sıkıntıya maruz kalmaktadır (Yalçın, 2020, s. 32). Kadınlar cinsiyet eşitsizliklerinden dolayı depremin etkisiyle daha çok yoksullaşmakta, iş bulmakta zorlanmakta, ihtiyaçlarının karşılanmasında ikinci plana atılmaktadır.

Eşitlik için Kadın Platformu (EŞİK)'nun 18 Mart 2023'te hazırladığı 6 Şubat deprem raporunda, Türkiye'de cinsiyet temelli, güvenilir ve ayrıştırılmış bir veri

sistemi olmadığını, bu durumun da politikaya katkı sağlayacak ve eylem planlarına temel oluşturacak kaynağa ulaşılmasına engel teşkil ettiğini açıklanmıştır (s. 13). Bu verilerin elde edilmemesi cinsiyet temelli afet politikalarının oluşturulmasının önünde engel teşkil etmekte, bu da depremde kadınların zarar görebilirliğini arttırmaktadır.

Depremden sonra bu sayılan zorlukların çözümünde en üst düzeyde farkındalık geliştirilmeli, toplumsal ağlar çözüldüğünde hızlı biçimde yeni destek ve dayanışma ağları oluşturulmalı, bu yolla kadınların zarar görebilirlikleri azaltılmalıdır (Çelebi Boz ve Şengün, 2017, s. 366). Kadınlar sayılan tüm bu fiziksel, sosyal, ekonomik ve psikolojik etkilerin altında ezilmektedir. Alınan kararlara katılamamakta kendi ihtiyaçlarına çözüm üretmesi dahi karar koyucular tarafından kısıtlanmaktadır. Toplumun yarısını oluşturan kadınların toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklere boyun eğmesi ve var olan şartları kabullenmesi istenmektedir. Ancak bilinmelidir ki güçlü kadınlar güçlü bireyler yetiştirir. Ve ancak bir toplum kadınlarla birlikte güçlenebilir.

2.5.2. Depremde Kadın İhtiyaçları

İhtiyaçlar insan ömrü boyunca var olan bir süreç izler. İhtiyaç insan olmanın bir yönünü oluşturur ve insanlar ihtiyaçlarını çeşitli yollarla karşılarlar. Ancak deprem gibi olağanüstü durumlarda bireylerin veya toplumların kendi ihtiyaçlarını kendi imkanlarıyla karşılayabilmeleri mümkün olmamaktadır. Toplumda dezavantajlı gruplar olarak nitelendirdiğimiz kişiler özellikle ihtiyaçlarının karşılanması konusunda sorun yaşamaktadır. Depremde cinsiyete göre zarar görme farklılıkları ve nedenleri başlıklı bölümde de açıklanmış olduğu gibi kadınlar özellikle ataerkil sistemin kadınlara yüklediği toplumsal cinsiyet temelli nedenlerden ötürü depremde dezavantajlı konuma gelmekte ihtiyaçlarının karşılanması konusunda sorun yaşamaktadırlar. Bu ihtiyaçların tespiti cinsiyete duyarlı bir afet yönetimi oluşturmak ve gelecek afet olaylarında kadınların zarar görme durumlarını en aza indirmek için önemlidir.

Bu çalışmada depremde kadın ihtiyaçları deprem öncesi ve deprem sonrası ihtiyaçlar olarak ele alınmıştır. Bu ayrım aynı zamanda deprem öncesi ihtiyaçların karşılanması durumunda deprem sonrasındaki ihtiyaçların çözümünü beraberinde getirecektir. Bu ayrımın temelini kadınlar daha fazla zarar görmeden ya da ölmeden önce insan hakları bağlamında ele alınmış olan deprem öncesi ihtiyaçlar

oluşturmaktadır. AB insan hakları bildirgesi tüm insanların doğuştan eşit haklarla donatıldığını söyler. İnsan hakları hem doğal haklar hem de hukuki haklar geleneğinde inanç sistemleri, kültür, yaş, cinsiyet olarak tüm insanların doğuştan eşit olduğu, tüm insanlar için geçerli evrensel ilkelerin arayışını ifade eder (Ife, 2017, s. 23). Bu tanımdan yola çıkarak kadınların erkeklerle temel insan hakları temelinde eşit ve adil bir toplum düzeni en doğal haklarıdır. Kadınlar ataerkil toplumda eşitliksiz ve adil olmayan bir düzenin parçası olarak yaşamakta insan haklarının gerektirdiği şekilde muamele görmemektedirler. AB İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne (1948) göre, tüm insanların eğitim, mülkiyet, yasal, çalışma, eşit işe eşit ücret hakkı ve temel olarak yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır. Kadınlar bu haklardan mahrum bırakılmaktadır. Bu mahrumiyet normal zamanda dahi kadınları zor durumda bırakırken deprem anı ve sonrasında daha belirgin bir kırılganlığa yol açmaktadır.

Kadınların, insanlıklarını eksiksiz olarak gerçekleştirmeleri için özgül hak iddiaları taleplerinde bulunmak temel insan hakkının bir parçası olarak görülür (Ife, 2017, s. 26). Kadınların dezavantajlı durumdan kurtulabilmeleri için kadına özgü belirlenmiş, cinsiyete duyarlı, düzenlemeler yapılmalıdır. Bu nedenle kadınların depremden en az zarar görmesi için temel insan haklarının tüm insanlara vermiş olduğu haklardan yararlanma ve cinsiyete dayalı, kadın temelli bir afet yönetimine ihtiyaçları vardır. Sonuç olarak kadınların en büyük ve temel ihtiyacı cinsiyet ayrımının yapılmadığı eşitlikçi bir toplum düzenidir.

Kadınların deprem sonrasındaki ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda yukarıda belirtilen eşitlikçi olmayan yapı nedeniyle birçok farklı ihtiyaçtan söz edilebilmektedir. Bu ihtiyaçlar sağlık, barınma, hijyen, eğitim, mahremiyet, güvenli ortam, ekonomik, kaynaklara ulaşım, sosyal ve psikolojik destek şeklinde sıralanabilir.

Kadın yoksulluğu deprem öncesinde de var olan bir sorundur. Kadınların iş hayatında daha az yer alması, sosyal güvencelerinin olmaması ve mülkiyet hakkı konusunda sorun yaşaması kadın yoksulluğunun toplumsal cinsiyet nedeniyle derinleşmesine yol açmaktadır. Bu durum depremden sonra da kadınların daha kırılgan olmasına yol açmakta ve kaynaklara ulaşımı zorlaştırmaktadır. Deprem sonrasında destek hizmetlerine ulaşım zorlaşmakta etkilenen nüfus çareyi yardım kuruluşlarında aramakta, bu durum önemli güç dengesizliklerinin oluşmasına ve bu gücün özellikle

kadın ve kız çocuklarının cinsel istismar risklerinin oluşmasına yol açabilmektedir (CARE, 2023, s. 6). Kadınların, bu risklerden korunabilmeleri için ekonomik yardımlara ve kaynaklara ulaşımında pozitif ayrımcılığa ihtiyaçları vardır.

Kadınların ve kız çocuklarının hijyen ürünlerine ulaşmasının zorlaşması kadınlarda ve kız çocuklarında sağlık sorunları oluşmasına neden olmuştur. Kadının İnsan Hakları Derneği (2023), raporuna göre, kadınların ve kız çocuklarının ped, temiz iç çamaşırı, sabun, şampuan, temiz su, duş, tuvalet gibi temel ihtiyaçlarına erişiminde yaşanan aksaklıklar kadınlarda ve kız çocuklarının sağlığını tehlikeye atmış enfeksiyon riskleri artmıştır (s. 18). Toplum Gönüllüleri Vakfı (2023), Kahramanmaraş depreminin etkili olduğu 11 ilde 17-25 yaş arasında yaklaşık 990.000 genç kadın bulunduğunu, bu kadınların regl ve regl hijyeni açısından regl ürünlerine ihtiyaçları olduğunu rapor etmiştir (s. 2). Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)'nin (2023) raporuna göre, ise üreme ve cinsel sağlık hizmetlerinin bölgenin ihtiyacına cevap vermediği toplumsal cinsiyet merkezli çalışmaların bebeklerin ve hamilelerin izlenimi noktasında kaldığını ve bunun da düzenli yapılmadığını belirtmiştir. Kaynakların temin edilmesi ve dağıtımında kadın bakış açısının sağlanması, kadınlara özel hijyen paketlerinin oluşturulması, düzenli ve sürekli dağıtım yapılması ve kadınlara yönelik sağlık hizmeti verilmesi kadın sağlığı için elzemdir.

Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı (2023)'nin araştırmasına göre, kadınların özellikle depresyon öncesi ve sonrasında başlayan süreçlerinde boşanma, tazminat ve nafaka davaları için hukuki haklarına dair danışma ve destek ihtiyacı doğmuştur (s.12). Aynı zamanda kadınların yasal hakları, neler yapabilecekleri, nerelere başvurabilecekleri konularında kadın eğitimlerine ihtiyaçları vardır.

Geçici yaşam alanlarında tuvalet ihtiyacını sağlayacak alanların uzak olması nedeniyle özellikle geceleri çocuklarının tuvalet ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olan kadınların güvenlik nedeniyle endişe duydukları ifade edilmiştir (Ünüvar ve Özmete, 2023, s. 25). Geçici yerleşim yerlerinde yeterli sayıda güvenlik personeli bulunmaması ve aydınlatma da dahil altyapının yetersizliği kadınların ve kız çocuklarının şiddet de dahil olmak üzere sürekli korkuyla yaşamalarına neden olmaktadır (UNFPA, 2024,

s.2). Bu doğrultuda kadın ve kız çocuklarının en önemli ihtiyaçlarından birini güvenli bir yaşam alanı ihtiyacı oluşturmaktadır.

Kadınlar, deprem sonrasında var olan dezavantajlı durumları nedeniyle birçok olumsuzlukla karşı karşıya kalmakta, bu zorluklarla baş etmede zorlanmakta, bu sorunlarla baş edebilmek için erişilebilir bilgi kaynaklarına ve psikososyal desteğin yaygınlaşmasına ihtiyaç duymaktadırlar (UN Women, 2023, s. 8). Ünüvar ve Özmete (2023)'nin deprem bölgesinde uyguladıkları grup toplantılarında kadınların ifadeleri şu şekilde raporlaştırılmıştır; kadınlar grup toplantılarına katılmak istemelerine rağmen, bakım yükü, çadırlarını bırakamama, genç kızlarını yalnız bırakamama gibi nedenlerle grup toplantılarına katılımda süreklilik sağlayamamışlardır (s. 32). Yine aynı raporda grup çalışmalarında kadınlar, depremde büyük kayıplar vermelerine rağmen yas süreçlerini yaşamadıklarını bakım yükü, çadırlarının güvenliğini sağlama sorumluluğu, zor koşullarda beslenme ve hijyeni karşılama aynı zamanda mahremiyetin olmaması nedeniyle aile içinde yaşanan çatışmaların durumlarını iyice zorlaştırdığını belirtmişlerdir (s. 33). Kadınların yas süreçlerini yaşayabilmeleri, kendilerini ifade edebilmeleri ve duygularını paylaşabilmeleri için psikososyal desteğe ihtiyaçları olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, kadınlar toplumsal cinsiyet temelli olarak temel insani ihtiyaçlarına ulaşmakta zorluk çekmektedir. Kadınların yaşamlarını insani koşullar altında sürdürebilmeleri için bu ihtiyaçlarının ivedi bir şekilde karşılanması gereklidir. Bunun sağlanması için de ataerkil bakış açısından çıkılarak kadın gözüyle kadınların ihtiyaçlarının tespit edilerek cinsiyete duyarlı bir afet planlaması ve yönetimi sağlanmalı, kadın özelinde çalışmalar yapılmalıdır.

2.5.3. Toplumsal Cinsiyet ve Afetlerle İlgili Uluslararası Mevzuat

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, “Hyogo Çerçeve Eylem Planı”, Sendai Afet Risk Azaltılması Çerçevesi 2015-2030, Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri, Birleşmiş Milletler’in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri şeklinde toplumsal cinsiyete yönelik birçok mevzuat bulunmaktadır. Ancak deprem özelinde

indirgediğimizde bu çalışmada Hyogo Çerçeve Eylem Planı ve Sendai Afet Risk Azaltılması Çerçevesi ele alınmıştır.

“Hyogo Çerçeve Eylem Planı” afetlerin bireyler, toplumlar ve ulusal kalkınma üzerindeki artan olumsuz etkilerine karşı eyleme dönük bir yanıt olarak tasarlanmış ve yoğun müzakere ve araştırmalardan sonra Kobe, Japonya’da 18-22 Ocak 2005 tarihinde düzenlenen Dünya Afetlerin Azaltılması Konferansı’nda BM üyesi 168 hükümet tarafından kabul edilmiştir. Plan afet risklerinin azaltılmasına yönelik rehber olacak stratejiler içermesi yönünden önemliyken toplumsal cinsiyet eşitliğine ve kadının güçlendirilmesine yaptığı vurguyla afetlerin kadınlar üzerindeki etkisini azaltmak açısından dikkat çekmektedir. Planın 2005-2015 Eylem Öncelikleri başlığı altında genel hususlara ilişkin 13 (d) maddesinde, “Toplumsal cinsiyet perspektifinin tüm afet risk yönetimi politikalarına, plan ve karar-alma süreçlerine risk değerlendirmesi, erken uyarı, enformasyon yönetimi, eğitim dahil-entegre edilmesi” çağrısında bulunmaktadır. Bu planda toplumsal cinsiyete yer verilmesi ve afet planlamalarına dahil edilmesi, toplumsal cinsiyete bağlı olarak gerçekleşen afet risklerini görünür kılması açısından önem arz etmektedir.

Sendai Afet Risk Azaltılması Çerçevesi 2015-2030: Mart 2015’te kabul edilmiştir olup Mart 2015’te süresi sona eren Hyogo Eylem Planı’nın devamı niteliğindedir. Sendai Çerçeve Planı’nın Rehber İlkeler bölümü (d) şıkında “Afet riskinin azaltılması, tüm toplumun katılımı ve ortaklığı gerektirir. Ayrıca, afetlerden orantısız bir şekilde etkilenen insanlara tüm politika ve uygulamalara cinsiyet, yaş, engellilik ve kültürel bakış açısı entegre edilmeli ve kadın ve gençlik liderliği teşvik edilmelidir. Bu bağlamda, vatandaşların organize gönüllü çalışmalarının geliştirilmesine özel önem verilmeli” ifadesiyle kadınların politika ve uygulamalara katılımının önemini vurgulamıştır. Dördüncü öncelik başlığı altında “kadınların ve engellilerin toplumsal cinsiyet açısından eşit ve evrensel olarak ulaşılabilir afete müdahale, iyileşme ve rehabilitasyon ile yeniden yapılandırma yaklaşımlarına liderlik etmeleri ve teşvik edilmeleri yönünde güçlendirilmeleri”nin kilit nokta olduğu açıklanmıştır. Paydaşların rolüne ilişkin bölümün (i) şıkında “Kadınlar ve onların katılımı, afet riskini etkin bir şekilde yönetmek ve toplumsal cinsiyete duyarlı afet riski azaltma politikaları, planları ve programları tasarlamak, kaynak sağlamak ve uygulamak için kritik öneme sahiptir; ve afet sonrası durumlarda alternatif geçim

kaynakları sağlama kapasitelerini geliştirmenin yanı sıra kadınları hazırlıklı olma konusunda güçlendirmek için yeterli kapasite geliştirme önlemlerinin alınması gerekmektedir” ifadesi yer almaktadır. Sendai Afet Risk Azaltılması Çerçevesi kendinden önceki Hyogo Eylem Planı’na göre kadına ve toplumsal cinsiyete daha çok yermiştir. Kadınların planlama ve uygulamalara aktif katılımı ve bu doğrultuda güçlendirilmesine önem verilmesi açısından oldukça toplumsal cinsiyete duyarlı hazırlanmış bir plandır. Bu iki afet eylem planının karşılaştırması aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2: Hyogo ve Sendai Afet Eylem Planları

Hyogo Çerçeve Eylem Planı 2005-2015	Sendai Afet Risk Azaltılması Çerçevesi 2015-2030
Kobe, Japonya’da 18-22 Ocak 2005 tarihinde düzenlenen Dünya Afetlerin Azaltılması Konferansı’nda BM üyesi 168 hükümet tarafından kabul edilmiştir.	Mart 2015’te kabul edilmiştir olup Mart 2015’te süresi sona eren Hyogo Eylem Planı’nın devamı niteliğindedir.
13 (d) maddesinde, “Toplumsal cinsiyet perspektifinin tüm afet risk yönetimi politikalarına, plan ve karar-alma süreçlerine risk değerlendirmesi, erken uyarı, enformasyon yönetimi, eğitim dahil-entegre edilmesi” çağrısında bulunmaktadır.	Planın Dördüncü öncelik başlığı altında “kadınların ve engellilerin toplumsal cinsiyet açısından eşit ve evrensel olarak ulaşılabilir afete müdahale, iyileşme ve rehabilitasyon ile yeniden yapılandırma yaklaşımlarına liderlik yönünde güçlendirilmeleri”nin kilit nokta olduğu açıklanmıştır.
	Paydaşların rolüne ilişkin bölümün (i) şıkında “Kadınlar ve onların katılımı, afet riskini etkin bir şekilde yönetmek ve toplumsal cinsiyete duyarlı afet riski azaltma politikaları, planları ve programları tasarlamak, kaynak sağlamak ve uygulamak için kritik öneme sahiptir ve afet sonrası durumlarda alternatif geçim kaynakları sağlama kapasitelerini geliştirmenin yanı sıra kadınları hazırlıklı olma konusunda güçlendirmek için yeterli kapasite geliştirme önlemlerinin alınması gerekmektedir”
	Rehber İlkeler bölümü (d) şıkında “Afet riskinin azaltılması, tüm toplumun katılımı ve ortaklığı gerektirir.
	Sendai Afet Risk Azaltılması Çerçevesi kendinden önceki Hyogo Eylem Planı’na göre kadına ve toplumsal cinsiyete daha çok yermiştir.

Dünyadaki afetlerle ilgili yapılan belirli uluslararası toplantılar sonucu alınan kararlarda kadınların afet yönetim süreçlerine etkin katılımı, karar alıcı olarak yer almasının sağlanması, kalkınmanın her aşamasına toplumsal cinsiyetçi yaklaşımı

eklemlene çabalarıdır (Çelebi Boz ve Şengün, 2017, s. 361). Afetlerin kadınlar üzerindeki olumsuz etkisini en aza indirmek için toplumsal cinsiyetin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Yapılan bu çalışmaların anlamlı olabilmesi için planlar oluştururken kadınların masada olmasına özen göstermek ve oluşabilecek tehlike ve risklerin tespitinin yapılmasına öncelik verilmelidir.

2.5.4. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Afetlerle İlgili Mevzuat

Türkiye’de zaman içerisinde kadınlara yönelik mevzuatlar geliştirilerek kadınların erkeklerle eşit haklar elde etme yönünde gelişimler sağlanmıştır. Ancak afet yönetmelikleri incelendiğinde toplumsal cinsiyete ve kadına dair bir ibareye rastlanmamıştır. Bu bağlamda Türkiye’deki afet yönetmeliklerinin cinsiyet körü olduğu söylenebilir. 6 Şubat Kahramanmaraş depreminin hemen ardından ‘Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli’ oluşturulmuştur. “*Bu model, afet yönetiminin, afet öncesi, anı ve sonrası tüm aşamaları kapsayan; sürecin tüm aşamalarda sürecin tüm açılardan izlenmesini, yönetimini, ihya ve yeniden inşa politikalarını belirlemek amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir*” (iletişim.gov.tr). Aşağıda, Destek Hizmetleri ve Sosyal Politikalar Kurulu’nun hazırladığı plan maddeleri yer almaktadır. Buna göre;

- *Afetzedelerin geçici barınma ihtiyacının karşılanması için yapılan ve yapılacak olan geçici barınma alanlarının afetzedelerin ihtiyaçları doğrultusunda sağlıklı ve güvenli bir şekilde planlanması ve tasarlanması,*
- *Başta çocuklar olmak üzere afet nedeniyle travma yaşayan depremzedelere psikososyal destek sağlayacak ve onların normal hayata dönüşümü hızlandıracak altyapının kurulması,*
- *Afetzedelerin geçici yaşam alanlarında gündelik ihtiyaçlarını karşılayacak altyapının ve tesislerin kurulması,*
- *Afete maruz kalanlar için gerek geçici yaşam alanlarında gerekse çeşitli vesilelerle afet bölgesinden tahliye edilenlere yönelik sağlık faaliyetlerinin yürütülmesi,*
- *Devletin sağlamış olduğu destek faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi,*

- *Arama kurtarma çalışmaları ile eş zamanlı olarak ilk yardım ve ilk müdahale çalışmalarına yönelik uygulamaların ve yöntemlerin belirlenmesi,*
- *İlk yardım çalışmalarından sonra sahra hastanelerinin kurulması, sağlık hizmetlerinin sürdürülebilir ve afet sonrası süreçteki kırılganlıklara, risk ve tehditlere maruz kalmadan yönetilmesi,*
- *Tüm bu çalışmalar yürütülürken eş zamanlı olarak afetzedelerin giyecek, yiyecek, yakacak, gıda ve barınma sorunlarının çözülmesi ve bunlara dair alt yapıların hem çalışanları hem de afetzedeleri tatmin edecek düzeyde yürütülmesi,*
- *Deprem sonrası süreçte afetzedelerin geçici barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla afet bölgesini terk etmesinden kaynaklanan demografik koşulların değerlendirilmesini sağlayacak katkıların sunulması amaçlanmaktadır (iletişim.gov.tr).*

Uluslararası afet mevzuatlarında toplumsal cinsiyete dayalı gelişimler görülürken 6 Şubat felaketi sonrasında geliştirilen Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli'nde dahi kadına ve toplumsal cinsiyete dair herhangi bir ibareye yer verilmediği görülmektedir.

2.6. Diyarbakır

Diyarbakır 1.818.133 nüfusa sahip oldukça yoğun nüfuslu bir şehir olup bu nüfusun 918.980'ini erkek, 899.153'ü kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2024). Diyarbakır 4'ü merkez ilçe olmak üzere 17 ilçesi olan büyük bir kenttir. Aile yapısı geçmişte daha çok geniş aileye dayanırken günümüz verilerine göre geniş aile yapısı hala devam etmekle birlikte çekirdek aile yapısına dönüş olduğu gözlemlenmektedir. Diyarbakır TÜİK'ten alınan bilgiler ışığında aşağıdaki tablo hazırlanmıştır. Henüz 2024 verilerinin toplanmaması nedeniyle 2023 verilerine yer verilmiştir.

Tablo 3: Diyarbakır Aile Yapısı

İl Kodu	İl Adı	2023				
		Toplam	Tek kişilik hane halkı	Çekirdek aileden oluşan hane halkı	Geniş aileden oluşan hane halkı	Çekirdek aile bulunmayan hane halkı
0	Toplam	26.309.332	5.192.825	16.779.240	3.476.510	860.757
21	Diyarbakır	425.723	50.498	305.408	60.782	9.035

Tablo 3'te genel hatlarıyla verilen çekirdek aile ve geniş aile yapısına baktığımızda Diyarbakır'da genel olarak çekirdek aile yapısı olduğu söylenebilir. Bu bağlamda aşağıda Diyarbakır TÜİK'ten alınan verilerle Diyarbakır'daki ilçeler bazında çekirdek aile yapısı incelenmiştir.

Tablo 4: Diyarbakır İlçe Bazında Çekirdek Aile Sayısı

İL KODU	İLÇE KODU	İLÇE ADI	2023					
			Toplam (Çekirdek Aile)	Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	Yalnız ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile		
						Toplam	Baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	Anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile
21	1195	BİSMİL	17.724	1.480	13.361	2.883	641	2.242
21	1249	ÇERMİK	8.612	1.123	6.518	971	176	795
21	1253	ÇINAR	12.554	1.224	10.075	1.255	234	1.021
21	1263	ÇÜNGÜŞ	2.212	641	1.307	264	56	208
21	1278	DİCLE	5.599	657	4.142	800	215	585
21	1315	ERGANİ	24.715	2.711	18.728	3.276	611	2.665
21	1381	HANİ	4.828	518	3.678	632	109	523
21	1389	HAZRO	2.668	361	1.973	334	66	268
21	1490	KULP	6.266	941	4.417	908	225	683
21	1504	LİCE	3.822	587	2.485	750	194	556
21	1624	SİLVAN	13.436	1.212	10.444	1.780	398	1.382

21	1791	EĞİL	3.317	386	2.536	395	82	313
21	1962	KOCAKÖY	2.249	224	1.699	326	72	254
21	2040	BAĞLAR*	69.751	5.721	52.196	11.834	2.205	9.629
21	2041	KAYAPINAR	73.664	6.186	54.874	12.604	2.662	9.942
21	2042	SUR	14.408	1.180	10.611	2.617	571	2.046
21	2043	YENİŞEHİR	39.583	3.508	28.729	7.346	1.493	5.853

Tablo 4 incelendiğinde Diyarbakır genelinde eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sayısı diğerlerine göre fazla olduğu görülmektedir. Kadınlar özelinde yorumlayacak olursak aile yapısı incelendiğinde kadınların anne olarak var olduğu aile düzeninin yüksek olduğu çıkarımında bulunabiliriz. Tablo 4'teki veriler ışığında özellikle bu çalışmaya anlam katan bir diğer sonuç ise yalnız ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısına bakıldığında anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sayısının baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sayısına göre oldukça fazla olduğu sonucudur. Bu durum Diyarbakır'da hane reisinin kadın olduğu aile sayısının fazlalığına işaret ederken çocuk bakımı ve geçim sağlama sorumluluğu olan ataerkil sistemin içinde mücadele veren kadını işaret etmektedir. Depremde Cinsiyete Göre Zarar Görme Farklılıkları ve Nedenleri başlığı altında açıklanmış olan yalnız yaşayan kadınların yaşadığı zorluklar açısından bakıldığında bu gruptaki kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle depremden etkilenme düzeyleri de yüksek olmaktadır.

Aşağıda çalışma kapsamının konusu olan Diyarbakır'ın Bağlar ilçesi özelinde bilgilere yer verilmiştir.

2.6.1. Bağlar İlçesi Özellikleri

Diyarbakır ilinin nüfus bazında ikinci büyük merkez ilçesi olan Bağlar 197.193 erkek nüfusu ve 197.145 kadın nüfusuyla toplamda 394.338 kişinin yaşadığı bir ilçedir. Ortalama hane halkı büyüklüğü 4,10'dur. Yaş grubuna göre çocuk sayısı 147.070'tir. Diyarbakır TÜİK'ten alınan bu bilgiler ışığında Bağlar ilçesinde kadın ve erkek sayısının eşit olduğu ve genel olarak çekirdek aile olarak yaşanıldığı söylenebilir. Bağlar 'da toplam çekirdek aile sayısı 69.751, sadece eşlerden oluşan çekirdek aile sayısı 5.721, eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sayısı 52.196, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sayısı 2.205 ve anne ve çocuklardan oluşan

çekirdek aile sayısı 9.629'dur (Diyarbakır TÜİK). Diyarbakır genelindeki tablo Bağlar ilçesi özelinde de benzer özellikler göstermektedir.

Eğitim durumu kadın erkek eşitsizliğini en belirgin olarak gösteren kategoridir. Bu bağlamda Diyarbakır TÜİK'ten elde edilen Bağlar İlçesinin eğitim durumu verileri tabloda verilmiştir.

Tablo 5: Diyarbakır Bağlar İlçesi Cinsiyet Bazında Eğitim Durumu

İL ADI	İLÇE ADI	KÖY ADI	EGİTİM DURUMU ADI	CİNSİYET	NÜFUS
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Bilinmeyen	Erkek	269
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Bilinmeyen	Kadın	413
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Okur-Yazar Değil	Erkek	2090
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Okur-Yazar Değil	Kadın	14627
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Okur-Yazar Fakat Bır Okul Bıtırmedı	Erkek	23025
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Okur-Yazar Fakat Bır Okul Bıtırmedı	Kadın	32017
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	İlkokul Mezunu	Erkek	28052
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	İlkokul Mezunu	Kadın	32493
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	İlköğretim Mezunu	Erkek	13134
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	İlköğretim Mezunu	Kadın	7554
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Ortaokul veya Dengi Mezunu	Erkek	39777
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Ortaokul veya Dengi Mezunu	Kadın	35200
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Lise veya Dengi Mezunu	Erkek	41941
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Lise veya Dengi Mezunu	Kadın	30938
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	Erkek	20908
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	Kadın	18017
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Yüksek Lisans	Erkek	2401
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Yüksek Lisans	Kadın	1397

Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Doktora	Erkek	181
Diyarbakır	Bağlar	Merkez	Doktora	Kadın	78

Bağlar ilçesi eğitim durumu tablosu incelendiğinde okuma-yazma bilmeyen kadın sayısının okuma-yazma bilmeyen erkek sayısının 6,9 katı olduğu görülmektedir. İlçede okur-yazar fakat bir okul bitirmemiş olan kadın sayısı da oldukça fazladır. Diğer tüm eğitim kademelerinde de erkeklerin eğitim seviyesi kadınlarınkinden daha yüksektir. Aradaki bu büyük fark ilçede hala kız çocukları ve kadınların eğitimine izin verilmeyen ataerkil bir sistemi işaret etmektedir.

2.6.2. Bağlar İlçesi Kadınlara Yönelik Çalışmalar

Kardelen Kadın Evi

‘Kadınlara Dokunmak’ amacıyla yola çıkan bu kurum Bağlar Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet vererek, okul öncesi çocuklara eğitim ve oyun alanı oluşturarak kadınların okuma yazma öğrenmesi, meslek edinmesi gibi kadınların gelişimini destekleyen kurslar açmaktadır (Bağlar Belediyesi, 2024).

Aile Destek Merkezi

Bağlar kaymakamlığına bağlı olarak açılan aile destek merkezi içerisinde barındırdığı çeşitli kurslar, spor ve sanat çalışmalarıyla kadınlara sosyal destek, meslek edinme becerileri, sağlıklı yaşam gibi imkanlar sunan bir merkezdir.

Okullar

İlkokullar bünyesinde özellikle okuma yazma bilmeyen kadınlar için MEB destekli olarak okuma-yazma kursları açılmaktadır.

Okul Psikolojik Danışmanları tarafından yine okul bünyesinde kadın ve erkeklere yönelik ‘Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele’ seminerleri verilmektedir.

Bağlar ilçesinde yaşayan çoğu kadın annedir. Başta okuma yazma kursları ve diğer tüm sosyal, kültürel, mesleki aktivitelere katılım sağlayabilmeleri için öncelikle bu kurumların tamamında çocuklarını güvenle bırakabilecekleri kreş ve oyun alanlarına ihtiyaç vardır. Böylece kadınlara kendilerini geliştirmek ve sosyal faaliyetlere katılabilmeleri için imkân tanınmış olacaktır.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu başlık altında araştırmanın deseni, araştırmanın öznelere ve örneklemin yapılması, verilerin yapılandırılması (inşa) süreci, araştırma süresi ve olanaklar, etik konular, düşünömsellik (reflexivity): araştırma sürecinin araştırmacıya yansımaları ve analiz süreci ve raporlama konuları yer almış olup bu başlıklar ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma konusu depremde kadın sorunlarının ayrıntılı bir incelemesinin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Kadının dilinden depremde yaşadığı sorunları dinlemek, kadının duygularını ifade edebilmesini sağlamak, deprem deneyimlerini ve yaşadığı travmayı irdelemek ve belki de nicel hiçbir veriyle elde edilemeyecek, araştırmacının ön göremediği süreçleri ortaya çıkarabilmek adına araştırmacı tarafından nitel araştırma yöntemi kullanılmasına karar verilmiştir.

Nitel araştırma modeli sosyal bilimlerde oldukça sık kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitel araştırma, insana özgü kişisel özelliklerin derinlerine inerek, büyük örneklem gruplarının yüzeysel verileri yerine daha küçük gruplardan elde edilen derin ve özellikli verilere odaklanan, derinlemesine gözlem ve görüşmeye dayanan araştırma yöntemi olarak tanımlanabilir (Baltacı, 2019). Bir başka tanıma göre nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütöncöl bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak” tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 37). Tümevarımsal olarak ilerleyen ve dayanağı olan kurama dayanan bir yaklaşımla hareket eden nitel araştırma, değişken toplumsal hayatı sayılarla değil araştırdığı kişilerin fikir ve bakış açılarına başvurarak bireyleri kendi ortamlarında değerlendirir (Neuman, 2022, s. 307). Nitel araştırma yöntemini kullanan araştırmacılar, insanların yaşadıkları olaylara yükledikleri anlamları ve bu anlamlar doğrutusunda dünyayı nasıl algıladıkları ve dünyada yaşadıkları deneyimleri nasıl yorumladıklarıyla ilgilenir (Merriam, 2023, s. 5-13). Araştırmacının temel amacı insanların oluşturdukları anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2023, s. 24). Bu araştırmada nitel araştırmanın yukarıda

verilen özellikleri doğrultusunda araştırmanın temel öznesi olan kadın ve kadının depremde yaşadığı sorunların depremi yaşamış küçük bir kadın grubunun deprem yaşantısından ve depremi algılayış biçiminden ayrıntılı bilgiler elde edilmeye çalışılarak bir anlam oluşturulma çabası içinde yorumlanmıştır.

Nitel araştırma yönteminde farklı nitel araştırma türleri bulunmaktadır. Özellikle sosyal hizmet araştırmaları ile ilgili olan nitel araştırma yöntemleri şunlardır; etnografi, vaka çalışması, fenomenoloji (olgubilim) ve gömülü kuram (Krysik ve Finn, 2015, s. 205). Bu çalışmada depremde kadın deneyimlerine yer verilmesi nedeniyle nitel araştırma türlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenolojik görüşme, insan deneyimlerinin altında yatan anlamdan temel gerçeği elde etmek için kullanılan öncelikli veri toplama yöntemidir (Merriam, 2023, s. 25). Olgubilim (Fenomenoloji), günlük hayat deneyimlerimizle farkında olduğumuz ancak ayrıntılı bilgi sahibi olmadığımız ya da kavramsallaştıramadığımız olguları araştırmayı ve kavramsallaştırmayı amaç edinen çalışmalar için uygun bir desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 66). Fenomenolojik araştırma için araştırılan konuyu deneyimlemiş katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerle veri toplanır (Krysik ve Finn, 2015, s. 211). Fenomenolojide başlıca veri toplama aracı olarak görüşme kullanılmakla birlikte, görüşmelere temel oluşturmak için gözlemden ve yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için veri analizinden de yararlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 68). Araştırmada kadın katılımcıların deprem deneyimlerine odaklanılacağı için fenomenolojik araştırma yöntemi bu çalışma için uygun görülmektedir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu “Bireysel Özellikler” ve “Depreme Dair Görüşler” olmak üzere iki ana başlık altında toplanmış olup bireysel özellikler başlığı altında 26 kapalı uçlu soru ve depreme dair görüşler başlığı altında 12 açık uçlu soru olmak üzere toplamda 38 sorudan oluşmaktadır. Nitel araştırmanın gereği olarak deprem deneyimini kadınların ifade, algı ve deneyimleriyle ayrıntılı bir şekilde analiz edebilmek adına açık uçlu sorulara yer verilmiştir.

Özet olarak, çalışmada kadınların deprem deneyimlerini, deprem anı ve sonrasında kadın olarak yaşadıkları sorunları kendi yaşadıklarına dair oluşturdukları anlamları kavrayabilmek ve yorumlayabilmek amaçlanmakta bu amaç doğrultusunda

nitel araştırma yöntemi uygun bulunmaktadır. Araştırmada bir deneyimin özüne ulaşmak için yapılan ve katılımcıların çalışılan konuda deneyiminin olması zorunluluğuna dayanan nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenoloji yaklaşımı kullanılmış olup depremde kadınların yaşadığı sorunların kendi deneyim ve algılarına dayalı ifadelerine başvurulmuştur.

3.2. Araştırmanın Özneleri ve Örneklem Yapılanması

Bu araştırmanın özneleri Diyarbakır Bağlar ilçesinde yaşamakta olan ve depremi Bağlar ilçesinde deneyimlemiş 21 kadından oluşmaktadır. “Nitel araştırma, araştırma yapılacak alanın iyi tanınmasını, ilgili alanın yakından incelenmesini ve ilk elden veri toplanmasını gerektirir” (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 80). Bu gereklilik doğrultusunda araştırmacının altı yıldır görev yaptığı ilçe olması, depremde bire bir depremi bu ilçede deneyimlemiş olması, deprem sonrasında depremzede öğrenci ve ailelerle çalışmış olması ve yine bu iletişim ve yaşantısı gereği Bağlar ilçesinin demografik yapısını, sosyo-kültürel özelliklerini ve yaşantısını gözlemleme imkanının bulunması ve Diyarbakır genelinde insanların depremde en çok etkilendiği ilçe olması nedenleriyle tarafımda çalışma alanı olarak Bağlar İlçesi seçilmiştir. Çalışmanın örneklemini depremi deneyimlemiş 21 kadın oluşturmuştur. Araştırmanın ilk katılımcısına araştırmacının bir öğretmen arkadaşının önerisiyle onun velisi olan bir kadını yönlendirmesi üzerine ulaşılmıştır. Araştırmanın öznesini oluşturan diğer kadınlara ise ‘Kartopu Yöntemi’ ile ulaşılmıştır. Kartopu yöntemi, araştırmanın yapılacağı bir kişiye ulaşılarak başlayan ve o kişiden alınan öneriyle diğer kişilere ulaşılmasını sağlayan ve bu şekilde devam ederek örneklemin oluşmasıyla sonlanan bir yöntemdir (Koç Başaran, 2017, s. 492). Bu çalışmada başlangıçta depremi deneyimlemiş kadın katılımcılara ulaşılarak onlarla görüşme yapılmış olup katılımcılardan deprem deneyimi yaşamış olan tanıdıkları kişileri önermeleri istenerek ve bu şekilde diğer katılımcılara da ulaşılarak görüşmeler yapılmıştır.

Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü kavrayışın sağlandığı yani yeni bilgilerin açığa çıkmadığı ve bilgilerin tekrarlanmaya başladığı aşamada doymanın sağlanmasıyla sonlandırılır (Onwuegbuzie ve Collins, 2007, s. 289; Krysik ve Finn, 2015, s.192; Baltacı, 2018, s. 262; Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 123). Bu bilgiler ışığında bu çalışmada da elde edilen bilgilerin tekrarlanmaya başlamasıyla tez

danışmanından da görüş alınarak doyum sağlandığı düşünüldüğü 21. katılımcıda araştırma süreci sonlandırılmıştır. Böylece örneklem büyüklüğü 21 kişi olarak oluşturulmuştur. Araştırmanın öznelere dair sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özellikler Tablo 6 ve Tablo 7’de ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

3.2.1. Araştırma Öznelere Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölümde kadınların, yaş, doğum yeri, yaşadığı yerler ve süreleri, meslek durumları ve eğitim seviyeleri gibi özelliklere yer verilmiştir.

Tablo 6: Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Yaş	Doğum Yeri	Bağlar İlçesinde Yaşadığı Süre	Bağlar İlçesine Taşınma Nedeni	Eğitim	Okulu Bırakma Nedeni	Meslek	Medeni Durumu	Hanedeki Kişi Sayısı
K1	42	İlçeye bağlı köy	13	Evlilik	İlkokul	Kız çocuklarının Okutulmaması	Ev Hanımı	Evli	6
K2	34	İlçeye bağlı köy	14	Evlilik	Lise	Kendisi Bırakmış	Ev Hanımı	Evli	4
K3	34	Merkez ilçeye bağlı köy	14	Evlilik	İlkokul	Kendisi Bırakmış	Ev Hanımı	Evli	5
K4	32	İlçeye bağlı köy	12	Evlilik	İlkokul	Maddi İmkânsızlık	Ev Hanımı	Evli	5
K5	45	İlçeye bağlı köy	31	Evlilik	Okuryazar Değil	Kız çocuklarının Okutulmaması	Ev Hanımı	Evli	5
K6	28	Merkez	16	Evlilik	Okuryazar Değil	Maddi İmkânsızlık	Kadrolu Temizlik Görevlisi	Boşanmış	4
K7	47	İlçeye bağlı köy	34	Evlilik	Okuryazar Değil	Kendisi Bırakmış	Ev Hanımı	Evli	4
K8	34	Merkez	34	-	Ön Lisans	-	Ev Hanımı	Evli	4
K9	42	İlçe	38	Terör Nedeniyle Göç	İlkokul	Kız çocuklarının Okutulmaması	Ev Hanımı	Evli	5

K10	44	Merkez ilçeye bağlı köy	24	Evlilik	İlkokul	Terör	Ev Hanımı	Evli	6
K11	38	Merkez	38	-	Ön Lisans	-	Kreşte Yardımcı Abla	Boşanmış	3
K12	45	İlçe	25	Evlilik	Lise	Baş Örtüsü Yasağı	Ev Hanımı	Evli	4
K13	38	İlçe	28	Terör Nedeniyle Göç	Ortaoku 1	Maddi İmkânsızlık	Ev Hanımı	Evli	5
K14	26	İlçeye bağlı köy	6	Evlilik	İlkokul	Kız çocuklarının Okutulmaması	Ev Hanımı	Evli	4
K15	43	Merkeze bağlı köy	19	Evlilik	İlkokul	Okul Olmaması	Ev Hanımı	Evli	5
K16	40	Merkez ilçe	18	Evlilik	Ortaoku 1 Terk	Kız çocuklarının Okutulmaması	Ev Hanımı	Evli	6
K17	31	Merkez	9	Terör Nedeniyle Göç	Ortaoku 1	Kendisi Bırakmış	Ev Hanımı	Evli	5
K18	33	İlçe	8	İş için	Ortaoku 1	Kız çocuklarının Okutulmaması	Ev Hanımı	Evli	5
K19	49	Merkez	29	Evlilik	Ortaoku 1	Kız çocuklarının Okutulmaması	Ev Hanımı	Evli	4
K20	35	Merkez	11	Evlilik	Ön Lisans	-	Ev Hanımı	Evli	4
K21	39	İlçeye bağlı köy	5	İş için	Ortaoku 1	Çocuk Yaşta Evlilik	Ev Hanımı	Evli	4

Tablo 6'ya göre çalışmaya dahil olan katılımcıların yaşı en az 26 en fazla ise 49'dur. Katılımcıların yaş ortalamasının da 38,04 olduğu bulunmuştur. Katılımcıların doğduğu yerlere bakıldığında çoğunun ilçe ve köylerden çeşitli nedenlerle il merkezine göç ettiği görülmektedir. Katılımcıların Bağlar ilçesine taşınma nedenlerine

bakıldığında katılımcıların yarısından fazlasının evlilik nedeniyle Bağlar ilçesine taşındıkları görülmektedir. Katılımcıların yarısından fazlasının 10 yıldan uzun süredir Bağlar ilçesinde yaşamını sürdürdüğü söylenebilir.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde ilkokul ve ortaokul mezunu kadınların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kadınların okulu bırakma nedenlerine bakıldığında ise en çok kız çocuklarının okutulmaması yer almaktadır. Aslan (2021)'in yaptığı araştırmaya göre, kız çocuklarının okutulmamasının birincil nedeni erkek çocuklarını üstün gören ataerkil düşünce yapısı olarak verilmiştir (s. 186). Katılımcıların büyük bir kısmının ilkokul ve ortaokul mezunu olduğu ve okulu bırakma nedenlerinin ise ataerkil düşünce yapısının etkisiyle kız çocuklarının okutulmaması olarak bulunmuş olması kendinden önce yapılan çalışmayı destekler niteliktedir. Temel insan hakları eğitim hakkının herkes için eşit bir şekilde sağlanmasına vurgu yaparken kadınların cinsiyete dayalı toplumsal baskı unsurları nedeniyle en temel haklarından biri olan eğitim haklarının engellenmesi kadınların toplumsal eşitlik ve özgürlüklerine engel oluşturan ve kadınların kendi potansiyellerini engelleyen bir baskı unsurudur.

K6 ve K21 aileleri tarafından zorla evlendirildiklerini belirtmişlerdir. Zorla evlendirilen kadınlardan K6, 12 yaşında ve K21, 14 yaşında çocuk yaşıta evlendirilmiştir. K21 okulu bırakma nedeni olarak ailesinin onu çocuk yaşıta evliliğe sürüklemesi olduğunu belirtmiştir. Çocuk yaşıta evlilikler kadınları eğitimden uzaklaştırmanın yanı sıra kadınlarda büyük travmalara ve bedensel rahatsızlıklara sebebiyet vermektedir.

Kadınların meslek durumları incelendiğinde ise kadınların çoğunun ücretsiz emek işçisi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kadın istihdamının oldukça düşük olduğu söylenebilir. TÜİK 2021 verilerine göre, kadınların istihdam oranı eğitim durumuna göre her eğitim kademesinde erkeklerden daha düşüktür. Yine TÜİK 2021 verilerine göre kadınların istihdam oranı (%28,0) erkeklerin istihdam oranının (%62,8) yarısından daha azdır. Katılımcılardan sadece iki kişi bir işte çalışmaktadır. TÜİK 2021 verilerine göre kadın istihdam oranının en düşük olduğu iller arasında Diyarbakır ve Şanlıurfa %15,9 oranla ikinci sırada yer almaktadır. Bu oran Türkiye geneli kadın istihdam oranının altındadır. Genel olarak yorumlanacak olursa kadın istihdamı

cinsiyet eşitsizliklerinin etkisiyle Türkiye genelinde erkek istihdamının oldukça altında kalmaktadır. Kadınlar toplumsal cinsiyet rolleri ve eşitsizlikleri nedeniyle çalışma hayatından uzak kalmaktadır. Çalışmanın katılımcı bilgileri de bu durumu destekler niteliktedir.

Kadınların medeni durumlarına bakıldığında iki kadının boşanmış, 19 kadının ise evli olduğu görülmektedir. Kadınların mesleğine dair bilgilerde de aynı sayı yer almaktadır. Evli kadınların tamamı çalışmıyorken boşanmış kadınlar hane reisi olmaları nedeniyle bir işte çalışıyor durumdadır. Bu noktada da ataerkil düzenin kadınların çalışma durumları üzerindeki etkisinden bahsedilebilir.

3.2.2. Araştırma Öznelerinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Bu başlık altında kadınların hanelerine giren aylık gelir, kadınların ekonomik durumlarına dair düşünceleri, kadınların sahip oldukları sosyal güvenlik sistemleri, kadınların sosyal güvencelerinin bağlı olduğu kişi, kadınların yaşadığı evin kime ait olduğu ve kadınların yaşadıkları evin türüne dair bilgiler yer almıştır.

Tablo 7: Kadınların Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Katılımcılar	Aylık Gelir	Ekonomik Duruma Dair Düşünceleri	Sosyal Güvenlik Sistemleri	Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Bağlı Olduğu Kişi	Yaşadığı Evin Kime Ait Olduğu	Yaşadığı Evin Türü
K1	17.000	Kötü	SSK	Eşine	Başkasının	Apartman
K2	14.000	Kötü	Yeşil Kart	Eşine	Başkasının	Müstakil
K3	12.000	Kötü	Yeşil Kart	Eşine	Kendimin	Apartman
K4	17.000	Kötü	SSK	Eşine	Kendimin	Apartman
K5	15.000	Orta	BAĞKUR	Eşine	Çocuklarımın	Apartman
K6	34.000	Kötü	SSK	Kendisi	Başkasının	Apartman
K7	18.000	Orta	SSK	Eşine	Kendimin	Apartman
K8	25.000	Orta	SSK	Eşine	Başkasının	Apartman
K9	17.000	Orta	SSK	Eşine	Başkasının	Müstakil
K10	12.000	Kötü	Yeşil Kart	Eşine	Başkasının	Müstakil
K11	17.000	Kötü	SSK	Kendisi	Kendimin	Apartman
K12	22.000	Orta	SSK	Eşine	Anne-Babanın	Apartman

K13	25.000	Orta	SSK	Eşine	Anne- Babanın	Apartman
K14	12.000	Kötü	SSK	Eşine	Eşimin	Apartman
K15	14.000	Kötü	SSK	Eşine	Başkasının	Apartman
K16	43.000	Orta	SSK	Eşine	Başkasının	Apartman
K17	20.000	Orta	SSK	Eşine	Başkasının	Apartman
K18	23.000	Orta	SSK	Eşine	Başkasının	Apartman
K19	17.000	Kötü	SSK	Eşine	Başkasının	Apartman
K20	17.000	Orta	SSK	Eşine	Anne- Babanın	Apartman
K21	45.000	Orta	SSK	Eşine	Başkasının	Apartman

Tablo 7’de kadınların hanelerine giren aylık gelire dair bilgiler ışığında katılımcılardan 14 kişi 10.000-20.000 aralığında gelire sahiptir. Bu veriden katılımcıların yarıdan fazlasının düşük bir gelire sahip olduğu söylenebilir. TÜRK-İŞ’in Ekim 2024 verilerine göre, yetişkin bir erkeğin aylık gıda harcaması 6.127,68, yetişkin bir kadının aylık gıda harcaması 4.992,21, Açlık Sınırı 20.431,83 ve Yoksulluk Sınırı 66.553,9’dur. Bu doğrultuda katılımcıların yarısından fazlasının açlık sınırının ve tüm katılımcıların yoksulluk sınırının çok altında yaşadığı söylenebilir. Yalçın (2020), kadın yoksulluğu üzerine yaptığı araştırmada yoksul kadınların aylık gelirinin açlık sınırı altında kaldığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgular tablo 7’deki verileri destekler niteliktedir.

Tablo 7’de de belirtildiği üzere kadınların çoğu herhangi bir işte çalışmamakta ataerkil sistem içerisinde ücretsiz emek işçisi olarak yaşamını devam ettirmekte bu durum da kadın yoksulluğunun derinleşmesine yol açmaktadır. Kadınların ekonomik durumlarına dair düşüncelerine bakıldığında kadınlardan 10 kişi ekonomik durumlarını orta görürken 11 kişi ekonomik durumlarının kötü olduğunu belirtmiştir. Ekonomik durumlarının iyi olmasına dair bir düşünce yer almamaktadır. Katılımcıların çoğunluğunun açlık sınırı altında yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda bazı katılımcıların açlık sınırının altında yaşamalarına rağmen ekonomik durumlarını orta olarak ifade ettiği söylenebilir. Altındağ (2017), Diyarbakır’da yaşlıların yaşadığı sorunlar üzerine yaptığı araştırmada açlık sınırının altında yaşayan yaşlıların %75,5 olduğu ancak ekonomik durumlarına dair görüşlerini orta olarak belirten yaşlıların %47,2 olduğu bulgusuna ulaşmış bu durumun manevi

duygularının varlığına ve öğrenilmiş çaresizlik düşüncelerine dayandırarak açıklamıştır. Tablo 7’de verilen sosyo-ekonomik bulgular kadınların çoğunun açlık sınırı altında yaşadığı ancak açlık sınırı altında yaşayan kadınların bazılarının ekonomik durumlarını orta olarak belirtmeleri bu bağlamda açıklanabilir.

Kadınların sosyal güvence sistemlerine bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun sosyal güvenlik sistemi SSK olarak belirtilmiştir. Kadınların sosyal güvencelerinin bağlı olduğu kişiye dair bilgilere göre kadınların yarısından fazlasının sosyal güvencesi eşine bağlıdır. Kadınların bir işte çalışma durumu incelendiğinde çalışmayan kadınların sosyal güvencelerinin eşlerine bağlı olduğu, çalışan 2 kişinin sosyal güvencesinin kendisine ait olduğu görülmektedir. Bunlara ek olarak Altındağ (2017), çalışma durumuna cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında çalışma yaşamına bir biçimde dahil olma oranı erkeklerde %74,3 iken kadınlarda %8,7 olduğu, erkeklerin %39’u mesleğini olduğunu belirtirken, kadınların sadece %6,4’ü bir meslek sahibi olduğunu bulmuştur. Bu veriler bağlamında kadın istihdamının düşük olmasının kadınları sosyal güvence açısından eşlerine bağımlı kıldığı söylenebilir.

Kadınların yaşadığı evin kime ait olduğuna dair bilgiler incelendiğinde katılımcıların yarıdan fazlasının kiralık bir evde oturduğu görülmektedir. TÜİK’in 2023 hane halkı bütçe araştırmasına göre Türkiye genelinde tüketim amaçlı yapılan harcamaların birinci sırasında %23,9 ile konut ve kira harcamalarının olduğu belirtilmiştir (2024). Hane halkı gelirinin en çok aktarıldığı yerin konut ve kira harcamaları olması hane halkının diğer giderlerine ayrılan bütçesinden kısıtıldığı anlamını taşımaktadır. Bu verilerden kira artışının yüksek olduğu çıkarımında da bulunulabilir. BETAM’a göre kira artışlarında m2 fiyatı 2023’te 76,6 iken 2024’te 138,2 olmuş yıllık kira artışı %80,5 olarak verilmiştir (2024). Yine BETAM verilerine göre Diyarbakır’da 2023 m2 fiyatı 31,4 iken 2024’te bu m2 fiyatı 88,9 TL olmuş ve yıllık kira artış oranı %183,5 olarak verilmiştir (2024). Katılımcıların yarıdan fazlasının kirada yaşadığı düşünüldüğünde Diyarbakır’da kira artış oranının %183,5 olması katılımcıların gelirlerinin büyük bir kısmını kiraya aktardıklarını göstermektedir. Bir yıl içindeki bu artışın sebebinin deprem olduğu düşünülebilir. Özellikle deprem sonrasında Diyarbakır’da depremin en çok etkilediği ilçe olan Bağlar ilçesinde depremde evini kaybetmeleri ya da ev değiştirmek zorunda kalmaları nedeniyle kiralar hızlı bir artış göstermiş olup bu durum yoksulluğu daha da derinleştirmiştir.

3.3. Verilerin Yapılandırılması (İnşa) Süreci

Verilerin inşa süreci sınırlılıklar nedeniyle özellikle zor ve dikkat gerektiren bir süreç olmuştur. Öncelikle Nisan 2024'te görüşme formunun işlevselliğini ölçmek amacıyla deneme görüşmeleri yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda görüşme sorularındaki eksiklikleri tespit edilerek tez danışmanı ve iki uzman psikolojik danışmanın görüşü alınarak düzeltmelere gidilmiş soru formunda değişiklikler yapılmıştır. Eylül 2024'te düzenleme yapılmış olan görüşme formuyla araştırma süreci yeniden başlamıştır. Araştırma Ekim 2024'ün sonuna kadar devam eden bir aylık süreci kapsamıştır.

Veri toplama sürecinde hazırlanmış sorularla yapılan bireysel görüşmelere ek olarak görüşme sırasında gözlem yöntemine de başvurulmuştur. Krysik ve Finn (2015)'e göre nitel araştırmalarda görüşülen kişinin ifade ettiği sözcüklerin yanı sıra katılımcının jest ve mimiklerini ve duygusal yönünü içeren sözsüz davranışlarına da dikkat etmek gerekir (s. 193). Bu araştırmada araştırmacının bizzat yaptığı görüşmeler sırasında katılımcının sözlü ifadeleriyle birlikte gözleme dayalı sözsüz ifadeleri de not edilmiştir.

Araştırma süreci çeşitli aksaklıklarla devam eden zorlu bir süreç olmuştur. Öncelikle katılımcıların güven problemi olmuş özellikle ses kaydının devreye girmesi onlarda tedirginlik yaratmıştır. Ancak zamanla diğer katılımcılardan da aldıkları bilgiler ışığında sürece dahil olmak için gönüllü olmuşlardır. Hatta bazı katılımcılar görüşmek istediklerini özellikle belirtmiş olup kendileri sürece dahil olmak istemişlerdir. Görüşmeler sırasında fark edildiği üzere kadınların depremin üzerinden bir buçuk yıldan fazla zaman geçmesine rağmen yaşadıklarını anlatma, dinlenilme ve seslerini duyurma ihtiyaçları olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle sürece dahil olmaya gönüllü olmuşlardır. Katılımcılarla görüşme yapılmadan önce tek tek randevu tarihleri belirlenmiştir. Ancak katılımcıların öncelikle kadın olmalarından dolayı bakmakla yükümlü oldukları kişilerin varlığı, ev işleri ve diğer gerekçelerle randevu saatleri ve günlerinde aksamalar olmuştur. Bu aksamalar diğer görüşme tarihlerini de etkilemiş olup sürecin uzamasına yol açmıştır. Başka bir zorluk ise katılımcıların çocuk, yaşlı ve engelli bireylere bakım vermelerinden dolayı görüşmenin yapılacağı yerin belirlenmesinde olmuştur. Katılımcıların evden çıkmalarının zor olması nedeniyle çoğu katılımcıyla kendi evinde görüşme yapılmıştır. Diğerleriyle ise görüşme için

uygun bir ortam sağlanarak görüşme yapılmıştır. Görüşmeler sırasında yine kadınların bakım yükümlülüğü nedeniyle özellikle küçük çocuğu olan katılımcıların görüşmeye çocuklarıyla dahil olmaları görüşmeyi zorlaştırmıştır. Bazı kadınlar bebeklerini sallayarak sorularına cevaplar vermiş bazıları ise ara ara ağlayan çocuklarını susturmaya çalışarak soruları cevaplamışlardır. Ses kayıtlarına çocuk sesleri eşlik etmiştir. Bu zorluklara rağmen katılımcılar sorulara içtenlikle yanıt vermiştir.

Görüşmeler sonucunda bazı kadınların depremden sonra hala devam eden zorluklarla -özellikle yoksulluk ve psikolojik olarak- baş etme sürecinde oldukları tespit edilmiştir. Bir ruh sağlığı çalışanı olarak görüşmek istedikleri zaman bana başvurabilecekleri konusunda iletişim bilgilerim katılımcılara verilmiştir. Bazı katılımcılar da başvuru yapabilecekleri yerler konusunda bilgilendirilmiştir.

3.4. Araştırma Süresi ve Olanaklar

Araştırma 22.04.2024 tarihinde başlamıştır. Soruların işlevselliğinin ölçülmesi için deneme çalışmaları yapılmıştır. Deneme çalışmalarının sonucunda sorularda düzenlemeler yapılmış 25.09.2024 tarihinde araştırma süreci tekrar başlatılmıştır. Son görüşme 31.10.2024 tarihinde yapılmış böylece 21 kadınla görüşülerek araştırma süreci sonlanmıştır. Her bir katılımcıyla görüşme süreleri katılımcıların deneyimlerine göre farklılık gösterse de ses kayıtlarından elde edilen görüşmelerin toplamı kişi sayısına bölünerek elde edilen ortalama süre 22, 8 dakikadır. Bu süre ses kaydına dahil olan zaman aralığı olmakla birlikte katılımcılarla tanışma, araştırmanın amacı ve görüşme süreci hakkında bilgilendirme yapma, bireysel özellikleri ölçen soruların kağıt üzerinde doldurulması ve görüşmelerin ses kayıtları sonrasında devam etmesi gibi nedenlerle görüşme süreci ekstra zaman aralıklarına yayılmıştır.

Bu süreçte yapılan tüm giderler araştırmacı tarafından karşılanmış olup herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

3.5. Etik Konular

Araştırma kapsamında hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı tarafından ekte yer alan 14679147-663. 05- 697997 sayılı karar ile 01.05.2024 tarihinde etik açıdan uygun bulunmuştur. Bu onayın alınmasından sonra deneme görüşmelerine başlanmıştır.

Katılımcılara, araştırmanın konusu, amacı, gizlilik bilgileri, görüşmenin nasıl yapılacağı, ses kaydı alınması, elde edilen bilgilerin nerede ve nasıl kullanılacağına dair sözlü ve yazılı olarak bilgilendirme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla birlikte etik kurul onayı alınmış olan Gönüllü katılım formu, görüşme formunun ilk sayfasında yer almakta olup görüşmeye başlamadan önce katılımcının okuması sağlanmış, okuma yazması olmayan kadınlara araştırmacı tarafından bizzat okunmuş ve katılımcı tarafından imzalanmıştır.

Katılımcılar tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya dahil edilmişlerdir. Katılımcılardan ses kaydı alınacağına dair onay alındıktan sonra ses kaydı açılmıştır. Sınırlı sayıda da olsa ses kaydından endişe duyan katılımcılarla görüşmeler notlar alınarak ilerletilmiştir. Katılımcı görüşme sürecinde kendisini kötü hissetmesi durumunda görüşmeyi sonlandırabileceği konusunda bilgilendirilmiştir.

Her katılımcı için ayrı görüşme formları çıkartılmış ve görüşme süresince notlar alınmıştır. Ses kayıtları ve kişisel görüşme formları gizlilik ilkesi gereği araştırmacı dışında hiç kimsenin ulaşamayacağı şekilde saklanmıştır. Ses kayıtları kişisel bilgisayarda çevrim içi ulaşım kapalı olarak şifreli bir şekilde tutulmuştur. Katılımcıların isimleri ve görüşme sırasında bahsettikleri diğer isimler tamamen değiştirilerek katılımcıların özel bilgileri korunmuştur.

3.6. Düşünümsellik (Reflexivity): Araştırma Sürecinin Araştırmacıya Yansımaları

Nitel araştırma katılımcılar ve araştırmacı arasındaki yeni bir deneyimi ortaya çıkarır. Nitel araştırmada görüşme aşaması araştırmacı ve katılımcılar arasında karşılıklı etkileşimin olduğu aktif bir süreçtir. Düşünümsellik, araştırmacının her aşamada kendine ve yaptığı çalışmaya dair sorgulayıcı tavır takınmasını, araştırma sürecinden etkilenmesini ve bu etkiyle değişip dönüşmesini kapsayan etkileşim sürecini ifade eder (Kılıç, 2021, s.99). Bu tanım kapsamında bu çalışmada da araştırmacı sorgulama, etkilenme ve etkileşim süreçlerini yaşamıştır.

Araştırmacının süreçteki değişim ve etkileşiminden bahsederken birinci tekil şahıs olarak cümleleri oluşturmak daha anlamlı görülmektedir. Bu aşamadan itibaren kendim olarak yazmaya devam edeceğim. Süreçteki ilk deneyimlerim konu seçimimle başlamıştır. Bizzat kendim de iki küçük çocuğumla Diyarbakır Bağlar ilçesinde

depremi deneyimlemiş ve depremde sonra bir süre okulda kalmış olmamdan dolayı kadınların depremde yaşadıklarını deneyimleme ve gözlemleme süreci yaşadım. Bu konuyu seçerken bu deneyim ve gözlemlerimden yararlanabileceğimi düşünmekle beraber her görüşmede depremi yeniden hatırlamak ve bende deprem izlerini canlandırması ve görüşme sırasında aktarım yapabilme ihtimalimden dolayı çekimserlik hissettim. Katılımcıların deprem deneyimlerini dinlemek benim için oldukça zorlu bir süreç olmuştur. Kadınlar deprem sürecini anlatırken sanki yeniden yaşıyormuşçasına ağlayarak anlatmışlar bazı şeyleri anlatırken sesleri kısık kısık çıkmış bazen de yaşadıkları sorunlara ve siyasilere isyan etmişlerdir. Katılımcıların yaşadıkları zorlukları, acılarını, keşkelerini dinlemek psikolojik olarak beni de oldukça etkisi altına aldı. Görüşmeler sırasında kadınlar ağlarken gözlerimin dolmasını engellemeye çalıştım. Bazen de kendimi bu kadına maddi ya da manevi anlamda nasıl katkı sağlayabilirim diye düşünürken buldum. Bazı görüşmelerden sonra bütün gün kötü bir ruh haliyle ve düşüncelerle günü bitirdim.

Bu olumsuzluklara rağmen bana yansıyan çok olumlu şeyler de oldu. Her görüşme bende yeni bir düşünceyi beraberinde getirdi. Bazen hiç aklıma gelmemiş ya da üzerine düşünmemiş olduğum bir konuyu üzerinde düşünceler geliştirerek çalışmama dahil ettim. Bu anlamda görüşmelerin bende geliştirici bir etkisi oldu. Görüşme sürecine dahil olan kadınların görüşme sonunda anlatmanın iyi geldiğine, böyle çalışmaların yapılması gerektiğine, rahatladıklarına ve hiç böyle rahat konuşamadıklarına dair geri bildirimleri beni bir nebze de olsa onlara yardımcı olabildiğime dair olumlu hislere yöneltti.

Katılımcılardan bağımsız olarak kendi araştırma sürecime baktığımda bolca umutsuzluk ve yapamayacağım hissiyle beraber umutlandığım devam etmeliyim dediğim motivasyon süreçlerinden geçtim. Tüm bu koşullar ve hisler altında tüm güvenilirlik süreçlerine uygun hareket ettiğimi belirtmek isterim. Bir ruh sağlığı çalışanı olarak dinleme süreçlerimde tüm etik sorumluluklarımı yerine getirdiğimi açıklamayı bir borç bilirim.

3.7. Analiz Süreci ve Raporlama

Çalışmada, analiz süreci görüşmeler sırasında yapılan ses kayıtları ve gözlem notlarının transkripsiyonuyla başlamıştır. Öncelikle ses kayıtları Word 365

programının ‘dikte’ özelliği yardımıyla yazıya geçirilmiştir. Bu süreç yaklaşık bir hafta süre almıştır. 21 katılımcının tamamıyla görüşmeler dikte özelliğiyle yazılı doküman elde edilmiştir. Bu noktada araştırmacı açısından dezavantajlı bir süreç başlamış olup neredeyse her katılımcı için bir gün ayrılmıştır. Kadınların çoğunun görüşmelere çocuklarıyla katılmış olması ve ses kayıtlarına çocuk seslerinin karışması nedeniyle Word programının ses kayıtlarını çevirmesi zorlaşmış yanlış kelimeler çevrilmiştir. Bu nedenle doğru verilerin girilebilmesi için araştırmacı tarafından ses kayıtları tek tek dinlenerek word dokümanları düzenlenmiştir. Düzenlenen word dokümanları bireysel özelliklerin ölçüldüğü sorular hariç tutularak depreme dair görüşler bölümünden oluşan sayfa sayısı olarak hesaplandığında toplamda 162 sayfalık bir veri elde edilmiştir. Aynı zamanda kadınların sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerinin yer aldığı kapalı uçlu soruların bulunduğu formlar her katılımcı için tek tek incelenerek cevaplar araştırmacı tarafından Excel programına işlenmiştir.

Ses kayıtları ve bireysel özelliklerin yer aldığı formların dokümantasyonundan sonra katılımcıların isimleri gizlilik gereği değiştirilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların her birinin kadın olması nedeniyle her bir katılımcıya “K” harfi verilmiş olup görüşme sıralarına göre 1’den 21’e kadar numaralandırma yapılmıştır. Örneğin ilk katılımcı K1 olarak son katılımcı ise K21 olarak adlandırılmıştır.

Veriler MAXQDA programı ile çözümlenmiştir. Araştırmacı tarafından görüşme sırasında gözlem notları alınarak verilerin çözümlenmesinde yararlanılmıştır.

Word ve Excel dokümantasyonu ve katılımcı isimleri adlandırıldıktan sonra araştırmacı tarafından kodlama işlemi başlatılmıştır. Kodlama işlemi metnin ayrıntılı incelemesi ve yeni kategori ve kodlar geliştirme sürecini kapsayan yinelemeli bir çalışmayı gerektirir (Krysik ve Finn, 2015, s. 217). Bu bağlamda araştırmacı tarafından başlangıçta açık kodlama yapılmıştır. Açık kodlama ilk kodlama aşamasını başlatan, elde edilen tüm verilerden (ses kayıtları, notlar gibi) tema ve veri yığınlarını kategorilere ayırmak için kullanılan ve ilk kodların belirlenmesini sağlayan esnek bir yöntemdir (Neuman, 2022, s. 811). Araştırmada, açık kodlama yoluyla ilk kategorizasyon yapılarak bir çerçeve çizildikten sonra kuramsal (seçici) kodlama işlemine geçilmiştir. Kuramsal kodlama, önceden oluşturulmuş tüm verileri ve kodları

tarayarak temalara örnek oluşturan olayları seçip karşılaştırarak tema ve kategorilere son şeklinin verilmesiyle sonlanan bir süreçtir (Neuman, 2022, s. 816). Kuramsal kodlama ayrıntılı bir literatür taramasını gerektiren elde edilen temalara temel oluşturabilecek bir kuram olduğu zaman kullanılır (Krysik ve Finn, 2015, s. 216). Araştırmada da açık kodlamada ortaya konulan tema ve kategoriler tekrar gözden geçirilerek ayrıntılandırılmış, feminist kuram çerçevesinde kuramsal (seçici) kodlama yapılarak tema, kategori ve kodlar nihai şekline ulaştırılmıştır. MAXQDA programı aracılığıyla kod tabloları oluşturulmuştur.

3.8. Temaların Oluşumu ve Tanıtımı

Bu başlık altında ortaya çıkan temalar, kategori, kodlar ve alt kodların oluşma süreci ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Bu çalışmada katılımcıların depreme dair deneyimleri, deprem anı ve sonrasında yaşadıkları sorunlar feminist kuram çerçevesinde ataerkil sistemin yol açtığı toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bağlamında ele alınmıştır. Depremde kadınların yaşadığı sorunlar deprem anı ve sonrasını kapsayan ve katılımcıların bireysel deprem algılarından dolayı çeşitlilik gösteren deneyimlere dayanmaktadır. Bu bağlamda elde edilen verilerin tema ve kategorilere daha altta da kod ve alt kodlara ayrılarak incelenmesi elde edilen verilerin kavramsallaştırılabilmesi açısından önemlidir.

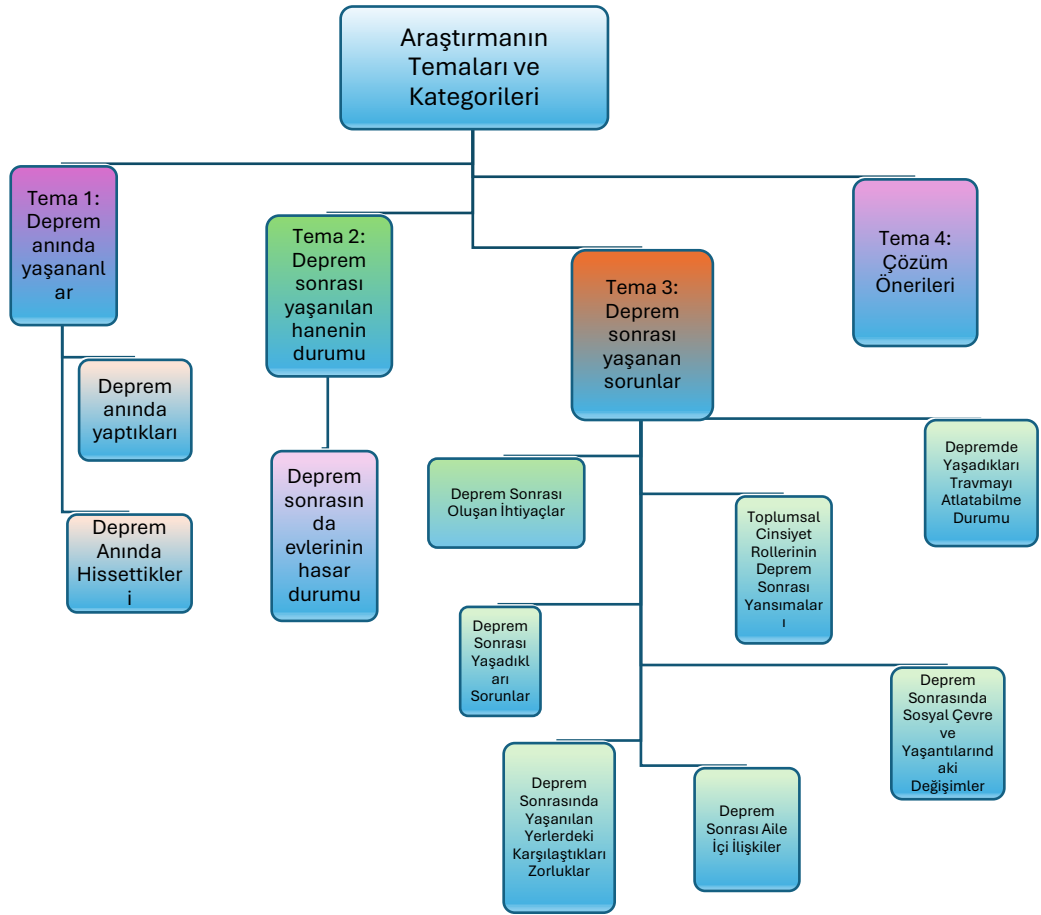
Görüşme soruları deprem anı ve sonrasındaki süreç kronolojik bir yol izlenerek hazırlanmış ve katılımcılara bu sırayla uygulanmıştır. Uygulama sonrasında araştırma bulguları, ses kayıtlarının dökümantasyonunun MAXQDA programına yüklenmesiyle yapılan kodlama ve analizler sonucunda Şekil 1’de gösterildiği biçimiyle 4 tema ve 10 kategori ortaya çıkmıştır. Bu temalar “Deprem Anında Yaşananlar”, “Deprem Sonrası Yaşanılan Hanenin Durumu”, “Deprem Sonrası Yaşanan Sorunlar”, ve “Çözüm Önerileri” şeklindedir. İlk 3 tema deprem anı ve deprem sonrasını kapsayan kronolojik bir yol çizilerek oluşturulmuş ve bulgular bu kronolojik sırayla verilmiştir.

BÖLÜM IV

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmanın bu bölümünde “Kadınların Depreme Dair Deneyimleri” başlığı altında “Deprem Anında Yaşananlar”, “Deprem Sonrası Yaşanan Hanenin Durumu”, “Deprem Sonrası Yaşanan Sorunlar”, ve “Çözüm Önerileri” olmak üzere 4 tema altında araştırma bulgularına yer verilmiştir.

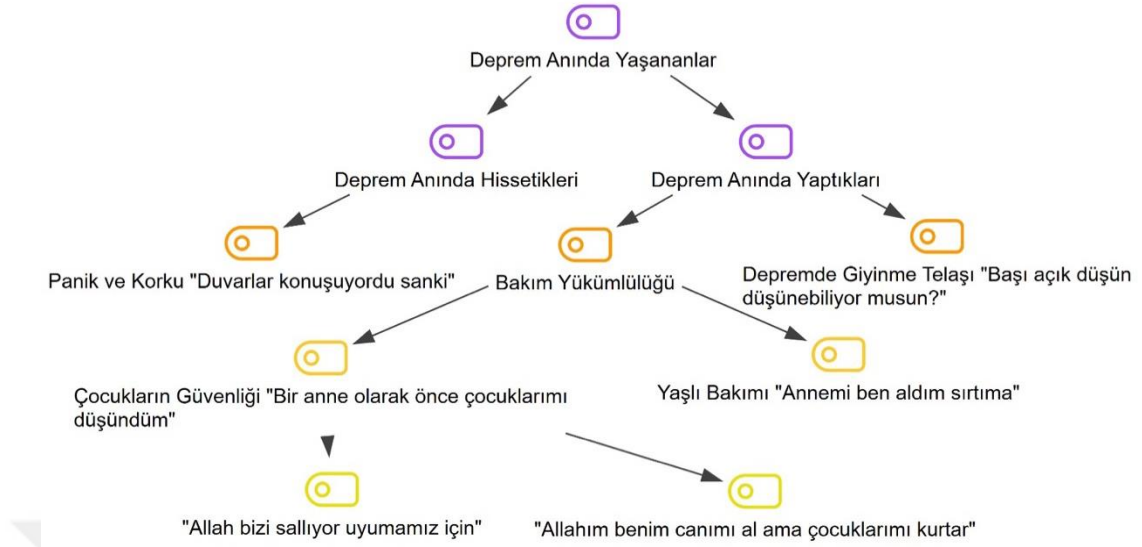
Şekil 1: Araştırmanın Temaları

4.1. Deprem Anında Yaşananlar

Bu bölümde katılımcıların deprem anını nasıl deneyimledikleri ve o anda neler hissettikleri konusunda kadınların deneyimleri doğrultusunda bilgiler verilmiştir. Bu tema altında bulgular, 2 kategori olarak ele alınmıştır.

Şekil 2: Kadınların Deprem Anında Yaşananlar Temasının Kategori, Kodları ve Alt Kodları

4.1.1. Kadınların Deprem Anında Hissettikleri

Kadınlar deprem anında yaşanan şiddetli sarsıntı ve uğultu sesleri nedeniyle panik ve korku yaşamışlardır. Deprem anında alt yapı sistemlerinin zarar görmesi nedeniyle elektrik kesintileri yaşanmış bu durum korku ve paniği daha da arttırmıştır.

4.1.1.1. Panik ve Korku “Duvarlar Konuşuyordu Sanki...”

Deprem anında elektrik kesintileri, karanlıkta kalmak ve binada meydana gelen yıkılmalar kadınları endişelendirmiştir. Kadınlar deprem anında panik ve korku hissettiklerini dile getirmiştir.

O anda oturdum yani oturdum eğildim oturdum dua ettim duadan başka bir şey yapamadım. Yani kalkamıyordum kalksaydım mesela yemek masası var yemek masasının sandalyeleri yatardım kızım ile çömelere altına girerdim ama maalesef kalkamadık. O şiddetle kalkamıyordum kalkmaya çalışıyorduk düşüyorduk biz (K7, 47).

Çok korktum. Eşimde yanımda değildi. 5 tane küçük çocuğu. Korkuyla bağırıp dualar ayetler okudum. Deprem duruncaya kadar zaten kalkamadım. Böyle ayaklarım sanki kırılıyor böyle korkudan. Yani son kattaydık, duvarlar konuşuyordu sanki o ses resmen kafayı yemiştin (K10, 44).

Bembeyaz bir ışık çıktı. Gecenin ortası gündüz oldu. Ben şaşırdım. Hani bir anda insan şaşırır ya nasıl bir şey? Karanlık elektrikler gidip bir anda evin içi aydınlandı ben şok oldum. Hani dedim dünyanın sonuna geldi. Yataktan ben çocuğa bakıyorum, eşime döndüm kalk, deprem oluyor. Ben çocukları nasıl dışarı çıkarttım? Bir Allah bir ben biliyorum kalbim yani nasıl diyeyim sana ağzımdan atıyormuş gibi. Ondan sonra panik atak başladı (K16, 40).

4.1.2. Kadınların Deprem Anında Yaptıkları

4.1.2.1. Bakım Yükümlülüğü

Kadınlar depremde erkeklere göre daha çok zarar görür konumdadır. Bu durum kadınların içine doğduğu ataerkil toplum yapısının kadınlar üzerinde kurduğu tahakkümün sonucudur. Çalışmanın literatür kısmında da verildiği üzere depremde kadınlar erkeklere göre daha çok fiziksel zarar almaktadır. Bunun nedenleri arasında annelik ve bakım verici rolünün etkisi büyüktür. Kadınlar depremde bakım verdikleri kişileri kurtarma telaşı içerisinde bulundukları için kendi yaşamlarını riske atmaktadırlar. Yalçın (2020), kadınların depremlere hazırlıksız yakalandığını, kadınların deprem anında yakınlarındaki kişileri kurtarma tepkileri verdikleri ve bakım yükümlülüğünden dolayı ihtiyaçlarını karşılamak için bile olsa barındıkları geçici yaşam alanlarından ayrılamadıkları sonuçlarını elde etmiştir. Bu çalışmada da kadınların deprem anında özellikle çocuklarını kurtarma çabası içine girdikleri, deprem deneyimi yaşamadan önce depreme karşı herhangi bir hazırlık ya da bilinçlerinin olmadığı ve bakım yükümlülüklerine dair bulgular ortaya çıkmıştır. Bu kategori altında kadınların bakım yükü “Çocukların Güvenliği ve Yaşlı Bakımı” olmak üzere iki kod şeklinde verilmiştir.

Çocukların Güvenliği “bir anne olarak önce çocuklarımı düşündüm”

Kadınların neredeyse tamamı deprem anında ilk düşündükleri şeyin çocuklarının güvenliği olduğunu dile getirmiştir. Deprem anında ilk olarak çocuklarını koruma içgüdüleriyle hareket etmişler, çeşitli şekillerde onların güvenliğini sağlamaya çalışmışlardır. Kadınlar çocukları kucaklayıp panik içerisinde dışarı çıkarma çabası

içine girmişlerdir. Kadınlar deprem anında kendi canlarını ikinci plana atarak çocuklarını kurtarmak için mücadele vermişlerdir. Oxfam International (2005), kadınların çocuklarını kurtarmak için kendileri için önemli olan anları kaybettiklerini açıklamaktadır. Akbal ve Taşbaş (2024)'ün bulgularına göre ise, toplumsal cinsiyet temelli annelik rolünün depremde kadınların kırılganlığını önemli ölçüde arttırdığı ve kadınların deprem sonrasında kendilerini ikinci plana atarak birincil önceliği olarak ailelerini ve çocuklarını aldığı bulunmuştur (s. 660). Bu çalışmada da benzer bulgular ortaya çıkmış olup kadınların deprem anındaki deneyimleri bu düşünceyi kanıtlar niteliktedir.

Panikle çocukları toplayıp aşağı indik. Ben yeni doğum yapmıştım 12 günlüktüm daha. Dikişlerim ağrıyordu merdivenlerden inerken çok zorlandım. İndik bir şekilde çocuklar yanımdaydı tedirginlik vardı anne olarak yani baya bir tedirgindim. Korku vardı. Ondan sonra yani çok iyi değildik çocuklarımız için endişeleniyorduk çok iyi değildik yani beden de ruhen de hiç iyileşemedik zaten (K4, 32).

Çocuklarımı korumayı düşündüm ilk. Eşim panik atak geçirdi. Ben direk çocuklarıma sarıldım, koltuğun dibinde böyle eğildik çocuklarımın ikisini de kucağıma aldım. O şekil durduk artık durduktan sonra ben çocuklarımı alıp arkama bakmadan eşimi bırakarak koştum (K14, 26).

Bir anne olarak ilk önce çocuklarımı düşündüm. Hani onları nasıl dışarı çıkarabilirim? Daha çok öncelik çocuklarda. Ondan sonra deprem anında tabii ki çok korku yaşadık. Hani nasıl aşağı ineceğim, çocuklarımı nasıl çıkaracağım? (K20, 35).

“Allah’ım benim canımı al ama çocuklarımı kurtar”

Annelik rolü kadınların kendi canlarını hiç düşünmeden çocuklarına adadıkları hikayeler ortaya koymuştur. Bu çalışmada da benzer sonuçlar yer almakla beraber kadınların deprem anındaki önceliği çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu aile bireyleri olmuştur. Bu durum kadınların toplumsal cinsiyet temelli incinebilirliğini

arttıran bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Ölüyorsak birlikte ölelim diyen K5, çocukları üşümesin diye depremin en hayati dakikalarını kaybettiğini söyleyen K8, cam üzerlerine düşer diye çocuklarına siper olan K13, benim canımı al çocuklarımı kurtar diye dua eden K15, o an ev yıkılsaydı olan bana olacaktı diyen K18 ve çocukları için canını feda etmeye hazır nice kadın.

Valla çocuklarla uğraştık. Çok korktum deprem anında geldim çocuklarıma sarıldım. İnan ki dedim gidiyorsak çocuklarımla beraber gidelim. Çocuklarımı aldım kanepede oturduk dua ettim. Başka ne elimizden gelecek. Gerçekten çok korktuk (K5, 45).

Öncelikle çocuklarımı düşündüm. Deprem anında direk çocuğumu kucağıma alıp eşim ve diğer çocuğumu uyandırdım. O esnada duvarlarımız yıkıldı zaten çocuklarım buna şahit oldu. Zaten çocuğumu kaldırmıyordum o an molozlar direk çocuğumun başına düşecekti. O esnada ben bir panik ve çocuklarımı giydirme peşine düştüm. O yüzden çok fazla geç aşağı inmek durumunda kaldım. Ben üstümü başımı giymeden direk aşağıda ayakkabımı montumu aşağıda giydim. İlk önceliğim çocuklarımdı (K8, 34).

Eşim biraz panikledi koşuşturup duruyordu ben sadece çocukları aldım, bazalarından indirdim. İki bazanın arasına koydum. Üzerlerine yorgan attım. O anki psikolojiyle taşın toprağın altında kalırsak üşümesinler, üstleri örtülü olsun diye. Bina öyle bir şekilde sallandı ki hani böyle yan yatacak gibi cam üzerimize düşecek korkusuyla sırtımı çevirdim. Çocukları önüme aldım hani cam üzerimize düşerse onlara bir şey olmasın diye (K13, 38).

Çocuklarım (Ağladı). Kalktığım gibi çocuklarıma sarıldım, çocuklarımı aldığım gibi emekledim. Dış kapıya geldim. Tuttum onları kucaklayıp yeni emekleyen çocuklar gibi emekledim Elimi açtım, kendimi attım çocuklarımanın üstüne. Çocuklarımı kucağıma almaya başladım, ayakkabısız koşmaya başladım. Dedim ki çocuklarımı kurtarın dedim. Çocuklarımı alın çocuklarımı kucağımda böyle elim titriyor koşmaya başladım. Bir de kocam

da o esnada yoktu yanımda. O esna yani artık ölüm. Allah'ım dedim benim canımı al ama çocuklarımı kurtar dedim (K15, 43).

Çocuklarımız öncelikli çocuklarımı aradım. Ben çok panik oldum. Evin içinde baya ya o hangisini bile misafirlerim de vardı. O gün, herkes bir odada bütün odalar doluydu. Annemler bizdeydi. Annemi mi, çocuklarımı mı herkesi o anda düşündüm. Evin içinde olan o zaman yıkılsaydı gerçekten bana olacaktı galiba çünkü ben herkesi toplamaya çalıştım. Herkesi birden düşündüm, kardeşlerimi, annemi, eşimi, çocuklarımı, hepsini o anda hiç kendimi şey yapmadım (K18, 33).

“Allah bizi sallıyor uyumamız için”

Bakım yükümlülüğü engelli çocuğa sahip olan anneler için deprem anında daha da zor bir hal almıştır. K9 deprem anında eşinin canını kurtarmak için koşarak gidişini ve kendisinin evde engelli kızıyla kalışını şu sözlerle ifade etmiştir:

Çocukların korkmamasını sağlamaya çalıştım... Oğullarımın montlarını giydirdim direk aşağıya onlar gitti zaten babalarıyla indiler. Benle bedensel engeli olan kızım içeride kaldık. Dedim ya biz ne olacağız artık onu bile duymadı eşim zaten indiler onlar aşağı. Ben de o anki sinirle hani dedim zaten bayağı sallandı ben dedim altıncı kattan inene kadar ölürüz. Bazanın üstünde oturdum kızımın yanında çok sallandı gittikçe hızlandı. Uğultu sesi geliyordu. O anda kızım korktu. Anne ne oluyor dedi dedim Allah bizi sallıyor uyumamız için o zaman ışığı söndür uyuyalım dedi. Kızım ışık açık kalsın dedim. Ben senin yanındayım. Anne beni de aşağı götürür müsün? dedi. Ben artık kızımı aldım, aşağı indim, aşağıya inerken binanın içindeki o mermerler böyle sağa sola düşüyordu (K9,42).

Yaşlı Bakımı “annemi ben aldım sırtıma”

Katılımcıların çocukları kurtarma çabasının yanı sıra kadınların deprem anındaki deneyimlerine bakım verdikleri yaşlı bireylerin de etki ettiği görülmektedir.

Kayınbabam çok rahat giyinmeye çalışıyor. Kayınbabam giymeye çalıştığı için benim eşim babasını bırakıp da ya demiyor hadi baba hadi baba o gelmediği için ben de gidemiyorum çocuklarım diyor ki ben çocuklara çocuklar için diyorum biz geride kaldığımız için çocuklarda inmiyorlar. Hani o anda depremden sonra tekrar yine sallanma olsaydı bir kişi yüzünden ölecektik. Ben bir elime bir şey almışım çocuklar için diğer elime bir şey almışım hadi hadi diyorum ama kayınbabam gelmiyor. Eşime diyorum sen çocuklarla beraber in ben beklerim inmiyorlar. Hepsi böyle durmuşlar bekliyorlar. O şekil biz o binanın içinde de baya kaldık. Direk kaçırdık yoksa (K1, 42).

Çocuklarımı kaybettim o karmaşada. 3 saat boyunca çocuklarımı aradım aşağıya indirdim bir dışarıya çıkardım ondan sonra annemle ilgilendik. Annemi abim sırtına almıştı abim baktım yere düştü merdivenlerde. Koştu annemi ben aldım sırtıma. O sırada çocuklarım kalabalığa karışmış (K6, 28).

4.1.2.2. Depremde Giyinme Telaşı “başı açık düşün, düşünebiliyor musun?”

Kadınlar yine toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı kadın bedeninin üzerindeki baskılar nedeniyle deprem anında canlarını kurtarmaya çalışmak yerine giyinme telaşına düşmüşlerdir. Kadın bedeni üzerindeki toplumsal baskılar nedeniyle kadınlar özellikle gece gerçekleşen depremlerde giyinme refleksiyle vakit kaybı yaşamakta bu durum da kadınların can kaybını arttırmaktadır (Fionnuala, 2011; EŞİK, 2023). Yapılan çalışmalardaki bu sonucun benzer bir bulgusu da bu çalışmada elde edilmiş, kadınlar deprem anında giyinme çabası içinde bulunduklarını aktarmışlardır. Ev yıkımı olmadığı için can kaybı yaşanmamış olsa da kadınların deprem için önemli dakikalarını toplumsal baskılar nedeniyle giyinmek için harcadıkları bulunmuştur. Bu araştırmada da katılımcılardan K2, K3 ve K15 doğrudan dışarı çıkmak yerine giyinmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bunda toplumun bağlı olduğu dini inançlar da oldukça etkilidir. Katılımcılar arasında özellikle baş örtüsü takan kadınlar giyinme konusunda endişe duymuşlardır.

O esnada giyinme telaşımız oldu. Mesela bir kadın olarak o korkuyla bayağı panik oldum elektrikler kesildi zaten mesela o an baş örtü bile bulamıyordum baş ucumdayken ben başörtümü vallahi bayağı aradım bulamıyordum ya meğer yastığın altına kaymış (K2, 34).

Ben o an kilitlendim yürüyemiyordum emekleyerek girişe doğru yürümeye başladım gitmeye başladım eşim kolumdan tutup sakinleştirdi git giyin kıyafetini al üstüne dedi. Çünkü üstüm müsait değildi gidip giyindim (K3, 34).

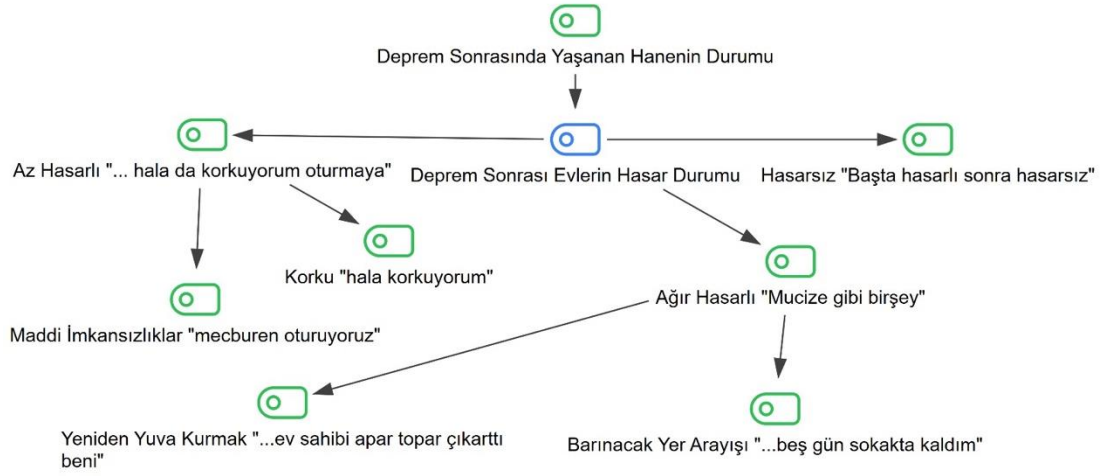
Ayakkabısız koşmaya başladım. Baş açık düşün düşünebilir musun? Kapalı bir insan başı açık kapşonlu taktım geldim. Yani alt üst eşofman takımı üstümde kapşonlu taktım (K15, 43).

Kadınlarda genel olarak deprem anında panik, korku ve çaresizlik duyguları ön plana çıkmıştır. Kadınlar için çocuklarının güvenliği ve kurtarılması öncelikli endişe olmuş, kadınlar çocuklarını korumak için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır. Yukarıdaki ifadelerden de çıkarılabileceği gibi kadınlar kendilerine bir şey olabileceği endişesinden çok çocuklarının canlarından endişe duymuşlardır. Aynı zamanda bazı kadınlar deprem anında kadın bedeni üzerindeki baskı ve dini inançları nedeniyle giyinmeye çalışmışlar depremin hayati dakikalarını bu şekilde geçirmişlerdir. Deprem anında elektriklerin kesilmiş olması, karanlıkta hareket etme güçlüğü, evlerdeki yıkılmalar, sarsıntı ve uğultular nedeniyle panik ve korku duyguları ağır basmış olup deprem anında kendilerini ve ailelerini koruyacak deprem pozisyonunu alamamışlardır. Bu da afet bilinci ve eğitimlerinin eksikliğini göstermektedir.

4.2. Deprem Sonrası Yaşanılan Hanenin Durumu

Bu tema altında kadınların evlerinin hasar durumu kadınların ifadeleri doğrultusunda ele alınmıştır. Bu bölümün kadınların deprem anı ve sonrasında yaşadıklarına temel oluşturmak ve devam eden süreçte kadınların yaşamlarındaki değişimleri ve sorunları açıklamak hedefine hizmet edeceği düşünülmektedir.

Şekil 3: Deprem Sonrası Yaşanılan Hanenin Durumu Temasının Kategorisi, Kodları ve Alt Kodları

4.2.1. Kadınların Deprem Sonrasında Evlerinin Hasar Durumu

Evleri hasarsız ilan edilen, az hasarlı evlerde oturan ya da ağır hasarla birlikte evine bir daha girememiş olan kadınların mabetleri olarak gördükleri evlerine, depremin etkileri kadınların deneyimleriyle aktarılmıştır. Bu bölüm 3 kod ve 4 alt kod olarak incelenmiştir.

4.2.1.1. Ağır Hasarlı “mucize gibi bir şey...”

Evi ağır hasarlı olan 7 katılımcı evlerine bir daha girememiş tüm düzenlerini geride bırakarak yeni bir yaşam mücadelesi içerisine girmişlerdir. Kadınlar ağır hasarlı evlerinden sağlam çıkabildiklerine şükrederken bir yandan da evlerini, eşyalarını kaybetmenin yasını tutmaktadırlar. K1 evlerinden sağ çıkabilmeyi bir mucize olarak ifade etmektedir.

Evimiz zaten deprem günü direk ağır hasarlı oldu artık girme yasağı oldu. Ondan sonra zaten ev tam birinci ayda gece kendi kendine yıkıldı. Mucize gibi bir şey yani düşünün kendi kendine yıkılan bir bina oluyor sen içine sağ çıkıyorsun kendini bir ay sonra bir şey oluyor hani gece fena yakalıyor yarısı iniyor aşağı (K1, 42).

Barınacak yer arayışı “... 5 gün sokakta kaldım”

Evi hasarlı olup evine dönmesi mümkün olmayan kadınlar aileleriyle birlikte insani koşullarda barınabilecekleri bir yer arayışına girmişlerdir. Kadınlar

kendileri için uygun bir yer buluncaya kadar çeşitli yerlerde kalmayı deneyimlediklerini belirtmişlerdir.

Ev hasarı çok kötüydü ağır hasar verdiler eve giremiyorduk. 5 gün sokakta kaldım ondan sonra okulda kaldım okuldan sonra yurttta kaldım geçimimi böyle sağladım. 3-4 ay öyle geçirdim uzun süre yurttta kaldım. Sonra konteynır çıktı. 6-7 ay sonra konteyner çıktı. 5 gün sokakta kaldım 15 gün falan okulda kaldım. Çünkü bayağı bir zor şeyler yaşadım ondan sonra konteyner çıktı bana oraya gitmek zorunda kaldım (K6, 28).

Ağır hasarlıydı evimiz. Ev değiştirdim. Bir sonra geçtiğimiz ev de orta hasar çıktı. Bir daha oradan çıkmak zorunda kaldık. 3 ev değiştirdik bu süreçte (K9, 42).

Yeniden Yuva Kurmak “...ev sahibi apar topar çıkarttı beni”

Yıkılan evlerinin ardından kadınlar uzun süren yeni bir düzen kurma çabası içerisinde olmuşlardır. K10 yeni bir ev bulana kadar ağır hasarlı evinde çocuklarıyla korku içinde oturduğunu, K15 ise oturduğu evden kovularak kış günü yeni bir ev arayışına düştüğünü belirtmiştir. Kadınların mücadelesi depremle bitmemiş tam tersi deprem sonrasında yeniden ve yeniden başlamıştır. Yuvayı kurmak yine dışı kuşun görevi olmuştur.

Ağır hasarlıydı. Ev yıkıldı. Bizim evimiz zaten kiracıyız son kattaydı. Ses kolonlardan geliyordu işte değiştirdik o da ama uzun bir süre de yani içinde kalmak zorunda kaldık. Bir süre dışarda kaldık. Yine geri döndük (K10, 44).

Ağır hasar çıktı evimden çıktım ilk günden. Bir sene boyunca Yaşar düğün salonu arkasındaki evde oturduğum ev sahibi apar topar çıkarttı beni. Ondan sonra tesislerde yukarıda bir tane ev buldum, o da apar topar hızlı bir şekilde. Yağmur döneminde dahi yağmur yağmasına rağmen dahi ben ev arıyordum çünkü eşyalarını getirip attı. Benle 3 çocuğumla beni dışarıya çıkarmak istedi. Mecburen orayı buldum orayı şu anda oradayım (K15, 43).

4.2.1.2. Az Hasarlı “... hala da korkuyorum oturmaya”

Evleri az hasarlı olan 12 katılımcı ise verilen az hasarlı sonucuna güven duymadıkları, hala korkuyla yaşadıkları ancak maddi nedenlerle ev değişikliği yapamadıkları yönünde ifadelerde bulunmuşlardır. Gelecekte oluşabilecek büyük bir depremde yıkılmasından korktuğu evinde oturmaya devam etmekte olan ve bu konuda yetkililere serzenişte bulunan K7'nin ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Az hasarlı dediler hala da korkuyorum oturmaya korkuyorum. Az hasarlı hafif bir sallamayla büyük bir deprem gördü ya evet yani kesinlikle yıkılır. Bazen de geceleri bak bunu komşularımdan da duydum çitirtti sesleri geliyor o korkuyla yaşıyoruz yani. Yetkililerde yıkılmasını istiyoruz ama maalesef (K7, 47).

Maddi İmkansızlıklar “mecburen oturuyoruz”

Maddi imkanlar insanların yaşamını belirlemektedir. Depremden bugüne kadar az hasarlı evlerinde korkuyla yaşayan kadınlar maddi imkanlarının olmaması nedeniyle daha sağlam evlerde oturmaktan mahrum kaldıklarını, korksalar dahi başka seçeneklerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Evimiz az hasarlı çıktı, bazı yerlerinde çatlaklar oluştu. Yani ev değiştirmek istedik ama ev bulamadık o süreçte. Sağlam bir yer bulamadık. Her yer sıkıntılı olduğu için e bir de istediğimiz yerlerin maliyeti uygun değildi sağlam olan evlerin de kirası çok yüksekti. Mecburen oturuyoruz (K21, 39).

Evimiz az hasarlı. Ev değişikliği yapamadık maddi açıdan (K20, 35).

Korku “hala korkuyorum”

Az hasarlı evlerde oturan kadınların dilinde korku var. Dışarıda kalmanın zorluklarını deneyimlemiş olan kadınlar evlerine bir şekilde dönmek zorunda kalmışlardır ancak evlerinin az hasarlı olması onları endişe içinde yaşamaya mecbur bırakmıştır.

Az hasarlıydı. Evimizde çatlaklar vardı. Ama işte bizi. O çatlakları yaptık, boyalar aldık, oturduk işte yine ama korku vardı tabi. Hala korkuyorum. Korku var işte, dışarıda kalmak çok zordu (K19, 49).

Evimiz az hasarlı çıktı. Korkuyoruz ama hala aynı evde oturuyoruz mecburuz (K4, 32).

4.2.1.3. Hasarsız “başta hasarlı sonra hasarsız”

Evleri hasarsız çıkan K11 ve K16 hasar durumunun değiştirildiğini ve evleri için başta hasarlı denilmişken sonradan hasarsıza çevrildiğini söylemiştir. K16 evinin hasar durumunun ağır hasarlıdan hasarsıza çevrildiğini belirtmiştir.

Hasar durumu başta az hasarlı çıktı, sonrasında kontrol edildi. Hani hiç hasarı yok o dönem içerisinde bir ay evden uzaklaştım (K11, 38).

Evim nasıl söyleyeyim, ağır hasar verdiler, gördük girişler patlamıştı, sonra orta hasara çevirdiler. Sonra hasarsız dediler (K16, 40).

Genel olarak katılımcılar evlerinin az hasarlı olduğunu belirtmişlerdir. Ancak geleceğe dönük bir deprem anında evlerinin zarar görmesinden korku ve endişe duymaktadırlar. Bu nedenle depremin üzerinden bir buçuk yıldan fazla zaman geçmesine rağmen korku ve endişeleri devam etmekle birlikte maddi nedenlerle daha sağlam evlerin olduğu ilçelere gidememektedirler. Evleri hasarlı olan ve ev değişikliği yapmak zorunda kalan kadınlar ise deprem sonrası süreçte barınacak bir yer bulma çabası içerisinde girmiş çeşitli yerlerde geçici olarak barınmıştır. Yine maddi nedenlerle Bağlar ilçesinden ayrılamamışlar daha az hasarlı evlere geçmişlerdir. Kadınlar bu süreçte barınma sorunları yaşamakla birlikte bu zorluklar depremin üzerinden uzun bir zaman geçmesine rağmen hala devam etmektedir.

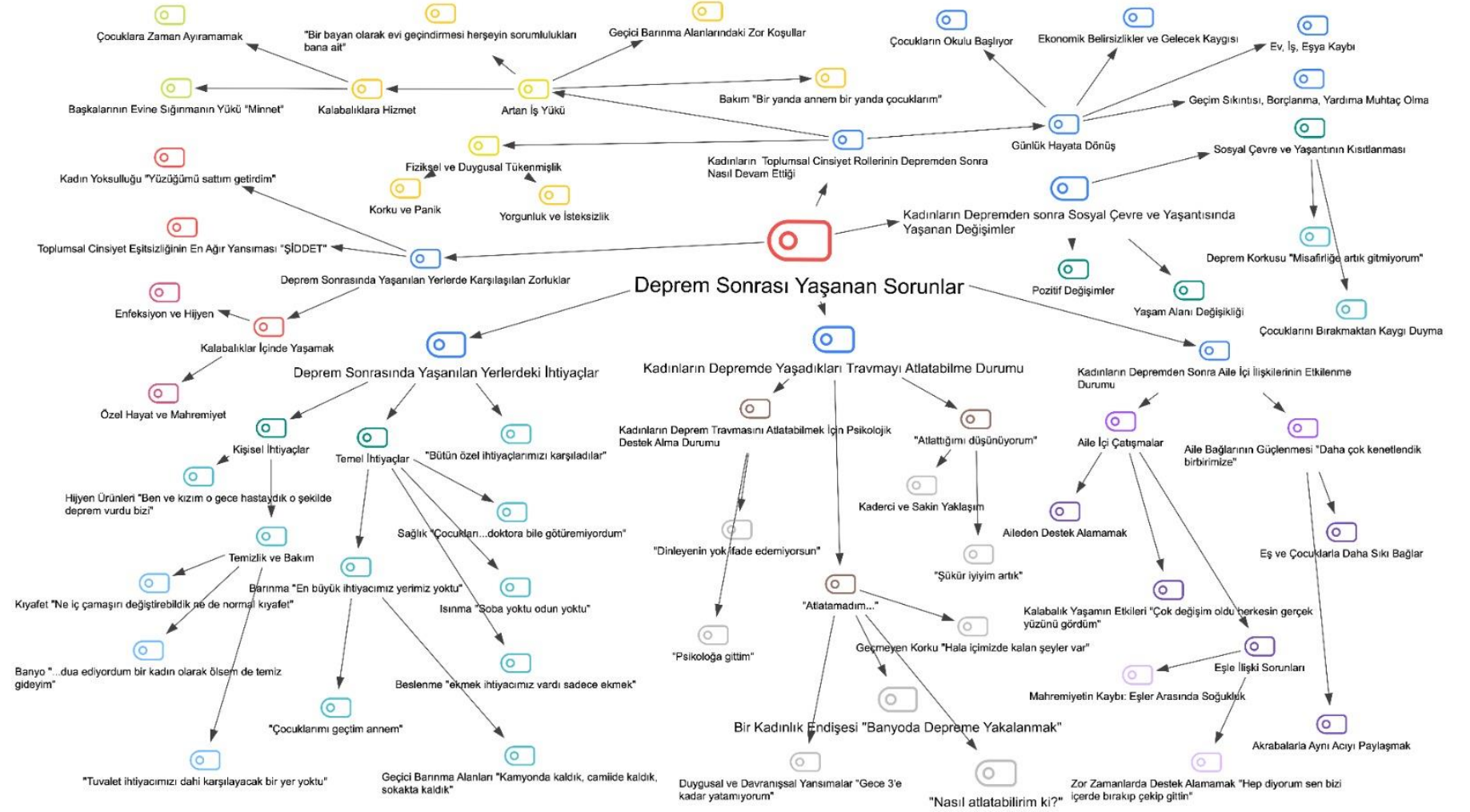
4.3. Deprem Sonrası Yaşanan Sorunlar

Bu tema altında deprem sonrası oluşan ihtiyaçlar, deprem sonrasında yaşadıkları yerlerdeki karşılaştıkları zorluklar, toplumsal cinsiyet rollerinin deprem sonrası yansımaları, deprem sonrası aile içi ilişkiler, depremde yaşadıkları travmayı

atlatılabilme durumu ve deprem sonrasında sosyal çevre ve yaşantılarındaki değişimler olmak üzere 6 kategoride ele alınmıştır.

Şekil 4: Deprem Sonrasında Yaşananlar Temasının Kategorisi, Kodları ve Alt Kodları

4.3.1. Deprem Sonrası Oluşan İhtiyaçlar

Çalışmaya yansıyan şekliyle kadınlar 6 Şubat depreminin ardından en temel insani ihtiyaçlarını dahi karşılamakta güçlük yaşamışlardır. Oxfam International (2005), kadınların afetlerde erkeklere göre zarar görebilirliklerinin yüksek olduğu, kadınların gerçek ihtiyaçlarının bilinmediği, kadın yoksulluğunun büyük risk oluşturduğu ve kadının insan haklarına ihlallerin varlığı bulunmuştur. Ünüvar ve Özmete (2023), kadınların ihtiyaçlarını dile getirmekte zorlandıklarını ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasında kaynakların dağıtımında sunulan hizmetlerden daha az yararlanabildiklerini tespit etmişlerdir (s.23). İnsan hakları perspektifinden bakıldığında kadınların toplumsal cinsiyet temelli olarak temel insani ihtiyaçlarını karşılanmasından mahrum kaldıkları ve bu doğrultuda kadınların insan haklarının tam anlamıyla sağlanmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Dezavantajlı gruplar arasında yer alan kadınların talepleri kolayca görmezden gelinemez; bunu yapmak toplumsal adalet ve hak sorunlarının önemini azaltmak ve baskı söylemini güçlendirmektir (İfe, 2017, s. 26). Bu noktada kadınların insan haklarının sağlanması konusunda kadınların deprem sonrasında ortaya çıkan ihtiyaçlarının tespiti kadınların hak temelli sorunlarının çözümü açısından önemli görülmektedir. Bu çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Kadınlar kadınlara özgü ihtiyaçlarını karşılayamamış, kadın yoksulluğu görünür bir hal almış ve kadınlar çeşitli şiddet türlerine maruz kalmışlardır.

Depremde kadın ihtiyaçları afet planlamaları ve afet yönetim süreçlerine dahil edilmediği için görünür ve uygulanır bir yerde durmamaktadır. Mor Çatı (2023)'ya göre, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini merkeze alan bir afet yönetim planının olmaması deprem bölgesi ve göç edilen illerde kadınların yaşadığı zorlukları daha da ağır hale getirmektedir (s. 17). Ataerkil toplum yapısı içinde erkeklerce hazırlanan afet planlamaları ve afet yönetimi süreçleri cinsiyete duyarlı olmadığı için kadınların toplumdaki dezavantajlı durumları görmezden gelinmektedir. Bu durum ise deprem anı ve sonrasında kadınlar için daha ağır şartları oluşturmaktadır. Fionnuala (2011)'aya göre, liderlik rolleri genellikle erkekler tekelindedir ve afet gibi olağanüstü durumlarda dahi sosyal ihtiyaçlar da dahil kadınların refah sorunları erkeksi bir öncelik ve bakış açısıyla sürdürülür. Şener (2024), kadınların toplumsal cinsiyete dayalı bakım yükü, mahremiyet sorunu, barınma ihtiyacı ve yardımların toplumsal cinsiyete duyarlı

olmadığına dair sonuçlar ortaya koymuştur. Bu çalışmada da kadınların bakım yükünün depremde incinebilirliklerine etkisi, temel ve kişisel ihtiyaçların karşılanamaması, barınma sorunları gibi benzer ihtiyaçlar ön plana çıkmış ve kalabalık ortamlarda yaşamak zorunda kalınması özel alan ve mahremiyet ihtiyacının doğmasına yol açmıştır. Bu bağlamda depremde kadın ihtiyaçlarının görünür olması için birincil öncelik kadın bakış açısıyla hazırlanmış afet yönetim planlarıdır. Depremden 12 gün önce doğum yapmış olan K4 ihtiyaçlarının erkeklere sorulduğunu söyleyerek isyanını dile getirmiştir.

Mescitte de hani ihtiyaçlarımız var demi bir bayan olarak. Erkeklere soruyorlar onlar da çok fazla dile getiremiyor ihtiyaçları. Bir bayan olarak dile getirelim bir bayan getirebilir mesela benimle konuşulsaydı ne isteğim var ne dileğim var ne olmasını istersin nasıl bir yani şu an durumun kafan beden olarak nasıl bir durumdasın onu sormasını isterdim böyle bir şey yok maalesef (K4, 32).

4.3.1.1. Temel İhtiyaçlar

Temel ihtiyaçlar insanların yaşamını sürdürebilmesi için gereklilik arz eden ihtiyaçlardır. Katılımcılar özellikle depremin ilk üç gününde çok fazla zorlukla karşılaştıklarını, temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamadıklarını dile getirmişlerdir. Kadınlar barınma, yiyecek, içecek ve ısınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmışlardır. Günlerce aç kalmışlar, sıcak bir yemek bulamamışlar ve deprem kış ayında yerde kar varken gerçekleştiği için soğuktan dolayı ısınma problemleri yaşamışlardır. Bu bağlamda Max Neef'in ihtiyaç hiyerarşisinde yaşamı sürdürebilme kategorisinde yer alan temel ihtiyaçların dahi karşılanamadığı görülmektedir. Max Neef'in temel insan hakları bağlamında oluşturduğu ihtiyaçlar hiyerarşisine göre karşılanamayan bir temel insani ihtiyaç bir patolojiye yol açabilir (Max-Neef, Elizalde & Hopenhayn, 1991). Katılımcıların depremin üstünden uzun zaman geçmesine rağmen yaşadıklarını anlatırken ağlamaları, gergin hissetmeleri ve gözlerinin dolması patolojik etkilerin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Katılımcılar özellikle depremin ilk günlerinde kendi başlarının çaresine bakmaya çalıştıklarını, dışarıdan hiçbir yardım alamadıklarını yaşadıkları zorlukları tekrar yaşıyorlarmışçasına ifade etmişlerdir.

Barınma “En büyük ihtiyacımız yerimiz yoktu...”

Katılımcıların öncelikli ihtiyacı insani koşullarda, başkalarına muhtaç olmadan, çekirdek aileleriyle barınabilecekleri bir ev olmuştur. Katılımcılar ilk şoku atlattıktan ve evlerinden güvenli bir şekilde ayrıldıktan hemen sonraki süreçte sığınacakları güvenli bir yer bulma çabasına girmişlerdir. Kadınlardan bazıları müstakil ya da daha sağlam olduğunu düşündükleri akraba evlerine ya da köylere bazıları ise çay bahçeleri, camiler ve parklara sığınmışlardır. Katılımcılar süreçte kaldıkları yerlerin durumuna göre yer değişiklikleri yapmışlardır. Katılımcılar kaldıkları yerlerin kalabalık oluşu ve yer darlığı nedenleriyle rahatsızlıklar yaşamışlardır. Özellikle akraba evlerinde kalanlar evde istenmeme, ev sahiplerinin olumsuz tutumları ve birden fazla ailenin bir arada yaşaması gibi nedenlerle kendi düzenlerini aramışlardır. Bazı katılımcılar kendi evlerine kısa sürede dönmüşler bazıları ise aylarca geçici barınma alanlarında kalmışlardır.

Sabah bir park vardı yakınımızda oraya gittik. Hemen gittik oraya ayaklar sırlıslam oldu çocuklar donuyorlar. Benim görümcem aradı dedi ki biz geçmişiz evlendirme dairesine orasına oraya gittik sabah orada kaldık. Ablamın evine gittik. Orada da ikinci depreme yakalandık (K1, 42).

En büyük ihtiyacımız yerimiz yoktu evimiz eve çok ihtiyacımız vardı başkasının evlerinde yaşadık çok sıkıntı yaşadık toplu olarak olmuyordu en çok o beni zorladı (K2, 34).

Ya ister istemez ha desen ki yok yani çok şükür yemek filan yani o konuda sıkıntımız yoktu ama insanın başkasının evinde kaldığı zaman kendisini bir sıkıntı gibi hissediyor (K7, 47).

Biz eve girmedik. Bizi burada bir yer vardı şey gibi nasıl diyeyim çay bahçesi gibi 3 gündü biz orada kaldık. Çay bahçesinde ana baba mahşer günü gibi kimse eve gidemiyor. Kimse hiçbir şey yapamadı. Sonra yurda geçtik 3 ay kaldık yurttta (K16, 40).

Geçici Barınma Alanları “kamyonda kaldık, camide kaldık, sokakta kaldık”

Deprem sonrasında kadınlar bir süre evlerine girememişler ve depremde açılan geçici barınma alanlarına yerleşmişlerdir. Özellikle depremin ilk günlerinde nerede kalacakları konusunda çaresiz kalmışlardır. Kadınlar bu süreçte ahırda, köyde, parkta, sokakta, akraba evlerinde, cami ve çay bahçelerinde yaşadıklarını ve buralarda aile olarak kalmanın zorluklarını paylaşmışlardır.

Bir tanıdığımızın köyde ahırı vardı. Gittik 40 gün orda kaldık. Çok zorluklar yaşadık (K5, 45).

Dışarıda zaten 10 gün kaldık. Kamyonda kaldık, camide kaldık. Ne bileyim sokakta kaldık yani ateş yakıp dışarıda kaldık. Çok zordu. 10 gün dışarıda geçirdim. 10 günün sonunda eve döndük (K19, 49).

O gece Dışarıda kaldık. Eve giremiyoruz sıkıntı her yer zaten tıklım tıklım dolu. 4 gün sonra zorla gidebildik Maraş'a ailemizin yanına (K21, 39).

“Çocuklarımı geçtim annem”

Geçici barınma alanlarında kalmak katılımcıların tamamını etkilemişken bu süreçte özel durumu olan kadınları daha çok etkilemiştir. K4 yeni doğum yapmış olması, K6 engelli annesinin varlığı ve K9 engelli kızının bakımı nedeniyle geçici barınma alanlarının zor koşullarında yaşamlarını devam ettirmek zorunda kalmışlardır. Bu durum deprem sonrasında özellikle özel gereksinime ihtiyaç duyan bireyler ve onların bakıcı rolünü üstlenen kadınlar için herhangi bir düzenleme yapılmadığını gözler önüne sermektedir. Afet yönetiminde bu büyük bir eksik olarak görülmektedir.

Ben 12 günlük doğum yapmıştım dikişlerim ağrıyordu yerde oturmaktan (K4, 32).

2 çocuk engelli bir annem bir abim. Psikolojimiz altüst oldu. Çok ağır şeyler yaşadığımı biliyorum bir Allah bilir bir ben. Çocuklarımı geçtim annem. Meydana sığındık 5 gün dışarda kaldık o karın ortasında 5 gün boyunca. Sonra da okula geçtik (K6, 28).

Sabahleyin çocukları aldım 5 gibiydi. Camiye geçtik. Kızım bedensel engelli olduğu için uzanması lazım. Camide bekledik. Camiden sonra 2 gün camide kaldım. Üçüncü gün köye gittik. Görümcelerde kaldık 15 gün. Ben çocukları köyde bıraktım, geldim Diyarbakır'a ev aramaya başladım (K9, 42).

Beslenme “ekmek ihtiyacım vardı sadece ekmek”

Katılımcılar özellikle depremin ilk üç günü yiyecek bulma sorunu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ekmek dışında hiçbir şey bulamadıklarını belirtmişlerdir. Kadınlar en temel gıda maddesi olan ekmeği bile bulamadıklarını, zor koşullarda yemek yapamadıklarını maddi imkansızlıkların depremde kendilerini daha da zorladığını belirtmişlerdir. Kadınlar kendi aç kalmalarından ziyade çocuklarının aç kalmasından, onların karnını dahi doyuramamaktan duydukları üzüntüden bahsetmişlerdir. K6 ne ailesinden ne de yetkililerden hiçbir destek alamadığını ve yaşadığı sıkıntıları ağlayarak anlatmıştır.

İnan ki hani sıcak bir çay içemiyorduk. Bir ekmek yemiyorduk. İnan ki 7 gün oldu biz bir çorba içtik. Eşim de dışarda millete yardım ediyordu geliyorlardı onlar da perişandı. Bir gün para yoktu ekmek bize ala (K5, 45).

Ekmek ihtiyacım vardı sadece ekmek. Benim olduğum bölümde bana kimse yetişmiyordu. Fırın yok bir şey yok. Fırınlara bile ekmeği 50 TL 60 TL satmıştı...Değildi kimse o anda kimse orada değildi ya değildi kimse değildi hep yalnızdım. Çocuklarım çok böyle bir ağırıma gidiyordu değildi ya valla çok kötüydü. 5 gün boyunca çok kötü şeyler yaşadım. Sadece 5 gün diğer günler umurunda değil sadece 5 gün. Sokakta kaldım çocuklarım aç yattı çok iyi biliyorum. Oğlum anne diyor ben açım diye sesleniyordu bana (K6,28).

Görümcem, kayınvalidem, kız kardeşim geldi sonra kaldı yani 10-15 kişi o evin içindeyiz ve ev 2 odaklıydı, tek katlıydı, fare doluydu. Yemek yapamıyorduk, fare vardı, korkuyordum. Bilmiyorum işte baya zor, yaşamı yaşıyorduk (K9, 42).

Yani doğru düzgün beslenmediler bile çocuklar. Yani 20 gün bir aya yakın belki daha fazlaydı. Bir yere de gidince biri bir lokma bir şey verdiği zaman dahi minnet yapıyorum. Minnet olunca da ben de yemem. Ben o sofrada oturmam yemem ama çocuklarım. Ben yemediğim sürece çocuklarımda yemediler ve ondan dolayı ben bir an önce başımın çaresine bakmak istedim (K15, 43).

Allah'ım diyorum para var banka vermiyor. Var para olsa da açık bir yer yok. Çocuklarıma bir şey alayım. Aç çocuklarım ben bizim Allah razı olsun fırıncılar ekmek dağıttı da çocuklara kuru ekmek yedirdim. Üçüncü günü çorba geldi (K16, 40).

3 gün hiçbir şey yemedik ekmekten başka. Sadece ekmek hiçbir şey yoktu, içeriye giremiyorduk. Hiç eve giremiyorduk. Hiç eve adım bile atamıyordum. Hep aç kaldık. 3 gün aç kaldık zaten 3 günden sonra camilere falan yemek dağıtıldı. Oraya işte geçtik o zaman bir şeyler yemeye başladık. 3 gün biz dışarıdaydık yani camiye falan da gitmemiştir. 3 günden sonra camiye gittik, orada zaten yardımda geliyordu (K19, 49).

Isınma “soba yoktu, odun yoktu”

6 Şubat'ta kışın en soğuk zamanında sokakta kalmak katılımcılar için oldukça zorlayıcı olmuştur. Soğukta dışarıda kalmak katılımcıları ve ailelerini çok zorlamıştır. Katılımcılar sıcak tutacak kıyafetleri, çorapları ve battaniyeleri olmaksızın soğukta karın ortasında kalmışlardır. Evlere sığınanlar da yakacak olmaması, ev koşullarının evin ısınmasına uygun olmaması gibi nedenlerle soğuğa maruz kalmışlardır. Derme çatma bir ahır ısıtmaya çalışan K5, çocukları üşüyor diye canı yanan ve hiçbir yardım alamayan K6 ve K16, engelli kızı için battaniye bulamayan K9 soğukla mücadelelerini aşağıdaki ifadelerle dile getirmişlerdir.

Ahırda soğuktan yatamıyorduk. Soğuktan gözümüze uygu girmiyordu o kadar soğuktu ki. Sobayı yakıyorduk ahır ne kadar sıcak olacak. Sırtımız sıcak oliyidi önümüz üşüyordu. Bir yardım da alamadık. Üstümüze battaniye yoktu eşim gitti aldı. Yeminle o para da onun elinde bitti. (K5, 45).

Çok aşırı sorunlar yaşadım. Çocuklar hani o deprem oldu ya ikinci gün oldu. Çocuklar bir şey isteyince kötü oldum. Kötüydü ya o anda iğrenç bir şeydi çocuğun orada ağlaması anne üşüyorum. Kimse destek vermedi aileden destek bekledim dışarıdan bekledim yok. Çok ağır şeyler yaşadığımı biliyorum bir Allah bilir bir ben. Çocuklarımı geçtim annem engelli, muhtaç. Meydana sığındık 5 gün dışarda kaldık o karın ortasında. Bütün kapılar kapalıydı suratıma. Tekerlekli sandalye istiyorum herkesten herkesin kapısına gittim bana yardım etmediler. O kadın abimle birlikte sırtımızda taşındık oradan oraya oradan oraya. Çocuklarımın ayağı o kadar üşüyordu ki poşetle 3-4 tane bağlamıştım böyle o kadar kötüydü ki. Bilmiyorum söyleyemiyorum var bayağı bir var ama insan söyleyemiyor. Söyleyince insanın yarası daha kötü oluyor (K6, 28).

Biz camide kaldığımız süreçte kızımın battaniyesini falan getirmem lazımdı. Çünkü hiçbir şey yoktu. Kızılay battaniye dağıtıyordu, battaniye yoktu, millet orada aç. Akşam oldu artık ama hiçbir şey yok ne bakkal var ne market açık gidelim bir şeyler alalım. Battaniye yok, soğuk millet üşüyor. Ev tuttum yine aynı. Çünkü soba yoktu, odun yoktu sen sobayı bulsan odunu nereden yakacağız, kartonları buluyordum, marketlerden toplayıp getiriyor sırf o çocuklar ısınsın diye. Elektrik sobası takıyorsun, elektrik kaldırmıyor, şartel atıyordu. Çok zor bir süreçti (K9, 42).

Gıda, sünger bir de battaniye ihtiyacımız vardı. Çünkü gittiğim yerde çocuklar çoktu ve ihtiyacımız vardı. Götmek zorundaydık. Evimize girmedik için Kızılay'dan aldım. Ben Kızılay orada oraya girdim. Abla dedim zaten beni tanıyordu. Durumu düşük olduğu için abla bana verir misin? Dedim. Çocuklarım düşün çorapsız çorap vermiyordu görümcem çocuklarıma çorap giydireyim (K14, 26).

Yemin ederim, ben soğuktan çocuklarım ayaklarını hissetmedim. Ne gelen ne soran, sadece düşün orası de tahtadan böyle yapılmış. Yani hava giriyor işte. Bir de kar yerde çocuklarımın ayakları sırlıklam eve giremiyorum ve

soğuktan çocuklarımın ayakları hepsi çocuklarımız zatürre başlangıcı yaptı orada. Çocuklarımızın ayağında çorap yok. Karın ortasında ayakkabılar sırlıklam olmuş. Hani o öyle bir şey ki Allah rabbim düşmanıma vermesin artık ben kendimden geçtim çocuklarıma diyorum ama ısınsın onlar (K16, 40).

Ne bileyim ihtiyacımız çok vardır, çorapsız çıkmıştık, soğuktuk, montsuz çıkmıştık. Yani o korkuyla çocuklarım hep çorapsız montsuz. Ne bileyim almaya çalışıyorduk, giremiyordum (K19, 49).

Ya gittiğimizde zaten köye gittik ya orada herhangi bir hazırlığımız yok zaten yaz evi olarak kullanıyoruz. Gittiğimiz zaman da kıştı. Hani doğru düzgün bir ısınacak bir şeyimiz yoktu. Isınacak, hani odun olsun ne bileyim kıyafet yoktu hocam çocuklara giydirilebilecek (K20, 35).

Sağlık “çocukları... doktora bile götüremiyordum”

Depremde olumsuz şartlar altında aksayan sistemlerden biri de sağlık sistemi olmuştur. Katılımcılar içinde bulundukları koşullarda sağlığa erişemediklerini, ihtiyaçlarının sorulmadığını, maddi nedenlerle çocuklarını dahi hastaneye götüremediklerini belirtmiştir. Toplumsal cinsiyetin göz ardı edildiği ataerkil sistemin çıktılarından biri de kadınların sağlığa erişiminin sağlanmaması, depremde kadınların sağlık ihtiyaçlarının göz ardı edilmesidir. 6 Şubat depreminden sonra deprem bölgesinde yapılan bir araştırmaya göre, özellikle geçici yerleşim birimlerinde hizmetin yetersizliği, hijyen problemi, bağışıklığın düşmesi ve diğer olumsuz koşullar nedeniyle kadınlarda genital enfeksiyonların yaygın olduğu belirtilmiştir (HASUDER, 2023, s. 11). Deprem sonrası sağlığa erişimin zorlaşması kadınları bu konuda da incinebilir kılmaktadır. Bu çalışmada da katılımcıların bazılarının gerek kendileri gerekse çocukları için sağlığa erişimlerini sağlayamadıklarına dair bulgular elde edilmiştir. Ayrıca kadınların üreme rolleri, hamilelik, doğum ve emzirme döneminde belirli, ancak zamana bağlı ihtiyaçlarla onları savunmasız hale getirir (Yadav vd. 2021). K4 yeni doğum yapmış bir kadın olarak ne durumda olduğunun bile

sorulmadığını anlatmıştır. Kadın ihtiyaçları bağlamında bakıldığında hamile ve yeni doğum yapmış kadınların kendi ve bebeklerinin sağlığı açısından riskler oluşabileceği için hamile ve yeni doğum yapmış kadınların sağlığa erişiminde pozitif ayrım yapılmalıdır.

Deprem sonrasında doktora kontrole de gidemedim. Mescide gelen kişiler de biliyordu ben 12 günlük doğum yapan bir insanım herhangi bir hastane durumu var mı yardımcı olalım mı kesinlikle öyle bir durum olmadı (K4, 32).

Benim çocuklarım kötü oldu. Ben doktora bile götüremiyordum. Eşim de o esnada çalışmıyordu. Çalışmayınca o yoğunlukta (K15, 43).

4.3.1.2. Kişisel İhtiyaçlar

Katılımcılar kişisel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda da oldukça olumsuz deneyimlere sahipler. Kadınlar hijyen ürünlerine ulaşmada, kendileri ve çocukları için temizlik ve bakım sağlayamama ve kıyafet temin etme gibi zorluklar yaşamışlardır. Bu temel ihtiyaçlarını evlerinden eşya alamadan çıktıkları ve maddi imkanların yetersiz oluşu nedeniyle kendi çabalarıyla karşılayamamışlardır. K5 adeta tüm kişisel ihtiyaçları ortaya koymuş ve bir kadın olarak karşılayamadığı kişisel ihtiyaçlarını ve buna bağlı yaşadıklarını anlatmıştır.

Hijyen Ürünleri “ben ve kızım o gece hastaydık o şekilde deprem vurdu bizi”

Kadınların hijyen ürünlerine ulaşımı önemli bir yer almaktadır. Anlatırken bile utanarak anlattıkları regl ürünlerine ulaşımı kadın bedeni üzerindeki toplumsal cinsiyet baskılarının en temel göstergelerinden biridir. Regl kadın bedeninin doğal bir süreciyken kadınlar kendi bedenlerinin bu sürecini fısıldayarak dile getirmekte bu bağlamda ped ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekmektedirler. Bu durum kadınlarda hijyen problemlerine yol açmaktadır. Mavi Kalem Derneği (2016), afetlerde kadınların zarar görebilirliğini arttıran etkenler olarak küçük yaşlardan itibaren yetiştirilme tarzı, enfeksiyon riskleri, hamilelik-lohusalık-emzirme riskleri ve kadına yönelik şiddet gösterilmiştir. Kadınlar herhangi bir destek almaksızın bu ihtiyaçlarını kendi çabalarıyla karşılamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Ben ve kızım o gece hastaydık(regl) o şekilde deprem vurdu bizi. Hiçbir şey almadan o şekil çıktık evden. Eşime söyledim biz hastayız ne yapacağız dedim. Adam o gece bir sürü yerler dolaştı bize ihtiyaç almak için sonra bir paket bulmuş getirdi. O gece onun sıkıntısını çektik. O konuda destek alamadık aile dersin herkes kendi anca geçiniyor (K1, 42).

Ped ihtiyacı oluyordu şampuan ihtiyacı da oluyordu. Vallahi biz kendi imkanlarımızla karıştırmaya çalışıyorduk herhangi bir yardım falan almadık (K2, 34).

Ben yeni doğum yapmıştım ya kanamalarım çok oluyordu. Rahatsız oluyordum camide herkesin içinde. Çok zorluk çektim. Hiç sormadılar ne ihtiyacın var. Eşime söylüyordum eve gidip alıyorduk (K4, 32).

Her şey regl dönemimde mesela eve gidemiyorsun, bir şey yapamıyorsun. Marketler o binaların altında olduğu için kapalıydı (K18, 33).

Katılımcıların bir diğer hijyen ürünü ihtiyacı da yaşlı ve bebek bezi olmuştur. K4 bebeği için bez bulamadığını K6 ise yatalak olan annesinin bez olmamasından dolayı yaşadığı zorlukları ifade etmişlerdir.

Çoğu ihtiyacımız yoktu hani mecbur evden getirmek zorunda kaldık. Yemek veriliyordu bize. Mama sadece bir kereye mahsus elime düştü. Hani kim ne gördüyse alıyorlar. Mesela bir arkadaş duyuyorum ki diyor gel sen de al kendine yoksa mescitte getirip birebir vermiyorlardı o şekilde dağıtılmadı. Sonra en son gittim bir kutu mama ve bez verdiler (K4, 32).

Özür dileyerek söylüyorum çocuk sokak ortasında annem bez yok bir şey yok pijaması berbat yatalak kadın. İğrenç bir şeydi (K6, 28).

Temizlik ve Bakım

Katılımcılar genel olarak akraba evlerine, köye, camiye, parklara sığınmışlar buralarda temizlik ve bakım ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmişlerdir. Kalabalıklar içinde yaşamak, kaldıkları yerlerin imkanlarının kısıtlı olması gibi nedenlerle özellikle banyo ve tuvalet ihtiyaçlarını karşılayamamışlar temiz şartlarda yaşayamamışlardır.

“Tuvalet ihtiyacımızı dahi karşılayacak bir yer yoktu”

Bir süre dışarıda kalan katılımcılar en büyük zorluklardan biri olarak tuvalet ihtiyaçlarını belirtmişlerdir. Toplu yaşanan geçici barınma alanlarında kalan katılımcılar ise tuvaletlerin dışarda olmasından dolayı yaşanan sorunlardan bahsetmişlerdir.

Onun dışında bir temizlik ihtiyacımızı kendimiz yapıyorduk. Mescit olduğumuz için herkes kullanıyordu elektrik süpürgesiyle birkaç bayan olarak genel olarak makine yapıyorduk. Hani biz şimdi lavabo ihtiyacı için mescidin dışına çıkıyorduk lavabo ihtiyacımızı görüp tekrar mescidin içine giriyorduk (K4, 32).

Çok kötü ama. Tuvalet ihtiyacımızı dahi karşılayacak bir yer yoktu (K6, 28).

İhtiyaç, öncelikle tuvalet ihtiyacı o çok zordu. (K18, 33).

Banyo “...dua ediyordum bir kadın olarak ölsem de temiz gideyim”

Katılımcıların çoğu nerede yaşadıkları fark etmeksizin banyo ihtiyaçlarından söz etmişlerdir. Sığındıkları kalabalık evlerde banyo yapamadıkları için hijyen sorunları yaşadığını ve çocuklarının temizliğini sağlayamadığını belirten kadınların ifadeleri şu şekildedir:

30 kişi bir araya geldik sıkıntı yaşıyorduk yani yetiştiriliyordu bir şekilde ondan sonra mesela banyo duş elektrikler kesiliyordu yani köy olunca hani bir sıkıntılar hijyenik olarak yaşıyorduk. (K2, 34).

Banyo yoktu, tuttuğumuz evde banyo yaptıramıyorduk çocuklara. Benim çocuğuma bit girdi. Yani hiç olmayacağını düşündüğüm şey oldu orada. Çok soğuk ve banyo dışarıdaydı. Penceresi yoktu içeride yıkamak istesem 2 oda zaten kayınvalidemler de bizimle kalıyordu. Yıkamakta sıkıntı çekiyorduk (K9, 42).

Bir şey yoktu ki ben çocuklarımın başını yıkayayım orada vermiyorlardı. Çocuklarımın elini yüzünü peçeteyle siliyordum. Artık o şekil mikrop kapmasınlar (K14, 26).

Kalabalık bir yerde kaldığım için çocuklarım hep bitlendiler. Hiçbir şekilde banyoya ihtiyacı göremediler (K15, 43).

Kadınların bazıları ise banyo ihtiyaçlarını girmeye korktukları evlerine giderek karşıladıklarını, riskli de olsa tek çözümlerinin bu olduğunu belirtmişlerdir.

İşte banyodur, tuvalet ihtiyacıdır. Bunlar biraz hani zor oluyordu. Mutfak zaten dar bir yerdi. Bakım konusunda sıkıntılar oluyordu. O konuda hani bayağı bir zorlandık. Yani arada bir eve gidiyorduk. Hemen duşumu alıp çıkıyordum. Hani banyo falan yoktu zaten (K11, 38).

Kıyafet “ne iç çamaşırı değiştirebildik ne normal kıyafet”

Evlerinden hiçbir şey almadan çıkan kadınların kıyafet ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, sığındıkları evlerdeki kadınların kıyafetlerini giydikleri, yıkamaya imkân olmadığı için yenilerini almak ya da evlerine girmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Bu nedenle giyim kadınların temel sorunlarından biri olmuştur deprem sonrasında. Kadınların yine en güçlük yaşadıkları konu çocuklarına giydirecek bir şeyler bulamamaları olmuştur. Maddi sıkıntılar da bu durumu daha çok tetikleyen faktörlerden biri olmuştur. Kadınların kıyafet bulmaktaki yaşadıkları güçlükler kadınların ifadeleriyle aşağıda verilmiştir. K4 çocuklarının kıyafet, mama, bez ve battaniye ihtiyaçlarını aralıklarla evlerine giderek karşıladıklarını belirtmiştir. Yardım alamamak K4’ün riskli de olsa evine girip çıkmak zorunda kalmasına yol açmıştır. K20 ise apar topar hiçbir hazırlık olmaksızın köye gittiklerini ve çok zor şeyler yaşadığını ifade etmiştir.

Mescide gidip mescitte kaldık orada da biraz zor durumları yaşadık battaniye verilmedi soğuktu evden gidip o anda depremin birinci gün değil ikinci günden sonra eve gidip tekrar eşya almak zorunda kaldım. Battanileri süngerler almaya yani mescitte kalmak için çünkü herhangi bir şey yoktu mama aldık bez aldık 5 gün kaldık çocuklarıma kıyafet için eve gittik hani ne kadar ihtiyacımız olan şey varsa tekrar eve gidip gelip çıkıp tekrar mescitte kaldım (K4, 32).

İç giyim, banyo, temizlik. İnan ki hep dua ediyordum bir kadın olarak ölsem de temiz gideyim. Biliyorsun bir bayan için temizlik çok önemlidir. İnan ki iç çamaşırımız yoktu, pantolon yoktu. Bazen alt bulamıyorduk öyle kalıyorduk kirli. Çünkü yıkıyorduk kurumuyordu içeri soğuk dışarı soğuk.

Banyo falan yapamadık. 40 gün içinde bir kez tek banyo yaptık. Hatta çocuklarıma bit bile girdi. Temizlik konusunda ben perişan oldum. İnan ki perişan olduk, çok çektik (K5, 45).

Çocukların kıyafeti mesela hani ev uzak olduğu için gelip alamıyordum. Yine tekrar gidip mecbur alışveriş yapmak zorunda kalıyordum. Hani maddi manevi insan yıpranıyor (K12, 45).

Kişisel ihtiyaçları zaten hiç görmedim. Eltimin elbiselerini falan giymeye çalıştım çocukların elbiselerini getirmiştım kendimle. Çünkü bir tane hazırlamıştım, eve gidip eşya aldım. Eşim benimle gelmedi. Tabii korkudan yukarı çıkmadı. Ben tek başıma çıktım. Çocuklarım elbiseleri aldım. Tekrar eltime geçtim (K14, 26).

İhtiyaçlarımızı karşılayamadık düşün yani ev hasar almasına rağmen çocukların bütün ihtiyaçlarını eve girip getirdim. Eşim ilk etapta çalışmıyordu para olmayınca alamıyorduk. Eşim çalışmaya ve bir şeyler kazanmaya başladı. Hani gönderdi bize biz yavaş yavaş ihtiyacımızı karşılamaya başladık (K15, 43).

Zaten bir haftaya kadar aynı kıyafetlerle kaldık ne iç çamaşırı değiştirebildik ne normal kıyafet çünkü giyecek bir şey yok hazırlık olarak hiçbir şey üzerimizde yoktu. Bir hafta sonra eşim artık kendisi Diyarbakır'a döndü. Birkaç parçaya o da korkarak yukarı çıktı (K20, 35).

4.3.1.3. “Bütün Özel İhtiyaçlarımızı Karşıladılar”

Katılımcılardan yalnız üçü kaldıkları yerlerde ihtiyaçlarının karşılandığını, ihtiyaçlarını karşılamakla ilgili bir sorun yaşamadıklarını dile getirmiştir.

Hani benim burada bazı arkadaşlar gibi değildim benim şanslı bir yanımda biz evde olduğumuz için ve birinci derece akrabaydı ya hani o konuda ben onu yaşamadım (K3, 34).

Kaldığımız yer Jiber'in fabrikasıydı bize çok büyük destekler geldi açıkçası. Allah onlardan binlerce kez razı olsun bütün özel ihtiyaçlarımızı karşıladılar. Hem çocuğumun bezi olsun, maması olsun, kadın olarak özel ihtiyaçlarımız olsun, çocuklara yönelik hizmetleri olsun, her şekilde bunu bize karşıladılar (K8, 34).

Eşim çalışmaya devam ettiği için sıkıntı çekmedik. Önce 2-3 aileydi, sonra onlar çıktı. Biz de birkaç ay sonrası çıktık işte. İhtiyaçlarımızı da eşim alıp geliyordu. Yani çalışmaya devam ediyordu tekrardan. Kaldığımız ev yabancı değildi. O yüzden yani ihtiyaçlarımızı gideriyorduk (K17, 31).

Sonuç olarak katılımcılar temel ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük zorluklar yaşamışlardır. Yemek, temizlik, barınma, giyim, hijyen ürünleri gibi ihtiyaçları karşılanamamıştır. Özellikle kadınların ve çocukların kişisel bakım ve hijyen ihtiyaçları kadınları çok zorlamıştır. Banyo, tuvalet, elektrik, ısınma gibi temel altyapı hizmetlerinden yoksun kalınmış, hijyen ve sağlık sorunları yaşanmıştır. Özellikle barınma ihtiyacının karşılanamaması mahremiyet ve özel hayat problemlerini oluşturmuştur. Katılımcılar özellikle maddi imkansızlıklar nedeniyle ihtiyaçlarını karşılayamamışlar ve yardım alma konusunda sıkıntılar yaşamışlardır. Yetkili kişilerin desteğinin yetersiz kalması özellikle depremin ilk günlerinde yalnızlık ve çaresizlik hissedilmesine yol açmıştır.

4.3.2. Kadınların Deprem Sonrasında Yaşadıkları Yerlerdeki Karşılaştığı Zorluklar

Bu bölümde kadınların deprem sonrasında barındıkları geçici yaşam alanlarında karşılaştıkları zorluklar ele alınmıştır. Katılımcılar deprem sonrasında akraba evleri, köyler, yurtlar, camiler gibi toplu yaşam alanlarına sığınmışlardır. Temelde kendi düzenlerini kurdukları evlerinde kalamamak ve yaşadıkları yerlerde karşılaştıkları olumsuzluklar kadınların bu süreci çok zorluk çekerek geçirmelerine yol açmıştır. Zaten depremin yarattığı travma henüz devam ederken yaşadıkları yerlerdeki zorluklar psikolojik olarak kadınları daha da yıpratmıştır. Buna ek olarak maddi zorlukların getirdiği yükler eklenince kadınlar için yaşam daha zor bir hale gelmiştir. 6 Şubat depreminin hemen ardından STK ve kadın derneklerinin depremde kadınlara dair araştırma bulguları kadınların toplu yaşam alanlarında şiddete maruz kaldıkları, hijyenik ürünlere ulaşamadıkları, toplu yaşam alanlarında hijyen problemleri

nedeniyle enfeksiyon riski, hamile ve yeni doğum yapmış kadınların sağlık ihtiyacı, kadın istihdamında düşme, kadın yoksulluğu gibi sonuçlar ortaya koymuştur (Mavi Kalem Derneği, 2016; TOG,2023; İHD,2023; Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı,2023; CSÜS, 2023).

4.3.2.1. Kalabalıklar İçinde Yaşamak

Sığınmak zorunda kalınan yerlerden biri de aile ve akraba evleri olmuştur katılımcılar için. Kimisi merkezde evi sağlam olan kişilerin yanına kimisi de köylerdeki aile veya akrabalarının yanına sığınmıştır. Genellikle gittikleri evlerde kalabalık bir şekilde yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu durum kadınların kalabalıklar içinde çeşitli sorunlar yaşamasına yol açmıştır. Kadınlar kalabalık ortamlarda; özel hayatın ve mahremiyetin olmaması, çocukların kalabalık ortamlardan olumsuz etkilenmesi, iç içe yaşamın getirdiği olumsuzluklar, alışık olmadıkları bir düzende yaşamaya çalışma gibi olumsuzluklardan bahsetmişlerdir. Kadın olmanın zorlukları deprem sonrasında da baş göstermiş kalabalık ortamlarda da en çok yıpranan ve arada kalan yine kadınlar olmuştur. Genelde eşlerinin çalışması nedeniyle çocuklarıyla sığındıkları evlerde tek başlarına kalan, kaldıkları yerlerdeki ev sahiplerinin olumsuz davranışlarına maruz kalan, kalabalık içinde ev işi yükü katlanan kadınlar için depremin ardında bıraktığı hayat daha da zorlaşmıştır.

Ben nereye gidecem üç çocukla. Eşim de izin alamadı çalışıyor. Abimin köyde evi vardı oraya geçtik. Benim bir tane daha kardeşim var 3 tane çocukları var, benim ablam var 5-6 tane çocukları, abimin gelini var 2 çocukları hepimiz bir evde hani 5-6 aile bir evin içinde. Bir 11-12 gün kaldık orada (K1, 42).

Kayınbabamların evinde kaldık. Burada kaldık bir ay biz yine idare ediyorduk. Büyük olarak çocuklar kızlarım durmuyordu, alışmamıştılar. Anne eve gidelim burayı biz istemiyoruz, düzenimiz kalmadı her gün ağlayarak geçiyordu, idare edin idare edin. Benim için hani alışmamışım, hiç kendi evimden başka bir yerde kalmaya bana da zor geliyordu Hani kayınbaba da iyi ama sonuçta hani bilmiyorum insan rahat etmiyor. Başkasının evinde hep böyle kendine şey hissediyorsun. Emanet emanet gibi

yemede içmede oturmada ay biri gelecek ha uyanayım rahat uyuyamıyorsun (K12, 45).

Deprem sonrasında, eşimin ailesi, binaları ağır hasarlıydı çok acil, ağır hasarlı. Onları direkt köye götürdüler hocam. Şey, görüncem kaynım ve eşim burada kaldılar. Bizi de oraya göndermek zorunda kaldılar. Onlar yalnız kalmasın diye. Ben ısrarla evime gelmek istedim. 2 hafta orada yalnız kalmak zorunda kaldım ve kayınvalidemle biraz sorunlar yaşadım (K13, 38).

Hani dışarıda kaldık. Yani gerçekten şey kaldık ve dışarıda eve gitmek istemedik. Battaniyeyle böyle sokaklarda. 1-2 gün kaldık dışarda, sonra müstakil eve köye gittik. Onların evi müstakil olduğu için öyle oraya geçtik. Kalabalıktık onların da misafirleri her yer doluydu (K18, 33).

Özel Hayat ve Mahremiyet

Kalabalıklar içinde yaşamak kendine ait bir oda olmaması, kapıların kilitlenememesi, çocuklarla aynı odada yaşamak gibi nedenler kadınların özel hayat ve mahremiyet zorlukları yaşamalarına yol açmıştır. Kadınlar bu konudaki deneyimlerini aşağıdaki ifadelerle anlatmışlardır.

Mesela abdest alacağım biri gelmesin kızıma diyordum gel kapının önünde dur. Aniden biri gelirse diye. Kendi evinde seninle çocukların ama orada kalabalıksın. Hani biri gelmesin. Banyo problemi de hani yine aynı şey anahtarlıyorsun ama yine de insan ne bileyim tedirgin oluyor (K12, 45). Şimdi kendi evindesin istediğin saatte duş alabilirsin istediğin gibi giyinebilirsin. Şimdi orada sürekli kayınbabam var. Muhafazakâr olman lazım (K13, 38).

Ortamda rahat edemiyorsun erkekler çok fazlaydı yurtta. Rahat bir banyo yapamıyorsun. Çoluk çocuk hepimiz içerdeyiz. Ben mesela çocuklarımın yanında ben görmesini istemiyorum benim banyo yaptığımı özel bir durumum oluyor. Gizlilik yani çocuklarımın iç içe oldum artık. Hani

çocuklarım bile beni öğrendi. Hastalandığımı ki benim çocuklarım bunu bilmezdi. Eşimle yan yana yatıyorum, çocukların dikkatini çekiyor. Eşimle ayrı yataklarda yattım. Mahremiyetimiz kalmadı (K16, 40).

Yani öncelikle yurttta kaldık. Orası bayağı zordu. Çünkü ister istemez yabancı bir yer. Her şey tamam elinde oluyor ama mesela odanın kapısı bile doğru düzgün kapanmıyordu, rahat yatamıyordum. Uyuyamıyorduk, çocuklarım korkuyordu (K17, 31).

Enfeksiyon ve Hijyen

Kadınların hijyenik olmayan koşullarda enfeksiyon kapma riski yüksektir. Deprem sonrası toplu olarak kalınan yerlerde lavaboların ortak kullanımı, regl döneminde hijyenik ped sağlayamama, iç çamaşırı değiştirememe ve hamilelik ve doğum sonrası dönemde enfeksiyon riski kadınlarda artış göstermektedir.

Çok zorluklar çektim çünkü 12 günlük doğum yapmış biri olarak çok zorlandım dikişlerim ağrıyordu sızlıyordu. Yerde yatmak zorunda kaldım halının üstündeydi. Aşağıya inip dışarı çıkıp lavaboya gitmek zorunda kalıyorduk. Ondan sonra çocuk emziriyordum. Enfeksiyon riskinden çok korkuyordum çünkü biz lavabo ihtiyacından dolayı sonuçta lavaboları herkes kullanıyordu. Küçük bir alanda emzirme sürede hiç rahat değildim hiç beden olarak da iyi değildim dikişlerim hep ağrıyordu sıkıntıdaydım (K4, 32).

4.3.2.2. Kadın Yoksulluğu “Yüzüğümü Sattım Getirdim”

Kadınların cinsiyet temelli eşitsizliğe maruz kaldığı için kadının yaşamını olumsuz etkileyen en önemli faktörlerden biri de kadın yoksulluğudur. Kadınlar erkeklere kıyasla ekonomik ve sosyal açıdan daha zayıf ve bağımlı bir konuma sahiptir ve bu durum kadınların cinsiyete dayalı eşitsizliklere ve kırılganlıklarına yol açar (Enarson ve Chakrabarti, 2009). Kadınların eğitime, iş gücüne ve kaynaklara erişiminin erkeklere göre daha güç olması kadın yoksulluğunu arttırırken kadınların depremde daha çok zarar görmesine neden olmaktadır (Neumayer & Plümper, 2007).

Enarson (2000), toplumsal cinsiyet ilişkilerinin kadınların ekonomik olarak güvensiz olmasına, standartlarının altında evlerde oturmasına, toplumsal olarak dışlanmasına, yoksullaşmasına, iş yükünün üst düzeyde artmasına ve toplumsal güç ve siyasal sesten yoksun bırakılmasına yol açtığı sonuçlarına ulaşmıştır. Bu bağlamda kadınlar ekonomik anlamda cinsiyet temelli baskılara maruz kalmakta ve bu durum kadınların deprem deneyimlerini daha da zorlaştırmaktadır. Kadınların yaşadığı baskılar kadınları ekonomik olarak güçsüzleştirirken yapabilirliklerini aşağı çekmekte, sosyal adaletsizliği ortaya çıkarmakta ve tüm zamanlarını harcadıkları ev içi işlerini değersizleştirmektedir. Bu çalışmada da kadınların deprem sonrasında artan iş yükü, ekonomik belirsizlikler, kadın yoksulluğunda artış ve evlerinin ağır hasar almasıyla daha kötü şartlarda yaşamaya başlamaları gibi sonuçlar elde edilmiştir. Aynı zamanda ihtiyaçları ve yaşadıkları sorunları dile getirebilecekleri bir muhatap da bulamamışlardır. Bu bağlamda yılların, ülkelerin ve coğrafyanın değişmesi kadının üzerindeki ataerkil tahakkümü değiştirmemekte kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle deprem gibi afetlerde dezavantajlı duruma düşmektedir.

Kadınlar tüm deprem yüklerinin altında ezilirken zaten var olan yoksullukları deprem sonrasında onları daha çok etkilemiştir. Kendi evlerindeyken bir şekilde geçimini sağlayan kadınlar başkalarının evlerinde yaşamaya başladıklarında yoksullukları dışarıdan görünür hale gelmiş minnet duygusuyla yoksulluklarının altında ezilmişlerdir.

(Ağladı). Yani ben bugüne kadar kimseye muhtaç olmadım. Kimin böyle sürekli yani belli oluyor bir insan yani seni orada istememesi belli oluyor görümcemin çocuklara kötü davranması belli oluyor. Parasızlık ortada o da belli oluyor. Her şey geçecek diye düşünüyorum. Eşim çalışırsa her şey geçecek. Ben geçmişe dönmek istemiyorum çünkü çok kötü (K14, 26).

5 aile falan kalıyorduk. Onların eşleri sağlamdı, paraları vardı yapıyorlardı. Ondan işte kaynanam diyordu işte, eşime bakıyordu. Eşim dışarı çıktığı zaman şey diyordu işte. Daha hani bugün lahmacunu kim yapacak? Sonra bir tane yüzüğüm var. Ay normalde eşim kaza geçirdi bile ben onu bozmadım, onu aldım bozduğum dedim nene bugün her şeyi ben karşılayacağım. Nereden getirdin falan filan dedim yüzüğümü sattım

getirdim. Hem bunun bilincinde olun ama yine de bir şekilde kimseye minnet altında kalmam ama insan kendi evinde olduğu zaman aç da olsa hiçbir şekilde minnet duymuyor (K15, 43).

4.3.2.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin En Ağır Yansıması “Şiddet”

Kadına yönelik şiddet toplumun kanayan yaralarından biridir. Kadınlar erkek hegemonyası altında şiddetin çeşitli türleriyle baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Özellikle deprem gibi olağanüstü zamanlarda sistemlerdeki aksaklıklar, sığınacakları bir yer olmaması, adalete erişim gibi nedenlerle kadınlar şiddete maruz kalsalar bile seslerini çıkaramamaktadırlar. 6 Şubat depremleri sonrasında yapılan saha çalışmaları çeşitli nedenlerle kadınlara yönelik şiddet riskinin arttığı ve kadınların imkansızlıklar nedeniyle şiddeti bildirmekten çekindikleri ortaya konmuştur (Kadın Dayanışma Vakfı, 2023; UNFPA, 2024). Depremden etkilenen kadın ve çocukların toplumsal cinsiyet temelli şiddet nedeniyle travma yaşamaması için toplumsal destek sistemlerine ve adalete erişimlerinin sağlanmasına ihtiyaç duydukları saptanmıştır (Kadının İnsan Hakları Derneği, 2023). Bu bulgular depremden sonra kadınların şiddetle mücadelesinde kadınlara özgü destek, güçlendirme ve hak savunuculuğu konusunda harekete geçilmesi gerekliliğini ortaya çıkartmakta olup kadınlara karşı yapılan bu insan hakları ihlalinin karşısında bir tutum geliştirilmelidir. Katılımcılardan K10 ve K13 bu süreçte yaşadıkları sıkıntılara ek olarak eşlerinden ve kayınbabasından psikolojik ve fiziksel şiddet gördüğünü belirtmiştir.

Spor salonunda kalsaydım daha rahattım ama eşim buna izin vermedi. Macera arıyorsun dedi. Eşim burada değildi. Eşimin abisi eşimi aramış kadın başına niye oralarda kalıyor diye. Beni aradı, tartıştık, deprem olduğunda gelmeyen adam bunun üzerine geldi. Spor salonunda kaldığım için bana kalabalığın içinde vurdu, küfürler etti. Ben de oradan ayrılmak zorunda kaldım. Yeni bir ev bulana kadar eski evde kalmak zorunda kaldım çünkü kimse bizi istemedi rahatsız oldular, toplu kalınan alanlara da eşim izin vermiyordu (K10, 44).

Köyde dışarı dahi çıkmama izin vermiyordu kayınbabam laf söz olur diye. Hatta gelirken kayınbabamdan dayak bile yedim o dereceye geldik hocam niye ki geliyorum? Yani buraya dönüyorum, evime dönüyorum. Temelli evi buradan taşıyıp beni köy hayatına atacaklardı. Eşim biraz agresifleşti sen niye durmuyorsun niye söz dinlemiyorsun diyordu. Ben boşanmayı bile düşündüm (K13, 38).

Genel olarak katılımcılar deprem sonrasında kadın olarak yaşamanın farklı yüzleriyle karşı karşıya gelmişlerdir. Barınacak yerlerinin olmaması, akrabaların evlerine sığınmaları, kadın yoksulluğunun bu süreçte daha da yüksek düzeyde yaşanması, ihtiyaçların karşılanamaması, patriarkal baskı ve söylemler kadınları deprem travmalarını atlatabadan yeni sorunların varlığıyla mücadele etmek zorunda bırakmıştır.

4.3.3. Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Depremden Sonra Nasıl Devam Ettiği

Bu bölümde katılımcıların deprem sonrasında toplumsal cinsiyet rollerinin yüklediği görev ve sorumluluklarının (yemek, ev işi, çocuk ve yaşlı bakımı) nasıl devam ettiği ve bu durumun katılımcıları nasıl etkilediği konusunda katılımcı deneyimleri ele alınmıştır.

4.3.3.1. Artan İş Yüğü

Kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle daha çok ev içi işlerde emek harcamaktadırlar. Ataerkil toplum yemek, temizlik, çocuk ve yaşlı bakımı gibi işleri kadınların sorumluluğu olarak aksettirmektedir. Bu durum normal düzenleri devam ederken dahi kadınların üzerinde büyük bir yük oluştururken deprem sonrasında bozulan düzen içerisinde ve zor şartlarda kadınlar için daha da ağırlaşmaktadır. Deprem gibi felaket durumlarının kadınların iş yükünü arttırarak kadınların ekonomik olarak güçlenmesinin önünde bir engel oluşturduğu bulunmuştur (Kreutzer vd. 2023). Altıparmak ve Birel (2023)'ün sonuçlarına göre kadınların %83'ü depremden önce var olan kadın ve erkek arasındaki iş bölümünün depremden sonra da devam ettiğini ve sorumlulukların paylaşımı noktasında toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sürdüğü ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada da kadınlar deprem sonrasında iş yüklerinin bakım sorumlulukları, kalabalık gruplara hizmet etmek, geçici

barınma alanlarında kötü şartlarda ev içi emeklerinin devam ediyor olması, eşlerinin çalışıyor olması ya da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin etkisiyle kadının sorumluluğunda gördükleri işlere destek olmamaları ve yine eşlerinin çalışıyor olmasından dolayı dışarıdaki işleri de yüklenmeleri gibi nedenlerle arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Akşit Dudaklı ve Yüksek (2024), kadınların deprem öncesinde var olan sorumluluklarının depremden sonra artması, yeni yaşam tarzına alışmakta güçlük yaşanması, ihtiyaçlarına ulaşmakta zorluk yaşamaları gibi nedenlerle psikolojik olarak etkilendikleri bulmuştur. Çetin Aydın ve Aytaç (2023)'ün bulgularına göre ise, kadın olmanın verdiği psikolojik baskının çok büyük olduğu ve kadınların kadın olmalarından kaynaklı sorumluluklarının hafifletilmesi yönünde çıkarımlarda bulunulmuştur (s. 2213- 2214). Bu araştırmada da kadınların deprem sonrasında yaşadıkları sorunlar ve sorumluluklar nedeniyle deprem travmasını atlatamadıkları ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri sonucu kırılganlıklarının arttığı sonucuna varılmıştır. Kadınların birçoğu özellikle akraba evine sığınan kadınlar kalabalık ortamların varlığı, imkanların az olması, bakım yükümlülüğünün varlığı gibi nedenlerle ev içi işlerin yükünün arttığını belirtmiştir. Maddi imkansızlıkların varlığıyla sığındıkları evlerde minnet duygusuyla hareket etmişlerdir. Bu durum kadınlarda yorgunluğa yol açmış ve çocuklarını ihmal ettiklerini düşündükleri için kendilerini kötü hissetmişlerdir.

Çok korkuyla devam etti valla yine mecbur yaptım. Hayat devam ediyor dedik, başladık. Evet mecbur yapıyorduk yani (K19, 49).

Kalabalıklara Hizmet

Kadınlar geçici olarak sığındıkları evlerde kalabalık grupların yemek, temizlik vb. ihtiyaçlarını karşılayabilmek için durmaksızın çalışmışlardır. Bir başka yönüyleyse kadınlar evlerine geçtikten sonra gelen akraba ve misafirlere hizmet etme şeklinde gelişmiştir. Her iki durumda da kadının ev içi hizmet yükü ağırlaşmıştır.

Çok etkiledi çok etkiledi. Çünkü mescitten sonra kayınvalidemle görümcelerimle kalmak zorunda kaldım. Aynı hane içinde kalabalıktık. Bir gidip bir geliyorlardı. Zaten korkuyorsun bir de konuşmalar oluyordu ekstradan da. Yemektir bulaşıktır bana kalıyordu yeni doğum yapmışım

bebeğim var çok zorlandım. Yani günlük yine işimizi yapmaya çalışıyorduk bir şekilde (K4, 32).

Ev işi konusunda bayağı yoğunluk oldu. Giden gelen var sürekli ayaktasın evde istediğin zaman uzanıp uyuyabiliyorsun orada öyle bir sıkıntı. Ve bir de sürekli mesela kayınvalidem sürekli bir şeyler yapar. Sürekli mutfakta sürekli ev temizliği. Ben de çalışkan olduğum için bu defa patlak veriyordu. Artık yoruluyordum yani bünyem kaldırmıyordu. Çalışıyorduk ve yaptığımıza aklımda mesela yapmıyormuşum gibi göstermesi (K13, 38).

Şey kalabalık olunca biraz iş yükü fazlaydı üzerimizde. Ben de evin kızıyım sonuçta misafirleri ağırlıyorduk. Yemek, temizlik bulaşık falan işte sürekli onlarla uğraşıyorduk (K18, 33).

Başkalarının Evine Sığınmanın Yükü “Minnet”

Kadınlar kaldıkları evlerde oraya sığınmanın verdiği hisle ev işlerini yüklenmişler onların yaptığı “iyiliğin” bedelini bu şekilde bir zorunluluk olarak ödemeye çalışmışlardır.

Yani mesela ben kaynanamlarda misafir geldiğinde ben rahat etmiyordum onlara hizmet etmek zorundaydım sonuçta o eve gitmişiz bir şekilde bir yerden tutmam gerekiyordu. Temizliği ben yapıyordum bulaştığı yemeği falan ben yapıyordum diyorum sonuçta onların evini bana açmış ya (K2, 34).

Yani çok zorluk yaşadım. 4-5 aile bir arada yaşıyorduk. Yemek vardı bulaşık vardı misafir geliyordu, çamaşırlar yıkıyordu. Hiç durmuyordum ki. Maddi durumumun olmamasından dolayı da baskı vardı bir şey yapamıyorum diye. Öyle böyle bir şekilde geçirdim ama çok zordu (K15, 43).

Çocuklara Zaman Ayıramamak

Kadınlar kalabalık nedeniyle iş yüklerinin artmasından dolayı çocuklarına zaman ayıramamaktan yakınmışlardır. Anne olmanın verdiği sorumluluktan dolayı kadınlar bu konuda kendilerini kötü hissetmişlerdir.

Öyle olunca ben çocuklarımdan kısıyordum çocuklarıma ayıracağım zamandan kısıp onlara hizmet yapıyordum onlarla ilgileniyordum yemektir bulaşıktır temizliktir derken çocuklarımı ihmal etmek zorunda kalıyordum derslerine yansiyordu (K2, 34).

Benim kızımdan dolayı beni etkiledi çünkü ben mesela bu işlere koştüğüm zaman kızımı bırakacak yer yoktu. O çocuğu mesela idrarını yapamıyor, sondayı boşaltıyorum. Malzemelerini temin edemiyordum (K9, 42).

Bakım “...bir yanda annem bir yanda çocuklarım”

Deprem sonrası süreç boyunca her aşamada bakım yükümlülüğü kadınların iş yüklerini artıran faktörler arasında yer almıştır. Çocukların davranış ve tutumları kalabalık içinde yaşamaktan olumsuz etkilenmiş çocuklar evlerini istemişlerdir. Aynı evin içinde başka çocukların varlığı da çocuklar arası çatışmalara yol açmıştır. Anneler çocuklarının bu davranışlarıyla yalnız başlarına mücadele etmişler çocukları için endişelenmişlerdir. K6 çocukları ve annesinin bakımını tek başına üstlenmenin zorluklarını dile getirmiştir.

Beni çok etkiledi evet bayağı bir etkiledi. Okula geldim gündüz de çalışıyordum gecede çalışıyordum o zaman bize öyle bir emir verilmişti bir yanda annem bir yanda çocuklarım zor çok kötüydü. Kurban olduğum rabbim güç verdi. 2 tane evladım yok hatta 3 tane evladım var abimle birlikte 4 evlat. Zaten diyorlar sen tamam 28 yaşındayım ama 60-70 yaşından bir farkım yok. Ailemi ben büyüttüm her dördünü. Ben bu yaşa getirdim (K6, 28).

Ben depremden sonra kayınbabamlara gittim. Kaynanam da vefat etmişti. Yemek, diğer ev işleri hepsi bendeydi. Kendi çocuklarımın da ilgiye ihtiyacı vardı bir de ister istemez gelen giden oluyordu (K12, 45).

Yani sonra akraba evine geçtik yurttta duramayınca. Onların da kendince sıkıntıları vardı. Bizim de ayrı ister istemez çocuklar, onların da çocukları vardı, durmuyorlardı iç içteydi olmuyordu (K17, 31).

“Bir bayan olarak evi geçindirmesi her şeyin sorumlulukları bana ait”

Ataerkil toplum yaşantısı içinde bakım sorumluluğu ve ev içi işlerin kadında olduğu fikrinin yerleşmiş olması, zor koşullar altında dahi bu işlerin kadınların görevi olarak algılanmasına yol açmakta ve kadınlar eşlerinin desteğini almaksızın zor şartlarda bu işleri yüklenerek mücadele vermektedirler. Danielsson ve Eriksson (2022), yaşanan felaketler sonrasında eşleri görünür işlerde çalışırken kadınların ev içi işleri yönetmek ve diğer işleri de düzene sokmak zorunda kalanlar olduğunu ve bu iş yükünün görünür olmadığını bulmuşlardır. Depremden sonra düzen değişikliği olan kadınlar eşlerinin de çalışıyor olmasından dolayı evi geçindirmek, ev bulmak, taşınmak, çocukları okula götürüp getirmek, ev işleri, çocuk ve yaşlıların bakımı gibi tüm sorumlulukları kendileri üstlenmişlerdir.

Çok kalabalıktık çocuklar geçinmiyordu. Eşim çalışıyor diye gelemiyordu. Çocuklarla tek başıma uğraşmak zorundaydım. Kendi evin gibi olmuyor ne kadar olsa da. Zaten yurda da gittik duramadık... Ev bulmak zordu hiç eşyamız yoktu. Ne bileyim her şey çok zordu. Bir bayan olarak da evi geçindirmesi her şeyin sorumlulukları bana ait olduğu için ben her şekilde yani baş etmeye çalışıyordum. Sürekli koşturuyordum düşünüyordum bi oturayım bi durayım yoktu. Kayınbabamla da zor oluyordu. Anlayışlı bir insan değildi. Her zaman öncelikle kendisi (K1, 42).

Kızımı okula kadar yürütüyordum her gün. Okula getirip tekrar götürüyordum yani son 2-3 ay öyle bir sıkıntı da yaşadık servis tutma imkânımız yok işimiz gitmiş evimiz gitmişti (K2, 34).

Evde değiştiği için çocukları okula götürüp getirmek yine tamam bana aitti ama daha zor oldu. Mesafe daha uzadı o zaman. Mesela afata gitmen gerekiyor. Senin evinin durumunu bildirmen için belediye gitmen gerekiyor. AFAD'a gidiyorsun oraya buraya gideceksin hepsini ve hepsi bana kaldı çünkü. Eşim alışıyor. Ben o evi tuttum. Ben nakliyecilerle görüştüm (K9, 42).

Mesela çocuklarımıza vakit ayırma, şimdi çocuklarım da orada babayı istedikleri için bana karşı daha da hırınlaştılar. Babaları köye hiç gelmedi çalışıyordu. Beni gönderdi kayınbabamla kaynanamın yanına. Hiç söz dinlememeye başladılar (K13, 38).

Köy ortamı çok zordu. Ben alışık değilim çok zorlandım. Bir de köy evinde hiçbir şey yoktu ki. Her şeyi ben yapmaya çalışıyordum. Sabah 3'te kalkıyordum işlere koyuluyordum. Benden başka da yapan yoktu zaten mecburen ben yapacaktım. Kaynanam yatalak. Eşim de bir şey yapmıyordu. Bir yandan da çocuklarım sıkılıyorlardı. Öyle işte çok zorluk çektim (K20, 35).

Geçici Barınma Alanlarındaki Zor Koşullar

İmkanların kısıtlı olması kadınların iş yükünü daha da arttırmış, kadınlar daha zor şartlar altında daha ağır yüklerle uğraşmıştır. Ahırda ev işlerinin yükü altında ezilen K5 ve köyde imkansızlıklar içinde “bakmak zorunda” olduğu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya alışan K20 zor koşullar altında verdikleri mücadeleyi aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir.

40 gün çok zor şartlarda yemek, bulaşık, temizlik yapıyordum. Ahırda imkân yoktu ki. Zar zor bir şeyler hazırlıyorduk. Çamaşırları elimde yıkıyordum soğukta. Çocukların istekleri vardı onları karşılamaya çalışıyordum. İmkn yoktu ki (K5, 45).

Köyde hiçbir hazırlığımız yoktu. Havalar çok soğuk, sabah kalkıyorum mesela bahçeye, çeşmeden su getiriyordum hani kendi evimizde şahsen su yok soğuk olduğu için suda gelmiyor ya eve. Ve sabah erkenden kalkıyordum hani evde 2 yaşlımız var. Eşimle beraber kaynım da vardı mesela artı çocuklar kaç kişi oluyoruz. Artık 6-7 kişi oluyoruz hocam bunların hepsi şey beklentisi benden. Hani sabah kalk onlara su getir hani soba yak kaynanam yatalak onun ihtiyaçlarını karşıla. Kayınbabam bunlar orda çocuk var kahvaltılarını hazırla yani günüm hep bu şekilde sürekli koşuşturmayla geçti (K20, 35).

4.3.3.2. Günlük Hayata Dönüş

Depremi üzerinden zaman geçtikçe okulların açılması, sığındıkları geçici alanların kapatılmaya başlaması yani günlük hayata dönüş aşaması katılımcıları zorlayan yeni bir sürecin başlamasına yol açmıştır. Evlerini, eşyalarını, işlerini kaybetmeleri geçim sıkıntılarını, borçlanmalarını ve yardıma muhtaç olma durumlarını ortaya çıkarmış olup ekonomik belirsizlikler ve gelecek kaygısı hissetmişlerdir. Bu süreçte yeterli yardımı alamamaları da durumlarını daha da zorlaştırmıştır. Katılımcılar günlük hayat ve rutinlerindeki değişimlerin yaşamlarını etkilediğini belirtmiş özellikle çocuklarını okula gönderme konusunda zorluklarla karşılaşmışlardır.

Ekonomik Belirsizlikler ve Gelecek Kaygısı

Peki şimdi ne olacak? Deprem yeniden olur mu? Olursa ne yaparız? Kadınların bugün endişelerinin yanı sıra artık geleceğe dair kaygıları baş göstermeye başlamıştır. Yavaş yavaş normal hayata dönerken geçici barınma alanlarından kendi düzenlerini kurmaya yönelmeleri ekonomik sorunları gün yüzüne çıkarmıştır. K1 maddi yardım arayışını ve aklındaki binlerce düşünceyi aktarmıştır. Bu aktarım kadınların üzerindeki onca yükü açıklar niteliktedir.

O şekilde bu evi bulduk girdik içine. Bu sefer kira yardımı falan dediler başvuru yaptık. Kabul oldu sonra kesintiler oldu. Şu an Tokilerin bitmesini bekliyoruz. Şehir dışında. Yardım başvurusu yaptım sosyal yardıma. Dedi ki siz açlık sınırının üstündesiniz. Yurtta zaten birkaç ay sonra milleti

çıkarttılar hani öğrenci yerleşecek diye çadırlara sel bastı 6 kişiyi bir çadırda nasıl yaşayacaksın? Konteyner yine aynı şekilde çocuklar yetişkinlerdir kayınbaba yaşlıdır. Hangi konteynerde yaşayabiliyorsun? Kiraya da girdim kendi imkanımla o yardım bir de bana diyor ki açtık sınırı üstündesin 6 kişiye asgari ücret açlık sınırı üstündesin diyor (K1, 42).

Geçim Sıkıntısı, Borçlanma, Yardıma Muhtaç Olma

Deprem sonrasındaki düzen değişikliği, aile içine akrabaların dahil olması, günlerce dışarıda kalmaları gibi birçok nedenle katılımcılar geçim sıkıntısı içine girmişler yardıma muhtaç duruma düşmüşlerdir. Kadınlar yoksulluklarının ağırlığını bu süreçte daha net bir şekilde yaşamışlar ve hissetmişlerdir. Yaşadıkları geçim sıkıntısının haklı isyanını dile getirmişlerdir.

Bu müstakil evi bulduk bu müstakil evde bir tanıdığa ait yazlık evidir bize acıdığı için bize verdi. Zaten o yüzden yani en büyük sorun aslında barınma sorunu çok önemli bir şey benim için (K2, 34).

Kayınvalidem görümcemlerim falan köyden geldiler. İlk etapta kayınvalideler falan ikişer bizde kaldılar biz de beraber 3 yani bir ay bir buçuk ay falan beraber yaşadık. Bayağı kalabalık bir tanesi 5 birisi 3 yani gelen giden daha uzaktan köyden ziyarete gelenler de vardı yani gerçekten çok kötü bir süreçti ve işin kötü tarafı eşim çalışan 3 ay boyunca çalışmadı ve o kadar masraf gitmesi benim en çok zoruma giden şey buydu. Ben mecbur doğalgazı hepsini açmak zorundaydım ve evim o kadar ki soğuktu ya ve beratta daha küçüğünü ben kendi oturduğum odada bile oturma odasında ayrıca soba da yapmak zorundaydım. OHAL ilan edilmesine rağmen kalkıp 3 ay boyunca fatura sözde kesilmemesi gerekiyordu. Size yemin ederim ben o 3 ay hani değil 3 ayda bitmeden fatura tekrar geldi bize sadece 10.000 tek faturalara verdim. OHAL ilan edildi değil mi? eczanede ilaç almamız ücretsiz olması gerekirken ilaç da aldım (K3, 34).

Para biriktirmeyi... Dışarıda kaldım çünkü çok zoruma gidiyordu. Eltilerime muhtaç oldum, görümceme muhtaç oldum. Ablama muhtaç oldum. Bir kuruşunu bile biriktirmeyi düşündüm. Yani tekrardan böyle bir şey bir ihtimal olursa dışarıda kalmalar tedbirli olmam gerekiyor (K14, 26).

Ev, İş, Eşya Kaybı

Evi ağır hasarlı olan kadınlar evlerini, kullandıkları eşyaları, eşlerinin işlerini kaybetmişler ve bu kayıplar içinde yeniden düzen kurmak onlar için çok zorlayıcı olmuştur. K15 depremle değişen düzenini şu sözlerle ifade etmiştir:

Çok zor zamanlar geçirdim çünkü burada düzenim vardı, her şeyim her şekilde. Bir düzen çizmiştim, o düzende direkt gidiyorduk ondan sonra. Apar topar bir kalabalığa girdik. 7-8 aileyle beraber yaşamaya başladık. Sonra tek başımıza. Bir şekilde hayatta kalmaya başladık. Sonra eşim zaten kaza geçirmişti sakattı zar zor çalışıyordu eşim böyle olduğu için çok zorluklar çektim. Kirayı ödememeye başladım. Depremden sonra her şey allak bullak oldu. Her şey yani çocuklarım olsun, evim olsun zaten ev gitti. Can sağlığı olsun can kaldı ama ev gittikten sonra da eşim bu halde olduğu için bayağı bir zorluklar çektik yani (K15, 43).

Bu maddi sıkıntılara ek olarak evleri ağır hasarlı olan katılımcılar hiçbir eşyalarını alamadan evlerinden ayrılmak zorunda kaldıkları için çok zorlandıklarını, riskli de olsa evlerine girip eşyalarını çıkartabilmek için mücadele ettiklerini belirtmişlerdir. Bradley vd. (2021), kadınların ev içi sorumluluklarının artmasının yanı sıra özellikle düşük gelire sahip olmalarından dolayı kaybettikleri eşyalarını arama ve tehlike altında eşyalarını çıkarma gibi işlerden de sorumlu olduklarını ve bu durumun kadınların işlerini daha çok zorlaştırdığını bulmuştur.

Arada eve gidiyoruz bir şeyler çıkartalım diye zabıta geliyor hayır diyorlar çıkartamazsınız. Dedik bütün binadakiler çıkartmış biz tek kalmışız. Adam tamam diyor ki git içine girmeye çalışıyorum arkadan diğeri video çekiyor sorumlu biz değiliz gibisinden (K1, 42).

O eşyalarımı çıkarabildiğimi çıkarmaya çalıştım. Zabıta izin vermiyordu. Ben gittim torbaları koyup balkondan sarkıttım. Hani eşyam varsa ben niye gidip başkasına muhtaç olayım? Bunların hepsini ben yalnız başıma yaptım (K9, 42).

Çocukların Okulu Başlıyor

Deprem sonrasında okulların açılma süreci kadınlarda yeni bir endişeyi beraberinde getirmiştir. Özellikle ev değişikliği yapan kadınlar çocuklarının okul kaygısına düşmüştür. Tokilerden haber bekleyen K1 daha çıkmayan Toki evinin uzaklığından, çocuklarını okullarına nasıl göndereceğinden endişe duymaya başlamıştır.

Tokiler de uzak. Her hafta çocuğum için hastaneye gelecez. Bu çocukların okulları nasıl olacak? Okuluna devam etsin desem hangi parayla gönderecem. 2 binden aşağı olmaz servis parası oradan buraya. Tokiler Diyarbakır'ın köyünde Diyarbakır'a 20 km uzak düşüyor. Servis ücretsiz olması lazım siz çadırda ya da konteynırda yaşasaydınız ya da şeyde yurttta ha o zaman ücretsiz olacaktı öbür türlü olmuyormuş. O yardımı da alamadık (K1, 42).

Genel olarak deprem sonrası katılımcıların hayatlarında büyük değişimler yaşandığı barınma, maddi, psikolojik, eğitim ve aile ilişkileri gibi pek çok alanda ciddi sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu süreçte, yetkililerden ve yakın çevreden yeterli destek alamamaları durumlarını daha da zorlaştırmıştır.

4.3.3.3. Fiziksel ve Duygusal Tükenmişlik

Katılımcıların bazıları ise depremin psikolojik etkileri nedeniyle korku ve güvensizlik duyguları, yıkılma korkusu ve panik durumu gibi duygularla ev işleri yapmak istemediklerini belirtmişlerdir. Kadınlar fiziksel ve duygusal tükenmişlik yaşamışlardır. Bu durum sürekli yorgunluk ve isteksizlik haline neden olmuştur.

Yorgunluk ve İsteksizlik “Elim Gitmiyordu...”

Deprem anı ve beraberinde getirdiği olumsuz duygu ve yaşantılar kadınlarda tükenmişlik duygusu yaratmıştır. Kadınlar hiçbir şeye ellerini dahi sürmek istemediklerini günü bir şekilde geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Bir şekilde onların ifadesiyle yapmak zorunda oldukları ev işlerini yapmışlar ancak süreçte isteksizlik hâkim olmuştur. Yaşadıkları travma düşünüldüğünde kadınların da durmaya, dinlenmeye, sakinleşmeye ihtiyaçları olmuştur. Her şeye yetismeye, koşmaya çalışırken yorgun düşen bedenlerin isyanıdır bu.

İnan ki sana bir şey söyleyeyim kaç aya kadar elim varmıyor bir iş yapmaya yani ben ki temizlik hastası ben yapamıyordum. Hiçbir şeye elimi süremiyorum. Çok etkilendim. Çocuğum var kızım var onunla ilgileniyordum sadece. Mesela mutfığa gitseydim yemek bile yapmak istemiyorum (K7, 47).

Valla deprem anında ev bulup taşınmaya kadar zaten eşyalarımı toparlıyorum. Yani elim gitmiyordu, bir iş yapayım. Sadece yemek yapıyorduk oda ağır yemekler değil. Ben sanki ben değildim aylarca çocukların ihtiyaçlarını karşılıyordum. Ama böyle kahvaltılık türleri hazırlıyorduk. Yani özenerek yapamıyordum (K10, 44).

Ev işleri zor oldu depremden sonra. Hatta eltimin evinde elim hiç tutmadığı için bana niye hani iş yapmıyor sadece çocuklarıyla ilgileniyor diyorlardı. Mesela çocuklarım enfeksiyon kapıyor onları temiz tutmalıydım. Mesela bizim ev işlerini yapmıyor gibisinden elim iş tutmuyor. Psikolojim çok bozuktu (K14, 26).

Korku ve Panik

Kadınlarda deprem korkusu ağır basmış evlerinde durmaktan kaçınmışlar ve ölüm korkusunu hissettikten sonra her şey anlamsız gelmeye başlamıştır.

Şöyle depremden sonra evimize girdikten sonra şöyle söyleyeyim daha çok dışarıda zaman geçirmeye başladık biz. Hani deprem olur çocuklar onu

yaşamamış diye biz sürekli dışarıda vakit geçirmeye başladık. Çocuklarla birlikte bir şekilde eve girip yemeğimizi yiyip çıkıyorduk hep bu şekilde. Yani belki bu zamana kadar bile sürekli dışarıda geçiriyoruz (K8, 34).

Korku. Yani yapmak istemedim. Mesela iş konusunda bile çok böyle yapasım gelmedi de hep böyle bir ölüm korkusu girmeye başladı. Aman zaten yıkılacak var zaten öleceğiz gecesinde (K21, 39).

Genel olarak bakıldığında depremden sonra kadınların ev işleri yükü artmıştır. Yemek, bulaşık, temizlik gibi ev işleri kadının üstüne yüklenmiştir. Özellikle kalabalık ortamda yaşamak ve misafir ağırlamak kadınların iş yüklerinde artış yaratmıştır. Kadınların iş yüklerine ek olarak çocuk ve yaşlı bakımı da onları zorlamıştır. Kadınlar ev işlerine yoğunlaşmak zorunda kaldıkları için çocuklarına yeterince zaman ayıramamışlardır. Çocukların ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için kadınlar endişe duymuşlardır. Evlerinden ayrılmak zorunda kalan kadınlar yeni yaşadıkları yerlerin okula uzak olmasından ve servis tutacak maddi güce sahip olmamalarından dolayı çocuklarını yürüyerek okula götürüp getirmek zorunda kalmışlardır. Eşlerinin çalışmasından dolayı diğer tüm işler de kadınların üzerine kalmıştır. Tüm bu iş yükleri kadınları olumsuz etkilemiş bedenen ve ruhen tükenmişlik yaşamışlardır. Kadınlardan bazıları ise deprem sonrası korku, endişe, stres gibi psikolojik sorunlar yaşamışlar, evde durmak ve ev işi yapmak istememe gibi hisler yaşamışlardır. Tüm bu durumlar kadınların deprem öncesi var olan ev içi yükümlülüklerini daha da arttırmış kadınlar büyük zorluklarla baş etmek zorunda kalmışlardır.

4.3.4. Kadınların Depremden Sonra Aile İçi İlişkilerinin Etkilenme Durumu

Bu başlık altında katılımcıların deprem sonrası aile içi ilişkilerinin nasıl etkilendiği ele alınmıştır. Katılımcılar bu konuda iki farklı görüş bildirmişlerdir. Çalışmada depremde kadınların aile içi ilişkilerinin etkilene durumunun bulguları aile içi ilişkilerde farklı görüşleri ortaya çıkarmış kadınların bir kısmı için depremden sonra birlikte depremin etkilerini atlatmaktan ötürü eş ve akrabalarla bağların güçlenmiş, bazıları için ise tersi bir etkiyle eşleriyle ve diğer aile bireyleriyle sorunlar yaşanmıştır. Dal (2024), barınma alanlarındaki koşulların kötülüğü, ekonomik ve

psikolojik sıkıntıların aile ilişkilerinin etkilenmesine yol açtığını bulmuştur. Babuç ve Gökçe (2024)'ün bulgularına göre, deprem bazı aileler için yakınlaştırmacı bir güç oluştururken bazı ailelerde ise tersi şekilde mesafeyi ve çatışmayı arttırmacı bir etki yaratmıştır. Buna ek olarak Babuç ve Gökçe (2024), aile ve akrabalık bağlarının deprem sonrasındaki süreçte sosyal bir direnç unsuru oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgular araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Bu araştırmada da kadınların bazıları için eş ve akraba desteği katılımcılar için pozitif bir etki yaratmıştır. Aile bağlarının daha da güçlendiğini söyleyen katılımcılar ve aile ilişkilerinde çatışmalarla birlikte kopmalar yaşandığını belirten katılımcılar olmuştur.

4.3.4.1. Aile Bağlarının Güçlenmesi “Daha Çok Kenetlendik Birbirimize”

Kadınlardan bazıları depremden sonra birlikte zor zamanların üstesinden gelmeleri ve birbirlerini kaybetme korkusu yaşamalarından dolayı aile içindeki bağlarının daha da sıkılaştığını belirtmişlerdir.

Eş ve Çocuklarla Daha Sıkı Bağlar

Depremin zor koşullarını eşleriyle omuz omuza atlatan ve eşlerini ve çocuklarını kaybetme korkusu yaşayan kadınlar kendi çekirdek aileleriyle bağlarının daha çok güçlendiğini belirtmiştir.

Bir sürü zorluğu birlikte yaşadık eşimle çok çabaladık daha birbirimize bağlandık bu süreçte ailecek (K1, 42).

Eşimin bir de çocuklarımın kıymetini daha bi anladım. Hani ondan öncesi böyle bazen düşünürdüm niye çocuklar var hani niye bu eş? ben bunu çok dile getiriyordum isyan ediyordum arada ve o deprem anında eşim ve biz öyle derler 4 kolla bize sarıldı öyle çocuklarımı falan öyle yaptıktan sonra eşimin gerçekten kıymetini daha iyi anladım hayatın insanları yani bazı şeyler değişmeye başladı bakış açım değişti. Daha çok kenetlendik birbirimize. Çocuklarımla yaptığım her şeyde çok mutluyum (K3, 34).

Şöyle çocuklarımla alakalı daha sıkı bir bağ oluştu eşimle de öyle ölüm korkusu çünkü bizi derinden etkiledi ve biz deprem anında biz ölüyoruz dedik çünkü eşimle birbirimizle helalleştik. O duvarların yıkılışı gözle

görülür bir şekilde evin yıkıldığını görünce biz tamam dedik ölüyoruz. Çok şükür başımıza bir iş gelmedi birini kaybetmedik. Depremden sonra daha sıkı sıkı bağlandık birbirimize (K8, 34).

Valla biraz daha hani hayatın anlamını öğreniyorsun. Bir şeyin kıymetini daha iyi anlıyorsun. Evinin çocuklarının, eşinin, paranın. (K12, 45).

Eşim bize daha bağlı oldu. Önceden çalışmıyordu iki aydır çalışıyor daha bağlı. Artık şey yapamıyor. Eskisi gibi evde oturmuyor. Mesela hep böyle diyor çalışayım çabalayayım. Kimseye muhtaç olmayalım. Çünkü depremden önce deprem olduktan sonra biz çok yani parasızdık resmen ablam bana para veriyordu. Hiçbir şey yoktu (K14, 26).

Akrabalarla Aynı Acıyı Paylaşmak

Deprem anı ve sonrasında akrabalarla iç içe olmak, yakın temaslar kurmak, acıları ve zorlukları birlikte göğüslemek bazı kadınlar için akrabalık ilişkilerinin daha sıkı olmasını sağlamıştır. K11'in ifadesiyle 'kötülüklerden iyi sonuçlar çıkmıştır'.

Abimin evinde ne varsa onu kullandık bir şekilde idare ettik. Çok kalabalıktık. Birlikte yemek yapıyorduk yiyorduk. Benim bir ablamın durumu iyiydi o zafire falan alıp getirdi eve. Yani ne gerekiyorsa markete gidip de alıyorlardı. Ben bir şey almadım. Ailem olmasa ne yapardım bilmiyorum bize sahip çıktılar (K1, 42).

Yani dediğim gibi hocam böyle hep bir aradaydık. Yani böyle kaynaşma oldu böyle yakınlaşma yani güzel oldu aslında bazen kötülüklerden iyi sonuçlarda çıkabiliyor (K11, 38).

Kendi adıma söyleyeyim mi? Ben aileme daha da bir sıkı tutundum. Daha bir tutundum aileme. Daha bir onlarla zaman geçirmek istedim. Yaşayamadığım çocukluğumu, gençliğimi, onlara yapamadığım evlatlığı

yapmaya çalıştım zaten. Düşkün bir evladım ama daha bir sürekli üzerlerinde oldum (K21, 39).

4.3.4.2. Aile İçi Çatışmalar

Kadınlardan bazıları ise depremde sonra yaşanan zor koşullarda eşlerinden ve diğer aile üyelerinden destek alamadıkları ve depremin üzerlerinde yarattığı gerginlikten dolayı aile bağlarının zayıfladığını ifade etmişlerdir.

Eşle İlişki Sorunları

Deprem sonrasında eşleriyle aralarında kopukluk olduğunu söyleyen kadınlar bunu iki sebebe bağlayarak açıklamışlardır. Birincisi eşlerinden destek alamadıkları için yalnızlık duygusu yaşamaları ikincisi ise mahremiyetin kalmaması nedeniyle eşleriyle duygusal bağlarını kaybetmiş olmalarıdır.

Zor Zamanlarda Destek Alamamak “*hep diyorum sen bizi içerde bırakıp çekip gittin*”

Deprem kadınlar için çok zorlu bir süreç getirmiştir. Bu zorlu süreçte eşlerinde destek almamak kadınların eşlerine karşı tepki geliştirmesine yol açmıştır.

Eşimle pek bir o konuyla ilgili bir muhabatım olmadı çok iyi geçmedi (K4, 32).

Hani eşime karşı tepki aldım biraz niye? Çünkü bu süreçte hep beni yalnız bıraktığı için. O evindeki rahatsız özel bir çocuktur ya o kalkamıyor. Sen onu bırakıp tek gitsen bile o çocuk orada kalacak. Onu yaptığı için ona karşı çok tepkiliyim. Ben bayanım, sen erkeksin sen benden hani yeri geldiği zaman daha güçlüsün değil mi? hep diyorum sen bizi içeride bırakıp çıkıp gittin arkana dönüp bakmadın bile. Ben ona göre daha cahilim. Senin bana bunları demeni bekliyorum erkek olarak çünkü bayan erkeğe muhtaçtır. Sen bizim hayatımızdasın ama yok gibi bir şeysin hep yönetiyormuş gibi davranıyorsun ama hiçbir şey yapmıyorsun. Okula koş, hastaneye koş, hastaneye götür, raporları yenile, sondalarını ama yoruluyor musun? Ben de yardımcı olayım mı? demiyor (K9, 42).

Depremden sonra eşim biraz daha umursamaz bir tavra girdi yani sanki ben ona kötülük yapıyormuşum gibi. Hani bana uymayacağını sana uymayan şeyi bana uymadığı zaman sen yapmak istemiyorsan bende yapmak zorunda değilim gibisinden anlatıyorum ama anlamıyor dinlemiyor beni. O da tartışmaya gidiyor ve bu da nefrete dönüşüyor hani yavaş yavaş nefrete dönüşür. Valla çocuklarım var benim elime bakıyor. Bütün sorumlulukları benim üstümde. Eşimin sadece yaptığı şey para maddi. Öyle olmuyor işte (K13, 38).

Mahremiyetin Kaybı: Eşler Arasında Soğukluk

Deprem sonrasında kalabalık ev ortamlarında, yurttan yaşamak, deprem korkusu nedeniyle çocuklarla aynı odada kalmak eşler arasındaki fiziksel birlikteliği zorlaştırmıştır. Kadınlar bu nedenlerle eşleriyle aralarına soğukluk girdiğini belirtmişlerdir.

İnsan eşiyse yan yana yatamıyordu ki. Çünkü ha deprem oluyor ha böyle oluyor. Çok sıkıntılar çektik aile içinde de. Hani insan birbirinden soğuyor hani araya mesafe giriyor ya. Hala da sıkıntı yaşıyoruz. Hani şiddet falan yok yani biz kendimizi o hale getirmiyoruz. Getirsek olabilirdi. Eşim bana bağırınca ben susuyorum. Yani ben ilk evlendiğimden beri böyleyim mecbur çocuklar için katlanıyorsun. Mecbur katlanacağız. Ama bir yere kadar (K5, 45).

Şu açıdan söyleyeyim ister istemez eşimle hani beraber olamıyoruz. Çünkü hani deprem olacak şey olacak gibisinden. Karı koca ilişkisi olarak korkarak yatağa girmeye çalışıyoruz. Mesela o bizi etkiledi ister istemez aramızda soğukluk oluyor (K20, 35).

Aileden Destek Alamamak

Katılımcıların yaşadığı sorunlardan biri de aile ilişkilerinde karşılaştıkları problemler olmuştur. Katılımcılardan bazıları aile ilişkilerinde bazı aile üyelerinin zor

şartlarda onlara destek olmaması ve kalabalık ortamlarda yaşamanın getirdiği olumsuz durumlar nedeniyle aile ilişkilerinde olumsuz değişimler olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar evlerine giremedikleri için güvenli gördükleri akraba evlerine sığınmışlardır. Sığındıkları evlerde istenmediklerini, zor zamanlardan geçmenin sancılılarıyla baş etmeye çalışırken bir de bu kapılarda rahatsızlık hissettiklerini belirtmişlerdir. Karşılaştıkları olumsuz tavırlar kadınları daha da çok etkilemiştir. Bazı katılımcılara ise bekledikleri kapılar hiç açılmamış kötü zamanlarında destek alamamanın üzüntüsünü hissetmişlerdir. Bu durum aile içi ilişkilerde kırılmalara yol açmıştır. Katılımcılar deprem sonrasında yakın çevrenin desteğini alamamaları nedeniyle, güven kaybı yaşadıklarını, yalnızlık hissettiklerini ve insanlarla aralarına mesafe koyma ihtiyacı duyduklarını dile getirmişlerdir.

Kaynanam işte şehir içi olduğu için ona daha çok ihtiyacımız oldu ona geçtik orada da bayağı sorun yaşadık. Hiç haberimiz olmadan bizden rahatsız oluyorlarmış yani biz hiç böyle şeyleri de beklemiyorduk zaten biz yıkılmıştık sadece tutunmaya onu bile bize çok gördüler...Kaynanamların bizi evde istememesi beni çok etkiledi. Sonuçta zor durumdaydık onların çocuklarıydık. Bu nedenle onlarla aramıza soğukluk girdi (K2, 34).

Hepsini sildim hepsini hepsini sildim. Akraba yok yabancından sana akraba olur. Aileden yok (K6, 28).

Uzaklaştım ben. Bir de o anda dostunu düşmanını tanıyorsun o anda dostunu düşmanını tanıdığın için uzaklaşıyorsun (K7, 47).

Biraz mesafeli oldu. Yani katı değilim böyle daha mesafe koymayı biliyorum artık. Çünkü öyle bir zamandan geçiriyorsun ve sana destek olmuyor. Herkes kendi hayatından sorumludur. Mesafe koyulması gereken insana koydum (K9, 42).

Dostlarımla düşmanlarım daha çok tanımış oldum. Öyle ablamın bile bana yardımcı olmayacağını, bana kol kanat gelmeyeceğini anlamış oldum. Yani kimse o durumda kimse sana elini uzatmıyor. Ya gel bizim evde kal 1-2 ay

kal bir kendini toparlarsın, şey yaparsın diye hiç kimse bana demedi (K14, 26).

Soğukluk oldu biraz aslında yani herkesin yüzünü gördükten sonra insan biraz kendini çekiyor. Onlar aileden çekiyor, açık ve net. Çünkü zor zamanlarda insan bir aile kenetlenmezse. Ondan sonrası biraz zor olur. Tek başıma şu anda depremde yaşadığım tektim kim vardı? Allah vardı. Şu anda da Allah'ın varsa yeterli benim için (K15, 43).

İnsan gerçekten iyisini de kötüsünü anlıyor ya insanın, yani akrabayı da anladım, düşmanımı da anladım, dostumu da anladım. Eşimin akrabası, kayınvalidem, hiç çağırmadı ben 3 ay yurttta kaldım. Onlar da apartmanda 4 oda 2 kişiler evde bir kaynanam bir kayınpederim beni çağırrsa e ben namuslu bir gelinim senin ne işin var onca erkeğin içinde onca şeyin içinde kızım gel, ben ne yiyorum sen de onu ye. Çağırmadılar bizde hiç gitmedik zaten (K16, 40).

Her konuda evsiz kaldık, dışarıda kaldık, orada burada kaldık. Nasıl söyleyeyim? Yani onun bunun suratını çektik. Kaldığımız yerler çok memnun değildi. Baya herkesten uzaklaştık. Öyle söyleyebilirim çünkü kimse bize bir el açmadı, açmadı bayağı uzak kaldık. Sonradan çok şükür bir ev bulup çıkabildik (K17, 31).

Çok insan eledim, elemem gereken insanlar vardı çünkü dediğim gibi işi pisliğine döken de oldu yanımda olanlar da oldu arkadaş kaybetme meraklısı değilim. Aksine kazanma taraftarıyım. Anlaşılabildiğim kadarıyla da kendimi anlatmaya da çalışıyorum. İnsanlar belli oluyor (K21, 39).

Kalabalık Yaşamın Etkileri “çok değişim oldu herkesin gerçek yüzünü gördüm”

Kadınlar akrabalarla bir arada yaşamanın herkesi daha iyi tanımlarına sebep olduğunu, o durumda bile kendilerine yapılan olumsuz davranışların ve arada meydana gelen gerginliklerin ilişkileri kopardığını belirtmiştir.

Çok değişim oldu herkesin gerçek yüzünü gördüm. Yani artık herkes farklı olmaya başladı. Hanenin içinde kaldığın zaman zaten insan birbirini tanıma sürecine giriyorsun ister istemez kimin ne olduğunu daha iyi anlıyorsun. Herkesin sana karşı tavırları farklı olabiliyor ister istemez gerginlik onlar da gergin ben de gerginim yani ben de iyi değilim onlar da iyi de onları da anlamaya çalışıyorum (K4, 32).

Aile evet baya hepimiz çok etkilenmiştik yani hep depremden bahsediyorduk psikolojimiz bozuluyordu, hepimiz gergindik. Gerginliğimizi birbirimizden çıkarıyorduk (K19, 49).

Sonuç olarak katılımcıların bir kısmı depremde ailesini kaybetme korkusu yaşamış, bu süreçte ailecek zor zamanlardan geçmişler ve zorluklarla ele ele mücadele etmişlerdir. Aile içi iletişim ve dayanışmanın artması, aile birliğinin önemini fark edilmesi aile içi bağları daha çok güçlendirmiş, özellikle çocuklarla ve eşleriyle aralarındaki bağ daha da kuvvetlenmiştir. Ancak bazı katılımcılar için bu süreç farklı işlemiştir. Deprem sonrasında ailelerin psikolojilerinin olumsuz etkilenmesi, gerginlik, endişe ve çatışmalara ek olarak maddi zorluklar ve kayıpların yaşanması bazı kadınlar için aile içi ilişkileri zorlaştırmıştır. Kadınların yaşanan bu zor günlerde eşlerinden ya da yakın çevre ve akrabalarından yeterli desteği alamamış olmaları ve birçok şeyle tek başlarına mücadele etmek zorunda kalmaları aile bağlarını zayıflatmıştır. Bu bağlamda depremin aile içi ilişkiler ekseninde bazı aileler için pozitif bazıları için ise negatif etkileri olduğu söylenebilir.

4.3.5. Kadınların Depremde Yaşadıkları Travmayı Atlatabilme Durumu

Bu başlık altında katılımcıların depremin üzerlerinde bıraktığı olumsuz etkiyi psikolojik olarak atlatma durumları ve psikolojik destek alma durumları incelenmiştir.

4.3.5.1. “Atlatabadım...”

Deprem sonrası korku, kaygı, stres gibi psikolojik sorunlar yaşanmıştır. Katılımcılar, özellikle çocukların psikolojisinin bozulduğunu, evlerine girmekten ve asansöre binmekten korktuklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğu depremin psikolojik etkileriyle mücadeleye devam ettiklerini ve depremin olumsuz etkilerini atlatamadıklarını belirtmiştir. Cengiz ve Peker (2023), kadınların depresyon düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Benzer sonuçlar Uzak ve Zubaroğlu Yanardağ (2024)'ün çalışmasında da ortaya çıkmış olup kadınların ($x=26,91$) deprem sonrası travmatik stres düzeylerinin erkeklere ($x=18,62$) göre yüksek olduğu görülmüştür. Ak ve Uyurdağ (2024), depremin psikolojik etkilerinin kadınlar üzerinde hala devam ettiği sonucuna ulaşmışlardır (s. 149). Bu araştırmada da kadınların çoğunun depremin travmatik etkilerini atlatamadıkları ve hala korkuyla yaşadıkları bulunmuştur.

“Nasıl atlatabilirim ki?”

Bazı katılımcılar için depremin getirdiği olumsuzluklar devam etmektedir. Devam eden bu olumsuzluklar depremi unutturmayan gerçekler olarak kadınların hayatını sarmıştır. K1 ve K2 depremde evlerini kaybetmişler ve hala da barınma sorunları ve beraberinde getirdiği zorluklarla mücadele içinde yaşamlarını sürdürmektedirler.

Hayır hala da atlatabilmiş değilim. Aklıma geldikçe yaşadıklarımız kötü oluyorum. Bir de hala yerleşemedik ki hala depremin sorunlarıyla uğraşıyoruz. Tokiyi bekliyoruz çocukların okulunu düşünüyorum hala da mücadelemiz devam ediyor. Zaten şimdi cadde üstündedir evimiz. İlk eve geldiğimde kaç aya kadar uyum sağlayamadık hep zıpladık deprem oldu araba geçiyor bile titreşim diyor. Hala hep beraber bir odada yatıyoruz (K1, 42).

Hayır atlatamadım. Nasıl atlatabilirim ki? Depremden sonra da sıkıntılarımız devam etti. Ev bulmaya çalıştık. Çocukların okulu vardı onu düşünüyordum. Aylarca kayınvalidemde kaldık istenmedik, ev bulamadık. Sorunlar devam etti. Hala korkuyoruz (K2, 34).

Geçmeyen Korku “hala içimizde kalan şeyler var”

Depremimin ardından kadınlarda panik, korku, endişe duyguları ağır basmıştır. Depremi yeniden yaşama endişesi kadınların tedirginlik içerisinde bocalamalarına yol açmıştır. Yaşadıklarını bir türlü unutamayan kadınlar tekrar deprem olacak kaygısı ve çocuklarına bir şey olacağı endişesiyle günlerini geçirmektedir. Kadınlar korktukları için çocuklarını hala yanlarında uyuttuklarını, hala deprem mi oluyor endişesi duyduklarını belirtmişlerdir. Bu korkuyla evlerine girememişler kaldıkları yerlerde rahat hissetmemişler bu ikilem içerisinde yaşamışlardır. Kadınlar depreme dair korkularını aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir.

Atlatamadım yani en ufak bir deprem hani olmuş ve olacak dediği an tekrar o stresi yaşıyorum. Hani ben normalde biraz panik bir insanım. Yani ben evet sakinleşmeye çalışıyorum ama elimde olan bir şey değil o kesinlikle (K3, 34).

Hayır hala da düşünmüyorum bu etki hala devam ediyor. Kafam hep depreme gidiyor. Evimiz az hasarlı olmasına rağmen hâlâ o korku var olur mu tekrar diye endişeliyim çocuklar için endişeliyim ve tekrar o sefaleti çekecek miyim ister istemez (K4, 32).

Hayır hala atlatmamışım. Atamadım yatarken o korkuyla yatıyorum çocuklarım büyümüş ama kucağımda yatırıyorum. Hani düşünün bazayı birleştirmişim ortada yatıyorum bana yakın olsunlar diye (K6, 28).

Valla psikolojim o zamandan beri bozuk hala devam ediyor. Çünkü sürekli deprem korkusuyla yaşıyorum devam ediyor bende (K7, 47).

Yani endişelerim oluyordu. Hani ne olacak? Evet hani hasar alır mı yıkılır mı o konuda hani biraz korkuyordum, endişelerim vardı... Yani korku hala var. Onun dışında hani ne hissettiğini tam olarak söyleyemiyorsun. Anlatamıyorsun çok şey yapamıyorsun. Hala içinizde kalan şeyler var (K11, 38).

Tam olarak düşünmüyorum çünkü hala daha korku içimde var. Psikolojik destek almadım ama ondan sonra sanki psikiyatri ilaçları kullandım. Birkaç

tane kullandım, ondan sonra kendimi toparlamaya çalıştım. Tamam, az kullandım ama bıraktıktan sonra biraz sinirlilik biraz şey yaptı (K20, 35).

Duygusal ve Davranışsal Yansımalar “gece 3’e kadar yatamıyorum”

Depremin travmatik etkileri kadınların yaşamlarında çeşitli duygusal yansımalar ve tepkiler oluşturmuştur. Gece uyku problemleri, sürekli lambaya bakma, elektriklerin kesilmesiyle gelen deprem endişesi, deprem gecesini hatırlayamama, depremin rüyalara yansımaları gibi birçok duygusal ve davranışsal yansımalar oluşmuştur kadınlarda. Katılımcıların yaşadığı psikolojik sorunların yansımaları bazı katılımcılar için uyku problemleri olarak yansımıştır. Depremin gece gerçekleşmiş olmasının bunun üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Uyursam ve yine deprem olursa ve sevdiklerimi koruyamazsam endişesi kadınlarda bu tür psikolojik etkilere yol açmıştır.

Hayır atamıyorum mesela çoğu şeyi o gece hatırlamıyorum o kadar etkisinde kaldım ki hatırlamıyorum (K7, 47).

Psikolojim çok bozuldu. Mesela aylarca bu eve girinceye kadar müstakil eve taşındım. Orada rahatlıkla uyuyorum. Mesela bir kat üstte bile olsa abim gil de bile uyuyamam korku var bende hala korku devam ediyor (K10, 44).

Hayır, sürekli lambaya bakıyorum, mesela gece saat üçe kadar yatamıyorum. Televizyonu açıp izliyorum, çocuklarıma bakıyorum bir şey olursa ya deprem olursa ya çocuklarımla ölürse diye televizyona bakıyorum, çocuklarıma bakıyorum, telefona bakıyorum, o şekil saat üçe kadar üçten sonra bir bakıyorum ezan okundu ezan okuduktan namaz kılıyorum. Namazdan sonra artık yavaş yavaş uyumaya başlıyorum. (K14, 26).

Ben hala atlatamadım, yemin ederim. Elektrikler gidip geliyor ya diyorum yine deprem mi olacak hala korkuyla yaşıyorum (K16, 40).

Hayır hala da atlatmamışım. Gerçekten atlatamıyorsun hâlâ da o anı böyle şey gibi gözümün önünde sürekli geliyor. Rüyalarıma bile giriyor. O anı hiç

herhalde ömrüm boyunca unutamayacağım, hala devam ediyor etkisi (K18, 33).

Atlatamamışım. Her gece aklımda her gece sanki olacakmış gibi öyle her gece aklıma geliyor. Yani hep hazırlıklıyım. Yani böyle sanki olacakmış gibi. Hâlâ endişe duyuyorum (K19, 49).

Sorun şöyle, uyumaya çok korkuyorum mesela o günden beri sanki ev sallanıyormuş gibi ne bileyim durup dururken lambaya bakıyorum. Yani psikolojik olarak biraz fazla etkiledi. Hala da devam ediyor zaten hani bazen gece uyuduğumda aniden irkilip uyanıyorum bilmiyorum, sanki hala sallanıyoruz gibi (K20, 35).

Depremi Çocuklar Üzerindeki Etkisi “çocuklarımda ... korku başladı”

Kadınlar depremin kendi üzerlerinde bıraktığı psikolojik etkinin yanı sıra çocuklarının yaşadığı korkudan dolayı da sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Çocuklarımda ciddi durumda korku başladı. Eve girememe, sürekli anne deprem olacak mı deprem oluyor sürekli bunlar hep tetikteydi. Bende korkuyorum ama çocuklarıma karşı şöyle korkumu yansıtmamaya çalışıyorum ama elimde olmayan sebeplerden dolayı stresi yaşıyorum. Çocuklarımda stresi, evin stresi derken büyük korkuyla çocuklarıma özellikle korumaya çalışıyordum (K8, 34).

Benim oğlum etkilendi binaya girmek istemiyordu. 3. evim asansörlüydü asansöre binmiyordu oğlum diyordu ya deprem olursa (K9, 42).

Bir Kadınlık Endişesi “banyoda depreme yakalanmak”

Kadınların bazıları tekrar deprem olması durumunda banyoda kıyafetleri olmaksızın yakalanmaktan korktukları için özellikle banyoya girerken tedirginlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucudur. Kadın bedeni üzerindeki toplumsal baskıdan dolayı kadınlar canlarını kaybetmekten değil de giyinik olmayacakları için endişe duymaktadırlar.

Mesela banyoda ya olursa ben böyle kalırsam o korkuyla sürekli ben öyle acele acele banyo yapıyorum ki ya bir şey olursa ben böyle kalırsam (K18, 33).

Mesela duşa girdiğim zaman rahat duşa giremiyorum. Bir an önce duş alıp çıkmam gerekiyormuş gibi giyinip elbiselerimi değiştirmek bile korkarak. Hani bir an önce üstümü giyip değişeyim sanki 5 dakika sonra deprem olacakmış gibi. Evet, o korku geçmedi (K20, 35).

Örnek vereyim, bir banyoya girerken bile oğluma diyordum ki kapıda dur. Yani korkuyla her an hani ölümden değil, o durumda insan şeyini düşünüyor. Yani ar mı diyeyim namus mu diyeyim artık yoksa ölüm korkusu değil (K21, 39).

4.3.5.2. “Atlattığımı düşünüyorum”

Bazı kadınlar çok fazla zorluk yaşadıklarını ancak artık kendilerini bir şekilde topladıklarını söylemişlerdir.

Kaderci ve Sakin Yaklaşım

Depreme ve ölüme dini inançları doğrultusunda kader inancıyla bakan kadınlar depremin ve ölümün önüne geçilemeyeceğini bu nedenle korku duymanın anlamsız olduğunu belirtmiştir. Ünüvar ve Özmete (2023), kadınların normal zamanda yaşadıkları sosyal eşitsizliklerin depremde daha fazla sorun yaşamalarına neden olduğu ve bireylerin dini inançlarıyla kendilerini daha güçlü hissettikleri bulunmuştur. Bu araştırmada da benzer şekilde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kadınların deprem deneyimlerini arttırdığı ve dine bağlı kader inancının deprem travmasını atlatmakta pozitif etki yarattığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Bende hiçbir süreci etki bırakmadı. Gayet rahattım sakindim. Ben biraz kaderci olduğum için yani şimdi şöyle söyledim hani. Yani o bir süreçti. Allah o anda bize bazı şeyleri yaşattı ve gösterdi. Ben kaderciyim yani sakın olmam gerektiğini ve zaten tevekkül edince ya da iman ettiğin zaman inandığın zaman hiçbir şey sana zarar vermez (K13, 38).

“Şükür iyiyim artık”

Yeni bir düzen oluşturmuş olmak, deprem dönemindeki zorlukları atlatabilmek ve artık depreme karşı daha hazırlıklı olmak kadınların rahatlamasını sağlamış kadınlara daha güçlü olduklarını hissettirmiştir.

Bir tık attık çok şükür. Arkadaşlarla konuştuk paylaştık derdimizi. Çok çok üzüldük ben 3 gün yemek yemedim. Komşularımı da kaybetmiştim 5 kişi. Midem bulanıyordu. İnsanlarımız gitti yazık. Çok zor şeyler yaşadık ama şükür iyiyim artık (K5, 45).

Şu anda atlatabildiğimi düşünüyorum. Yani ben değil karşıdaki kişiler atlattığımı düşünüyor söylediler. Hani ben kendi çapımca bir şeyleri yani atlatıp atmadığımız insan çok emin olmuyor. Ben yani aylarca kızımın peşinde koştum. Ben onun için çocuklarım için. Her şekilde kızımın kanatlarımın altına alabildim (K15, 43).

Evet, biraz daha güçlüyüm, daha rahatladığımı düşünüyorum. Çünkü eğer o kadar zorluğu atlatabildiysem geride evet Allah korusun en ufak bir şeye de hazırlıklıyız artık ya en azından daha temkinliyiz diyebilirim (K21, 39).

4.3.5.3. Kadınların Psikolojik Destek Alma Durumu

Kadınların yarından fazlası depremden sonra yaşam mücadelesi içerisinde koştururken kendi ruh sağlıkları üzerine düşünmeye ve sorunlarını çözmeye yönelik herhangi bir girişimde bulunmamışlar bu anlamda hiçbir destek almamışlardır. Kadın Koalisyonu ve Kadına Özgürlük ve Eşitlik Derneği (KÖVED)’in çalışmasında da sağlık ihtiyacı ön plana çıkmış, kadınların %56,8’i sağlık desteği istemiş ve bu talebin %48,9’u psikolojik destek olmuştur (s.13). Katılımcıların yaşadıkları travmayı atlatamama durumuna bakıldığında katılımcıların psikolojik desteğe olan ihtiyaçlarının yüksek olduğu söylenebilir. Max Neef’in ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında ele alındığında “yaşamı sürdürebilme” kategorilerinden ‘sahip olma’ kategorisinde (yiyecek, barınma, iş) kalan kadınlar ‘varoluşsal’ kategoriye ihmal etmişler zihinsel sağlık ve uyum konusunda çaba sarf edememişlerdir. Bu durum

toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bağlamında ele alındığında kadınların bakım verme, artan iş yükü, ev içi sorumluluklar gibi alanlarda verdikleri çabalar kadınların kendilerinden önce başkalarını düşünme önceliği kadınların deprem travmalarını atlatabilmelerini güçleştirmiştir.

“Dinleyenin yok ifade edemiyorsun”

Bir uzmandan psikolojik destek almayan kadınlardan bazıları yaşadıkları sorunları arkadaş, komşu gibi kişilerle konuşabildiklerini diğerleri ise hiç kimseye paylaşamadıklarını söylemiştir.

Hanenin içinde yani konuşabilecek hani anlatabilecek biri olmadı. İfade edecek dinleyeni yok ifade edemiyorsun. Öyle bir destek almadım. Kendi kendime ayakta durmaya çalıştım yapacağım bir şey yoktu çocuklarıma bakmak zorundaydım (K4, 32).

Duygularımızı paylaşırsak bizimle dalga geçiyorlar o da koz olarak kullanıyorlar. Kendi kendime baş ettim kendi kendime hadi dirildim yıkıldım öldüm bir daha dirildim bir daha (K6, 28).

Mesela eşimle artık size nasıl diyeyim o adam okuldan geliyor yorgun ve ben ona kalkıp dertlerimi anlatsam daha çok kafası şişiyor. Çoluk çocukla uğraşıyorum. O kendine işlerini yapıyor, kendimize bir vakit ayıracak durumumuz bile yok inan. O yüzden de kendi duygularımı paylaşamıyorum (K16, 40).

“Psikoloğa gittim”

Kadınlardan çok azı bir uzmandan psikolojik destek aldığını söylemiştir. Bir uzmandan psikolojik destek alan kadınlar süreçlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Bir senedir psikolojik destek alıyorum. Çocuğumda yeni yeni biz atlattık zannettik ama çocuğumla alakalı korkusunu maalesef atlatamadı bu tekrardan nüksetti korkusu 3-4 aydır da çocuğumla alakalı psikolojik destek alıyoruz ama benim bir senedir yani depremden sonra 3 ay sonra ben almaya başladım geçer dedim geçmedi geçer dedim geçmedi (K8, 34).

Ben psikoloğa gittim. Hani çevre olarak kimse yoktu. Maalesef çocuklara ben bazen bağıırıyordum. Nasıl bağıırıyordum çocuklar sanki öfkemi onlardan boşaltmak istiyordum. Hani sizin yüzünüzden hani yüzlerine karşı diyemiyorum ama içimden diyordum onlar olmasa ben bu pozisyonda olmazdım. Ben tek başımaydım, çıkar giderdim her yerde barına bilirdim. Ondan dolayı psikoloğa gittim. Hani onlara yansıtmamak için gittim (K9, 42).

Yok çünkü ondan sonra epilepsi başladı. Nöbetlerim başladı. Bir de zaten bende önce de panik atak vardı. Ailemde de var. Ondan sonra devam etti. Çocuklarıma da yansıyor. Yani 1-2 sefer psikoloğa gittim ama çok işe yaramadı. İlaç sürekli ilaç veriyorlar. Ben de ilaç kullanmak istemiyorum. 3 tane çocuğum var, onlarla kullanma taraftarı değilim. Epilepsi ilaçları bile verdiler, kullanmıyorum (K17, 31).

Genel olarak kadınların yarından fazlası hala yaşadıkları travmayı atlatamamıştır. Kadınlarda deprem korkusu hala devam etmekte, gece uyumakta güçlük ve sürekli tetikte olma davranışları devam etmektedir. Özellikle çocuklarının etkilenmesinden dolayı kadınlar çocukların korkularıyla da mücadele ediyorlar. Depremin yarattığı olumsuz etkilerin hala devam ediyor olması (barınacak yer, çocukların okul durumu, maddi sıkıntılar) kadınların yaşadıklarının canlı kalmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda kadınların deprem sonrasında ağır ve zorlayıcı süreçlerden geçmeleri, üstlerine yüklenen sorumluluklar, bakım verdikleri kişilerin ruh ve beden sağlığını öncelik olarak kabul etmeleri gibi nedenlerle yaşadıkları psikolojik sorunların üstesinden gelmelerini güçleştirmektedir. Kadınların herhangi bir psikolojik destek alamamaları kişilerin yaşadıkları travmayla kendi başlarına mücadele etmek zorunda kalmalarına yol açmaktadır. Bu da yine depremin psikolojik etkileriyle mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

4.3.6. Kadınların Depremden Sonra Sosyal Çevre Ve Yaşantısında Yaşanan Değişimler

Bu başlık altında depremin kadınların sosyal çevre ve yaşantısı üzerindeki etkilere dair bilgiler verilmiştir. Deprem insanların hayatında kırılmalar yaratmıştır. Depremden sonra kadınlar sosyal çevre ve yaşantısına dair olumlu ya da olumsuz çizgiler çekmiştir. Deprem anı ve sonrasında yaşadıkları durumlar bunda etkili olmuştur. Zor zamanlarında kimlerin yanında olduğu ya da olmadığı sosyal ilişkilerini belirlemiştir. Katılımcıların üçü sosyal hayatların da hiçbir değişikliğin olmadığını, 18'i ise çeşitli nedenlerle sosyal çevre ve yaşantılarının pozitif ya da negatif yönde değiştiğini ifade etmişlerdir.

4.3.6.1. Yaşam Alanı Değişikliği

Bazı katılımcılar ise evlerini değiştirdikleri için komşularından uzaklaşmak zorunda kaldıklarını ve yeni çevre oluşturmakta zorlandıklarını söylemişlerdir.

Yıkılan evimde komşularım vardı en azından birbirimize gelip gidiyorduk konuşuyorduk. Şimdi ev değiştirdik kimseyi tanımıyorum. Öyle değişti işte (K1, 42).

Evim yıkıldı. Müstakil eve taşındım. Yıllarca orada oturmuştum. Eşim de yanımda olmayınca bir sıkıntım bir ihtiyacım olsa komşulara esnafa gidebiliyordum. Bazen borç bile aldığım oldu. Ama şimdi kimse yok (K10, 44).

4.3.6.2. Sosyal Çevre ve Yaşantının Kısıtlanması

Kadınlar deprem korkusunun devam etmesi, yüksek katlara çıkma endişesi, çocuklarını bir yere bırakıp gitmekten kaygı duyma gibi nedenlerle sosyal yaşantılarının kısıtlandığını dile getirmişlerdir.

Deprem Korkusu “misafirliğe artık gitmiyorum”

Yeniden deprem olacak endişesi kadınların sosyal çevrelerinden uzaklaşmasına ve yalnızlaşmasına bir etken olmuştur. Genellikle evlerde bir araya gelen kadınlar depremden sonra yüksek katlara çıkma endişesi ve çocuklarını

kurtaramama korkusuyla arkadaşlarıyla görüşemediğini ifade etmişlerdir. K8 bu konudaki yaşantısını şu sözlerle anlatmıştır:

Çok fazla değişim oldu. En basit örnek şu bir misafirliğe artık gitmiyorum yüksek kat olmasından kaynaklı o esnada deprem olursa ben dördüncü kattan nasıl aşağı inerim çocuklarımı nasıl toparlayıp aşağı inerim düşüncesi var. İlişkide tabii ki de arkadaşlarımla görüşemiyorum. Dışarıda görüşelim diyoruz ama o da çocuğun okuludur çocuklardan dolayı fazla dışarıda görüşemiyoruz. Bu sefer kısıtlamalar gelmeye başladı sosyal hayatıma (K8, 34).

Çocuklarını Bırakmaktan Kaygı Duyma

Kadınların bakım yükümlülüğü deprem sonrası sosyal ilişkilerde de kendini göstermektedir. Depremden önce kısa süreli de olsa yalnız vakit geçirebilen kadınlar depremden sonra çocukları olmaksızın hiçbir yere gidemediklerini ve kendilerine özel vakit ayıramadıklarını belirtmişlerdir.

Çevremde, yani dışarıya çıktığında çocuklarımı evde bırakamam mesela. Artık bireysel vakit geçinemiyorum yani bazen mesela çıkardım mesela bir markete inerdim çocuklar içeride kalsın da ben zaten 5 dakika gidip geleyim ama şu anda öyle değilim. Nereye gitsek beraber gidiyoruz, beraber çıkıyoruz. Bu anlamda sosyal hayatımda kısıtlama oldu (K18, 33).

Sosyal çevrem çok değişmedi ama artık çocukları evde bırakıp dışarı çıkamıyorum bi komşuya dahi gidemiyorum (K19, 49).

4.3.6.3. Pozitif Değişimler

Katılımcıların bazıları için sosyal çevre ve yaşantılarındaki değişim olumlu yönde olmuş, aile ve akraba bağları güçlenmiş ve arkadaşlıkları değer kazanmıştır. Ortak zorlukları aşma deneyimi birlikteliği arttırmıştır.

Hani o ölüm korkusu yaşadık ya orada bir arada kalındı o zorluğu birlikte atlattım ki hep beraber atlattığımız için gerçekten aile bağı benim için daha arttı (K3, 34).

Arkadaşlarımla daha yakın oldum. Çünkü evin içinde beni dinleyen anlayan yoktu. Dertlerimi sıkıntılarımı arkadaşlarımla paylaştım. Kendimi onlara ifade ederek biraz da olsa rahatladım. En azından beni dinlediler (K4, 32).

Arkadaşlar yani belli başlı 1-2 tane böyle 25-30 yılı aşkın, 2 tane arkadaşım var. Onlar her daim yanındadır. Hala da yanımdalar. Onlar bana destek oldular bayağı yani o süreci 2 haftalık süreci bayağı geçtik (K13, 38).

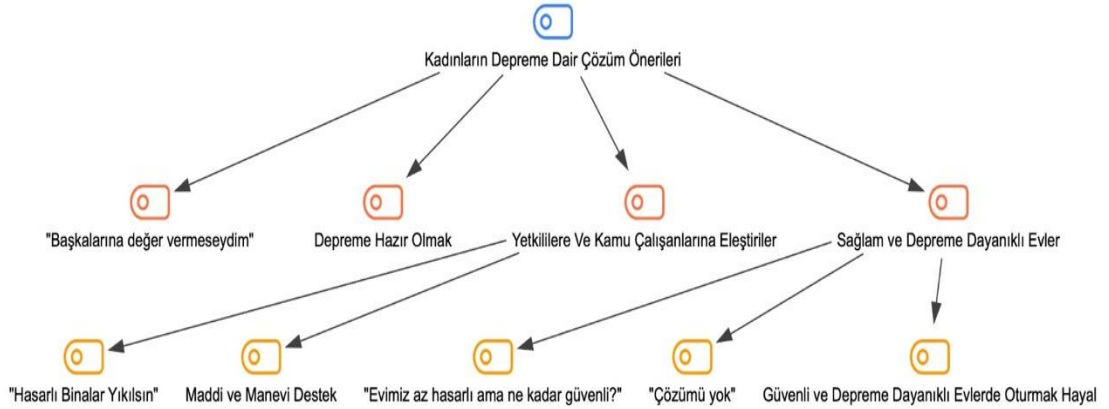
Ya sosyal çevremde mesela ilk Diyarbakır'a geldiğimizde evde fazla durmuyorduk. Arkadaş grubumuz var toplanıyorduk hep beraber kalıyorduk. Akşama kadar eşimiz işten gelene kadar hep beraber orada kalıyorduk ama mesela bugün bende toplanıyorduk. Yarın diğerinde toplanıyorduk o şekilde bile yani bu korkuyu üzerimizden biraz atmak zor oluyor. Birliktelik öyle söyleyeyim (K20, 35).

Sonuç olarak ev değişikliği yapan bazı katılımcılar komşularından ve sosyal çevrelerinden uzaklaşmış, yeni insanlarla tanışma ve ilişki kurma konusunda zorlanmışlardır. Kadınlardan bazıları ise deprem sonrasında insanların gerçek yüzlerini görmeleri, yakın akraba ve arkadaşlarının dahi yanlarında olmamaları gibi nedenlerle insanlara daha mesafeli ve seçici davranmaya başlamışlar ve yalnız kalmayı tercih etmişlerdir. Bazıları deprem korkusu nedeniyle sosyal hayatlarında kısıtlamalar yaşamışlar ve bu korku nedeniyle çocuklarıyla birlikte hareket etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum sosyal hayattan izole olmalarına yol açmıştır. Kadınların bir kısmı ortak zorlukları birlikte göğüsledikleri için aile ve arkadaşlarına daha çok bağlanmış, ilişkileri güç kazanmıştır.

4.4. Kadınların Depreme Dair Çözüm Önerileri

Bu başlık altında kadınları depreme dair çözüm önerileri incelenmiştir. Verilen cevaplar arasında katılımcıların çözüm önerileri, beklentileri, hayalleri, umutsuzlukları ve eleştirileri yer almaktadır.

Şekil 5: Depreme Dair Çözüm Önerileri Temasının Kodları ve Alt Kodları

4.4.1. Depreme Hazır Olmak

Katılımcılar afet hazırlığı yapmanın önemine vurgu yapmışlardır. 6 Şubat depremi öncesinde afet eğitimleri almamaları ve depreme hazırlıksız yakalanmaları nedeniyle zorluklar yaşadıklarını, kıyafet, çocukların bez ve maması, su, kadınların kişisel gereksinimleri, ilaçlar gibi ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını belirtmişlerdir. Kadınlar deneyimleri doğrultusunda bu ihtiyaçları öncelikli kabul ederek deprem çantası hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Kendi çabamla nasıl yapabilirim nasıl edebilirim valiz hazırladım mesela kapının önünde bir valizim var ama depremden önce öyle bir valizim yoktu. Kendimi es geçerek çocuklarım için bunu aldım mı bunu almadım mı sürekli bunları zaten düşünme düşünme kapımın önü doldu öyle söyleyeyim. Çünkü o anda hazırlıksız olduğumuz için çok fazla etkilendim (K8, 34).

Aslında her evde mutlaka bir deprem çantasının olması gerekiyor. Bunu biliyorum yani bu şekilde. Çocuklarıma da mesela hani o korku anında bir arada olmayı, hani hayat üçgeni oluşturmayı bunları anlatıyorum. Şu an bile deprem çantamız var evde. Ne olur bilmiyoruz. Hani her an her şey olabilir. Yani hani hazırlıklı olmalıyız bence (K11, 38).

Ben ilk başta kendime bir valiz hazırladım. Depremde aynı Allah korusun yine olur. Evin bir kenarına koydum. Küçük daire olsa da onu yaptım. Hani

Allah korusun en küçük bir şeyde valizimi alıp da çıkayım bir daha tekrardan eve dönmeyeyim. Hazırlıklı olmak gerek (K16, 40).

Bence hazırlıklı olmalıyız. Mesela o an ne lazımsa her şey hani o zaman yaşadık ya pedlerdir şudur, ne yani o ihtiyaçlarımızı bir köşeye bırakıp inşallah o anı yine yaşamayız ama bence hazırlıklı olmalıyız (K18, 33).

4.4.2. Sağlam ve Depreme Dayanıklı Evler

Kadınlar sağlam ve depreme dayanıklı evlerde oturmanın önemli olduğunu söylemişlerdir. Depreme karşı en iyi çözümün sağlam evler olduğunu söyleyen kadınlar imkanlarının buna el vermeyeceğini de eklemişlerdir. Bazı kadınlar ise ümitsiz bir şekilde kendi şartlarından dolayı depremin bir çözümünün olmadığını söylemişlerdir.

Güvenli ve Depreme Dayanıklı Evlerde Oturmak Hayal

Maddi imkansızlıklar nedeniyle güvenli ve depreme dayanıklı evlerde oturmanın mümkün olmadığını düşünmektedirler. Diğer semtlerde kiraların ve ev fiyatlarının yüksek olması, katılımcıların maddi güçlerinin yetersiz olması gibi nedenlerle sağlam evlerde oturmak onlar için hayal olarak kalmaktadır.

Vallahi barınacak yer barınacak yer olmalı sağlam bir yer ama sonuçta çünkü evin vardı evime güveniyordum meğer bazen evde gidiyormuş. Sağlam bir konumda ev sahibi olmak ki tedbir amaçlı olabilir. Bir daha yaşamamak dileğiyle sağlam bir ev (K2, 34).

Ben o eve geçmiş olmasaydım belki tamam yaşardık yine demi ama bu şekilde değil. Ben eşime bu nedenle de tepkiliyim mesela bizim evimiz sağlamdı oturuyorduk, az hasar aldı şu anda. Ama sattık daha kötü bir eve geçtik. Bizimki zaten 10 yıl önce Bingöl depreminde ağır hasar almış orta hasar güçlendirme denilmiş, güçlendirme yapılmış. Ve gelip bakanlar dedi ki, güçlendirme yapılmasaydı siz tesislerdeki gibi yerdeydiniz (K9, 42).

Bir de taşındığım evde depreme karşı dayanıklı desem değil ama o korkuyla o bana yani çok güzel bir şey oldu. Evet, en azından müstakil diye düşünüyorum. 5 kuruş etmiyor, çıkmayı düşündüm ama ben bu eski yapılardan korktuğum için gidemedim daha iyi bir yere gidecek imkân da yok (K10, 44).

Hocam biraz daha tasarruflu olmayı, yatırım yapmayı düşündüm. Yani sonuçta maddi yönden durumun iyi olsa yani zorluklar daha az etkiler. Daha böyle yeni yapılarda evini alırsın, çocukların güvende olur, çocuklarını sağlıklı olur, o travmayı bir daha yaşamazlar her şey sonuç ne maddiyat hocam (K12, 45).

“Çözümü yok”

Kadınların bazıları için kendi koşulları göz önünde bulundurulduğunda net bir şekilde çözüm yok.

Çözümü yok ki mesela şu an kendi çözümü sadece kendim için düşünüyorum Tokiler yapılacak. Kimi diyor ki uzaktır gitmeyin. Ben yok gideceğim diyorum çözüm olarak düşünüp sağlam herhalde depremde için yapılmıştır ne kadar da uzak olsa biz oraya gideriz. Uzakta olsun küçükte olsun. Çünkü Diyarbakır bir daha sallanırsa yarısı gider çünkü hepsi ağır hasarlı. Sağlam binaların muhakkak var nereden baksan kirası 15 milyar altında olmaz. Benim gelirim 17'ye ben 15'e nasıl kiraya geçeceğim. Toki güvenlidir kendimce şu an buradan daha sağlam görüyorum başka önlem yok ben önlem onu düşünüyorum sadece (K1, 42).

Deprem için mi? çözüm yok. Ömür boyu o binadayım çünkü para yok çıkayım evi satamam satarsam dışarıda kalırım, o yüzden bir ömür bu binada yaşayacağım. Eşim bir tane ev alacak, hiçbir zaman durumu olmayacak hiçbir zaman. Çünkü günlük çalışan bir adam. Yani kuruşlarla para getiriyor (K14, 26).

“Evimiz az hasarlı ama ne kadar güvenli?”

Depremden çok etkilenmiş olmalarına rağmen yine aynı semtlerde ve az hasarlı binalarda oturmaya devam etmektedir kadınlar. Evlerine az hasarlı denilmesine rağmen bu konuda da güvensizlik yaşamaktadırlar.

Evimiz az hasarlı ama ne kadar güvenli? örneğin diyor orta hasarlı yine insanlar mecbur kalıp orada kalmak zorunda kalıyor ama dışarıda kalmaktansa aslında dışarıda kaldılar yine eve gitmek zorunda kaldılar biliyorlar sonu olmadığı için zorunda kaldılar. Hani bunun önlemini almalarını istiyorum çünkü insanlar sonuçta can kaybı yaşayabilir. Orta hasarlı deniyor ama insanlar gidip kalmak zorunda kalıyor yardım edilmiyor ha dile getirilse bile yardım edilmiyor (K4, 32).

4.4.3. Yetkililere ve Kamu Çalışanlarına Eleştiriler

Kadınlar yaşadıkları sürecin etkilerini hala devam ettiren süreçlerin düzeltilmesi ve maddi ve manevi desteğin depremden hemen sonra ve devam eden süreçte sağlanması gerekliliğine vurgu yaparak yaşadıklarının tekrarlanmaması için yetkililerin sorumluluklarından bahsetmişler deprem sonrası süreçte deneyimlerinden yola çıkarak yetkililere eleştiriler getirmişlerdir.

“Hasarlı binalar yıkılsın”

Depremin üzerinden uzun bir zaman geçmesine rağmen orta ve ağır hasarlı evlerin hala yıkılmamış olması kadınlarda tedirginlik ve korku yaratmaktadır. Çözüm önerisi olarak bu evlerin bir an önce yıkılması gerekliliğine vurgu yapmaktadırlar. Bu konuda yetkilileri eleştirmektedirler.

Yetkilileri burada ele alacam burada bu hasarlı binaların hepsini bir an önce boşaltılması, bir an önce yıkılması ve düzeltilmesi. İkinci bir konu var çoğu binalarda az hasar başta hasarlı demelerine rağmen şu an hepsi oturuluyor ve bir yarın öbür gün bir şey olacak depremde en ufak bir şey olması yetkililerin sorumsuzluğudur (K3, 34).

Ben o binaların yıkılmasını istiyorum. Yeniden bina yapsınlar ki yani o kadar insan zor durumda çok insanı zor durumda. Hala da sokakta. Benim

ailem 3 kız kardeşim var Maraş'ta onlar çok etkilendi aşırı derece ha desem ki onlarda ölüm oldu olmadı ama akrabalarımın ölmesi çok kaybettikleri çok sayısı belli değil. Çok çok acı kayıplarımız oldu yani yetkililer gerçekten bir el atmıyor bir el atsa millet bu hale gelmezdi (K7, 47).

Maddi ve Manevi Destek

Kadınlar deprem sonrasında maddi manevi herhangi bir destek alamadıklarını ve destekleri olmadığı için zor zamanlardan geçtiklerini belirtmişlerdir.

Ben hiçbir destek alamadım bu süreçte. Çok zorluk çektim. Bir kez 10 bin verdiler onun dışında hiçbir ey görmedim. Destek isterdim. Destek sağlansaydı bu kadar zorluk çekmezdi (K5, 45).

Tekrar deprem olmasın kadınlar yıkılmasın. Sokakta kaldığım süreçte o anda biri bana elini uzatabilirdi engellim olmasına rağmen. O kadar insanlar... dışarıda geziyordu. Biri o köşede bizi görebilirdi. Beni de boş ver engelli bir kadın orada nasıl üşüdüğünü görüyor. Hatta paylaşmıştırlar annemi sosyal medyada. Var sosyal medyada paylaşacağınıza elinizi atabilirdiniz destek çıkabilirdiniz. Hiçbiri destek olmadı ancak depremde insanlık bayağı öldü. Bir bisküvi veriyorlar video çekiyorlar bir şey veriyorlar video. Görüldü ama destek çıkılmadı (K6, 28).

Mesela bir yer olsaydı gitseydik kalsaydık daha iyi olurdu hep dışarıda kaldık hep soğukta, ne bileyim çocuklarla. Barınacak bir yer ihtiyaç bir yer olması çok iyi olurdu. Yani 10 gün az bir süre değil yani, dışarıda soğukta çok uzun bir süre. En küçük bir destek almadık çok zorluk çektik (K19, 49).

4.4.4. “Başkalarına Değer Vermeseydim”

Kadınlar yaptıkları fedakârlık ve diğerlerine verdikleri fazla değerden ötürü zorluklar yaşadıklarını bu nedenle de önemli olanın kendi çocukları ve aileleri olduğunu öğrendiklerini söylemişlerdir. Zor zamanlarında yakın çevrelerinden destek alamamak onları bu düşünceye itmiştir.

Kabul etmeseydim, net tavrımı bıraksaydım önceden yaşamazdım. En başta ayrılmazaydım evimden. En başta hocam fedakârlık yapmak istedim aslında baktım fedakarlığın altında ben eziliyorum. Çocuklarım eziliyor baktım herkes kendi hayatına devam ediyor. O yüzden ben de karşı çıktım (K13, 38).

Bence çocuklarına sahip çıkmaları, çocuklarına arkadaş olmaları. Bence kader kader bence depremi bahane etmeyelim. Bence kader bir de ortam. Ortam çocukların ortamı değişti mi? Çocuklar değişiyor. Evet ne olursa olsun. Farklı olunca kendilerini kaybediyorlar (K15, 43).

Sadece kendi çocuklarıma ve aileme kıymet vermeyi öğrendik. Bir de şükretmeyi. Yani başkalarına fazla değer vermeseydi bu kadar sorun olmazdı. Biz kendimizden çok başkalarına değer verip kendi kendimizi üzdük (K17, 31).

Genel olarak bakıldığında kadınların 6 Şubat depremi öncesinde afet bilincine sahip olmadığı afete hazırlıksız yakalandıkları görülmektedir. Kadınlar ancak zor günleri deneyimledikten sonra yine afet eğitimi olmaksızın kendi deneyimlerine dayanarak afet çantalarının hazırlanması ve sürekli olarak hazırda bulunması gerektiğini dile getirmişlerdir. Kadınların ifadeleri doğrultusunda deprem sonrası barınma sorununun çözülememiş olduğu ve yetkililerin bu konuda çözümler geliştirmesi gerekliliğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Depremden bugüne kadar yıkılmamış olan hasarlı binaların bir an önce denetimli bir şekilde yıkılması gerektiği kadınlar tarafından dile getirilmiştir. Yıkım kararı verilen binaların hala duruyor olması binaların kendiliğinden yıkılabileceği ve can kayıplarına neden olabileceği korkusu kadınları tedirgin etmektedir. Kadınlar birçok zorluklar kendi çabalarıyla mücadele etmek zorunda kalmış herhangi bir destek alamamışlardır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

6 Şubat depreminde Diyarbakır Bağlar ilçesinde yaşayan kadınların depremde yaşadığı sorunların ele alındığı bu çalışmada kadınların deprem anı ve sonrasındaki deneyimlerine dair bulgular elde edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgular ışığında sonuçlar ve bunlara yönelik öneriler yer almıştır.

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın sonuçları “Kadınların Depreme Dair Deneyimleri” başlığı altında yer alan temalara ait bulgular doğrultusunda 4 başlık altında verilmiştir.

5.1.1. Deprem Anında Yaşananlara Dair Sonuçlar

Bir dakikalık deprem anına birçok acı ve olay sığdırmıştır kadınlar.

- Depremden kurtulabilecekleri hayati süreleri bakım verdikleri kişileri korumak için kullanmışlardır.
 - Kadınların deprem anında önceliği çocukları olmuş kendi yaşamlarını hiç düşünmeden çocuklarını kurtarmak için mücadele etmişlerdir.
 - Kadınların deprem anındaki çabaları, telaş ve korkuları tamamen çocukları için olmuştur.
 - Bakım yükümlülüğüne dahil olan yaşlı kişiler de kadınların deprem anı yaşantılarını zorlaştırmıştır.
 - Bu durum kadınlar için bir annelik öyküsü mecburiyeti olarak görülmekte bu konuda herhangi bir sitemleri bulunmamaktadır.
- Kadınların ortak yaşantılarından biri de deprem anında hissettikleri korku ve panik duygusu olmuştur.
 - Duvarlardan gelen uğultuları, o anda gök yüzünde meydana gelen ışıltı, aşağıya inmeye çalışırken üstlerine düşün duvarları yeniden yaşıyormuşçasına anlatmışlardır.
 - Kadınların deprem anına dair anıları her zaman akıllarında kalacak olumsuz etkiler bırakmıştır.

- Kadınlık öleceğini düşünürken bile giyinmek zorunda kalma hali olarak yansımıştır bu çalışmaya.
 - Bu çalışmada özellikle dini inançları doğrultusunda başlarını kapatmadan evden çıkmak istemeyen kadınların deneyimleri ortaya çıkmıştır.
 - Kadınlar deprem anında toplumsal cinsiyet baskıları nedeniyle giyinme telaşına düşmüşlerdir.

5.1.2. Deprem Sonrasında Yaşanan Hanenin Durumuna Dair Sonuçlar

Deprem öncesinde evlerinde yaşamlarını bir şekilde idame eden kadınların depremle birlikte gelen yıkımlarla hayatları bir dakikalık bir sürede bambaşka yerlere evrilmiştir. Bu başlık altında 3 farklı sonuç ortaya çıkmıştır.

- Katılımcıların bazılarının evleri ağır hasarlı çıkmış ve katılımcılar bir daha evlerine dönememişlerdir.
 - Ortaya çıkan sonuçlar kadınlar için oldukça zorlayıcı ve hala devam eden süreçler ortaya koymuştur.
 - Kadınlar hala barınacak bir yer arayışındadır.
 - Evlerinin yıkılması ve eşyalarını alamamak katılımcılar için maddi zorluklar yaratmıştır.
 - Artan ev kiralari nedeniyle eski yaşantılarına uygun bir ev bulamamışlardır.
- Evi az hasarlı olan katılımcılar az hasarlı teşhisine güvenmemekte ve evlerinde korkarak yaşamaktadırlar.
- Evi hasarsız olan katılımcıların ise evlerine başta hasar tespiti yapılmış olmasından dolayı yapılan tespite güven duymamaktadırlar.

5.1.3. Deprem Sonrası Yaşanan Sorunlara Dair Sonuçlar

Depremden canını kurtaran kadınların deprem deneyimleri asıl depremin hemen ardındaki süreçte başlamıştır.

- Kadınların barınma, beslenme, ısınma ve sağlığa erişim konularında temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
 - Kadınların ilk aşamadaki en büyük sorunları barınacak bir yer olmuştur. Depremin ilk günlerinde parklara, camilere, okullara ya da köylere ve akraba evlerine sığınmışlar buralardaki olumsuz koşullardan çeşitli şekillerde etkilenmişlerdir. Barınma ihtiyacı depremin ilk günlerinde daha yoğun olmakla birlikte depremden bugüne kadar devam etmektedir.
 - Depremin ilk üç gününde beslenme ihtiyacı yoğunluk kazanmıştır. Katılımcılar için temel besin maddesi olan ekmeğe dahi erişim zor olmuştur.
 - 6 Şubat depreminin Diyarbakır'ın en soğuk zamanlarına denk gelmesi ısınma problemlerini doğurmuş ve ısınma ihtiyacı ön plana çıkmıştır.
 - Kadınlar özellikle çocuklarının üşümesi konusunda çaresizlik hissetmişlerdir.
 - Soğuktan hastalanan çocukları ve kendileri için çare bulamayan kadınlar için sağlığa erişim ihtiyacı artmıştır.
- Kadınlar için önem teşkil eden diğer bir ihtiyaç alanı hijyen ürünleri, temizlik ve bakım gibi kişisel ihtiyaçlar olmuştur.
 - Hijyen ürünleri arasında özellikle bir kadınlık gerçeği olan regl için ped ihtiyacını karşılamak kadınlara özgü bir güçlük yaratmıştır.
 - Kadınların temizlik ve bakım ihtiyaçlarına dair sonuçlar incelendiğinde tuvalet, banyo ve kıyafet ihtiyaçlarının ön plana çıktığı görülmektedir.
 - Toplu yaşanan yerlerde özellikle cami, okul, park gibi alanlarda tuvalet ya hiç bulunamamış mağduriyetler yaşanmış ya da tuvaletlerin kalınan yerlerin dışında olması sorun yaratmıştır.
 - Toplu ve hijyenik olmayan koşullarda banyo yapmak ihtiyacı doğmuş kadınlar genellikle bu ihtiyaçlarını korkarak da olsa evlerine girip çıkarak karşılamışlardır.
 - Ortak kullanılan tuvaletler ve kıyafet özellikle iç çamaşırı değiştirememek kadınlarda enfeksiyon risklerini beraberinde getirmiştir.

- Kadınlar bu ihtiyaçlarını da kendi koşullarıyla sağlayamamışlar, evlerine girip almak zorunda kalmışlar ve bu ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir yardım almamışlardır.
- Akraba evlerinde kalanlar için de durum çok farklı olmamış bu defa da kadınlar evlerine sığındıkları kişilerin olumsuz davranışlarına maruz kalmışlardır.
- Süreçte günlük hayata dönüş de kadınların karşısına sorunlarla gelmiştir.
 - Kadınlar geçici barınma alanlarında daha fazla kalamayacakları için ev bulma kaygısı içerisine girmişlerdir.
 - Kadınlar ekonomik zorluklar, iş kaybı, borçlanma sıkıntısı içerisine girmişlerdir.
 - Çocukların okula başlaması kadınlarda yeni sorunlar başlatmıştır.
- Genelde eşleri işlerine dönüp sosyal hayata karışırken kadınlar sorun ve sorumluluklarla yalnız bir şekilde baş etmek zorunda kalmışlardır.
- Barınacak yer arayışını ve taşınmayı da evin ekonomisini de çocukların okulunu da düşünen ve koşturan yine kadınlar olmuştur.
- Kadınlar ister akraba evlerinde olsun ister diğer toplu geçici barınma alanlarında olsun kalabalıklar içinde yaşamının zorluklarını çekmişlerdir.
 - Kalınan yerlerde iç içe yaşamak, ayrı bir odanın olmaması, yurtlarda kapıların kilitlenmemesi, çocuklarla birlikte yaşanması gibi nedenlerle özellikle toplumda kadın olmanın mahremiyet gerekliliği doğurması ve güvenli hissetmemek kadınlar için zorluklar oluşturmuştur.
 - Toplu yaşam şartları enfeksiyon ve hijyen problemlerini beraberinde getirmiştir.
- Depremde gün yüzüne çıkan zorluklardan biri de kadın yoksulluğu olmuştur. Zaten var olan yoksullukları kadınları depremden sonra kaldıkları yerlerde daha çok zorlamış bu durum özellikle akraba evlerinde diğerleri arasında mahcubiyete yol açmış kadınları muhtaç duruma getirmiştir.
- Kadınların karşılaştığı zorluklar içerisinde çalışmanın bulgularına yansıyan en ağır sonuç kadınların kadın oldukları için yaşadıkları psikolojik ve fiziksel şiddet olmuştur. Kadınlar hayatlarındaki erkek figürlerinden çocuklarıyla depremde yaşamlarını sürdürmeye çalışırken baskı ve fiziksel şiddete maruz kalmışlardır.

- Deprem sonrasında kadınların toplumsal cinsiyet rollerine bağlı sorumlulukları artış göstermiş ve daha da ağırlaşmıştır.
 - Akraba evlerine sığınma ya da akrabaların kendilerine sığınması sonucunda birden çok ailenin bir arada yaşaması kadınların iş yükünü arttırmıştır.
 - Sığındıkları evlerde minnet duygusunun da etkisiyle kadınlar ev işlerini yüklenmişler ve kalabalıklara hizmet etmişlerdir.
 - Yemek, bulaşık, çamaşır, temizlik ve çocukların bakımının tamamı kadınlar tarafından yapılmıştır.
 - Kadınlar kalabalıklara hizmet etmekten çocuklarına zaman ayıramadıkları, kendi ifadeleriyle annelik görevlerini yerine getiremedikleri için kendilerini kötü hissetmişlerdir.
 - Kadınların deprem sonrası iş yüklerinin artmasındaki diğer bir sebep ise yine kadınların sorumluluğuna verilen çocuk ve yaşlı bakımı olmuştur.
 - Deprem sonrasında eşleri çalışan kadınların ev içi sorumluluklarına ev dışındaki, ev bulma, eşya ayarlama, taşınma, çocukları okula götürüp getirme, evi geçindirmeye çalışma gibi sorumluluklar da dahil olmuştur.
- Kadınlar hala deprem korkusunu atlatamamışken olumsuz koşulların yarattığı iş yükünün de etkisiyle fiziksel ve duygusal tükenmişlik yaşamışlardır.
- Kadınlardan bazıları için bu tükenmişlik hali yorgunluk ve isteksizliğe yol açmıştır.
- Kadınların bazıları için eşleri ve akrabalarıyla aile içi ilişkilerde pozitif gelişmeler yaşanmıştır.
 - Depremden sağ kurtulabilmek, ölümü hissetmek ve birbirlerini kaybetme korkusu yaşamak özellikle eşler ve çocuklarla daha sıkı bağların kurulmasında olumlu bir etki oluşturmuştur.
 - Kadınlar için bir diğer olumlu gelişme ise depremin acılarını birlikte paylaştıkları, zorluklarla beraberlik içinde baş ettikleri akrabalarıyla yaşanmış, zor zamanlardaki birliktelik ruhu aile bağlarını güçlendirmiştir.

- Her kadın için deprem sonrası aile ilişkileri olumlu bir şekilde sürmemiş eşlerle ve diğer aile bireyleriyle çatışma ve anlaşmazlıklar meydana gelmiştir.
 - Deprem anı ve sonrasındaki yaşantılarında eşlerinden destek alamayıp yalnız kalan kadınlar eşleriyle ilişkilerinde sorunlar yaşamışlardır.
 - Kalabalık ortamlarda ve çocuklarla birlikte aynı odada kalmak da eşler arasında mahremiyetin kaybıyla gelişen bir soğukluk oluşturmuştur.
 - Kadınlar özellikle deprem anı ve sonrasında eşlerinin yaptıkları veya yapmadıkları nedeniyle eşlerine karşı kırgınlık hissetmişlerdir.
 - Toplu yaşamının ve deprem gerginliğinin etkisi altında akrabalarla sorunlar yaşanmıştır.
 - Yaşanan zor günlerde bekledikleri desteği akrabalarından göremeyen kadınlar içinse akrabalara karşı bir tavır gelişmiştir.
- Elde edilen bulgular doğrultusunda kadınların birçoğunun çeşitli gerekçelerle deprem travmalarını atlatamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
 - Deprem anında yaşadıkları korkuyu atlatamayan kadınlar bu korku ve endişelerle yaşamaya devam etmektedirler.
 - Bu korkunun kadınlara özellikle deprem gece olduğu için yeniden olur endişesiyle uykusuzluk, tedirginlik, çocuklarını yanından ayırmak istememe gibi yansımaları olmuştur.
 - Bu korku haline bir de kadınların “kadınlık” endişesi eklenmiştir. Kadınlar kadın bedeni üzerindeki toplum baskısı nedeniyle özellikle banyo yaparken tedirginlik hissetmektedirler. Bu noktada kadınları korkutan şey ölmek değil banyoda kıyafetleri olmadan depreme yakalanmaktır.
 - Kadınların hala yerleşik bir düzene geçememiş olmaları ve bunun beraberinde getirdiği diğer zorluklar, hala hasarlı evlerin yıkımına devam ediliyor olması nedeniyle depremin içlerinde yaşamaya devam etmesi ve görünür olması gibi nedenlerin kadınların deprem travmasını atlatmalarına engel olduğu bulunmuştur.
- Bulgular sonucunda kadınların çoğunun herhangi bir psikolojik destek almadığı görülmektedir.

- Kadınlar deprem yaşantılarını sadece akraba ya da komşularıyla konuşabilmişler birbirlerine destek olmaya çalışmışlardır.
 - Kadınların bazıları ise akraba ve arkadaş desteğini bile sağlayamamış dinleyeni olmadığı için konuşamamıştır.
- Elde edilen bulgulara göre yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen bazı kadınlar depremin travmatik etkilerini atlatabilmişlerdir.
 - Kader inancına sahip olan kadınlar ölümün Allah'tan geldiğine dair inançları doğrultusunda deprem karşısında sakin bir tavır sergilemişlerdir.
 - Süreçte çok zorluk yaşamalarına rağmen düzenlerine geri kavuşan bazı kadınlar da artık daha iyi hissetmektedirler.
- Kadınların deprem sonrasında sosyal çevre ve yaşantısında daha çok negatif yönde bir değişim olduğu bulunmuştur.
 - Deprem sonrasında ev ve mahalle değişikliği yapan kadınlar tanıdıkları, bildikleri ve güvendikleri çevrelerinden ve komşularından ayrılmak zorunda kalmış bu şekilde sosyal destek ağlarını kaybetmiş, yeni yerlere alışma zorlukları çekmiştir.
 - Bazı kadınlar ise zor günlerinde yanında olmayan kişilere karşı mesafe koymuş bu durum onları yalnızlaştırmıştır.
 - Deprem korkusu nedeniyle üst katlara çıkmaktan korku duyan kadınlar deprem sonrasında komşularına ve arkadaşlarının evine gidememişlerdir. Bu durum sosyal ilişkilerine olumsuz olarak yansımıştır.
 - Deprem korkusu kadınlarda çocuklarını yalnız bırakma konusunda endişe yaratmış kadınlar bireysel vakit geçirebildikleri kısa anları dahi kaybetmişlerdir. Kadınlar çocukları olmaksızın hiçbir yere gidememektedirler.
- Eşleri çalışırken kadınların evde ev içi işlerde ve bakım yükü altında yaşıyor olmaları kadınların sosyal hayata karışmasına engel teşkil etmekte ve kadınların yalnızlaşmasına neden olmaktadır.

5.1.4. Kadınların Çözüm Önerilerine Dair Sonuçlar

Bu başlık altında kadınların deprem deneyimi doğrultusunda depreme dair çözümlere yönelik sonuçlar yer almaktadır.

- Kadınlar depreme hazırlıklı olmak gerektiğine vurgu yapmışlardır.
 - Kadınların 6 Şubat depremine hazırlıksız olduklarını ve kadınlarda deprem bilincinin depremi yaşamadan önce var olmadığını göstermektedir.
 - Kadınların deprem öncesinde afet eğitimi almadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Kadınlar için diğer bir çözüm sağlam ve depreme dayanıklı evlerde yaşamak olmuştur.
 - Kadınlar maddi imkansızlıkların daha güvenli evlerde oturmalarına engel oluşturduğunu düşünmektedirler.
 - Bazı kadınlar evlerinin az hasarlı teşhisine güven duymamakta olup başka çareleri olmadığı için evlerinde oturmaya devam etmektedirler.
- Kadınların bazıları için depreme bir çözüm yoktur. Bu bulgular ışığında kadınların depreme karşı çözüm konusunda umutsuz oldukları bulunmuştur.
- Kadınlar depreme karşı çözümlerle ilgili olarak yetkililere karşı da eleştirilerde ve isteklerde bulunmuşlardır.
 - Kadınlar her gün yanlarından geçtikleri ya da hemen yan binaları olan hasarlı binaların bir an önce yıkılmasını istemektedirler.
 - Kadınlar insanlara yeni bir deprem durumunda maddi ve manevi desteğin sağlanmasını vurgulamışlardır.

5.2. Öneriler

Kadınlar toplum içinde kültürel kalıplar nedeniyle eşitsizliğe maruz kalmaktadır. Fiziksel, sosyal, ekonomik alanlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalan kadınlar, deprem anı ve sonrasında da bu eşitsiz tutum nedeniyle erkeklere göre daha kırılgan olabilmekte ve kadınlar erkeklere göre daha çok ölmektedir. Bir şekilde kurtulabilen kadınlar ise deprem sonrasında birçok dezavantajlı durumla karşılaşmakta mabetleri olarak gördükleri evlerini kaybetmelerinin yanı sıra kaldıkları geçici barınaklarda toplumun kadınlara yüklediği

rollerin ve uğradıkları haksızlıkların altında kalmaktadırlar. Kırılgan gruplar içerisinde yer almayacak kadar güçlü yönleri olan kadınların bu grup içerisinde adlandırılmasında en büyük rol toplumun onlara atfettiği toplumsal cinsiyet ön yargılarıdır. Kadınların olağan dönemlerde ve deprem gibi olağanüstü zamanlarda mücadeleci ruhları ve yaşam mücadelesindeki rolleriyle toplumun kalkınmasında, yaralarının sarılmasında ve yeni bir düzenin oluşturulmasında katkıları yadsınamayacak kadar büyüktür. Bilinmelidir ki toplumun yarısını oluşturan kadınlar erkeklerle yan yana yürürlerse toplumun tamamı kazanacaktır.

5.2.1. Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

- Kadınların deprem yönetimi süreçlerine dahil edilmesi konusunda farkındalık oluşturulmalı ve uygulamaya geçirilmelidir. Kadınların bu süreçlere dahil edilmesi hem kadınları hem de toplumu güçlendirecektir.
- Depremi etkilerini azaltmada diğer bir ön koşul afet eğitimleridir. Bu araştırmada elde edilen bulgular da kadınların afet eğitimlerinin olmadığını, deprem anında neler yapabilecekleri konusunda depremden sonra deneyimleri sonucu bilinç elde ettiklerini ortaya koymuştur. Afet bilincine sahip olmayan kadınlar özellikle deprem anında ne yapacaklarını bilememişler ve kendilerine ve ailelerine zarar verebilecek konumlarda bulunmuşlardır. Bu doğrultuda afet eğitimleri, afet bilinci oluşturabilmek ve ihtiyaç anında tüm toplumun topyekûn mücadelesini sağlayabilmek için toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın toplumun tüm bireylerine küçük yaşlardan itibaren verilmelidir. Kız çocuklarının ve kadınların eğitim almasını engelleyen toplumlarda afet eğitimin erkekler ve erkek çocukları özelinde kalmakta bu da kadını deprem anında savunmasız kılmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği ve eğitime katılımın sağlanması konusunda taviz verilmemelidir.
- Araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak kadınların çoğunun ortaöğretim seviyesinde eğitim aldıkları ve herhangi bir işte çalışmadıkları, deprem sonrasında eşleri çalışırken diğer tüm sorumluluklarla kadınların mücadele ettiği bulunmuştur. Normal

yaşam içerisinde kadınların erkeklerle eşit bir şekilde yararlanamadığı her konu (eğitim, istihdam, mülkiyet gibi) kadınları depremde dezavantajlı duruma getirmektedir. Bu bağlamda temelde insan haklarının gerektirdiği bütün şartlardan erkeklerle eşit bir şekilde yararlanma fırsatı verilmeli, kadınların üzerindeki baskı unsurları iyi analiz edilmeli ve kadınlar için sosyal adalet sağlanmalıdır. Ancak bu yolla kadınların normal yaşam standartlarında ve olağanüstü durumlarda incinebilirlik durumları en aza indirilebilecektir.

- Araştırma bulgularından elde edilen bir sonuç da kadınların temel ihtiyaçlarını karşılamada güçlük yaşadıklarıdır. Birçok kadın temel ihtiyaçlarını temin edememiş ve ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir yardım almamıştır. Hali hazırda kullanılan afet planlamalarının cinsiyet körü oluşu kadınların temel ihtiyaçlarının karşılanamamasının temel nedenini oluşturmaktadır. Depremin etkilerini azaltmada en etkili yol iyi bir afet planlamasına sahip olmaktır. Bu planlamanın cinsiyete duyarlı olması gerekmektedir.
- Kadınların deprem sonrası sorunları ve ihtiyaçları erkeklerden farklıdır. Bu nedenle deprem planlamaları yapılırken kadınların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Erkek gözüyle kadın ihtiyaçlarının anlaşılamayacağı aşıkarken karar alınan masalarda kadınların da karar alıcı olarak oturması ve alınan kararları kadın bakış açısıyla değerlendirmesi elzemdir.
- Depremin kadınlar üzerindeki etkisinin belirleyici unsuru olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine vurgu yapıldığına göre, kadınların bu noktadaki kırılganlığını azaltmak için toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini iyi analiz etmek ve kadınları bu konularda güçlendirmek gerekmektedir. Yapılacak tüm çalışmalarda kadın ve erkeğin ihtiyaçları iyi analiz edilmeli ve yardımlar bu analiz çerçevesinde kişilere ulaştırılmalıdır.
- Feminist kuram kadınların tek bir homojen grup olarak ele alınmasını reddederek kadınların kendi içlerinde de farklı ihtiyaçları olduğunu ve farklı desteklere gereksinim duyduklarını belirtmektedir. Bu nedenle

kadınların yalnızca erkeklerden farklı olan ihtiyaçlarına değil kendi içlerindeki farklılıklarına da odaklanılması gerekmektedir. Kadınların evli ve çocuklu olması, hamile olması, hane reisinin kadın olması, yalnız yaşayan bir kadın olması veya yaşlı ve bakıma ihtiyaç duyan bir kadın olması ihtiyaçlarını da farklılaştıracaktır.

- Engelli çocuğa sahip ya da engelli bireye bakım veren kadınlar için geçici barınma alanları uygun koşullar sağlamamaktadır. Aynı zamanda emziren kadınlar da toplu alanlarda yine cinsiyet normlarından dolayı bebeklerini emzirmekte zorluk yaşamaktadırlar. Bu kadınlara ve bakmakla yükümlü oldukları kişilere uygun fiziksel koşullar sağlanmalı ihtiyaçlarının karşılanmasında öncelik kabul edilmelidir. Bu bağlamda deprem öncesinde uygun planlamalar yapılmalıdır.
- Hamilelik ve yeni doğum yapma döneminde depreme yakalanan kadınlar hem fiziksel hem de psikolojik açıdan sağlık problemleri yaşamaktadır. Özellikle deprem anında korku nedeniyle düşük riskleri artmaktadır. Hamile ve yeni doğum yapmış kadınlara deprem sonrasında hemen müdahale edilebilmesi için özel alanlar oluşturulmalı ve süreç içinde takipleri yapılmalıdır. Bu farklı ihtiyaçların da gözetilerek yardımların çeşitlenmesi de önem arz etmektedir.
- Araştırma sonuçlarının da ortaya koyduğu gibi kadınlar ve çocukları için sağlığa erişim zor olmuştur. Özellikle soğuk hava koşulları ve hijyenik olmayan ortamlarda kalmak hastalık problemlerini arttırmıştır. Deprem sonrasında toplu yaşam alanlarında sağlık kabinlerinin olması ya da gezici sağlık ekiplerinin bulunması bu zorlukları hafifletebilecek bir etki oluşturacaktır.
- Kadınlar bakım verdikleri kişileri bırakabilecekleri bir yer olmadığı için kendilerini ruhen iyileştirebilecek sosyal ve psikolojik destek çalışmalarına katılamamakta, temel ihtiyaçlarını bile karşılayabilecek vakit bulamamaktadırlar. Bu doğrultuda toplu yaşam alanlarında çocuklar için bakım veren kreş vb. yerler oluşturulması ve diğer bakım

verilen kişiler için bakım hizmetleri sağlanması konusunda planlamalar yapılmalıdır.

- Yapılacak olan yardımların erkeklerin üzerine kayıtlı olması kadınların yardımlara erişimini engellemektedir. Bazı ailelerde erkekler yardımı alıp kadına hiç ulaştırmamaktadır. Kadınların hane reisi olduğu durumlarda yardımlar erkeğin üzerine kayıtlı olduğu için yardımı almamakta, yalnız yaşayan kadınların ihtiyaçları ise gözetilmemektedir. Kadınlar kendilerini ve ailelerini geçindirebilmek için yardımlara ve iş ile ilgili desteklere erkeklerle eşit erişime sahip olmalıdır. Bu doğrultuda kadınların haklarına saygı gösterilmesi ve seslerinin duyurulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.
- Kadınlar toplumun kalıp yargılarının getirdiği çekingenlikle temel ihtiyaçlarını fısıldayarak talep etmekte bazen de hiç dile getirememektedir. Özellikle regl döneminde ped ihtiyacı olan kadınlar bu ihtiyaçlarını erkek görevlilerden isteyememekte bu da yeterli hijyeni sağlayamamalarına ve beraberinde sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Bu nedenle yardım ekipleri içerisinde kadınlara yer verilmeli ve kadınlar kişisel ihtiyaçlarını rahatlıkla dile getirebilmelidir. Tuvaletlerin kadın erkek olarak ayrılması ve kadın tuvaletlerinde sürekli ped bulundurulması da bu sorunun çözümü için yararlı olacaktır. Ayrıca yardım sağlayan kişilerin yardım sağlarken kişilerin onurunu kıracak davranışlardan kaçınması, cinsiyet eşitliği doğrultusunda yardımları dağıtması gerekmektedir. Bu doğrultuda yardım sağlayacak kişilerin eğitiminde insan hakları eğitime yer verilmesi sağlanmalıdır.
- Toplanma alanları kadınlar için oldukça risk taşımaktadır. Tuvaletlerin ortak kullanılması, kalınan alanların birbirine yakın olması, mahremiyet problemleri, giyinme alanlarının bulunmaması, yeterli güvenlik tedbirlerinin alınmaması gibi nedenlerle kadınların ve kız çocuklarının tacize uğrama, sözel ve fiziksel şiddet riski artmaktadır. Geçici barınma alanlarının aileler, yalnız yaşayan kadınlar ve erkekler

için ayrı ayrı konumlandırılması, bu alanlarda yeterli güvenlik önlemlerinin alınması gerekmektedir.

- Deprem olumsuz sonuçlarının önlenmesinin birincil yolu sağlam ve depreme dayanıklı evlerin yapılmasıdır. Araştırma sonuçlarına göre kadınların çoğu maddi imkansızlıkların da etkisiyle ağır hasarlı veya az hasarlı binalarda oturmaktadırlar. Bu nedenle de kadınlar depremden sonra barınacak yer sorunları yaşamışlar ya da korkuyla az hasarlı binalarda oturmaya devam etmişlerdir. Bu bağlamda deprem öncesinde binaların risk taylorleri yapılmalı, risk teşkil eden binalar yıkılmalıdır.
- Araştırma bulgularına göre kadınların yaşadıkları zorluklardan biri de deprem sonrasında ev bulamamak, buldukları evlerin kiralarının pahalı olması ve ev sahiplerinin vicdanına kalmış olmalarıdır. OHAL ilan edilen deprem sonrası dönemde kira fiyatlarının arttırılmaması ve evden çıkarma durumunun ev sahiplerinin vicdanına bırakılmaması konusunda caydırıcı cezalar uygulanmalı ve bu durum takip altında tutulmalıdır.
- Araştırma bulgularının ortaya koyduğu bir sorun da depremin üzerinden bir buçuk yıldan fazla zaman geçmesine rağmen ağır hasarlı olarak tespit edilen binaların yıkılmamış olmasıdır. Kadınlar bu durumdan güvenlikleri ve evlerin görünür olmasından dolayı deprem etkisini hatırlattığı için psikolojik anlamda rahatsızlık duymaktadırlar. Kadınların oturdukları, yürüdükleri, çocuklarını okula götürdükleri yollar üzerinde bulunan içi boşaltılmış öylece durmakta olan hasarlı binalar uyuşturucu ve benzeri bağımlılıklara sahip kişilerce kullanılmaktadır. Kadınlar kendileri ve çocukları için bu nedenle güvenlik endişesi yaşamaktadırlar. Aynı zamanda bu binaların kendiliklerinden yıkılma riskinin olması da güvenlik sorunlarını doğurmaktadır. Bu bağlamda ağır hasarlı binaların depremin ardından kısa bir süre içerisinde yıkılması gerekmektedir.
- Deprem anı ve sonrasında birçok sistem devre dışı kalmıştır. Elektrikler kesilmiş, telefon hatları çekmemiş, ulaşım sistemi sekteye uğramış ve arama kurtarma desteği de dahil yardımlar insanlara ulaşamamıştır. Bu

nedenledir ki deprem öncesinde depreme her bir alanda hazırlıklı olunmalı, alt yapı sorunları giderilmeli, deprem anı ve sonrasındaki tüm süreç planlanmalıdır.

- Bulgular kadınların psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır. Depremden sonra toplu yaşam alanlarında ulaşılabilir ruh sağlığı uzmanlarının bulundurulması elzemdir. Bu anlamda ruh sağlığı göz ardı edilmeksizin depremin hemen ardından toplu yaşam alanlarına ruh sağlığı uzmanlarının görevlendirilmesi yapılmalıdır.
- 6 Şubat depremi sonrasında depremde kadın olmakla ilgili özellikle kadın derneklerinin yaptığı birçok saha çalışması bulunmaktadır. Bu alanda bilimsel araştırmalar yapılmaktadır. Kanun koyucular tarafından bu çalışmalar dikkatle irdelenmeli, ortaya konan sonuçlar ve öneriler dikkate alınmalı ve bu doğrultuda afet planlamaları ve çalışmalar yapılmalıdır.

5.2.2. Konuyla İlgili Çalışan Uzmanlara Öneriler

- Bulgularda ortaya çıkan önemli sonuçlardan biri kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle eğitim alamadıkları, çalışma hayatına katılamadıkları ve bu nedenlerle kadın yoksulluğunun görünür olduğu yönündedir. Bu doğrultuda alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı kadınlarla deprem anında ve sonrasındaki incinebilir durumlarını azaltabilecek bireysel ya da grup olarak güçlendirme çalışmaları yapmaları önemli görülmektedir.
- Sosyal hizmet mesleği baskı karşıtı uygulama içermektedir. Çalışmanın sonuçları kadınların kadın oldukları için farklı baskı ve ayrımcılıklara maruz kaldıklarını göstermektedir. Bu bağlamda kadınların yaşadığı her türlü baskı ve ayrımcılık durumlarına karşı meslek elemanlarının savunucu bir rol üstlenmeleri ve kadınlar için sosyal adaletin sağlanması için mücadele etmeleri gerekmektedir.
- Çalışmada ortaya çıkan sonuçlardan biri de kadınların konuşamadığı, anlatamadığı, söyleyemediği birçok sorun ve zorlukla baş etmek zorunda kaldıklarıdır. Sosyal hizmet uzmanlarının kadınların depremde yaşadıkları dezavantajlı durumları analiz ederek kadınların seslerinin

duyulmasında, kadınların hak savunuculuğunun yapılmasında önemli bir işlevi vardır. Bu anlamda çalışmalar arttırılmalıdır.

- Araştırmada ortaya konulan sonuçlar kadınların şiddetin farklı türlerine maruz kaldığı yönündedir. Kadınların bu bağlamda başvurabilecekleri yerler, süreçte neler yapabilecekleri ve ne tür haklara sahip oldukları konusunda ayrıntılı bilgiler edinmeye ihtiyaçları vardır. Sosyal hizmet uzmanlarının kadınları bu anlamda yönlendirici bir işlevde bulunması önemlidir.
- Sosyal hizmet mesleği bir takım etik gereklilikleri olan bir uzmanlık alanıdır. Bu nedenle gerek sahada yardımların dağıtımı gerekse depremden sonra kadınlarla bireysel ya da grup çalışmalarında etik ilkelere bağlı kalarak çalışmalar yürütülmeli ve özellikle yardımlar yapılırken hassasiyet göstererek insan onurunu kırıcı davranış ve tutumlardan kaçınılmalıdır. Yardımların adil dağıtımı sağlanmalıdır.
- Çalışmada kadınların çoğunun depremin üzerlerinde yarattığı travmayı atlatamadığı ve herhangi bir psikolojik destek almadıkları ortaya konulmuştur. Kadınlar ağırlaşan ev içi yükler, bakım sorumluluğu ve eşlerinin çalışmasından kaynaklı olarak diğer tüm işleri yüklenmeleri nedeniyle yorgun düşmüşler kendileri için bir zaman yaratamamışlardır. Kadınlar toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği ağır sorumluluklar altında çocuklarının iyiliği, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçları, bulundukları ortamın ağır koşulları altında kendilerini unutmakta ve kendi iyilik hallerine odaklanamamaktadır. Hâlbuki deprem herkes gibi hatta daha ağır şekilde onları da etkilemekte ruhlarında hasarlara yol açmaktadır. Kadınların ruh sağlığı ihtiyaçlarına öncelik verilmeli, onların da travma yaşadığı unutulmamalıdır.

5.2.3. Araştırmacılara Öneriler

- 6 Şubat depremi toplumun tamamını etkileyen ve kırılmalara yol açan bir etki yaratmıştır. Bu bağlamda farklı gruplarla da çalışmalar yapılması gerekliliği doğmaktadır. Depremde yaşanan sorunlar erkekler açısından da irdelenebilir. Aynı zamanda toplumun diğer

dezavantajlı grupları için de çalışmalar yapılabilir. Kadınlar özelinde bakıldığında ise kadınlar genelde aile içinde ve anne konumuyla ele alınmakta yalnız yaşayan, çocuklarıyla yalnız mücadele eden ya da yaşlı kadınların görünürlükleri daha düşük olmaktadır. Bu nedenle farklı kadınlık deneyimleri üzerine de çalışmalar yürütülebilir.

- Depremi yaşadığı 11 ilde toplum yapısı, kültürel farklılıklar ve depremin etkileme düzeyi değişim göstermektedir. Bu değişim aynı il içindeki ilçelerde de farklı sorunlar ortaya koymaktadır. Bu bağlamda depremde kadınların yaşadığı sorunların tespiti açısından depremin yaşanmış olduğu farklı il ve ilçelerde de araştırma yapılabilir.
- Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve bunun beraberinde getirdiği birçok problemi gözler önüne sermek, bu konuda bilinç oluşturmak, kadınların güçlendirilmesini sağlayarak kendine yönelik bilinç ve farkındalığını arttırarak deprem yönetimi sürecinde aktif rol oynamasını sağlamak, kendi ihtiyaçlarının tespiti için yine kendilerinin karar alıcı rolünde olmaları gerekliliğini ortaya koymak için bu alandaki bilimsel çalışmalar arttırılmalıdır. Kadınların deprem anında ve sonrasında yaşadığı sorunlar göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Bu sorunları tespit edip çözümler geliştirmek kadınların daha az ölmesine ve toplumun daha kısa sürede toparlanmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?Mevzuatno=17030&Mevzuattur=Kurumvekurulusyonetmeli&Mevzuattip=5> Adresinden 14 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Acar, F. (1999), ‘Kadınların İnsan Haklarının Gerçekleştirilmesi ve Ayrımcılığın Önlenmesinde Uluslararası Standartlar’, Hukukta Kadın Sempozyumu (30 Eylül-1 Ekim 1999), S.45.
- Acar, H. (2019). Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın. İnsan ve İnsan, 6(21), 395-411.
- Adams, R., Dominelli, L. & Payne, M. (2015). Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar (Çev.: Sedat Yağcıoğlu). Ankara: Nika Yayınevi.
- Adıgüzel, T. (2023). Kadınların Türk Siyasal Hayatındaki Yeri: Erken Cumhuriyet Dönemi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. İstanbul.
- AFAD, (2018). Deprem Etkisi Altında Binaların Tasarımı İçin Esaslar. https://www.afad.gov.tr/Kurumlar/Afad.Gov.Tr/2309/Files/TBDY_2018.Pdf Adresinden 28 Mart 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Akbal, A., & Taşbaş, S. (2024). Depremde Kadın Olmak: Osmaniye Düziçi Çadır Kent Örneği. *Kent Akademisi*, 17(2), 651-666.
- Akdur, R. (2000). Afetlere Hazırlık ve Afet Yönetimi. Ankara Deontoloji Dergisi, 7, 8-13.
- Akşit Dudaklı, G. & Yüksek, K. (2024). “Deprem ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zarar Görebilirlik: Kadınların Katmerli Deprem Deneyimleri, Hatay, 2023” Başlıklı Maltepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Bulguları. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 10(42), 112-133.
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1).
- Alakara Özcan, G. (2018). Afetlerde Psikososyal Destek Hizmetlerinin Afad’ Da Çalışan Sosyal Çalışmacılar Tarafından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı. Ankara.
- Algan, T., Kutlu, İ., & Kara, H. Z. (2024). Gaza At The Intersection Of Social Work And Human Rights. *Ombudsman Akademik (Özel Sayı 2 (Gazze))*, 405-430.

- Altınbaş, D. (2010). Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (9), 21-52.
- Altındağ, Ö. (2017). Diyarbakır'da Yaşlı Olmak: İhtiyaçlar, Sorunlar ve Hizmet Beklentileri, Doktora Tezi, Ankara.
- Altıparmak, İ. B., & Birel, E. (2024). 6 Şubat 2023 Depremi Sonrasında Sosyal Yaşamın Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Değerlendirilmesi: Nurdağı Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(1), 113-134.
- Aslan, G. (2021). Eğitime Erişimin Belirleyicileri: Kırsal Kesimdeki Kız Çocukların Ortaöğretime Gönderilmeme Nedenleri. *Eğitim ve Bilim*, 46 (207), 169-201.
- Ataman Kufacı, A. (2023). Kadın Sağlığının Korunmasında ve Sürdürülmesinde Cumhuriyet Kazanımlarının Önemi. *Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Kadın Çalışmaları* (Ed. Nuriye Çelik, Derya Şahin ve Ayşe Çağrı Zengin). İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Ayata, G., Kapdan, Özgül, Ozan, Özge, Gürbüz, N., & Onuk, B. (2023). Deprem Bölgesinde Kadın Olmak. *REFLEKTİF Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 403-417.
- Aytıs, S. (2023). Deprem Kavramı, Etkileri ve 6 Şubat 2023 Depremleri Bağlamında Süreçler Üzerinden Bütünsel Değerlendirmeler. *Journal Of Architectural Sciences And Applications*, 8(Special Issue), 567-584.
- Bağlar Belediyesi, (2024). <https://www.baglar.bel.tr/tr/post/27029/kardelen-kadin-evi-yeniden-kadinlarin-hayatin> Adresinden 9 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Baltacı, A., (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED), 5 (2), s. 368-388.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzere Kavramsal Bir İnceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Bayraktar, G. (2023). İkinci Dalga Feminist Hareketin Feminizmin Gelişimindeki Dönüştürücü Rolü. *Advances In Women's Studies*, 5(2), 49-56.
- Beauvoir, S. (2022). *İkinci Cinsiyet Olgular ve Efsaneler* (Çev.: Gülnur Acar Savran), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Beauvoir, S. D. (2022). İkinci Cinsiyet Yaşanmış Deneyim (Çev.: Gülnur Acar Savran), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Beşpınar, F. U. & Beşpınar, L. Z. (2023). "6 Şubat Depremlerinin Ardından Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme". *Ankara Barosu Dergisi*, 81, Özel Sayı (Ekim 2023): 467-502.

- BETAM (Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi), 2024. sahibindex Kiralık Konut Piyasası Görünümü: Eylül 2024. <https://betam.bahcesehir.edu.tr/2024/09/sahibindex-kiralik-konut-piyasasi-gorunumu-eylul-2024/> adresinden 21.11.2024 tarihinde alınmıştır.
- Bikçe, M. (2015). Türkiye’de Hasara ve Can Kaybına Neden Olan Deprem Listesi (1900-2014). 3. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı.
- Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (UNISDR) Terminolojisi (2023). <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2023-02/Bm-Afet-Risk-Azaltma-Ofisi-Afet-Terminolojisi-.pdf> 26 Şubat 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Birleşmiş Milletler, 1948. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights#atop> Adresinden 18 Mayıs 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Bozkurt Şener, E. 2011. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi. T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Bölükbaşı, Ö., (2022), Genel Olarak İstanbul Sözleşmesi ve Sözleşmenin 6284 Sayılı Kanun ile Karşılaştırılması, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 14 (2): 109-134.
- Bradley, T., Martin, Z., Upreti, B. R., Subedu, B. ve Shrestha, S. (2023). Cinsiyet ve Afet: Nepal’de Doğal Afetlerin Kadına Yönelik Şiddet Üzerindeki Etkisi. Asya ve Afrika Çalışmaları Dergisi, 58(3), 354-371. <https://doi.org/10.1177/00219096211062474>
- Brown, C. G. (2012). Anti-Oppression Through A Postmodern Lens: Dismantling The Master’s Conceptual Tools In Discursive Social Work Practice. Critical Social Work, 13(1), 34-65.
- Brown, L. S. (2022). *Feminist Terapi* (Çev.: Özge Yılmaz), İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Butler, J. (2023). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi* (Çev.: Başak Ertür), İstanbul: Metis Yayınları.
- Buz, S. (2003). Aile Politikalarına Mülteciler Boyutunda Bir Bakış. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 6 (6).
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 53-66.
- Cansız, S. (2022). Türkiye’de Kullanılan Deprem Yönetmeliklerinin Özellikleri ve Deprem Hesabının Değişimi. International Journal Of Engineering Research And Development, 14(1), 58-71.

- CARE International, (2023). Rapid Gender Analysis Policy Brief: Türkiye & Northwest Syria Earthquake Response. <https://www.Care-International.Org/Resources/Rapid-Gender-Analysis-Policy-Brief-Turkiye-Northwest-Syria-Earthquake-Response> Adresinden 26.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Cengiz, S., & Peker, A. (2023). Deprem Sonrası Yetişkin Bireylerin Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. TRT Akademi, 8(18), 652-668.
- Chanter, T. (2022). Toplumsal Cinsiyet (Çev.: Mehmet Erguvan), Ankara: Fol Kitap.
- CİSÜ ve ANKA, 2023. Depremden Etkilenerek Mersin'e Gelen Kadın ve Kız Çocuklarının Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hakkına Erişimi. <https://Cisuplatform.Org.Tr/Depremden-Etkilenerek-Mersine-Gelen-Kadin-Ve-Kiz-Cocuklarinin-Cinsel-Saglik-Ve-Ureme-Sagligi-Hakkina-Erisimi/> Adresinden 24. 05. 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Çalışkan, E. M. (2022). Osmanlı Modernleşme Döneminde Feminist Yaklaşımlar. USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 4(8), 320-331.
- Çedaw https://insanhaklariizleme.Org/Vt/Yayin_View.Php?Editid1=2523 Adresinden 21 Mayıs 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Çelebi Boz, F. & Şengün, H. (2017). Afet ve Kalkınma İlişkisinde Kadın. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 59, 359-374.
- Çetin Aydın, G., & Aytaç, S. (2023). Depremi Dezavantajlı Gruplardan Biri Olan Depremzede Kadınlar Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkisi: Nitel Bir Araştırma. *Journal Of Mehmet Akif Ersoy University Economics And Administrative Sciences Faculty*, 10(3), 2195-2218.
- Çiftçi, S. (2023). Depremi Yıkıcılığını Önlemede Kentsel Dönüşümün Önemi. (Ed. Mahmut Bozan, Salih Çiftçi ve Mesut Kayaer). *Yüzyılın En Büyük Deprem Sınaması ve Türkiye'de Afet Yönetimi Kitabı İçinde*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çoban Kaynak, R. (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 252-260.
- Çokoğulları Bozaslan, E., (2018). Muhafazakârlık ve Ak Parti'nin Aile Politikaları. Doktora Tezi. Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı. Ankara.
- Dal, T., (2024). Kadın Bakış Açısından Deprem Sonrası Uyum Sürecinde Aile Birliğini Etkileyen Etmenler: Elbistan Örneği. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Afet Eğitimi Ve Yönetimi Anabilim Dalı. Çanakkale.

- Danielsson, E. and Eriksson, K. (2022), Women's invisible work in disaster contexts: gender norms in speech on women's work after a forest fire in Sweden. *Disasters*, 46, 141-161. <https://doi.org/10.1111/disa.12464>
- Değirmenci, B. (2021). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Afet Mevzuatının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalı Afet Yönetimi Programı. İzmir.
- Doğancı, H.K. Ve Tuncay, T. (2020). Tarihsel Süreçte Kadının Aile İçindeki Konumunun Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı Temelinde Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1324-1351.
- Dominelli, L. (2021). Baskı Karşıtı Sosyal Çalışma Teori ve Pratik (Çev.: Özlem Cankurtaran). Ankara: Nika Yayınevi.
- Dominelli, L. (2024). *Feminist Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulama* (Çev: Gizem Çelik Özkan), Ankara: Nika Yayınevi.
- Donovan, J. (2021). *Feminist Teori* (Çev.: Aksu Bora, Meltem Ağluk Gevrek ve Fevziye Sayılan), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dorlin, E. (2023). Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellikler; Feminist Teoriye Giriş (Çev.: Umay Vardar), Ankara: Fol Kitap.
- Dursun, G. (2020). *Yaşam Beklentisinde Afetlerin Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Üzerine Etkisi: Doğrusal Olmayan ARDL Modeli*. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (40), 65-87.
- Düger, Y. & Yaman, M. (2022). Doğal Afetler Bağlamında Kadına Yönelik Cinsiyet Temelli İnsan Hakları İhlalleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 931-952.
- Enarson, E. (2000). *Gender And Natural Disasters*, Geneva: ILO, Working Paper No. 1.
- Enarson, E. ve Chakrabarti, P. D. (Eds.) (2009). Women, gender and disaster: Global issues and initiatives. SAGE Publications India Pvt Ltd, <https://doi.org/10.4135/9788132108078>
- Erbay, H. (2019). Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-25.
- Erdoğan, C. N. ve Aksoy, Ö. N. (2020). Deprem Stresi ile Baş Etme Stratejileri Balıkesir Örneği. *Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, 3(2), 88-103.
- Erkal, T., & Değerliyurt, M. (2011). Türkiye’de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147-164.

Eskiçorapçı, E. (2022). Türkiye’de Kadın Suçluluğunun Feminist Sosyal Hizmet Bağlamında İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 1-16.

Eşitlik İçin Kadın Platformu (EŞİK), 2023. https://Esik.Org.Tr/S/2547/I/ESIK_Depremraporu_TCE_Bakisacisindan_Gelecegenotlar.Pdf Adresinden 21.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.

Fionnuala N. A. (2011). Women, Vulnerability, and Humanitarian Emergencies, *Michigan Journal of Gender and Law*, 18(1), 1-23.

Genç, Y., Solmaz, U. & Akalın, H. (2019). Erkeğin Başarı Trendinde Kadının Yeri ve Feminist Sosyal Hizmet Kuramı Açısından Değerlendirilmesi. *Adam Academy Journal Of Social Sciences*, 9 (1), 229-265.

Gökalp Yılmaz, G. (2021). Afetlere Sosyolojik Bakış ve Türkiye’de Afet Yazınına Kuramsal Bir Yaklaşım. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 195-204.

Güldalı, O. (2017). Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet: Modern Dünya-Sistemi Açısından Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29 (1), 228- 244.

Gündüz, F. (2022). Afetlerde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Perspektifi İle Çıkarılması Gereken Dersler (Haiti Ve Japonya Depremi Örneği). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 440-461.

Güneş, F. (2015). Toplumsal Yeniden Üretim ve Karşılığı Ödenmeyen Kadın Emegi. *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*.

Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 245-256.

Hançer, A. (2018). Toplumsal Cinsiyet Öznesi Olarak Kadının “Annelik” Kimliğine Eleştirel Bir Bakış- A Critical View Of The Motherhood Identity Of The Woman As A Subject Of The Gender. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 1(2), 177-202.

HASUDER. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği 6 Şubat 2023 Depremleri Üçüncü Ay Saha Raporu. 6 Nisan 2023, Ankara. <https://Hasuder.Org/Dokumanlar/Ekindir/Fd603927-A389-A219-D620-3a0b3590822b> Adresinden 24.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.

Hatiboğlu Eren, B. (2016). Sosyal Çalışma Açısından İnsani İhtiyaçların Değerlendirilmesine İlişkin Modeller ve Feminist Katkıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(1), 161-178.

http://Www.Koeri.Boun.Edu.Tr/Sismo/2/Deprem-Bilgileri/Buyuk-Depremler/Kandilli_Tarihsel_Depremler

<https://Www.Emdat.Be> 26 Şubat 2024 Tarihinde Alınmıştır.

- Hyogo Framework For Action 2005-2015: Building The Resilience Of Nations And Communities To Disasters (2005). <https://www.unisdr.org/2005/Wcdr/Intergover/Official-Doc/L-Docs/Hyogo-Framework-For-Action-English.Pdf> Adresinden, 13 Mayıs 2023 Tarihinde Erişilmiştir.
- Ife, J. (2017). *İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet* (Çev.: S. Erdem Türközü ve Aslıhan Aykara), Ankara: Nika Yayınevi.
- İlgın, H. Ö. & Karagül, D. (2022). Afet Süreçlerinde Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinde Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Deneyimleri: Çanakkale İli Örneği. JOEEP: *Journal Of Emerging Economies And Policy*, 7 (2), 85-103.
- İbiş, E., & B. K. (2015). Türkiye’de Sosyal Hizmet ve Medikal Kurtarma Açısından Yalova, Van ve Simav Depremlerinin İncelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (41).
- İletişim.gov.tr, (2023). Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli Görüşler ve Öneriler. İstanbul: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları. https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/turkiye_ulusal_risk_kalkani_modeli_gorusler_ve_oneriler.pdf Adresinden 26.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.
- İnsan Hakları Derneği (İHD), (2023). Maraş Merkezli 6 Şubat 2023 Depremleri İle İlgili Ön Gözlem, Tespit ve Öneri Raporu. https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/IHD_Maras_Depremleri_On_Raporu.Pdf Adresinden 26.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.
- İrdem, İ., & Mert, E. (2023). Deprem, Dirençli Kent ve Acil Afet Yönetimi: Türkiye Örneği. Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi, 4(2), 241-276.
- KADEM. Kadınlara Yönelik Yasal Düzenlemeler. <https://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/> Adresinden 11 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, (2024). 2024 Haziran Raporu. <https://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/3113/2024-Yilinin-Ilk-6-Ayinda-Erkekler-Tarafindan-205-Kadin-Olduruldu-117-Kadin-Supheli-Sekilde-Olu-Bulundu> Adresinden 9 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Kadın Dayanışma Vakfı. (2023). 6 Şubat Depremleri Sonrasında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmalarında Son Durum. <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/Kadin-Dayanisma-Vakfi-6-Subat-Depremleri-Sonrasinda-Siddetle-Mucadele-Mekanizmalarinda-Son-Durum.Pdf> Adresinden, 10 Mayıs 2023 Tarihinde Erişilmiştir.

- Kadının İnsan Hakları Derneği (KİH), (2023). 6 Şubat Depremlerine İlişkin Birincil Tespitler ve Acil Talepler. <https://Kadinininsanhaklari.Org/6-Subat-Depremlerine-İlişkin-Birincil-Tespitler-Ve-Acil-Talepler/> Adresinden 26.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Kadın Koalisyonu ve Kadına Özgürlük ve Eşitlik Derneği (KÖVED), (2024). Afet Bölgesinde Kadınlar Kadın Koalisyonu Raporu. <https://kadinkoalisyonu.org/wp-content/uploads/2024/02/6-Subat-Depremi-Sonrasinda-Afet-Bolgesinde-Kadinlar-Kadin-Koalisyonu-Raporu.pdf> adresinden 13.10.2024 tarihinde alınmıştır.
- Kara, P. & Nazik, E. (2018). Göçün Kadın ve Çocuk Sağlığına Etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 58-69.
- Kara, Y. (2018). Feminist Kuram ve Sosyal Hizmet Uygulaması. *I. International Congress Of Human And Social Sciences Research*, 1151-1167.
- Kaypak, Ş., & Kahraman, M. (2016). Türkiye’de Kadının İnsan Hakları ve Anayasal Yansıması / Women’s Human Rights And Constitutional Reflections In Turkey. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 298-315.
- Kesgin, B. (2012). Sosyal Politikanın En Önemli Kurumu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. *İnsan Hakları Yıllığı*, 30, S. 41-54.
- Keskin, F., & Uluşan, A. (2016). Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (26), 47-68.
- Kılıç, A. (2021). *1990’lardan 2016’ya Türkiye’de Ülke İçi Yerinden Edilmeyi Deneyimlemek*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Ankara.
- Koç Başaran, Y. (2017). Sosyal Bilimlerde Örneklem Kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495.
- Korkmaz, Z. B. (2024). “Türk Ceza Hukukunda Eşe Karşı Cinsel Saldırı Suçu”. *Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 27-51.
- Kreutzer, W., Millerd, C. and Timbs, N. (2023), Disasters and the diminishing of women's economic empowerment. *Disasters*, 47: 891-912. <https://doi.org/10.1111/disa.12582>
- Krysik, J. L. Ve Finn, K.-J. (2015). *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması (Çev. Ed.: Ercüment Erbay)*. Ankara: Nika Yayınları.
- Kurnaz, Ş. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*. Ankara.
- Kuyaksil, A. (2009). Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Gelişimi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (11), 328-352.

- Laçiner, Vedat ve Ömer Yavuz; (2013), “Van Depremi Örneğinde Afetler Sonrası Yapılan Yardımlar ve Hukuki Çerçevesi”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED) ISSN: 1308-6219, YIL-5, Sayı: 9, S: 114-135.
- Linardos V., Drakaki M., Tzionas P., Karnavas YL. (2022). Machine Learning İn Disaster Management: Recent Developments İn Methods And Applications. Machine Learning And Knowledge Extraction, 2022, 4(2):446-473. <https://www.mendeley.com/catalogue/Ee84ce89-D293-37bc-9253-8bb7e0f34147/> Adresinden 25 Şubat 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, (2016). Afet ve Acil Durumlarda Kadın Çalıştayı Sonuç Kitabı. <https://www.mavikalem.org/wp-content/uploads/Aad.Pdf> Adresinden, 12 Mayıs 2023 Tarihinde Erişilmiştir.
- Max-Neef, M. A., Elizalde, A. & Hopenhayn, M. (1991). Human Scale Development: Conception, Application And Further Reflections. New York: The Apex Press.
- Mermutlu, A., & Taş Çetin, F. (2023). Radikal Feminist Kuram ve Anelik Söylemi. *Hafıza*, 5(2), 163-176.
- Merriam, S. B. 2023. *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (Çev. Ed.: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2023). <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2023/07/Depremden-Etkilenen-Bolgelerde-Kadinlari-Siddetten-Uzaklasma-Deneyimleri-Destek-Mekanizmalari-Rapor.Pdf> Adresinden 21.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Murdock, N. L. (2013). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları Olgu Sunumu Yaklaşımıyla* (Çev.: Sonay Güçray), Ankara: Nobel Yayınevi.
- NASW (National Association Of Social Workers), (2021). Code Of Ethics. <https://www.socialworkers.org/about/ethics/code-of-ethics/code-of-ethics-english> Adresinden 14.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Neuman, W. L. (2022). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (Çev.: Özlem Akkaya). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Neumayer, E., & Plümper, T. (2007). The Gendered Nature Of Natural Disasters: The Impact Of Catastrophic Events On The Gender Gap İn Life Expectancy, 1981-2002. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1111/J.14678306.2007.00563.X?Needaccess=True&Role=Button> Adresinden, 8 Mayıs 2023 Tarihinde Erişilmiştir.
- Oder, B. E. (2010). Kadınların İnsan Haklarının Uluslararası Düzeyde Korunması. (Ed. Burcu Yeşiladalı) (Çev. Defne Orhun vd.). Kadın Hakları Uluslararası

Hukuk ve Uygulama Kitabı İçinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Olgun, H. (2016). Afet Kaynaklı Krizlerin Yönetimi: 1999 Sonrası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Kütahya.

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2015), 2013. https://www.sbb.gov.tr/Wp-Content/Uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.Pdf, Erişim Tarihi: 25.11.2023.

Onwuegbuzie, A. J. & Collins, K. M. (2007). A Typology Of Mixed Methods Sampling Designs In Social Science Research. *The Qualitative Report*, 12(2), 281-316.

Oxfam (2005). The Tsunami's Impact On Women. Oxfam Briefing Note. <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/115038/Bn-Tsunami-Impact-On-Women-250305-En.Pdf> Adresinden, 6 Mayıs 2023 Tarihinde Erişilmiştir.

Özcan Araç, F. Ö. & Ateş Duru, Ö. (2021). Doğal Afetlerde Gıda İhtiyaç Durumunun Değerlendirilmesi ve Beslenme Müdahaleleri: Deprem Örnekleri Açısından İncelenmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 8 (4), 337-341.

Parlak Börü, Ş., (2017). Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'nin Konumu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Özel sayı, 30, ss.43-63.

Resmî Gazete, (2005). Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu Kurulmasına İlişkin Karar. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/05/20050526-1.htm> Adresinden 14 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.

Resmî Gazete, (2021). Cumhurbaşkanlığı Kararı. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320-49.Pdf> Adresinden 13 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.

Sarı Karademir, B. (2023). Kadın-Yurttaş İçin 'Mor Sözleşme': Mor Küçülme. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 227-248.

SARI, K. S. (2021). Görme Engellilerle Baskı Karşıtı Uygulama: Kesişimsel Perspektif Temelinde Niteliksel Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara.

Sendai Framework For Disaster Risk Reduction 2015 – 2030 (2015). https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf Adresinden, 13 Mayıs 2023 Tarihinde Erişilmiştir.

Şahin, İ., & Kılınç, T. (2016). Türkiye'de 1980-2014 Yılları Arasında Görülen Depremlerin Ekonomik Etkileri. *İktisadi Yenilik Dergisi*, 4(1), 33-42.

- Şener, Z. (2024). *6 Şubat Depremleri Sonrası Ankara'ya Göç Eden Kadınların Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Deneyim ve İhtiyaçları*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Ankara.
- Şenkal, Abdulkadir (2003). "Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 45, 97-123.
- Şenkal, Y. (2016). Feminist Kuramlar Bağlamında Reklamda Kadın İmgesine Bakış. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (42), 91-114.
- Taşcı, F. & Gökçe, O. Z. (2023). 6 Şubat Sonrası Deprem Bölgesinde Yaşlılar: Mevcut Durum, İhtiyaçlar ve Öneriler. *Senectus*, 1(2), 271-291.
- Tatlıcıoğlu, O., Küçükkaraca, N., & Fırat, E. (2021). Sosyal Hizmet Öğrencilerinin İnsan Hakları Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Hacettepe Üniversitesi Örneği. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(22), 316-336.
- Teater, Barbra (2015). "*Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri*" (Çev.: Arzu İçağasıoğlu Çoban), Ankara: Nika Yayınevi.
- Tek, S. (2019). Irkçılık Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 1142-1165.
- Tekin Babuç, Z., & Gökçe, A. (2024). 6 Şubat deprem afetinin aile ve sosyal ilişkilere etkisi üzerine nitel bir analiz. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 789-813.
- Toplum Gönüllüleri Vakfı, (2023). Afet Bölgesindeki Genç Kadınlar Raporu. <https://www.tog.org.tr/files/arastirmalar/depremde-genc-kadınlar-raporu.pdf> Adresinden 20 Mayıs 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Torun, Y. (2010). İnsan Hakları. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi (16), 415-424.
- Tuncay, T. & İl, S. (2006). Sosyal Hizmette Baskı Karşıtı Uygulama Sosyal Adalet Paradigması Temelinde Bir Özgürleştirme Pratiği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17 (2), 60-73.
- TÜİK, 2024. İstatistiklerle Kadın, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadın-2023-53675> adresinden 20.11.2024 tarihinde alınmıştır.
- TÜRK-İŞ, 2024. Ekim 2024 Açlık ve Yoksulluk Sınırı. <https://www.turkis.org.tr/turkis-ekim-2024-aclik-ve-yoksulluk-siniri/> adresinden 21.11.2024 tarihinde alınmıştır.

- TÜİK, (2024). <https://Biruni.Tuik.Gov.Tr/Bolgeselistatistik/Tabloolustur.Do#> Adresinden 11.06.2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. 28. Dönem Milletvekilleri Sandalye Dağılımı. <https://Www.Tbmm.Gov.Tr/Sandalyedagilimi> Adresinden 12 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ KOMİSYONU-KOMİSYON HAKKINDA. https://Www.Tbmm.Gov.Tr/İhtisas-Komisyonlari/Icerik/İhtisas-Komisyonlari-Kadin-Erkek-Firsat-Esitligi-Komisyonu-Hakkinda/Kadin-Erkek-Firsat-Esitligi-Komisyonu/F72877d1-B499-037b-E050-007f01005610?TSPD_101_R0=08ffcef486ab2000f808a2019d9e428a74f52e7925fb490bf193906483dfb3de6e0e2651f793138808614ae62d143000cd846727aa44f94ec218285c76a588e601951b1852bb99a87e3e6a86c64fcd1aeebf04a9aa69565a622e313dee37fd50 Adresinden 13 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi. 1961 Anayasası. <https://Www.Anayasa.Gov.Tr/Tr/Mevzuat/Onceki-Anayasalar/1961-Anayasasi/> Adresinden 12 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. <https://Www.İcisleri.Gov.Tr/Kurumlar/İcisleri.Gov.Tr/Icsite/İlleridaresi/Mevzuat/Kanunlar/Anayasa.Pdf> Adresinden 12 Eylül 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Ulutaş, Ç. Ü. (2009). “Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek”. *Çalışma ve Toplum*, 2 (21), 25-40.
- Un Women, (2023). Deprem Ardından Kadınlar ve Kız Çocukları Türkiye’deki Depremlerin Etkisi: Deprem Sonrası Adalete Erişimin Önündeki Engeller – Kadınların Hukuki Önceliklerine Dair Saha Araştırması Tespitleri. https://Eca.Unwomen.Org/Sites/Default/Files/202403/Her_Aftermath_Deprem_Sonrasi_Adalete_Erisimin_Onundeki_Engeller_Aralik_23_Tr_0.Pdf Adresinden 24.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.
- UNFPA, (2024). Durum Raporu -Türkiye Depremleri. https://Turkiye.Unfpa.Org/Sites/Default/Files/Pubpdf/Unfpa_Turkiye_Eq_Sitrep_1_Year_Tr_Final.Pptx_4_0.Pdf Adresinden 24.05.2024 Tarihinde Alınmıştır.
- United Nations, (1993). World Conference On Human Rights, Vienna. <https://Www.Ohchr.Org/En/Instruments-Mechanisms/Instruments/Vienna-Declaration-And-Programme-Action> Adresinden 10 Mayıs 2024 Tarihinde Alınmıştır.
- Uzak, B., & Zubaroglu Yanardağ M. (2024). Algılanan Sosyal Destek, Travmatik Stres ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Depremzedeler Üzerine Bir Araştırma. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 23 (1), 86-108.

- Uzunaslan, Ş. (2022). Etnisite Temelli İnsan Hakları ve Hak İhlalleri. Türkiye’de İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Uygulama (Ed. Abdullah Işık). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Ünür, E. (2021). Afet Yönetiminde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Doğal Afetlerde Cinsiyete Dayalı Zarar Görebilirlik Farkı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 351-381.
- Ünüvar, N., & Özmete, E., (2023). Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde Psikososyal Destek Uygulamaları Elbistan ve Kahramanmaraş İl Merkezi Saha Çalışması Raporu. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Vargel Pehlivan, P. (2017). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması. *Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (31), S.497-521.
- Yadav, P., Saville, N., Arjyal, A., Baral, S., Kostkova, P. ve Fordham, M. (2021). A feminist vision for transformative change to disaster risk reduction policies and practices. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, (54). <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2212420920315284> adresinden 25.12.2024 tarihinde alınmıştır.
- Yakıt Ak, E., & Uyurdağ, N. (2024). Afetin Toplumsal Cinsiyet Boyutu: Türkiye’nin Diyarbakır Şehrinde Depremi Yaşayan Kadınlarla İlgili Bir Örnek Olay İncelemesi. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 7(1), 142-160.
- Yalçın, G. (2020). *Doğal Afetlerin Etkilerine ve Afet Risk Yönetimine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakış: Türk ve Japon Kadınlarının Duruş Noktasından Doğal Afetler*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Bilim Dalı. Ankara.
- Yavuz, K. ve Ertem, A. (2021). Türk Toplumunda Kadının Statüsüne Genel Bir Bakış, *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 69-82.
- Yaylagül Aktaş, C. (2019). “Çağdaş Feminist Kuramlar Açısından Feminist Öznenin İmkânı”. *Felsefe Arşivi*, S. 47 (Nisan): 1-24.
- Yazgan İnanç, B. & Yerlikaya, E. E. (2013). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2010). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e: Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi. *ÇTTAD*, 9, 191- 212.

- Yılmaz, C. (2019). Gebeliğin Sonlandırılmasında İzin Verilen Yasal Sürelere İlişkin Karşılaştırmalı İnceleme. D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş, Tezcan'a Armağan, Özel S., 21, S. 3311-3324.
- Yılmaz, A. (2012). Türkiye’de Afetlerde Karşılaşılan Sorunlar. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(1), 61-81.
- Yürüt, B. (2017). Tanzimat Sonrası Osmanlı Kadın Hareketi ve Hukuki Talepleri. TBB Dergisi (Özel Sayı), 365- 396.
- Zengin, O., & Altındağ, Ö. (2016). Bir İnsan Hakları Mesleği Olarak Sosyal Hizmet. Toplum ve Sosyal Hizmet, 27(1), 179-190.

EKLER

EK 1: GÖRÜŞME FORMU

6 ŞUBAT DEPREMLERİNİ DENEYİMLEYEN KADINLARIN YAŞADIĞI SORUNLAR: BAĞLAR İLÇESİ ÖRNEĞİ GÖRÜŞME FORMU

Bu çalışma Gülsem Haymana tarafından Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalında yapılan “6 Şubat Depremlerini Deneyimleyen Kadınların Yaşadığı Sorunlar: Bağlar İlçesi Örneği” isimli yüksek lisans tezi kapsamında Diyarbakır ili Bağlar ilçesinde yaşayan depremde etkilenen kadınların yaşadıkları sorunları ortaya çıkarma amacıyla yapılmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan verilerin tamamı gizlilik esasına dayalı olarak isimsiz bir şekilde saklanacak, sonuçlar yüksek lisans tez çalışması kapsamında tez raporunda yer alacaktır. Araştırmanın Diyarbakır’da deprem sonrası sürecin kadınlar üzerindeki etkisini ortaya çıkarması ve bu sayede oluşacak önerilerle ilerleyen zamanda sorun ve ihtiyaçlara dönük hizmetlerin oluşturulmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Gülsem Haymana
Araştırmacı

Bu çalışma kapsamında gizlilik esasına dayalı olarak; bireysel özelliklerim, deprem deneyimim, yaşadığım sorunlar ile ilgili veri toplanması amacıyla ilgili araştırmacı ile görüşme yapmayı kabul ediyorum.

Katılımcı İmzası

BİREYSEL ÖZELLİKLER

1. Cinsiyeti: Kadın
2. Doğum yılınız nedir? (Bilemiyorsanız kaç yaşındasınız?)

.....

3. Doğum yeriniz neresidir?

İl..... İlçe..... Köy.....

4. Yaşadığınız yerler ve toplam süreleri nedir?

	Yaşanılan yer	Süresi (Yıl Olarak)
1.	İl	

2.	İlçe/Belde	
3.	Köy	
4.	Mezra	

5. Ne kadar süredir Diyarbakır il merkezinde yaşıyorsunuz?

.....

6. Eğitim durumunuz nedir?

	Evet		Evet
Okuryazar Değil		Meslek Lisesi Mezunu	
Okuryazar		İmam Hatip Lisesi	
İlkokul Mezunu		Lise Terk	
İlkokul Terk		Ön Lisans Mezunu	
Ortaokul Mezunu		Ön Lisans Terk	
Ortaokul Terk		Lisans Mezunu	
Genel lise mezunu		Lisans Terk	

***Okulu terk etmediyseniz 10. Soruya geçiniz.**

7. Okulu terk ettiyseniz nedeni neydi?

.....

8. Eşinizin eğitim durumu nedir (neydi)?

	Evet		Evet
Okuryazar değil		Meslek Lisesi	
Okuryazar		İmam Hatip Lisesi	
İlkokul		Ön Lisans	
Ortaokul		Lisans	
Genel Lise		Terk.....'dan/den	

9. Şu anki medeni durumunuz?

a) Evli

b) Hiç Evlenmemiş

c) Eşi vefat etmiş

d) Boşanmış

e) Ayrı yaşıyor

***Hiç evlenmediyseniz 18. soruya geçiniz.**

10. Aylık geliriniz ne kadardır?

.....

21. Şu an yaşadığınız ev kimin?

- a) Kendimin b) Eşimin c) Çocuklarımların
d) Anne babamın e) Kardeşlerimin f) Başkasının

22. Yaşadığınız evin türü nedir?

- a) Apartman dairesi (Normal) b) Apartman dairesi (TOKİ) c) Müstakil ev
d) Gecekondu e) Konteynar f) Diğer.....

***Apartman dairesinde oturmuyorsanız 23. Soruya geçiniz.**

23. Apartmanda kaçınıcı katta oturuyorsunuz?

.....

24. Evde düzenli olarak kaç kişi yaşıyorsunuz?

.....

25. Evde kimlerle birlikte yaşıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

	Yaşayan Kişiler	Evet
1.	Yalnızım	
2.	Eşim	
3.	Evlenmemiş çocuk / çocuklarımlarım	
4.	Evli çocuk / çocuklarımlarım	
5.	Gelinim / gelinlerim	
6.	Torun / torunlarımlarım	
7.	Anne ve babam	
8.	Kardeşlerim	
9.	Diğer kişi/ler	
10.		

26. Ne ile ısıniyorsunuz?

- a) Kömür sobası b) Odun sobası c) Elektrikli ısıtıcı
d) Doğalgazlı kombi e) Doğalgaz sobası f) Merkezi sistem kalorifer

DEPREME DAİR GÖRÜŞLER

27. Depremden sonra evinizin hasar durumu nedir? Ev ve mahalle değişikliği yapmak zorunda kaldınız mı?

.....

28. Deprem anında neler yaptınız? Bir kadın olarak ne yapmanız gerektiğini hissettiniz?

.....

29. Deprem sonrasındaki süreçte bir kadın olarak hayatınızda ne değişti? Ne gibi sorunlar yaşadınız?

.....

30. Bir kadın olarak deprem sonrasında yaşadığınız yerlerde ne gibi ihtiyaçlarınız vardı? İhtiyaçlarınızı karşılariken nasıl zorluklar yaşadınız?

.....

31. Deprem sonrasında yaşadığınız yerlerde (çadır, konteyner, yurt, cami, okul, akraba evi...) kadın olarak ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

.....

32. Günlük hayattaki görev ve sorumluluklarınız (yemek, ev işi, çocuk ve yaşlı bakımı...) depremden sonra nasıl devam etti? Bu durum sizi nasıl etkiledi?

.....

33. Depremden sonra aile içi ilişkilerinizde nasıl bir değişim oldu?

.....

34. Psikolojik olarak depremin sizin üzerinizde bıraktığı olumsuz etkiyi kadın olarak atlatabildiğinizi düşünüyor musunuz? Evetse nasıl aştınız? Hayırsa neden aşamadığınızı düşünüyorsunuz?

.....

35. Bir kadın olarak depremden sonra sosyal çevrenizde ve yaşantınızda nasıl bir değişim oldu?

.....

36. Bir kadın olarak yaşadığınız sorunların tekrarlanmaması için ne tür çözümler önerirsiniz?

.....

37. Ekleyeceğiniz bir şeyler var mı?

.....

38. Görüşmecinin mülakat ile ilgili görüşü:

.....

EK 2: ETİK KURUL İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 02/05/2024-697997

Evrak Tarih ve Sayısı: 27/04/2024-694901

	DİCLE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU PROJE ONAY BELGESİ FORMU (EK 4)
---	---

Üniversitemiz İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinden Gülsem Haymana'nın, "6 Şubat Depreminde Kadınların Yaşadığı Sorunların Feminist Sosyal Hizmet Bağlamında İncelenmesi: Bağlar İlçesi Örneği" başlıklı çalışması Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Yönergesi uyarınca değerlendirilmiştir.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	05/04/2024
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar sayısı	24/04/2024-11
☒ Proje etik açısından uygun bulunmuştur.	
☐ Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.	
Açıklama:	
☐ Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.	
Açıklama:	

Prof.Dr.Şengül KOCAMAN
BAŞKAN

Prof.Dr.Hasan TANRIVERDİ
ÜYE

Prof.Dr.Mehmet Mesut ERGİN
ÜYE

Prof.Dr.Kemal ÖZGEN
ÜYE

Prof.Dr.Mehmet Halis ÖZER
ÜYE

Prof.Dr.Bahar BURTAN DOĞAN
ÜYE

Prof.Dr. Oktay BOZAN
ÜYE

HKM-FRM-499/02

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 2: TEMALARA AİT KOD YOĞUNLUK HARİTALARI

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20	K21
▼ Deprem Sonrası Yaşanılan Hanenin Durumu	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
➤ Deprem Sonrası Evlerin Hasar Durumu	■			■		■	■		■	■	■				■	■				■	■
▼ Deprem Anında Neler Yaptıkları ve Neler Hissettikleri	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
➤ Deprem Anında Hissettikleri							■			■						■					
➤ Deprem Anında Yaptıkları	■	■	■	■	■	■		■	■				■	■	■		■	■	■	■	■
▼ Deprem Sonrası Yaşanan Sorunlar																					
➤ Deprem Sonrasında Yaşanılan Yerlerdeki İhtiyaçlar	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
➤ Deprem Sonrasında Yaşanılan Yerlerde Karşılaşılan Zorluklar	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
➤ Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Depremden Sonra Nasıl Devam Ettiği	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
➤ Kadınların Depremde Yaşadıkları Travmayı Atlatabilme Durumu	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
➤ Kadınların Depremden Sonra Aile İçi İlişkilerinin Etkilenme Durumu	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
➤ Kadınların Depremden sonra Sosyal Çevre ve Yaşantısında Yaşanan Değişimler	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
▼ Kadınların Depreme Dair Çözüm Önerileri	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
"Başkalarına değer vermeseydim"													■		■		■				
Depreme Hazır Olmak								■			■					■		■			
➤ Sağlam ve Depreme Dayanıklı Evler	■	■		■					■	■		■		■							
➤ Yetkililere Ve Kamu Çalışanlarına Eleştiriler			■		■	■	■												■		

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20	K21
▼ Deprem Sonrası Yaşanılan Hanenin Durumu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
➤ Deprem Sonrası Evlerin Hasar Durumu	1			1		1	1		1	1	1				1	1				1	1
▼ Deprem Anında Neler Yaptıkları ve Neler Hissettikleri	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
➤ Deprem Anında Hissettikleri							1			1						1					
➤ Deprem Anında Yaptıkları	2	2	3	1	1	1		1	1				1	1	2		1	1	1	1	1
▼ Deprem Sonrası Yaşanan Sorunlar																					
➤ Deprem Sonrasında Yaşanılan Yerlerdeki İhtiyaçlar	3	3	2	8	4	6	2	2	5	1	2	2	1	3	5	3	2	3	4	3	2
➤ Deprem Sonrasında Yaşanılan Yerlerde Karşılaşılan Zorluklar	2	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	3	4	2	2	2	2	2	1	1	1
➤ Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Depremden Sonra Nasıl Devam Ettiği	5	5	2	2	2	2	2	2	4	2	1	2	3	3	3	1	2	2	2	3	2
➤ Kadınların Depremde Yaşadıkları Travmayı Atlatabilme Durumu	2	2	2	3	2	3	3	3	3	2	2	1	2	2	2	3	2	3	2	4	3
➤ Kadınların Depremden Sonra Aile İçi İlişkilerinin Etkilenme Durumu	3	2	2	3	2	2	2	2	3	1	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	3
➤ Kadınların Depremden sonra Sosyal Çevre ve Yaşantısında Yaşanan Değişimler	2	1	2	2	1	1	1	2	1	2	1	1	2	1	1	1	1	2	2	2	1
▼ Kadınların Depreme Dair Çözüm Önerileri	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
"Başkalarına değer vermeseydim"													1		1		1				
Depreme Hazır Olmak								1			1					1		1			
➤ Sağlam ve Depreme Dayanıklı Evler	1	1		1					1	1		2		1							
➤ Yetkililere Ve Kamu Çalışanlarına Eleştiriler			1		1	2	1												1		